

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

INFORMARE ȘI DOCUMENTARE
- activitate științifică și profesională -

vol. II

EDITURA BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI
BUCUREȘTI
2009

ISSN:2065-1058

Colegiul redacțional: Adriana Borună – coordonator de ediție
Tabita Chiriță
Letiția Constantin
Emil Tudor

Redactor responsabil de număr: Anca Moraru
Tehnoredactare & DTP: Tabita Chiriță
Copertă: Constantin Popovici

În 2007 a apărut cu titlul "INFORMARE ȘI DOCUMENTARE. LUCRĂRI
ALE SESIUNILOR PROFESIONALE. 2007"

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor.

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Bibliotecii Naționale a României.
Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă sub nicio formă, prin
niciun mijloc mecanic sau electronic sau stocată într-o bază de date, fără
acordul prealabil, în scris, al editurii.

Copyright © 2009 Editura Bibliotecii Naționale a României

Editura Bibliotecii Naționale a României
Str. Ion Ghica nr. 4 sector 3
București, 030046
Tel.: 021.315.70.63
Fax: 021.312.33.81
E-mail: biblioteca@bibnat.ro
Web: www.bibnat.ro.

SUMAR

Argument.....	5
<i>Conf. Univ. Dr. Elena Tîrziman</i>	
Opțiunea pentru cercetare științifică.....	7
<i>Prof. Univ. Dr. Ion Stoica</i>	
Metode de cercetare în domeniul biblioteconomiei și al științei informării.....	9
<i>sinteză de drd. Adriana Borună și drd. Tabita Chiriță</i>	
Cunoașterea științifică: argumente teoretice.....	25
<i>Drd. Tabita Chiriță</i>	
A fi bibliotecar în era digitală.....	37
<i>Adina Ciocoiu</i>	
Provocările accesului la informația electronică în bibliotecile universitare.....	45
<i>Drd. Robert Coravu</i>	
Site-ul Web: mijloc de comunicare a resurselor informaționale.....	53
<i>Drd. Tatiana Oprescu</i>	
Accesibilizarea informației din biblioteci, o necesitate reală în “Societatea Cunoașterii”.....	64
<i>Drd. Adriana Borună</i>	
Învățământul superior la distanță. O abordare sociologică.....	77
<i>Drd. Silvia Tomescu</i>	
Managementul informațional din perspectiva evaluării calității.....	95
<i>Nicoleta Rahme</i>	
Diagrama comparativă: suport pentru un management de performanță în bibliotecile contemporane.....	103
<i>Drd. Liviu-Iulian Dediu</i>	
Pagini din istoria modernă a bibliotecilor publice românești.....	116
<i>Drd. Florentina Dobrogeanu-Ipsilante</i>	
Aspecte ale multiculturalității în bibliotecile românești.....	130
<i>Drd. Simona-Marilena Bursașiu</i>	
Lectura femeilor în Marea Britanie în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea: aspecte sociologice și bibliologice.....	145
<i>Drd. Ioana Mitea</i>	
Abstracte.....	152

TABLE OF CONTENTS

Argument.....	5
<i>Univ.-Conf. Dr. Elena Tîrziman</i>	
Option for scientific research.....	7
<i>Univ.-Prof. Dr. Ion Stoica</i>	
Research methods in librarianship and information science.....	9
<i>synthesis by drd. Adriana Borună and drd Tabita Chiriță</i>	
Scientific knowledge: theoretical reasons.....	25
<i>Drd. Tabita Chiriță</i>	
Being librarian in the digital era.....	37
<i>Adina Ciocoiu</i>	
Challenges of access to electronic information in university libraries.....	45
<i>Drd. Robert Coravu</i>	
Website: means of communication of information resources.....	53
<i>Drd. Tatiana Oprescu</i>	
Accessibility of information in libraries, a real necessity in a “Knowledge Society”.....	64
<i>Drd. Adriana Borună</i>	
Distance academic learning. A sociological approach.....	77
<i>Drd. Silvia Tomescu</i>	
Information management in terms of quality assessment.....	95
<i>Nicoleta Rahme</i>	
Comparative chart: support for performance management in libraries today.....	103
<i>Drd. Liviu-Iulian Dediu</i>	
Pages from the modern history of the Romanian public libraries.....	116
<i>Drd. Florentina Dobrogeanu-Ipsilante</i>	
Aspects of multiculturalism in Romanian libraries.....	130
<i>Drd. Simona-Marilena Bursașiu</i>	
Women’s reading in Britain in the XVIIth and the XVIIIth centuries: sociological and library aspects.....	145
<i>Drd. Ioana Mitea</i>	
Abstracts.....	155

ARGUMENT

Conf. Univ. Dr. Elena Tîrțiman

Știința Informării este o știință cu origini bine precizate, cu obiect și conținut clar definite, cu teorii, modele, metode și practici ușor de identificat. Modelul european al specializării de nivel doctoral în Științele Informării asimilează acest domeniu, științelor Informării și Comunicării, ca direcție de cercetare care are drept obiect de studiu procesele de construcție, prelucrare, comunicare și utilizare a informației, precum și produsele, sistemele și tehnologiile implicate. Conținutul Științei Informării este marcat de interdisciplinaritate, de interacțiunea științelor matematice și fizice cu cele sociale și umane. Această știință se regăsește în tot ce înseamnă industria, difuzarea, comerțul și consumul de informații. Asistăm la o expansiune a industriei informației, la diversificarea pieței și difuzării acesteia și la diversificarea în egală măsură a tipologiei utilizatorilor într-un context marcat de Tehnologiile Informației și Comunicării. Teoreticienii și practicienii Științei Informării și profesioniștii sectorului, editori, librari, documentariști, bibliotecari, arhiviști, conservatori, implicați în stocarea, comunicarea și utilizarea informațiilor, trebuie să răspundă acestor provocări, având în vedere faptul că paradigma profesională a domeniului ne îndreaptă spre un viitor mult mai apropiat de informație, mult mai îndepărtat de carte, de document, de suportul informațional.

În România cercetarea științifică în domeniu nu poate eluda tendințele generale. În mediul universitar avem în vedere cercetarea realizată la nivelul catedrelor și al colectivelor de specialitate precum și cercetarea de nivel doctoral. Numărul curent al revistei de Informare și Documentare în domeniul Științelor Informării și Comunicării își propune să publice lucrări ale doctoranzilor și masteranzilor domeniului de la Facultatea de Litere a Universității din București.

Fără a exista o specializare universitară de biblioteconomie, în domeniul științific al filologiei s-au realizat teze de doctorat care au avut teme de cercetare din sfera cărții și a bibliotecilor. După apariția specializării universitare în 1990, au existat demersuri pentru introducerea specializării la nivel doctoral. În cadrul Facultății de Litere, un susținător puternic al doctoratului în domeniul Filologie, specializarea Bibliologie a fost marele Profesor Dan Horia Mazilu, multă vreme prodecan și apoi decan al facultății și căruia specializarea Bibliologie și Știința Informării îi este recunoscătoare pentru sprijinul constant acordat. În calitatea sa de îndrumător de doctorat, Prof. dr. Dan Horia Mazilu a solicitat de la Ministerul Educației și a obținut locuri pentru specializarea Bibliologie coordonând astfel teme de cercetare din acest domeniu științific.

Ulterior, calitatea de îndrumător de doctorat pe teme din domeniul biblioteconomiei și științei Informării a obținut-o Prof. dr. Ion Stoica, specializarea de nivel doctoral rămânând în domeniul filologic. Prof. dr. Ion Stoica a susținut și a consolidat știința informării ca domeniu de cercetare de nivel doctoral și a integrat din punct de vedere curricular această formă de specializare în sistemul Bologna. Considerăm de asemenea remarcabile preocupările Dlui Profesor de a integra rezultatele cercetărilor doctorale în practica domeniului precum și susținerea constantă acordată doctoranzilor săi, volumul de față fiind un exemplu în acest sens.

Volumul se adresează tuturor profesioniștilor și cercetătorilor domeniului și sperăm să fie un exemplu și o încurajare pentru toți cei care doresc să își facă publice rezultatele propriilor cercetări.

OPȚIUNEA PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

Prof. univ. dr. Ion Stoica

Opțiunea pentru cercetare științifică nu mai este de mult facultativă în niciun domeniu de activitate. Exigențele dezvoltării cunoașterii au devenit determinante chiar și în sfere care păreau legate definitiv de empirismul tradițional, iar comandamentele raționalizării, ale competiției și, în general, ale calității reprezintă imperative permanente ale existenței contemporane. A cerceta, a căuta conținuturi, forme și relații noi reprezintă condiția esențială a performanței și, uneori, a supraviețuirii.

Sunt, totuși, domenii în care spiritul cercetării se instalează mai greu. Dominantele practiciste și tehniciste capătă rezistență, se auto-motivează, iar schimbarea este considerată un fenomen inutil și chiar negativ. Dar legile implacabile ale sistemismului universal, ale sistemismului cunoașterii, în mod special, și presiunea realității pot conduce la micșorarea distanțelor calitative între diferitele câmpuri, pot dezvolta mișcări și forme de echilibrare.

Cercetarea nu mărturisește doar curiozitatea firească a omului. Ea exprimă nevoi sociale obiective, dă seama despre nivelul general al unui domeniu, despre gradul de conștientizare a problematicii esențiale, despre capacitățile de sinteză și de focalizare, despre zestrea metodologică și tehnologică a aceluia domeniu. Cercetarea științifică este expresia dinamică a competenței orientate și organizate, a convergențelor productive, a spiritului critic și a voinței de acțiune. Ea nu mai poate fi o activitate spontană și nici doar rezultatul unor inițiative incongruente. Cercetarea științifică este oglinda unui management ajuns deja pe o anumită treaptă de performanță, care reflectă conștiința de sine a unei profesii și care se identifică dinamic în zonele de schimbare necesară, echilibrând fundamentalul cu aplicativul, dimensiunea strategică și imperativele curente.

În spațiile info-documentare, nevoia de cercetare științifică s-a conturat timid, traversând la început mai mult zonele istorice și descriptive pentru a se orienta cu îndrăzneală în anii din urmă către uriașele întinderi și profunzimi insuficient explorate ale universului informației. Societatea informației nu se poate dezvolta doar prin extrapolare și improvizație, iar profesiile informației nu pot rămâne la nivelul empirismului apostolic.

Complexitatea fenomenului informațional depășește toate formele de complexitate trăite de oameni de-a lungul istoriei. Internetul, de pildă, este un extraordinar experiment de eliberare a omului într-o societate dominată de constrângeri generalizate. Limitele necesare, cum sunt cele conturate în jurul unor concepte ideale ca libertatea, comunicarea, dreptul la fericire, egalitatea în fața

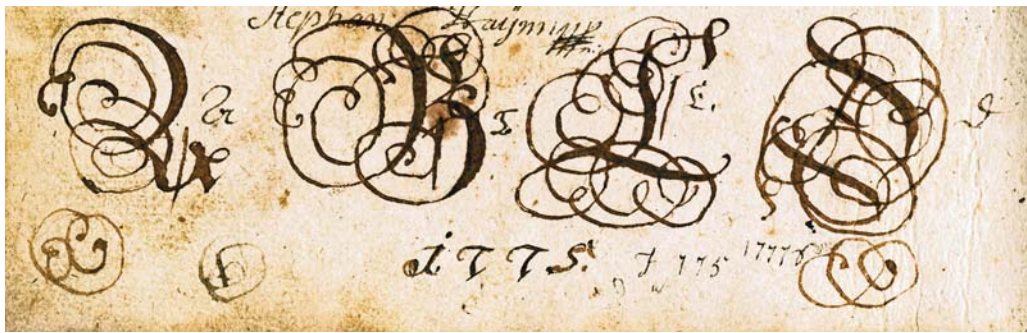
șanselor etc., împreună cu determinările imperative legate de cadrul profesional și de toate abordările normative ale existenței sociale fac din această rețea de rețele un univers fabulos. Intrarea în raționalitatea pragmatică a Internetului trebuie să fie rezultatul cercetării acestui fenomen până în cele mai profunde detalii.

De altfel, în ciuda aparențelor și a facilităților comportamentale legate de mediul informațional, omul contemporan redescoperă informația ca pe un teritoriu de o nouă deconcertantă. Totul trebuie reconsiderat, toate implicațiile trebuie abordate de pe alte poziții decât ieri. Temele info-documentare sunt noi și revoluționare de fiecare dată, pentru că, de fiecare dată, informația are determinări, forme și finalizări diferite. De la cercetarea conceptuală până la cercetarea structurilor, a fluxurilor, a combinațiilor, a profesiilor, a mijloacelor utilizate în perimetrul fără margini al acestui univers, natural și artificial în același timp, a efectelor pe plan social și individual, cercetarea științifică are cea mai generoasă ofertă. Specialiștii informației trăiesc într-o realitate care nu e doar un teritoriu puțin cunoscut, nu e doar o planetă de curând descoperită, ci un întreg sistem care conține elementele unei lumi abia intuite.

Despărțirea de abordarea descriptivă, lineară și simplist cumulativă care a marcat cercetarea info-documentară de-a lungul secolelor și intrarea în modele deschise, conective și integrative, bazate pe competențe motivate superior, iată ce ar trebui să devină idealul și realul tuturor proceselor raționale de dezvoltare.

Cercetarea științifică în spațiile info-documentare nu poate fi despărțită de acțiunea rațională și intensă de sistemizare. Cercetarea este unul dintre cele mai riguroase subsisteme ale societății. Elementele componente se traduc în etape și procese integrate strategiilor majore ale dezvoltării. Din păcate, managementul info-documentar nu se bazează destul pe cercetare, nici la nivelul susținerii procesului, nici la nivelul experimentării, nici la nivelul preluării rezultatelor. Efectele nefericite în planul profesional al performanțelor și în planul social al implicării importante și responsabile sunt evidente. România are însă un potențial important de structurare și de dezvoltare a cercetării și de resurse umane de bună calitate care așteaptă acțiuni organizatorice și stimulative.

Inițiativa Bibliotecii Naționale a României poate fi un bun început pe care îl salut cu speranță.

METODE DE CERCETARE ÎN DOMENIUL BIBLIOTECONOMIEI ȘI AL ȘTIINȚEI INFORMĂRII*

sinteză de drd. Adriana Borună și drd. Tabita Chiriță

Bibliotecarii utilizează o gamă largă de metode de cercetare în procesul de luare a deciziilor, dar și în scopul îmbunătățirii performanței. Cercetarea poate fi, în linii mari, definită ca un “studiu atent, sistematic și investigativ, într-un anumit domeniu de cunoaștere, întreprins pentru a descoperi sau a stabili fapte sau principii” [1]. Acest articol definește și descrie o varietate bogată de metode de cercetare identificate de practica domeniului biblioteconomic și al științei informării. Jonathan D. Eldredge este șef al Secției de Cercetare a Asociației Bibliotecilor de Medicină (MLA) din Statele Unite și membru în juriul care conferă premiul anual al Secției de Cercetare a MLA, lansat în 1996. Realizează de asemenea abstracte pentru prezentările și lucrările expuse în cadrul întrunirilor anuale ale MLA și participă la studierea aprofundată a literaturii din domeniul științelor medicale.

Familiarizarea cu o varietate largă de metode și abilitatea de a distinge între diferite metode de lucru sunt elemente care permit definirea în mod corect a rapoartelor de cercetare.

Experiența a demonstrat că mulți autori de rapoarte de cercetare nu își definesc comunicările ca fiind “cercetări”, chiar dacă rapoartele lor corespund definiției anterior enunțate. În plus, se întâmplă ca de multe ori, autorii să utilizeze greșit denumirile metodelor care se regăsesc în rapoartele lor. Acestea, dacă nu sunt definite, sau dacă sunt definite greșit, pot produce confuzii în regăsirea informațiilor necesare în luarea unor decizii importante.

Sinteza oferă un inventar al metodelor de cercetare pentru o varietate de discipline, cu aplicații metodologice pentru domeniul biblioteconomic. Fiecare dintre metodele prezentate aderă la definiția de mai sus a cercetării. Cele mai multe dintre metodele care sunt trecute în revistă oferă exemple care facilitează raportarea la cercetare. Toate metodele au ca finalitate comună furnizarea de răspunsuri practice la întrebări privind modul în care putem lua decizii care să îmbunătățească practica, un țel fundamental pentru biblioteconomie și știința informării.

În mod tradițional, pentru a răspunde la întrebări importante, cercetarea în domeniul biblioteconomiei și științelor informării s-a bazat pe studii de caz, programe de evaluare și metodologii de cercetare de piață [3-19]. Situația însă pare să se schimbe dramatic deoarece în ultimul deceniu, cercetarea biblioteconomică utilizează noi *ELDREGE, Johathan D. Inventory of research methods for librarianship and informatics. În: *Journal of the Medical Library Association*, Chicago, vol. 92, nr. 1, 2004, p. 83-90. Vezi și www.ncbi.nlm.gov/pmc/articles/PMC314107 (accesat în octombrie 2009).

metodologii precum cele experimentale, de observație sau calitative. Așadar, s-a încercat ca în această lucrare să fie reflectată o mare parte din metodele de cercetare, disponibile în prezent pentru domeniul biblioteconomiei și științei informării.

Pe măsură ce eforturile cuiva se îndreaptă spre atingerea obiectivelor unei cercetări (anchete), spre valabilitate, fiabilitate și adesea spre renunțarea la prejudecăți, putem stabili dacă astfel de activități sunt activități de cercetare.

Anumite metode sunt indiscutabil mai eficiente decât altele și contribuie la reducerea gradului de subiectivitate rămânând în același timp fidele obiectivelor [20, 21]. Din păcate, multe rapoarte de cercetare invocă în mod eronat studiul de caz sau interpretează metoda de investigație utilizată ca fiind, în linii mari, un “program de evaluare” și rezultatele, ca fiind forme *transparente* de autoapreciere și nu autentice reflecții introspective asupra a ceea ce ar putea să stabilească în mod concret o experiență. În acest sens, Losee Worley nota că “există o tendință printre profesioniștii domeniului informației în a scrie și a publica în genul: *Ce am făcut eu este bine*” [22]. De multe ori însă, astfel de rapoarte trebuie să încorporeze rezultate măsurabile valabile și fiabile pentru a depăși deficiențele. În plus, acest gen de rapoarte de cercetare trebuie să includă pentru a fi credibile, atât descrierea succeselor, cât și descrierea eșecurilor. Autorii unor studii de caz sau a unor programe de evaluare prea elaborate trebuie să identifice și să izoleze orice încercare de promovare, rezervând alte spații pentru prezentarea elementelor justificative în fața instituțiilor finanțatoare. Rapoartele de cercetare ar trebui să aibă un mod echilibrat de prezentare a rezultatelor.

Fiecare dintre metodele de cercetare prezentate în continuare include o definiție și o descriere corespunzătoare. În plus, unele metode includ “Resurse”, un ghid pentru cititori privind efectuarea de studii prin utilizarea de metode specifice, precum și câte un “Exemplu” ca o ilustrare practică a metodei.

Analiza

Analiza se referă în general, la “o examinare detaliată a ceva mai complex, făcută cu scopul de a înțelege natura sa ori pentru a determina caracteristicile sale esențiale” [23]. Uneori, “analiza” se referă la o variație a acestui proces din perspectiva unei filosofii sau ideologii anume. În alte cazuri, o analiză caută tendințe sau modele revelatoare.

Exemplu

BYRD G. D., SHEDLOCK J. The Association of Academic Health Sciences Libraries Annual Statistics: an exploratory twenty-five-year trend analysis. *J Med Libr Assoc* 2003 Apr; 91(2):186-202.

<http://www.pubmedcentral.nih.gov/tocrender.fcgi?action=rchive&journal=93>.

Audit

În domeniul biblioteconomic, de multe ori, acest termen se referă la un audit în management, marketing sau calitate. Auditul în management are

în vedere analizarea mai multor variabile de performanță, fie într-o organizație, fie într-un departament care funcționează în cadrul unei organizații mai mari, pentru a identifica punctele forte și punctele slabe în funcție de criterii stricte formulate în prealabil. “Proiectarea auditului necesită o expunere scrisă cu privire la ceea ce oamenii ar trebui să facă, cum ar fi un protocol sau plan, iar acesta este comparat cu ceea ce au făcut oamenii de fapt” [24]. Din păcate, auditul a fost folosit în trecut, în mod abuziv, ca un mijloc de hărțuire sau de forțare a anumitor persoane aflate în anumite poziții, ceea ce a dus la o percepție mai degrabă negativă a termenului. Scopul auditului ar trebui să fie întotdeauna de a crește eficiența și de a îmbunătăți performanța generală.

Exemplu

WAKELEY P. J., POOLE C., FOSTER E. C. The marketing audit: a new perspective on library services and products. Bull Med Libr Assoc 1988 Oct; 76(4):323-7.

Autobiografie

O biografie scrisă de autorul însuși este o autobiografie. Uneori, urmărește întreaga viață a autorului, alteori se concentrează doar pe un segment sau un episod din experiența ori viața personală a autorului.

Exemplu

BRAUDE R. M. A medical librarian's progress. Bull Med Libr Assoc 1998 Apr; 86(2):157-65.

Bibliomining

A se vedea **Data Mining**.

Biografie

O prezentare a unei relatări remarcabile din viața unui individ constituie o biografie. O biografie se poate concentra asupra unei perioade de timp a vieții subiectului, poate urma un fir tematic sau poate să se concentreze pe un segment sau chiar pe un singur episod din experiența de viață a subiectului.

Exemplu

FULTON J. Holly Shipp Buchanan, president, Medical Library Association 1987/88. Bull Med Libr Assoc 1987 Jul; 75(3):264-7.

POLAND U. H. Erika Love, president, Medical Library Association 1978/1979. Bull Med Libr Assoc 1978 Jul; 66(3):357-9.

ROBINSON J. G. Linda A. Watson, Medical Library Association president, 2002-2003. J Med Libr Assoc 2002 Jul; 90(3):345-8.

<http://www.pubmedcentral.nih.gov/tocrender.fcgi?action=archive&journal=93>.

Studiu de caz

Studiul de caz reprezintă una dintre cele mai populare metode de cercetare, nu numai în domeniul nostru, ci și în sfera socială, politică și de gestionare a științelor. În domeniul biblioteconomiei și al științei informării, studiul de caz descrie și analizează experiența autorului într-un proces, grup, inovație, tehnologie, proiect, populație, program sau organizație. Yin [25] definește studiul de caz ca fiind o investigație a unui fenomen contemporan în contextul său real. În cazul în care granițele dintre context și fenomen nu sunt bine înțelese, se vor folosi mai multe surse de dovezi. Studiul de caz a fost utilizat pe scară largă pentru a răspunde la întrebări legate de motivul sau de modul în care s-au produs evenimentele raportate. Un studiu de caz bine realizat ar trebui, în mod explicit și oficial, încă înainte de a începe cercetarea propriu-zisă, să prezinte premisele/întrebările de la care a pornit. În plus, ar trebui să fie adusă la cunoștința celor interesați orice propunere, unitatea sau unitățile de analiză, logica legăturilor între date (pentru orice propunere), precum și criteriile de interpretare a rezultatelor studiului. Mulți critici ai studiului de caz s-au concentrat pe stiluri de autori care descriu o experiență în mod dezechilibrat, într-o lumină *prea* negativă sau *prea* pozitivă. Chiar și studiile de caz care prezintă rezultatele pozitive ale unei activități ar trebui să includă și rezultatele negative ca “lecții învățate” pentru a acorda un mai mare echilibru stilului de raportare.

Resurse

YIN R. K. Case study research: design and methods. Newbury Park, CA: Sage Publications, 1989.

Exemple

ELLIS L. S. The establishment of an academic health sciences library in a developing country: a case study. Bull Med Libr Assoc 1991 Jul;79(3):295-301.

TENNANT M. R, MIYAMOTO M. M. The role of medical libraries in undergraduate education: a case study in genetics. J Med Libr Assoc 2002 Apr; 90(2):181-93.

<http://www.pubmedcentral.nih.gov/tocrender.fcgi?action=archive&journal=93>.

Descriere de grup

Descrierea de grup a fost utilizată pe scară largă în biblioteconomie, în special în dezvoltarea colecțiilor și a instruirii specialiștilor. Descrierea de grup sub forma studiului utilizării cărții, a revistei sau a paginii Web a fost frecvent utilizată pentru a evalua performanțele din trecut și pentru a anticipa viitorul tipurilor de utilizare [26]. Cu toate acestea, autorii rareori folosesc eticheta de “grup” atunci când descriu metodele lor. Un studiu de grup, în esență, urmărește în timp, un grup bine definit, care are în comun un set de caracteristici și este expus intenționat sau neintenționat la un fenomen; studiul urmărește orice modificare adusă de expunere, observabilă ulterior la nivelul populației. Un

grup de elevi poate fi evaluat după gradul de alfabetizare, poate fi îndrumat spre bibliotecă sau i se poate asigura o instruire informatică pentru ca apoi să îi fie evaluate cunoștințele sau abilitățile astfel dobândite. O carte utilizată pentru studiu este un alt exemplu, la fel precum urmărirea în timp a unei populații cu acces la o colecție de cărți (expunere), pentru determinarea modificărilor din perspectiva utilizării. În cazul în care un studiu de grup începe prin colectarea de date relevante, demne de luat în seamă, înaintea *expunerii* sale unui grup de persoane, este numit studiu “potențial” de grup. Dacă operațiunea de colectare a datelor începe după *expunere*, cercetătorii îl numesc studiu de grup “retrospectiv”. Când mai multe măsurători sunt luate la intervale regulate, cercetătorii definesc studiul de grup ca fiind “longitudinal” [27].

Resurse

ELDREDGE J. D. Cohort studies in health sciences librarianship. *J Med Libr Assoc* 2002 Oct; 90(4):380-92.

<http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=128954>.

Exemple

BLECIC D. Monograph use at an academic health sciences library: the first three years of shelf life. *Bull Med Libr Assoc* 2000 Apr; 88(2):145-51.

<http://www.pubmedcentral.nih.gov/tocrender.fcgi?action=archive&journal=72>.

MARSHALL J. G, FITZGERALD D., BUSBY L., HEATON G. A study of library use in problem-based and traditional medical curricula. *Bull Med Libr Assoc* 1993 Jul; 81(3):299-305.

Studiu comparativ

Un studiu comparativ reprezintă orice efort sistematic de a găsi asemănările și deosebirile dintre două sau mai multe fenomene observate. Această definiție largă cuprinde un număr de metode specifice de cercetare. În general, un studiu comparativ de cercetare în științele sociale identifică elementele comune în două sau mai multe fenomene distincte, căutând variabilele care explică diferențele dintre fenomene [28]. Cartea *Summing Up* [29] ar putea fi de ajutor cercetătorilor care încearcă să compare mai multe studii. În mod normal, în domeniul nostru, comparațiile și nepotrivirile sunt utilizate pentru evaluările de performanță între diferite proiecte sau resurse.

Exemple

STONE V. L., FISHMAN D. L., FRESE D.B. Searching online and Web-based resources for information on natural products used as drugs. *Bull Med Libr Assoc* 1998 Oct; 86(4):523-7.

HALLETT K. S. Separate but equal? a system comparison study of MEDLINE's controlled vocabulary MeSH. *Bull Med Libr Assoc* 1998 Oct; 86(4):491-5.

Analiza conținutului

Analiza conținutului introduce elemente non-numerice precum textele, într-o matrice de simboluri manipulate statistic. Prin analiza conținutului, o cantitate mare de informații calitative poate fi organizată într-o formă de prezentare mai ușor de folosit. Poate fi de exemplu utilizată în analiza unui discurs politic, pentru a identifica de câte ori și în ce context vorbitorul folosește un termen cum ar fi “libertatea”. Analiztii politici pot apoi specula asupra motivelor sau a înțelesului la care un termen se poate referi. Un mod inteligent de a folosi analiza de conținut apare pe un poster al MLA2003 când doi cercetători au studiat asocierea dintre bibliotecari și stilul vestimentar ca metodă de a defini imaginea acestora.

Exemplu

GILBERT C. MLA papers and posters win awards. Hypothesis 2003 Summer; 17(2):1,5-6. [http:// research. mlanet. org](http://research.mlanet.org).

Filtrarea datelor

Filtrarea datelor implică identificarea, din date brute, a unor tipare cu un înțeles clar, folosind metode automate cum ar fi instrumentele statistice sau de inteligență artificială. Filtrarea și gestionarea datelor pentru biblioteci sunt cunoscute și ca bibliomining.

Resurse

NICHOLSON S. The bibliomining process: seeking behavioral patterns for library management using data mining. Paper presented at: Improving Practice Through Research: Evidence Based Librarianship 2003 International Conference; Edmonton, AB, Canada; June 2003.

NICHOLSON S. Bibliomining. [Web document]. [rev 3 Sep 2003; cited 3 Oct 2003]. <http://www.bibliomining.com>.

Exemplu

KOSTOFF R. N., DEL RÍO J. A., HUMENIK J. A., GARCIA E. O., RAMÍREZ A. M. Citation mining: integrating text mining and bibliometrics for research user profiling. J Am Soc Info Sci Tech 2001 Nov; 52(13):1148-56.

Metoda DELPHY

Metoda DELPHY încearcă să ajute un grup să ajungă la o decizie dorită și unanimă. Metoda se bazează pe anonimitatea răspunsurilor la întrebări referitoare la o succesiune de iterații, se folosește pentru a lua o decizie în cadrul grupului și în mod normal implică persoane experte pe un anumit subiect de interes. Această metodă permite moderatorului să evite gândirea *în grup* și dominația anumitor membri care ar încerca să își impună punctul de vedere. Kirkwood [36] a folosit această metodă pentru a identifica problemele concrete, practice, ale asistentelor medicale din Scoția. În urma testului, problemele care au

reieșit într-o ordine descrescătoare ca importanță au fost recrutarea și menținerea calității personalului, gestionarea problemelor morale și a stresului, trainingul și pregătirea continuă și metodele de control a focarelor de infecție.

Exemplu

KIRKWOOD M., WALES A., WILSON A. A Delphi study to determine nursing research priorities in the North Glasgow University Hospitals NHS Trust and the corresponding evidence base. *Health Inform Libr J* 2003 Jun; 20(Suppl 1):53-8.

Sondajul descriptiv

Sondajele pot face parte dintr-o metodologie mai largă de observare sau de experimentare cum ar fi un studiu în grup sau un studiu selectiv pe un eșantion aleatoriu. Prin contrast, un sondaj descriptiv urmărește perspectiva repondenților sau experiențele acestora pe un anumit subiect, într-o manieră structurată și prestabilită. Analiza citatelor reprezintă o variație a metodei de sondaj descriptiv.

Resurse

FINK A. *The survey kit*. (9 volumes). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1995.

Exemple

ASSOCIATION OF ACADEMIC HEALTH SCIENCES LIBRARIES. *Annual statistics of medical school libraries in the United States and Canada*. 25th ed. Seattle, WA: Association of Academic Health Sciences Libraries, 2003.

REED K. L. Citation analysis of faculty publication: beyond Science Citation Index and Social Science Citation Index. *Bull Med Libr Assoc* 1995 Oct; 83(4):503-8.

Grupurile focus

Metoda grupurilor *focus* generează date sau informații în cadrul unui grup mic, date care, atunci când sunt analizate, pot ajuta planificarea, luarea de decizii, evaluarea programelor, a produselor sau a serviciilor, dezvoltarea modelelor sau a teoriilor, îmbogățirea descoperirilor făcute prin alte metode de cercetare și realizarea de chestionare pentru viitoare colectări de date. Grupurile *focus* culeg date privind opiniile, cunoștințele, percepțiile și problemele unui mic grup de indivizi asupra unui subiect anume. De asemenea, această metodă îi încurajază pe oamenii să își exprime punctul de vedere într-un fel în care alte metode nu reușesc.

Resurse

GLITZ B. *Focus groups for libraries and librarians*. New York, NY: Medical Library Association and Forbes, 1998.

Exemplu

HIGA-MOORE M. L., BUNNETT B., MAYO H. G., OLNEY C. A. Use of focus groups in a library's strategic planning process. *J Med Libr Assoc* 2002 Jan; 90(1):86-92.

<http://www.pubmedcentral.nih.gov/tocrender.fcgi?action=archive&journal=93>.

Analiza Gap

Analiza Gap implică sondaje ce urmăresc să detecteze discrepanțe sau decalaje între așteptările clienților privind o organizație și abilitatea acesteia de a răspunde așteptărilor. Folosită pentru prima oară în sectorul privat sub denumirea de SERVQUAL™, a fost mai apoi adaptată de către bibliotecarii de la Biblioteca Centrului Medical de Sud-Vest al Universității statului Texas. Din cauza limitelor în a identifica lipsurile care au o semnificație, instrumentul original SERVQUAL a fost adaptat și dezvoltat continuu pentru a deveni LibQUAL™, instrument administrat de Asociația Bibliotecilor de Cercetare.

Exemplu

CROSSNO J. E., BERKINS B., GOTCHER N., HILL J. L., MCCONOUGH M., WALTERS M. Assessment of Customer Service in Academic Health Care Libraries (ACSAHL): an instrument for measuring customer service. *Bull Med Libr Assoc* 2001 Apr; 89(2):170-6.

<http://www.pubmedcentral.nih.gov/tocrender.fcgi?action=archive&journal=72>.

Istoric

Această metodă urmărește să recreeze un trecut adevărat, așa cum s-a petrecut de fapt, deși există printre istorici un număr de școli de gândire care neagă acest obiectiv. Cercetarea istorică încearcă să dezvăluie relația cauză/efect dintre diferite evenimente. Orice dovadă care are legătură cu ipoteza de studiu pe care cercetătorul a găsit-o și a prezentat-o trebuie să fie echilibrată și credibilă.

Exemplu

BRAUDE R. M. The Research Section of the MLA: the first fifteen years 1982-1997. *Hypothesis* 1998 Summer; 12(2):9-16. <http://research.mlanet.org>.

Studiu longitudinal

Vezi **Studiu de grup**.

Meta-analiza

Meta-analiza permite cercetătorilor să combine seturi de date identice sau comparabile din două sau mai multe studii care au în vedere aceleași obiective pentru a crea o bază mai mare a datelor rezultate și a consolida concluziile generale. Rosenthal [43] discută baza teoretică și limitările meta-analizei în lucrarea sa despre metodele standard. Până în momentul de față nu

sunt cunoscute meta-analize publicate în domeniul nostru. Numărul tot mai mare de studii de grup și de experiențe aleatorii controlate care au fost publicate și pot servi ca bază pentru orice meta-analiză, indică faptul că în viitorul apropiat vor apărea meta-analize și în domeniul biblioteconomiei.

Resurse

GLASS G. V., MCGAW B., SMITH M. L. Meta-analysis in social research. Newbury Park, CA: Sage Publications, 1981.

PETITTI D. B. Meta-analysis, decision analysis, and cost-effectiveness analysis: methods for quantitative synthesis in medicine. New York, NY: Oxford University Press, 2000.

Critica narativă

Mult timp, ceea ce numeam “recenzie”, era de fapt o critică narativă. Acest tip de analiză constă în realizarea, de către un expert, a unei analize literare asupra unui subiect definit în linii mari și în redactarea unui prezentări introductive a subiectului urmată, de obicei, de o descriere a cercetării în curs sau a controverselor asupra a ceea ce se știe despre respectivul subiect. Analiza narativă a fost criticată în ultima perioadă pentru subiectivitatea ei și pentru tendința de a nu avea o bază complet științifică [44, 45]. Totuși analizele narative oferă în mod frecvent cititorilor introduceri concise asupra unor subiecte extinse.

Exemplu

DORSCH J. L. Information needs of rural health professionals: a review of the literature. Bull Med Libr Assoc 2000 Oct; 88(4):346-54.
<http://www.pubmedcentral.nih.gov/tocrender.fcgi?action=archive&journal=72>.

Observarea participanților

Observarea participanților implică angajamentul activ al cercetătorului față de membri comunității pe care dorește să o studieze, de obicei, ca un membru egal ce aparține grupului. Metodele practice precum și măsura implicării în cadrul comunității variază de la caz la caz. Echilibrul dintre participare și observare variază în funcție de cercetător și de mediu. Obiectivul cercetării îl reprezintă înțelegerea situației din perspectiva participanților.

Resurse

GLESNE C. Becoming qualitative researchers. 2nd ed. New York, NY: Longman, 1999:43-66.

Exemplu

ASH J. S., GORMAN P. N., LAVELLE M., LYMAN J., DELCAMBRE L. M., MAIER D., BOWERS S., WEAVER M. Bundles: meeting clinical needs. Bull Med Libr Assoc 2001 Jul; 89(3):294-6.
<http://www.pubmedcentral.nih.gov/tocrender.fcgi?action=archive&journal=72>.

Evaluarea programului

În profesia noastră, evaluarea programului se realizează în mod regulat cu diferite grade de rigurozitate. Weiss definește evaluarea programului ca fiind “o activitate sistematică de analizare a proceselor și / sau a rezultatelor unui program sau strategii, în comparație cu standardele explicite sau implicite, pentru a îmbunătăți programul sau strategia” [49]. Evaluarea programului poate fi conceptualizată pe măsură ce evoluează de la tipul formativ până la cel sumativ. Evaluarea formativă se concentrează pe analizarea programului ca entitate ce evoluează. Evaluarea sumativă se concentrează asupra rezultatelor finale pentru a determina viitoarea direcție a programului. Unii au susținut că evaluarea unui program adevărat oferă posibilitatea “de a aduna unele informații comparative, astfel încât rezultatele programului în curs de evaluare să poată fi plasate într-un context pentru a stabili mărimea și valoarea sa ... ajutându-l pe evaluator să anticipeze modul în care lucrurile ar fi putut evolua dacă programul nu ar fi existat sau dacă ar fi fost vorba de alt program” [50].

Resurse

BURROUGHS C. M., WOOD F. B. *Measuring the difference: guide to planning and evaluating health information outreach*. Seattle, WA: National Network of Libraries of Medicine Pacific Northwest Region; Bethesda, MD: National Library of Medicine, 2000.

JOINT COMMITTEE ON STANDARDS FOR EDUCATIONAL EVALUATION. *The program evaluation standards: how to assess evaluation of educational programs*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1994.

Exemplu

WOOD F. B. , LYON B., SCHELL M. B., KITENDAUGH P., CID V. H., SIEGEL E. R. *Public library consumer health information pilot project: results of a National Library of Medicine evaluation*. *Bull Med Libr Assoc* 2000 Oct; 88(4):314-22. <http://www.pubmedcentral.nih.gov/tocrender.fcgi?action=archive&journal=72>.

Experimentul controlat aleatoriu

Experimentul controlat aleatoriu (RCT) presupune o populație bine definită, ai cărei membri trebuie să respecte criteriile predefinite de includere și excludere. Populația este împărțită în mod aleatoriu într-un grup de control, care beneficiază de tratamentul standard sau nu beneficiază de niciun tratament și unul sau mai multe grupuri de intervenție [51]. O populație poate fi compusă din utilizatorii obișnuiți ai unei biblioteci, ai unui centru de informare din cadrul unei universități sau ai unui spital, care exclude publicul larg. Grupul de control poate avea acces în continuare la bibliotecă și la pagina Web a centrului de informare, în timp ce grupului de intervenție i s-ar putea furniza acces la o versiune experimentală (eventual îmbunătățită) a paginii Web. Atât grupul de control cât și grupul de intervenție pot fi apoi comparate în funcție de cât de ușor au putut utiliza fiecare dintre versiuni în regăsirea informațiilor necesare.

Resurse

ELDREDGE J. D. The randomized controlled trial design: unrecognized opportunities for healthsciences librarianship. *Health Inform Libr J* 2003 Jun; 20(Suppl 1):34-44.

Exemple

BRADLEY D. R., RANA G. K., MARTIN P. W., SCHUMACHER R. E. Real-time, evidence-based medicine instruction: a randomized controlled trial in a neonatal intensive care unit. *J Med Libr Assoc* 2002 Apr; 90(2):194-201. <http://www.pubmedcentral.nih.gov/tocrender.fcgi?action=archive&journal=93>.

HAYNES R. B., RAMSDEN M. F., MCKIBBON K. A., WALKER C. J. Online access to MEDLINE in clinical settings: impact of user fees. *Bull Med Libr Assoc* 1991 Oct; 79(4):377-81.

MARSHALL J. G., NEUFELD V. R. A randomized trial of librarian educational participation in clinical settings. *J Med Educ* 1981 May; 56(5):409-16.

ROSENBERG W. M. C., DEEKS J., LUSHER A., SNOWBALL R., DOOLEY G., SACKETT D. Improving searching skills and evidence retrieval. *J Royal College of Physicians of London* 1998 Nov-Dec; 32(6):557-63.

Recapitulare

Această metodă se referă de fapt la un grup de metode descrise în lucrarea *Summing Up* care a anticipat meta-analiza în situațiile în care cercetătorii nu pot alege seturi de date similare sau identice. De obicei, întrebările orientate pe calitate necesită frecvent cercetări bazate pe metodologii pe care meta-analiza nu le poate sintetiza [52]. Lucrarea oferă numeroase exemple lămuritoare.

Resurse

LIGHT R. J., PILLEMER D. B. *Summing up: the science of reviewing research*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1984.

Revizuirile sistematice

Deseori, revizuirea sistematică ocupă cel mai ridicat nivel de dovadă, datorită capacității sale de a minimiza subiectivitatea integrând studiile de cercetare multiplă. “Revizuirile sistematice sunt rezumate concise ale celor mai bune dovezi disponibile, care adresează întrebări clinice bine definite... revizuirile sistematice utilizează metode riguroase și explicite pentru a identifica, a aprecia critic și a sintetiza studii relevante ... (Acestea sunt) investigațiile științifice în sine, cu metode planificate anterior și cu un ansamblu de studii originale pe post de ‘subiecte’” [53]. Revizuirile sistematice pot sintetiza studii de cercetare cantitative sau calitative. Unele tehnici auxiliare ce pot fi adăugate într-o recenzie pentru sintetizarea rezultatelor sunt regăsite în lucrarea deja consacrată a lui Pilleme [54].

Resurse

MULROW C, COOK D, eds. Systematic reviews: synthesis of best evidence for healthcare decisions. Philadelphia, PA: American College of Physicians, 1998.

Exemple

BRETTLE A. Information skills training: a systematic review of the literature. *Health Inform Libr J* 2003 Jun; 20(Suppl 1):3-9.

WINNING M. A, BEVERLY C. A. Clinical librarianship: a systematic review of the literature. *Health Inform Libr J* 2003 Jun; 20(Suppl 1):10-21.

Observarea non-intruzivă

Această metodă de cercetare recunoaște faptul că oamenii se vor comporta diferit dacă știu că fac parte dintr-un studiu de cercetare (efectul Hawthorne [55]) sau sunt sub observația directă a unui cercetător prezent în carne și oase. "Observarea non-intruzivă încearcă să studieze acțiunile și preferințele umane fără a-i studia pe subiecții care ar putea schimba sau ar putea uita să raporteze acele acțiuni sau preferințe" [56]. O întregă tradiție a cercetării, implicând metoda non-intruzivă, în mare parte în afara științelor biblioteconomiei și informaticii, raportată la acuratețea și calitatea serviciilor de referințe, a provocat controverse în trecut [57]. Unele dintre aceste studii au ridicat chiar și probleme etnice.

Resurse

ALLEN B. Evaluation of reference services. In: ALLEN BL, ed. *Reference and information services, an introduction*. 3rd ed. Colorado Springs, CO: Libraries Unlimited, 2001; 245-64.

CREWS K. D. The accuracy of reference service: variables for research and implementation. *Libr Inf Sci Res* 1988 Jul; 10:331-55.

LOSEE R. M., WORLEY K. A. *Research and evaluation for information professionals*. San Diego, CA Academic Press, 1993:147-50.

Concluzie

În prezent în domeniul biblioteconomiei și științei informării se utilizează o gamă mai largă de metode de cercetare decât în trecut. Această inventariere oglindește extinderea metodologiilor de cercetare dincolo de studiul de caz, programul de evaluare și metodele de cercetare. Articolul de față ar putea reprezenta un punct de pornire interesant în realizarea, peste un deceniu, a unei alte inventarieri cuprinzând metodele de cercetare și, în același timp, ar putea constitui un instrument util în determinarea, prin comparație, a schimbărilor intervenite.

De asemenea, va fi foarte utilă descrierea distribuției diferitelor metode de cercetare folosite de către bibliotecarii instituțiilor medicale și informatice cu referire la studiile anterior menționate în acest articol.

Referințe bibliografice

1. GOLDMAN J. ed. *Webster's new world dictionary*. 3rd college ed. Springfield, MA: Webster's, 1992, p. 1141.
2. ELDREDGE J. D. Evidence-based librarianship: an overview. În: *Bull Med Libr Assoc*. 2000. Oct. 88:(4), p. 289-302.
<http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=35250>. [PubMed]
3. ATKINS S. E. Subject trends in library and information science research, 1975-1984. În: *Libr Trends*. 1988. Spring. 36:(4), p. 633-58.
4. PERITZ B. C. The methods of library science research: some results from a bibliometric survey. În: *Libr Res*. 1980-81; 2, p. 251-68.
5. NOR M. M. A quantitative analysis of the research articles published in the core library journals of 1980. În: *Libr Inf Sci Res*. 1985; 7(3), p. 261-73.
6. FEEHAN P. E., GRAGG W. L., HAVENER W. M., KESTER D. D. Library and information science research: an analysis of the 1984 journal literature. În: *Libr Inf Sci Res*. 1987; 9(3), p. 173-85.
7. ENGER K. B., QUIRK G., STEWART J. A. Statistical methods used by authors of library and information science journal articles. În: *Libr Inf Sci Res*. 1989; 11(1), p. 37-46.
8. JARVELIN K., VAKKARI P. Content analysis of research articles in library and information science. În: *Libr Inf Sci Res*. 1990; 12(4), p. 395-421.
9. BUTTLAR L. Analyzing the library periodical literature: content and authorship. În: *Coll Res Libr*. 1991. Jan. 52:(1), p. 38-53.
10. CRAWFORD G. A. The research literature of academic librarianship: a comparison of College & Research Libraries and Journal of Academic Librarianship. În: *Coll Res Libr*. 1999. May. 60:(3), p. 224-30.
11. ROCHESTER M., VAKKARI P. International LIS research: a comparison of national trends. În: *IFLA J*. 1998; 24(3), p. 166-75.
12. CHENG H. A bibliometric study of library and information research in China. În: *Asian Libr*. 1996; 5(2), p. 30-45.
13. NKEREUWEM E. E. Accrediting knowledge: the ranking of library and information science journals. În: *Asian Libr*. 1997; 6(1/2), p. 71-6.
14. OLORUNISOLA R., AKINBORO E. O. Bibliographic analysis of articles: a study of African Journal of Library, Archives and Information Science, 1991-1997. În: *Afri J Libr Arch & Inf Sci*. 1998; 8(2), p. 151-4.
15. DIMITROFF A. Research in health sciences library and information science: a quantitative analysis. În: *Bull Med Libr Assoc*. 1992. Oct. 80:(4), p. 340-6. [PubMed]
16. BURDICK A. J., DOMS C. A., DOTY C. C., and KINZIE L. A. Research activities among health sciences librarians: a survey. În: *Bull Med Libr Assoc*. 1990. Oct. 78:(4), p. 400-2. [PubMed]

17. HAIQI Z. Analysing the research articles published in three periodicals of medical librarianship. În: *Intl Inf Libr Rev.* 1995. Sep. 27, p. 237-48.
18. HAIQI Z. A bibliometric study on articles of medical librarianship. În: *Inf Process Manage.* 1995; 31(4), p. 499-510.
19. MULARSKI C. A., BRADIGAN P. S. Academic health sciences librarians' publications patterns. În: *Bull Med Libr Assoc.* 1991. Apr. 79:(2), p. 168-77. [PubMed]
20. COOK T. D, CAMPBELL D. T. *Quasi-experimentation: design and analysis issues for field settings.* Boston, MA: Houghton Mifflin Company, 1979, p. 37-94.
21. ELDREDGE, J. Evidence-based librarianship: levels of evidence. În: *Hypothesis.* 2002. Fall. 16:(3), p. 10-13. <http://research.mlanet.org>.
22. LOSEE R. M., WORLEY K. A. *Research and evaluation for information professionals.* San Diego, CA: Academic Press, 1993, p. ix.
23. GOVE, P. B. *Webster's third new international dictionary of the English language unabridged.* Springfield, MA: Merriam-Webster, 1997, p. 77.
24. ØVRETVEIT J., GUSTAFSON D. Using research to inform quality programmes. În: *BMJ.* 2003. Apr 5. 326:(7392), p. 759-61. [PubMed]
25. YIN R. K. *Case study research: design and methods.* Newbury Park, CA: Sage Publications, 1989.
26. ELDREDGE J. D. Evidence-based librarianship: levels of evidence. În: *Hypothesis.* 2002. Fall. 16:(3), p. 10-13. <http://research.mlanet.org>.
27. ELDREDGE J. D. Cohort studies in health sciences librarianship. În: În: *J Med Libr Assoc.* 2002. Oct. 90:(4), p. 380-92. [PubMed] <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=128954>.
28. BERG-SCHLOSSER D. Comparative studies: method and design. În: Smelser N. J., Baltes P. B., eds. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences.* New York, NY: Elsevier, 2001, p. 2427-33.
29. LIGHT R. J., PILLEMER D. B. *Summing up: the science of reviewing research.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 1984.
30. ROBERTS C. W. Content analysis. În: Smelser N. J., Baltes P. B., eds. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences.* vol. 4. New York, NY: Elsevier, 2001, p. 2697-702.
31. POWELL R. R. *Basic research methods for librarians.* 3rd ed. Greenwich, CT: Ablex Publishing, 1997, p. 50.
32. SMITH C. P. Content analysis and narrative analysis. În: Reis H. T., Judd C. M., eds. *Handbook of research methods in social and personality psychology.* New York, NY: Cambridge University Press, 2000, p. 313-35.
33. NICHOLSON S. (assist. prof., School of Information Studies, Syracuse University). Comunicare personală prin e-mail cu autorul. 15 June 2003.
34. KERR N. L., ARONOFF J., and MESSÉ L. A. Methods of small group research. În: Reis H. T., Judd C. M., eds. *Handbook of research methods*

in social and personality psychology. New York, NY: Cambridge University Press, 2000, p. 160-88.

35. WORTMAN P. M. Consensus panels methodology. În: Smelser N. J., Baltes P. B., eds. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*. vol. 4. New York, NY: Elsevier, 2001, p. 2609-13.

36. KIRKWOOD M., WALES A., and WILSON A. A Delphi study to determine nursing research priorities in the North Glasgow University Hospitals NHS Trust and the corresponding evidence base. În: *Health Inform Libr J*. 2003. Jun. 20:(Suppl 1), p. 53-8.

37. GLITZ B. *Focus groups for libraries and librarians*. New York, NY: Medical Library Association and Forbes, 1998, p. 1.

38. PARASURAMAN A., ZEITHMAL V. A., and BERRY L. L. *SERVQUAL: a multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality*. *J Retailing*. 1988. Spring. 64:(1), p. 12-40.

39. ELDREDGE J. *First annual SCC Research Award. Hypothesis*. 1997. Fall. 11:(3), p. 3. <http://research.mlanet.org>.

40. COOK C., HEATH F. M., and THOMPSON B. *LibQUAL+: one instrument in the new measures toolbox*. ARL. 2000. Oct. 212, p. 4-7.

41. IGGERS G. G. Historiography and historical thought: current trends. În: Smelser N. J., Baltes P. B., eds. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*. vol. 10. New York, NY: Elsevier, 2001, p. 6771-6.

42. LOSEE R. M., WORLEY K. A. *Research and evaluation for information professionals*. San Diego, CA: Academic Press, 1993, p. 155-8.

43. ROSENTHAL R. *Meta-analytic procedures for social research*. rev. ed. Newbury Park, CA: Sage Publications, 1991.

44. MULROW C., COOK D. eds. *Systematic reviews: synthesis of best evidence for healthcare decisions*. Philadelphia, PA: American College of Physicians, 1998.

45. GLASS G. V., MCGAW B., and SMITH M. L. *Meta-analysis in social research*. Newbury Park, CA: Sage Publications, 1981, p. 22-3.

46. FINE G. A. Participant observation. În: Smelser N. J., Baltes P. B., eds. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*. vol. 16. New York, NY: Elsevier, 2001, p. 11073-8.

47. STREUBERT H. J., CARPENTER D. R. *Qualitative research in nursing: advancing the humanistic imperative*. 2nd ed. Philadelphia, PA: Lippincott, 1999, p. 25-6, 156-7.

48. CONRAD P. Health research, qualitative. În: Smelser N. J., Baltes P. B., eds. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*. vol. 10. New York, NY: Elsevier, 2001, p. 6608-12.

49. WEISS C. H. *Evaluation: methods for studying programs and policies*. 2nd ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 1998, p. 18.

50. FITZ-GIBBON C. T., MORRIS L. L. *How to design a program evaluation*. 2nd ed. Newbury Park, CA: Sage Publications, 1987, p. 9.

51. ELDREDGE J. D. The randomized controlled trial design: unrecognized opportunities for health sciences librarianship. În: *Health Information and Libraries J.* 2003. Jun. 20:(Suppl 1), p. 34-44.

52. ELDREDGE J. Evidence-based librarianship: levels of evidence. În: *Hypothesis*. 2002. Fall. 16:(3), p. 10-13. <http://research.mlanet.org>.

53. MULROW C., COOK D. eds. *Systematic reviews: synthesis of best evidence for healthcare decisions*. Philadelphia, PA: American College of Physicians, 1998.

54. LIGHT R. J., PILLEMER D. B. *Summing up: the science of reviewing research*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1984.

55. ROETHLISBERGER F. J., DICKSON W. J. *Management and the worker: an account of a research program conducted by the Western Electric Company*. Hawthorne Works, Chicago. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1939, p. 194-9, 227.

56. LOSEE R. M., WORLEY K. A. *Research and evaluation for information professionals*. San Diego, CA: Academic Press, 1993, p. 147-50.

57. CREWS K. D. The accuracy of reference service: variables for research and implementation. În: *Libr Inf Sci Res*, 1988. Jul. 10, p. 331-55.

CUNOAȘTEREA ȘTIINȚIFICĂ: ARGUMENTE TEORETICE

Drd. Tabita Chiriță

1. Conceptul de știință

Cuvântul *știință* vine de la latinescul *scientia* (a ști, a cunoaște)¹, cu unele sensuri după franțuzescul *science*².

În sensul cel mai larg, știința poate fi definită ca o activitate de cunoaștere sistematică, având ca scop clarificarea, explicarea faptelor. Rezultatul activității științifice este un *cumul de cunoștințe* care se află într-o relație de interdependență. Acest lucru deosebește cunoașterea comună de cunoașterea științifică.

Există diferite înțelesuri ale științei. Potrivit empirismului, teoriile științifice sunt obiective, verificabile empiric, având valoare de predicții ale rezultatelor empirice care pot fi confirmate sau infirmate prin intermediul criteriului de falsitate.

În contrast cu acesta, realismul științific definește știința în termeni ontologici: știința încearcă să identifice fenomenele și entitățile, forțele pe care le cauzează, mecanismele prin care ele exercită aceste forțe și sursele acestor forțe, în sensul structurilor lor interne.

Chiar și în tradiția empirică se atrage atenția asupra faptului că predicția se referă mai degrabă la rezultatul unui experiment sau studiu decât la prezicerea viitorului. De exemplu, afirmația că *“un paleontolog poate face predicții în legătură cu descoperirea unui anume tip de dinozaur”* corespunde folosirii empirice a predicției. Pe de altă parte, științe ca geologia și meteorologia nu trebuie neapărat să facă predicții exacte despre cutremure sau vreme pentru ca să fie considerate științe. Filosoful empiric Karl Popper era de părere că unele confirmări ale ipotezelor sunt imposibile și, prin urmare, ipotezele științifice pot fi doar falsificate.

Pozitivismul, o formă a empirismului, vede știința – așa cum aceasta este definită de empirism – ca mijloc de a regla demersurile umane. Datorită apropierii dintre ei, termenii “pozitivism” și “empirism” sunt deseori folosiți ca sinonime.

Iată însă ce li se reproșează:

– Willard Van Orman Quine a demonstrat imposibilitatea unui limbaj de observare independent de teorie, așa că ideea însăși de a testa teoriile prin experimente apare ca problematică;

– observațiile sunt întotdeauna “încărcate cu teorii”; Thomas Kuhn a afirmat că știința implică întotdeauna “paradigme”, seturi de ipoteze, reguli, practici și că trecerea de la o paradigmă la alta nu presupune de obicei verificarea sau falsificarea teoriilor științifice; mai mult, spune Thomas Kuhn, în contrast cu modelul empiric, știința nu a evoluat din punct de vedere istoric, ca o acumulare continuă de date.

Pentru societate și oameni, scopul științei este de a produce *modele utile ale realității*. Se spune că este practic imposibil să deducem simțurile umane pentru a descrie ceea ce “există” de fapt. Pe de altă parte, știința poate face *previziuni* bazate pe *observații*. Aceste previziuni sunt de multe ori foarte utile societății sau individului care le folosește. De exemplu, fizica newtoniană și – în cazuri cu un grad mai mare de aplicabilitate – teoria relativității ne permit să prezicem un fenomen, de la efectul pe care o bilă de biliard în mișcare îl are asupra altei bile, până la traiectoriile navetelor spațiale și ale sateliților. Științele sociale ne permit să prezicem (deocamdată, cu exactitate restrânsă) fenomene precum crizele economice și, de asemenea, să înțelegem mai bine comportamentul uman, să producem modele utile ale societății și să abordăm concret politicile guvernamentale. Împreună, chimia și biologia au transformat capacitatea noastră de a folosi și prezice reacțiile și scenariile chimice și biologice. În ultimul timp, aceste discipline științifice separate sunt folosite în conjuncție pentru a produce modele și unelte mai eficiente.

Pe scurt, știința produce *modele utile* care ne permit să facem deseori *prognoze utile*. Știința încearcă să descrie ceea ce este, dar evită să determine ceea ce este (fapt care nici nu este posibil). Știința este o *unealtă utilă*. Este un corp de cunoștințe în creștere care ne permite să folosim mai eficient mediul înconjurător și să evoluăm, să ne adaptăm mai bine ca întreg social, dar și independent.

În culturile Antichității, cu precădere în cea greacă, distingem câteva caracteristici esențiale ale științei:

- obiectivitatea;
- sistematizarea, corelată cu obiectivitatea și în opoziție cu imposibilitatea diferențierii între elementul empiric și elementul magic;
- cunoașterea pentru cunoaștere – care face diferența între cunoașterea științifică și cunoașterea comună, orientată exclusiv spre cunoașterea practică.

În sensul mai larg, mai cuprinzător, al termenului, știința apare o dată cu filosofii de orientare cosmologică, iar în cultura antică greacă, o dată cu Thales din Milet și cu ionienii. Până la nașterea științei matematice a naturii (sec. XVII), filosofia, înțeleasă drept cunoaștere bazată pe principii, a constituit cunoașterea științifică a universului și a omului, abstracție făcând elementele de matematică, astronomie și istorie naturală, care se constituiseră încă din Antichitate drept cunoașteri specializate.

Într-un sens mai restrictiv al termenului, știința modernă a naturii se opune filosofiei naturii (vezi: Galileo Galilei versus știința medievală a naturii, de inspirație aristotelică; Newton versus filosofia carteziană a naturii).

Delimitarea cercetătorului modern de filosoful naturii apare astfel:

- filosoful se orientează spre formularea unor principii ale explicării naturii și spre deducerea faptelor din asemenea principii;
- cercetătorul își îndreaptă atenția spre determinarea minuțioasă a faptelor, fără idei preconcepute, spre supunerea ideilor teoretice unui control cât mai strict al faptelor.

Deosebirea dintre aceste orientări ale gândirii se exprimă clar în distincția pe care a făcut-o Newton între explicația teoretică și legea experimentală³.

2. Cunoaștere științifică versus cunoaștere comună

În timp, filosofii au trebuit să renunțe la pretenția de a oferi o cunoaștere care să fie în competiție cu știința modernă. S-a ajuns la concluzia că raportarea cea mai bună, pentru a caracteriza particularitățile cunoașterii științifice, se face la cunoașterea comună.

Septimiu Chelcea [4] definește cunoașterea comună ca fiind: însușirea de către agentul cunoscător a unei informații legate de condițiile praxiologice în care acționează. Ea se bazează pe experiența directă cu oamenii, utilizând cunoștințele dobândite cu ajutorul limbajului, în procesul socializării.

Cunoașterea comună este forma primară a cunoașterii, este cunoașterea proprie unei comunități, însușită de toți membrii ei în procesul de socializare. Cunoașterea comună este preponderent practică, este limitată spațial și temporal. Are un caracter iluzoriu ce decurge din implicarea subiectivă a oamenilor.

Importanța delimitării cunoașterii științifice de cea comună derivă din faptul că indivizii au tendința de a elimina informațiile disonante și de a le reține pe cele consonante. Cu alte cuvinte, oamenii preferă informațiile ce le confirmă opiniile și le ignoră pe cele care le contrazic. Ceea ce separă cunoașterea la nivelul simțului comun de cunoașterea științifică este adevărul științific.

Cunoașterea științifică se construiește pe structura cunoașterii comune. Limbajele științifice specializate își au sorginea în limbajul comun, care este mediul general de comunicare.

Ana Rus [5] menționează cele patru moduri de generare și testare a adevărului enunțurilor, formulate de W. Wallace în 1971:

a) *modul autoritar*, care garantează adevărul enunțului prin calitatea de excepție a producătorului enunțului (rege, șef de stat etc.);

b) *modul mistic*, conform căruia exclusiv profeții și marii mistici dețin calitatea cunoașterii adevărate, obținută prin starea de grație;

c) *modul logico-rațional*, centrat pe logica formală; face apel la primele principii, stabilind, prin deducție, adevărul; importanța este dată de rigoarea judecății logice, și nu de corespondența cu realitatea;

d) *modul științific* de determinare a adevărului asigură desubiectivizarea cunoașterii, îmbină aplicarea corectă a metodei de cunoaștere cu observația riguroasă a fenomenelor.

«Pe baza observațiilor obiective și cu metode adecvate, se obțin enunțuri empirice cu valoare de adevăr», susține Francis Bacon, inițiatorul empirismului.

Cunoașterea științifică [5] se bazează pe cinci postulate fundamentale:

1. *Principiul realismului*: lumea există independent de observațiile noastre, nu e creată de simțurile noastre;

2. *Principiul determinismului*: relațiile din lume sunt organizate în termeni de cauză-efect;

3. *Principiul cognoscibilității*: lumea poate fi cunoscută prin observații obiective.

Aceste prime trei postulate aparțin lui J. W. Vander-Zanden (1988), iar următoarele două au fost elaborate de Mc Burney (1983):

4. *Principiul raționalității*: lumea exterioară poate fi cunoscută pe cale logică (acesta poate fi subsumat principiului 3);

5. *Principiul regularității*: fenomenele din lume se produc în mod logic.

Cel mai important dintre cele cinci postulate este *principiul determinismului*, ale cărui reguli de bază sunt următoarele:

a) viitorul este determinat în trecut;

b) orice eveniment are o cauză determinată;

c) cunoașterea se întemeiază pe certitudine;

d) cunoașterea științifică poate fi adusă, în principiu, la nivel de cunoaștere completă;

e) cunoașterea și metoda științifică pot fi, în principiu, unificate.

Este de reținut faptul că determinismul nu trebuie înțeles în sensul respingerii existenței fenomenelor eminent aleatorii, ci în sensul *empirismului probabilist*.

Particularitățile cunoașterii științifice [2], în contrast cu cele ale cunoașterii comune, presupun o preocupare accentuată pentru asigurarea obiectivității cunoștințelor și pentru sistematizarea acestora și raportarea la sisteme de enunțuri cu un nivel tot mai înalt de generalitate (teorii). Pe această direcție, deosebirea dintre cunoașterea comună și cunoașterea științifică ni se înfățișează gradual. Cunoașterea științifică, asemenea cunoașterii comune, descrie, sistematizează, explică și anticipează faptele.

În știință, exigențele descrierii, ale sistematizării, ale explicației și ale anticipării se deosebesc însă de cele ale cunoașterii comune. În scopul sporirii obiectivității, cunoașterea științifică specializată introduce instrumente de investigație și control tot mai complicate și mai rafinate.

Ceea ce delimitează cel mai clar cunoașterea științifică de cea comună și îi conturează identitatea este distincția dintre interesul de cunoaștere ca atare (cunoașterea pentru cunoaștere) și interesul pentru orientarea acțiunii practice. Există nu numai o corelație strânsă, ci și o distincție între științele “pure” și științele aplicate, între cercetările fundamentale și cercetările cu obiective aplicative.

Cunoașterea comună este, dimpotrivă, inseparabilă de o mare varietate de interese practice ale comunităților omenești. În societățile evaluate din punct de vedere științific și tehnic, pot fi distinse destul de bine tehnici care se sprijină pe cunoașterea comună și pe cea științifică, chiar dacă în unele dintre ele sunt prezente ambele tipuri de cunoaștere. Cunoașterea comună, fie ea cunoașterea naturii sau

cunoașterea omului, este o cunoaștere cu orientare prin excelență practică, în sensul că interesele de cunoaștere sunt limitate la cele cu semnificație practică.

Orientarea practică a cunoașterii comune iese în evidență cu deosebire în sectoarele ei cele mai evoluat și mai specializate, cele care stau la baza meșteșugurilor, artelor practice și tehnicilor populare de tot felul.

3. Criterii de clasificare a științelor

Nu există o clasificare a științelor universal acceptată; o astfel de clasificare depinde de multe aspecte. Prin urmare, există diferite sisteme (vezi, de exemplu, sistemul Dewey). Mai demult se vorbea despre Copacul Cunoașterii, precum și despre împărțirea în diferite discipline.

Multe discipline reprezintă o combinație între diferite domenii de cercetare și de aceea nu pot fi încadrate într-o clasificare. De exemplu, informatica economică reunește segmente din informatică, matematică, științe economice și științele comunicării sau știința informării, precum și din psihologie, statistică, electronică, economie, drept, filosofie, politică și telecomunicații.

În funcție de obiectul cercetării, de natura intereselor de cunoaștere și de obiectivele urmărite, disciplinele științifice pot fi clasificate în câteva mari grupe.

Astfel, în funcție de subiectul cercetării (structuri posibile sau fapte), științele se împart în: *științe formale* (matematică și logică formală); *științe factuale* (științele naturii, științele sociale, științele omului).

În raport cu unele particularități ale obiectului cercetării, științele factuale se divid în: *științe ale naturii* și *științe sociale sau discipline umaniste*.

Ceea ce face ca obiectul de studiu al celor din urmă să fie diferit este în principal intervenția subiectivității umane.

În raport cu natura intereselor de cunoaștere, distingem: *științe nomologice* (nomos = lege) și *științe istorice*.

Primele urmăresc descoperirea unor regularități și legi care să facă posibilă unificarea, anticiparea, predicția și explicarea faptelor, cele din urmă urmăresc în primul rând reconstituirea și interpretarea faptelor din trecut. Universul, natura lipsită de viață și lumea vie, marile comunități omenești, grupurile mici, instituțiile sau indivizii pot constitui obiectul unei cercetări istorice.

Științele nomologice se interesează de ceea ce este invariant și general; științele istorice se interesează îndeosebi de reconstituirea și interpretarea unor fapte particulare și irepetabile, pe baza urmelor și a mărturiilor accesibile, precum și a legilor și a regularităților cunoscute.

În funcție de natura obiectivelor, cercetările științifice sunt:

- fundamentale: urmăresc extinderea, îmbunătățirea și aprofundarea cunoașterii;
- aplicative: urmăresc obținerea și utilizarea de cunoștințe în scopuri practice.

Rezultatele cercetărilor din disciplinele “pure” răspund unor nevoi și interese pur intelectuale. În schimb, cercetările din disciplinele aplicate pot aduce, în funcție de utilizarea lor, mari servicii sau mari daune umanității.

Rezultatele cercetărilor fundamentale, care sunt publice, spre deosebire de cele ale multor cercetări aplicate, supuse monopolului și secretului, constituie baza cunoașterii pe care se sprijină știința aplicată și tehnologia.

Răspunderea pentru folosirea distructivă a cunoștințelor furnizate de știința fundamentală nu revine cercetătorilor care au produs aceste cunoștințe (cel puțin în cazul în care folosirea lor distructivă nu poate fi anticipată ușor).

4. Procesul și structura cunoașterii științifice

Termeni ca știință, cunoaștere științifică sunt folosiți pentru a desemna:

- demersurile prin care se constituie cunoașterea științifică;
- rezultatele sale deja constituite.

În primul caz, se are în vedere procesul cunoașterii științifice, iar în celălalt, structura cunoașterii științifice, văzută ca un corp de cunoștințe.

În primul caz, ceea ce interesează este modul în care acționează efectiv cercetătorii, în celălalt – interesul se îndreaptă spre evaluarea raționalității acțiunilor, prin raportare la criterii și norme de raționalitate formulate explicit sau adoptate implicit într-un domeniu al cercetării într-o anumită perioadă.

Se face o distincție clară între o examinare descriptivă și una normativă a acțiunii oamenilor de știință. Ea este însă relativă, în sensul că, în cercetarea științifică, precum în alte domenii de activitate, normele și criteriile de raționalitate sunt rezultatul învățării din experiență.

Corpul de cunoștințe din care se compune o disciplină științifică, într-un anumit moment, presupune o varietate de demersuri cum sunt: observarea, măsurarea, imaginarea și realizarea unor dispozitive experimentale, efectuarea experimentelor, modelarea, idealizarea și matematizarea, formularea și testarea de ipoteze, elaborarea unor teorii și utilizarea lor pentru coordonarea și unificarea unor fapte și regularități cunoscute, pentru formularea de explicații, pentru predicția unor fapte și regularități.

Ponderea relativă a acestor activități și modul în care se corelează diferă de la o disciplină științifică la alta, de la un profil epistemic la altul, de la o epocă istorică la alta în evoluția unui domeniu al cercetării științifice. Aceste deosebiri privesc relația dintre cercetarea faptelor și teorie, posibilitatea experimentării și a măsurării, tipul de modele utilizate, caracteristicile și ponderea idealizărilor, posibilitățile și limitele matematizării, tipurile de teorii ș.a.m.d.

În știința modernă exactă a naturii există o corelație foarte strânsă între modelele teoretice matematice și experimentul măsurabil. Idealizările matematice conduc la întrebările puse de cercetător naturii, iar experimentele sunt concepute și realizate pentru a permite să se determine răspunsul naturii la aceste întrebări.

Matematica oferă resurse creației teoretice, iar experimentul face posibilă supunerea ipotezelor teoretice controlului faptelor.

În domenii cum ar fi biologia evoluționistă și geologia, întâlnim teorii de alt tip decât cele din știința matematică a naturii. Relația dintre aceste teorii și descrierea, sistematizarea și generalizarea faptelor prezintă alte caracteristici – sunt sensuri diferite în care teoria orientează cercetarea empirică a faptelor, în care faptele controlează ipotezele teoretice.

Procesul cunoașterii științifice

Acesta este un model ideal (în unele științe, numai o parte dintre pași de mai jos pot fi parcurși și deseori cunoștințele sunt dobândite în alt mod, inclusiv prin hazard):

- observarea și măsurarea fenomenelor;
- acumularea și ordonarea materialului;
- crearea de ipoteze și modele, prognoze, stabilirea nivelului de importanță;
- testarea ipotezelor modelului, prin experimente, teste, încercări;
- confirmarea sau infirmarea ipotezelor;
- publicarea rezultatelor, pentru ca acestea să poată fi validate de alții;
- modificarea, dezvoltarea sau invalidarea modelului, în funcție de rezultatul testelor și de opiniile criticilor;
- dezvoltarea unei teorii (în cazul în care ea a fost confirmată) care trebuie să îndeplinească anumite criterii.

Când vorbim despre structura cunoașterii științifice, putem distinge trei mari niveluri: nivelul observațiilor; nivelul cunoașterii empirice; nivelul cunoașterii teoretice.

Primele două niveluri se constituie din concepte și enunțuri empirice, cel de-al treilea – din concepte și enunțuri teoretice.

Cunoașterea prin observație

Enunțurile de observație exprimă și comunică informații obținute prin intermediul organelor de simț, dar orientate de anumite interese de cunoaștere preexistente și formulate în sistemul de noțiuni al unui limbaj științific cu privire la stări și procese singulare care există și se produc în condiții naturale sau experimentale.

Observația științifică are loc întotdeauna într-un orizont de așteptări care se constituie într-un anumit cadru de cunoaștere prealabilă, are o orientare și un obiectiv bine determinat (ceea ce relativizează distincția dintre constatare și interpretare). Există ipoteze implicite și schematizări prealabile în care sunt luate în considerare anumite aspecte și corelații.

Este importantă distincția dintre enunțurile de observație din disciplinele istorice, care descriu fapte unice și irepetabile, și enunțurile de observație ale

disciplinelor nomologice, enunțuri care se referă la fapte ce se repetă în mod sistematic. Și într-un caz și în celălalt, enunțurile de observație sunt intersubiectiv controlabile și întrunesc acordul tuturor cercetătorilor competenți și de bună credință.

Enunțurile de observație constituie fundamentul tuturor științelor despre realitate, fie ele preponderent empirice, fie teoretice. Fără o cunoaștere a faptelor prin observație, nu există nicio bază de plecare pentru generalizări de orice tip sau pentru formularea de ipoteze și nu există nici posibilitatea de a controla în mod sistematic diferite ipoteze teoretice. Limitarea esențială a cunoașterii cuprinsă în enunțurile de observație constă în imposibilitatea anticipării faptelor viitoare. Pentru aceasta, este nevoie de generalizări.

Cunoașterea empirică

Este cunoașterea unor forme și corelații constante în fluxul experienței. O parte importantă a cunoașterii empirice este obținută prin diferite modalități de generalizare a datelor observației științifice. Această cunoaștere se exprimă în regularități, uniformități și tipologii. Există și corelații empirice a căror cunoaștere se realizează prin anticiparea lor de către o teorie. Asemenea anticipări trebuie supuse însă controlului, prin confruntarea lor cu datele observației științifice.

În știință, interesul pentru stabilirea de regularități vizează, de câte ori este posibil, stabilirea unor relații între determinări cantitative. Pe baza unor asemenea regularități, putem formula predicții care au o valoare deosebită pentru acțiune. Putem înțelege astfel rolul măsurării în cercetarea științifică.

Uniformitățile empirice pot fi:

- corelații stricte (permit anticiparea unor evenimente individuale);
- corelații cu un caracter statistic (permit anticiparea producerii unor evenimente individuale).

Interesul pentru stabilirea de regularități, de uniformități există atât în cunoașterea comună, cât și în cunoașterea științifică. În cunoașterea comună, învățarea din experiență este, în general, orientată spre interese practice.

Cercetarea științifică este interesată de stabilirea unor corelații constante, invariante, între fapte, de câte ori este posibil, între variabile care reprezintă caracteristici cantitative, măsurabile, independent de perspectiva utilizării practice a cunoașterii unor asemenea corelații. Cunoașterea empirică, bazată pe datele observației științifice, este cunoașterea unor fapte cu un caracter general. În toate științele privind realitatea, cunoașterea unor regularități empirice de diferite niveluri de generalitate face posibilă anticiparea experiențelor viitoare și reprezintă baza elaborării și testării explicațiilor teoretice.

Teoriile sunt elaborate pentru a explica regularități cunoscute și sunt testate adesea prin regularitățile empirice pe care le anticipează.

Cunoașterea teoretică

Obiectivele principale ale elaborării teoriilor științifice sunt:

- unificarea unei diversități de fapte și corelații empirice disparate;
- explicarea faptelor, a corelațiilor empirice și chiar a altor teorii cu un nivel mai scăzut de generalitate.

Cercetătorii care construiesc teorii sunt susținuți adesea de convingerea că, dincolo de marea varietate a faptelor și a regularităților accesibile cunoașterii empirice, există structuri fundamentale simple ale realității. Albert Einstein numea această convingere privitoare la natura realității, “religiozitate cosmică”.

Problema justificării ipotezelor teoretice

Ipotezele teoretice sunt introduse pentru a coordona și explica un ansamblu de fapte și regularități cunoscute și pentru a sugera existența unor noi fapte și regularități empirice.

Ideea că în toate științele factuale construcțiile teoretice trebuie să fie justificate prin raportare la cunoștințele noastre despre fapte a fost contestată de susținătorii existenței unei metode specifice a științelor sociale și a științelor omului.

În lumina unor experiențe semnificative ale teoretizării în disciplinele umaniste, examinarea controverselor dintre susținătorii tezei unității metodologice a științei și adepții dualismului metodologic, cu referire la relația dintre construcțiile teoretice și fapte, nu susține niciuna dintre aceste poziții doctrinare.

Pe de o parte, în științele umaniste, de exemplu, în istoriografia societăților omenești, în sociologie sau în psihologia socială, a fost elaborată o varietate de construcții teoretice care pot fi justificate prin capacitatea lor de a unifica fapte și regularități cunoscute, asemeni construcțiilor teoretice din științele naturii.

Pe de altă parte, în științele omului întâlnim demersuri care evidențiază o interacțiune circulară între principii teoretice și fapte. Într-o asemenea interacțiune, principiile sunt acomodate faptelor, iar faptele principiilor, realizându-se un echilibru prin răsfrângere.

Concepția holistă asupra științei (teza Duhem-Quine)

Quine consideră că toate acele enunțuri care constituie corpul unei științe (chiar și cunoașterea unei comunități omenești, în ansamblul ei) nu se confruntă cu informațiile senzoriale cuprinse în enunțuri de observație ca elemente izolate, ci numai ca întreg. Așadar, unitatea semnificației empirice este știința omenească, văzută ca un întreg. De câte ori survine o contradicție între datele noi ale observației și consecințele derivate din sistemul cunoștințelor, aceasta va fi înlăturată prin revizuirea anumitor elemente ale sistemului. Datele observației nu indică elementele care vor trebui supuse revizuirii. Din perspectiva concepției holiste asupra științei, este posibilă o critică principială a ideii experimentului crucial. Există posibilitatea de a înlătura o contradicție generată de experiențe

“recalcitrante”, nu modificând teoria, ci un element sau altul al cunoașterii prealabile (“background knowledge”). Astfel, în principiu, putem spune că nu există experimente cruciale.

Explicarea teoretică

Țelul explicării teoretice este de a răspunde la întrebările: De ce faptele sunt așa și nu altfel? De ce există cutare regularitate și nu altele? O explicare teoretică poate să fie nu numai o explicare a faptelor și a regularităților, ci și o explicare a unor teorii cu grad mai redus de generalitate.

Explicarea cauzală

Cauza desemnează o condiție necesară, dar nu și suficientă pentru producerea unor evenimente sau regularități; explicarea cauzală este utilizată fără excepție în științele fizico-chimice.

Explicarea funcțională

Poate fi utilizată pentru a explica anumite caracteristici ale unor sisteme complexe (biologice, sociale) caracterizate prin auto-organizare, care supraviețuiesc și se reproduc prin adaptare la o ambianță ce suferă schimbări; ea intervine atunci când nu putem furniza explicații cauzale. În cadrul unei explicații funcționale, detaliem caracteristici ale unor părți dintr-un sistem, evidențiind contribuția pe care o au aceste caracteristici în menținerea întregului, în buna funcționare a sistemului în ansamblu.

Explicarea intențională

O formă mult utilizată de analiză a acțiunilor raționale este explicarea intențională. Ea survine frecvent în viața de fiecare zi, la oameni fără preocupări științifice, pentru explicarea propriilor acțiuni și a acțiunilor semenilor. Se poate afirma, prin urmare, că explicarea intențională este comună, nu științifică.

5. Criterii care pot sta la baza unei analize critice a cercetărilor științifice

Criteriile teoriei științifice

Principalele criterii care stabilesc gradul de valabilitate al unei teorii științifice:

- lipsa afirmațiilor care funcționează ca premise pentru ele însele;
- consistența internă: lipsa de contradicții în cadrul teoriei;
- consistența externă: lipsa de contradicții cu alte teorii recunoscute;
- valoarea cercetării: explicarea unor fenomene care până acum nu au putut fi înțelese;
- posibilitatea de testare empirică;

– explicație eficientă;
– falsitate: o teorie trebuie să fie astfel formulată, încât afirmațiile să poată fi infirmate prin experiment; teoriile nefalsificabile (care nu pot fi infirmate prin experiment) nu pot fi considerate științifice.

Criteriile experimentului științific:

– obiectivitate (verificabilitate intersubiectivă): un experiment este obiectiv dacă diferiți cercetători, în condiții identice, ajung la aceleași rezultate finale;
– fidelitate (reliabilitate): un experiment este *reliabil* (sigur) dacă în aceleași condiții, în repetate rânduri, duce la rezultate identice, deci se poate repeta;
– validitate (valabilitate): un experiment este valid dacă regula de măsurare măsoară într-adevăr ceea ce ar trebui să măsoare (trebuie evitată influențarea rezultatului de către caracteristicile nemăsurabile; totuși, asta înseamnă o standardizare foarte riguroasă a condițiilor în care are loc experimentul, fapt care poate să influențeze negativ valabilitatea; de exemplu, se poate întâmpla ca, în cadrul unui experiment cu animale riguros controlat, ce își propune să măsoare, printr-un anumit tratament, anumite tipare de comportament, acel tipar de comportament să fie cauzat nu de tratamentul în sine, ci de circumstanțe – cușcă mică, depresia animalului etc.).

Standardizare și comparabilitate: rezultatele unui experiment sunt comparabile numai atunci când respectă anumite criterii stabilite anterior. Pentru a asigura repetabilitatea și verificarea unui experiment, regulile de evaluare a experimentului trebuie să rămână cât mai simple posibil.

Bibliografie

1. COTEANU, Ion; SECHE, Luiza; SECHE, Mircea. *DEX: dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. a 2-a. București: Univers Enciclopedic, 1998.
2. FLONTA, Mircea; NAGÂȚ, Gabriel; ȘTEFANOV, Gheorghe. *Introducere în teoria cunoașterii științifice: prezentare tematică, texte, literatură*. București: Editura Universității din București, 2004.
3. POPPER, Karl R. *Logica cercetării*. Studiu introductiv și note de Mircea Flonta; trad. de Mircea Flonta, Alexandru Surdu și Erwin Tivig. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
4. CHELCEA, Septimiu. *Inițiere în cercetarea sociologică*. București: Comunicare.ro, 2004.
5. RUS, Ana. Metode și tehnici de cercetare științifică. În: http://facultate.regielive.ro/fituici/statistica/metode_si_tehnici_de_cercetare_stiintifica-6508.html (accesat 15 iunie 2009).

Note

¹ Conform **DEX**-ului, cuvântul știință are următoarele sensuri: „**I.1.** Faptul de a avea cunoștință (de ceva), de a fi informat; cunoaștere. Loc. adv. *Cu* (sau *fără*) *știință* = (ne)știind; (in)conștient; cu (sau fără) voie. *Cu bună știință* = conștient, având cunoștința deplină a faptelor. *Cu* (sau *fără*) *știința cuiva* = cu (sau fără) consimțământul ori aprobarea cuiva. *Spre știință* = ca să se știe. ♦ Vestе, știre. **2.** Conștiință. **II.1.** Pregătire intelectuală, instrucție; învățatură, erudiție. *Știință de carte* = cunoștințe de scriere și de citire. **2.** Ansamblu sistematic de cunoștințe despre natură, societate și gândire; ansamblu de cunoștințe dintr-un anumit domeniu al cunoașterii. *Om de știință* = savant, învățat. [Pr.: *ști-in-*] – **Ști** + suf. *-ință*.

² COTEANU, Ion; SECHE, Luiza; SECHE, Mircea. **DEX: dicționarul explicativ al limbii române**. Ed. a 2-a. București: Univers Enciclopedic, 1998. p. 1.061.

³ FLONTA, Mircea; NAGĂȚ, Gabriel; ȘTEFANOV, Gheorghe. **Introducere în teoria cunoașterii științifice: prezentare tematică, texte, literatură**. București: Editura Universității din București, 2004. p. 11.

A FI BIBLIOTECAR ÎN ERA DIGITALĂ

Adina Ciocoiu

Motto: Changing, the only certainty is change. Therefore, strategies for building 21st century libraries and librarians must focus on the ability of librarians and libraries to not just adapt to change, but to prepare for it, facilitate it, and shape it. (TENNANT, 1998)

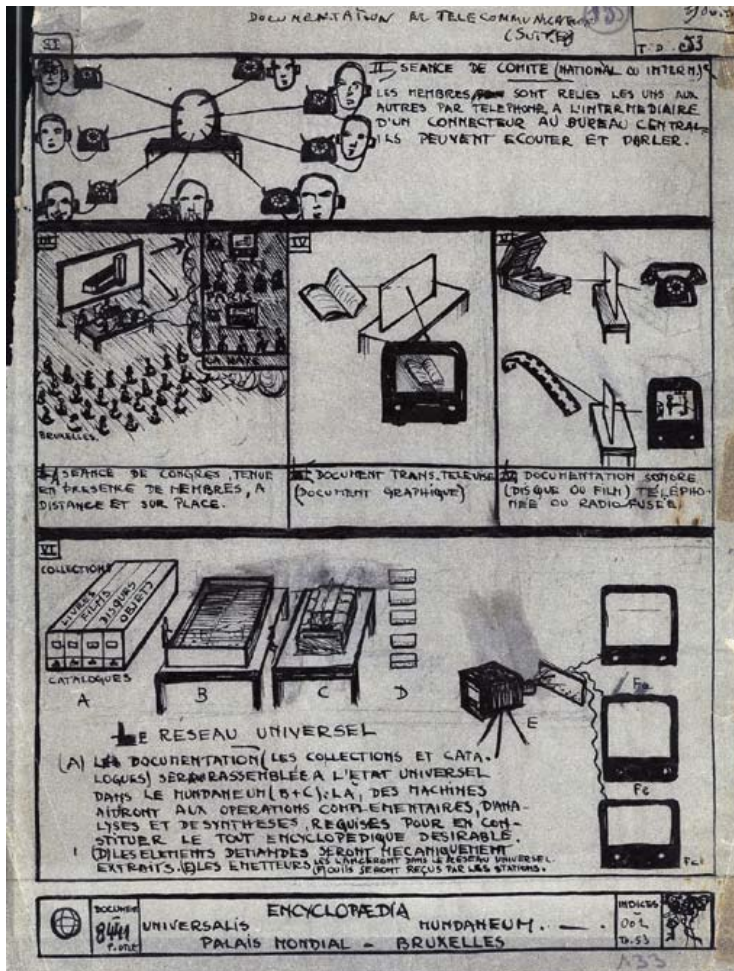
Încă de la apariția documentelor scrise, omul a putut opta pentru cea mai bună modalitate de reprezentare și de conservare a acestora. Istoria ne furnizează informații despre suporturile folosite pentru exprimarea scrisă, precum și despre evoluția lor. Manuscrisele au avut ca suport inițial papyrusul, însă, o dată cu descoperirea unor materiale mai rezistente, documentele au fost “convertite” în alt format. Bibliotecarii din acele vremuri aveau un rol foarte important pentru buna desfășurare a acestor acțiuni, ei fiind cei care hotărâu care vor fi documentele prioritare pentru “convertire”. Existau și atunci controverse asupra tehnicilor folosite și asupra metodelor de conservare, iar cartea și implicit manuscrisele realizate în aceea perioadă au suferit transformări majore. Transformările nu erau legate doar de format, ci și de prezentare, de expunere, în scopul de a da documentului valoare și de a-i defini locul în societate.

Secolul al XIX-lea este reprezentativ pentru evoluția cărții, deoarece acum apar dezvoltări în ceea ce privește tehnologiile folosite, stimulând pe de o parte productivitatea editorială, dar și provocând bibliotecile să devină cât mai accesibile cititorului modern. Apare nevoia de a clasifica cunoașterea, fapt susținut de lucrări importante care aduc în prim-plan CARTEA. Trebuie menționată aici contribuția adusă de americanul Melvin Dewey în 1876, cu lucrarea *Classification and Subject Index for Cataloguing and Arranging the Books and Pamphlets of a Library*, prima versiune a ceea ce se va numi mai târziu *Clasificarea Zecimală Dewey*. Va urma apoi activitatea belgianului Paul Otlet, care va elabora Clasificarea Universală Zecimală¹ recunoscută ca fiind una dintre puținele implementări ale unui sistem de clasificare fațetată. El va adăuga notații algebrice sistemului de clasificare realizat de Dewey, precum “+”, fapt ce va permite catalogatorilor să exprime mai bine relațiile dintre subiectele indexate. Acest sistem a reprezentat un punct de plecare pentru evoluțiile viitoare ale profesiei, actualmente utilitatea sistemului fiind confirmată de cele 30 de traduceri în limbi străine, comprimând peste 62.000 de clasificări unice.

Paul Otlet a experimentat un echipament de microfilmare și un nou procedeu de copiere și de publicare a documentelor. Cea mai importantă contribuție

a sa va rămâne însă previziunea făcută asupra evoluției cărții, ideea de “Carte Universală”, dezvoltată în *Traité de Documentation. Le Livre sur le Livre: Théorie et pratique* (1934). El prevedea că fiecare document va putea fi regăsit într-o bază de date universală, unde fiecare “bucățică de informație valoroasă” va fi alăturată altor documente, folosind schema sa de clasificare. Sugera de asemenea că această bază de date va putea fi consultată de la distanță printr-un echipament special, asemănător telescopului electric, conexiunea realizându-se prin intermediul unor cabluri telefonice (echipamentul se numea “microphotothèque” și era inspirat de televiziunea ce abia apărea). Arăta că utilizatorul va avea acces la imaginea unui document prin reproducerea pe un ecran cât mai prietenos. “Everything in the universe would be registered at a distance as it was produced. Thus a moving image of the world would be established [...] From afar, anyone would be able to read any text, expanded or limited to the desired subject, projected on an individual screen. Thus, anyone from his armchair would be able to contemplate the whole of creation or particular parts of it.”² Prin urmare, cum ați defini Internetul în limbaj curent?

Schiță Paul Otlet³

Dacă ar fi să comparăm crearea World Wide Web-ului de către Tim Berners-Lee cu viziunea lui Otlet, găsim foarte multe puncte comune, însă și diferențe majore care l-au avantajat pe cel dintâi. Ambii au fost preocupați de organizarea cunoașterii, de realizarea unei arhitecturi cât mai prietenoase și au lansat concepte revoluționare pentru evoluția omenirii, însă sistemul de organizare oferit de Otlet avea o structură ierarhică și centralizată, în timp ce produsul oferit de Berners-Lee este liber de orice constrângeri (structură non-ierarhică și descentralizată).

Otlet a fost figura centrală a unui grup de academicieni europeni care se gândeau la posibilități de răspândire a cunoașterii la nivel global, cu scopul de a crea o societate mai pașnică și mai civilizată. Domeniul de interes al acestui grup era arhitectura, și nu doar arhitectura clădirilor fizice, ci și arhitectura ca metaforă pentru organizarea, transformarea și globalizarea cunoașterii. Pe de altă parte, acest interes comun ilustrează crearea așa-numitului "Mundaneum", un loc care urma să reunească Biblioteca Lumii, Muzeul Lumii, Arhiva Lumii și Universitatea Lumii. Împărtășind ideile lui Jorge Luis Borges, care imagina "Biblioteca Babel", și ale lui H. G. Wells care vorbea de un "Creier mondial" în eseurile sale din 1938, și continuând cu fantasticul concept al lui Terry Pratchett de realizare a unui "L-Space"⁴ unde ar putea fi regăsite chiar și cărțile nescrise încă, Otlet și Lafontaine au dorit construirea unui depozit documentar al cunoașterii, o enciclopedie continuă care ar fi: "[...] *an annexe to the brain, the substratum of memory, an exterior mechanism and instrument of the mind, but so close to it and so fitted to its use that it would truly be a sort of appended, exodermic organ.*"⁵

Am făcut această prezentare pentru a demonstra flexibilitatea de care poate da dovadă bibliotecarul, căci evoluția unui domeniu ține de mersul firesc al lucrurilor, iar previziunile unor personalități nu pot decât să-l atragă pe acesta la o mai mare disponibilitate de acceptare a noului. Noțiunea de societate informațională, după cum istoria a dovedit-o, nu este specifică erei contemporane care a făcut ca tehnologia să devină mijlocul prin care informația poate fi cel mai ușor regăsită, căci informația există în jurul nostru încă de dinaintea apariției tehnologiilor. Tot istoria ne arată că un mediu de stocare a informației nu îl înlocuiește definitiv pe altul (manuscrisele au continuat să apară mult timp după inventarea tiparului, ziarele nu au alungat cartea de pe piața editorială, radioul nu a înlocuit ziarele, televiziunea nu a eliminat radioul, iar Internetul zilelor noastre nu și-a convins utilizatorii să renunțe la televizor). Fiecare eră își are oferta sa informațională. Robert Darton consideră că, de foarte multe ori, istoria se repetă, drept urmare nu putem schița viitorul decât dacă înțelegem trecutul, orientându-ne cu folos când vine vorba să facem față provocărilor noilor tehnologii⁶.

De-a lungul istoriei, biblioteca a fost definită prin: colecțiile deținute; accesul oferit la acele colecții; organizarea și diseminarea informațiilor.

Primul model, cel al bibliotecii definite de colecțiile pe care le posedă, este reprezentat de către Biblioteca din Alexandria, care își limita colecțiile doar

la creațiile naționale, folosind mecanismul de depozit legal pentru a beneficia de fiecare exemplar al lucrărilor apărute. Acest model a fost preluat și urmat de către bibliotecile naționale deoarece s-a dovedit a fi o modalitate de păstrare a memoriei unui popor. Singurele responsabilități pe care le au aceste instituții sunt păstrarea și conservarea documentelor, tehnologia asigurând posibilitatea de a consulta o carte valoroasă în varianta electronică, pentru a proteja originalul. Conceptul de colecție, legat îndeosebi de organizarea cunoașterii, este marcat de contribuția umană, căci colecția nu poate fi pusă în valoare și consultată decât dacă personalul bibliotecii acordă acest drept. Cărțile, în general, reprezintă obiectul central în jurul căruia sunt alcătuite colecțiile, selecția și descrierea făcute de bibliotecari jucând rol principal în satisfacerea utilizatorului unei biblioteci. Pe măsură ce societatea evoluează, aceste cerințe sunt din ce în ce mai diversificate, colecția unei biblioteci devenind una foarte complexă, astfel că reprezentarea ei trebuie făcută într-un sistem organizat, informatizat, iar utilizatorul și bibliotecarul trebuie să aibă abilități de căutare avansate.

Am ajuns astfel la modelul bibliotecii ca punct de acces la cunoaștere. Prin munca, bibliotecarul sa ușurează căutarea cititorului (prin realizarea catalogării pe subiecte, pe autor, pe cuvinte-cheie, prin alcătuirea abstractelor și a indexurilor etc.). Modalitățile de facilitare a accesului în cazul acestui model sunt variate și au fost determinate de introducerea tehnologiei în bibliotecă (momentul apariției paginilor online de bibliotecă, primul site de bibliotecă datând din 1994 și aparținând Bibliotecii Publice din Helsinki (Finlanda) când bibliotecarul începea deja a-și regândi profesia prin acceptarea noilor tendințe). Bibliotecarii devin administratorii paginilor create care conțin funcții extrem de variate, de la consultarea bazei de date electronice, la informații despre personalul bibliotecii. În plus, utilizatorii se pot înregistra în baza de date a cititorului pentru a primi ultimele știri prin poșta electronică și multe altele. Mediul în care operează bibliotecile se reconfigurează încetul cu încetul, deschizându-și larg porțile și creând mecanisme de atragere a utilizatorului contemporan. Unele biblioteci, mai ales începând cu jumătatea secolului al XX-lea, încep a furniza acces liber la o mare parte din colecțiile deținute, fapt care a trezit interesul pentru lectură.

Modelul resurselor partajate, apărut după anii '70, a fost un rezultat al diversificării formatelor și al nevoilor de reînnoire din fiecare bibliotecă. S-au creat cataloage având la bază o structură informatică de rețea locală și chiar globală, cu un rol important în procesul de împrumut internațional.

Cele trei modele servesc la analiza trecutului și înțelegerea viitorului, la conștientizarea necesității de perfecționare continuă, la acceptarea noilor curente și la modelarea serviciilor unei biblioteci astfel încât aceasta să-și păstreze rolul în societate. După cum afirma un specialist al domeniului “[...] *tomorrow's 'Martini' generation – any time, any place, anywhere – of demanding, consumerist students, whether on campus or distance learners, will certainly expect their*

*course materials to be customised and fragmented just for them; to be interactive and media-rich; to be updated and supplemented online; and to be delivered overnight to their doors or directly to their PCs*⁷⁷. Prin urmare, pentru ca toate aceste nevoi să fie îndeplinite, bibliotecarul trebuie să construiască un mediu complex de cercetare în care rolul lor să fie unul activ.

O dată cu introducerea tehnologiei informației în bibliotecă, se nasc discuții pe tema utilității colecției documentelor fizice, căci apar bibliotecile virtuale, bibliotecile electronice, bibliotecile digitale. La început, terminologia nu era foarte bine stabilită, însă toate aceste denumiri aveau un punct comun: informația redată cu ajutorul unui computer. Termenul de bibliotecă digitală a fost general acceptat datorită faptului că are o arie de cuprindere largă și poate servi și scopului celorlalte două tipuri (bibliotecă virtuală și bibliotecă electronică). Cei care susțin realizarea bibliotecii digitale argumentează prin utilitatea tehnologiilor, dar și prin îmbogățirea cunoștințelor bibliotecarului, ajutând la realizarea unor sisteme de bibliotecă utile atât lui, cât și utilizatorului. Sunt definite terminologii, concepte și sunt create ghiduri de bune practici, toate acestea fiind menite să contureze tipologia bibliotecarului modern și să schițeze viitorul bibliotecii.

Pe măsură ce aceste aspecte se conturează, iar biblioteconomia adaptează funcții specifice domeniului economic, marketingului, bibliotecarul începe să fie considerat un mediator al cunoașterii⁸. Accesul la informație se face prin determinarea automată a unei resurse (*resource discovery*) care implică existența unei locații dedicate (*resource location*), prin intermediul căreia utilizatorul află de existența documentului dorit, de locul unde se regăsesc informațiile despre procedeele de achiziție a resursei (*resource provision*) și despre modalitățile de livrare propriuzisă a documentului (*resource delivery*) fie pe site-ul bibliotecii, fie prin descărcare sau fotocopiare. Prin însăși structura sa, sistemul de *resource discovery* oferă informații privind caracteristicile documentului (datele bibliografice, informații despre locul unde poate fi regăsit documentul, precum și despre mecanismele de căutare; de multe ori – referințe sau chiar articolul complet, varianta full-text).

Arhitectura unei biblioteci digitale trebuie să îndeplinească anumite cerințe tehnice atât pentru descrierea bibliografică, cât și pentru descrierea interfeței (ce informație poate fi regăsită, prin intermediul căror protocoale, care sunt drepturile de acces pentru utilizator, stabilirea preferințelor etc.). De asemenea, este necesară stabilirea unor identificatori unici pentru fiecare obiect digital deținut deoarece colecția digitală, asemeni colecției tradiționale, va conține documente în formate diverse, precum și metadatele asociate acestora.

Legat de proiectele de creare a unei biblioteci digitale naționale, o echipă de la Universitatea Cornell a definit un număr de servicii-cheie pentru bibliotecă digitală:

– serviciul pentru depozitarea documentelor electronice (*repository service*), prin care obiectele digitale pot fi păstrate și accesate prin intermediul bibliotecii digitale;

– serviciul pentru numirea obiectului nou creat/intrat în colecția digitală (*naming service*): asigură existența unui număr unic la nivel global, pentru un document care poate fi regăsit fizic în cel puțin o locație;

– serviciul de indexare (*index service*): realizează descrierea obiectelor digitale cărora li se atribuie și numărul unic;

– serviciul de colecție (*collection service*): efectuează selecții în funcție de anumite criterii, în cataloage specializate.⁹

Conceptul de bibliotecă digitală conține câteva caracteristici necesare unei bune desfășurări a activităților:

– recunoașterea utilității unei biblioteci digitale la nivelul societății, precum și apariția unei solicitări din partea utilizatorului (consultări frecvente ale bazelor de date, a colecțiilor răspândite în spațiul virtual, etc.);

– stabilirea unor drepturi de proprietate / intelectuale asupra conținutului, dar și a drepturilor de utilizare;

– stabilirea provenienței și a deținătorului pentru fiecare obiect cu care va fi *populată* colecția digitală;

– creșterea numărului de utilizatori interesați de colecția respectivă (provenind din medii cât mai diverse);

– realizarea unui model de control al resurselor;

– definirea noului statut de “intermediar al informației” (acesta are rolul de a reuni resursele într-o manieră folositoare utilizatorului);

– realizarea unui set de standarde și protocoale pentru descrierea resurselor digitale, pentru codificarea și livrarea lor (incluzând posibilitățile de căutare și de livrare); unificarea tuturor acestor informații sub un standard deschis, deoarece sistemele existente nu sunt create să opereze eficient pe termen lung.

Analizând toate aspectele prezentate mai sus, bibliotecarul este nevoit să-și îmbunătățească prestația, prin receptivitatea față de studiul permanent, prin păstrarea unei flexibilități intelectuale de înaltă calitate. Toate aceste concepte pot speria, însă, dacă există dorința de a fi întotdeauna în pas cu vremurile, anumite schimbări se impun de la sine. Într-o organizație de mari dimensiuni, această schimbare poate fi făcută doar prin colaborarea strânsă între departamente și prin practică individuală. Cu cât perspectivele se largesc, instituția biblioteconomică în care își desfășoară activitatea un personal cu experiență tehnică va fi într-o poziție foarte avantajoasă în timp, căci redefinirea conceptului de bibliotecă abia începe în țara noastră. Pentru cei care încă privesc cu teamă această transformare, este de reținut faptul că punctul în care cele două noțiuni – biblioteca tradițională și bibliotecă digitală – se intersectează este reprezentat de *informație*, motorul care a mobilizat biblioteca încă din cele mai vechi timpuri.

“*Cinema, phonograph, radio, television – these instruments considered to be substitutes for the book have become in fact the new book, the most powerful of means for the diffusion of human thought [...]*”¹⁰, remarcă Paul Otlet încă din

1934. Urmând profeția lui, ne poate fi suficient gândul că viitorul va fi diferit, iar diferența va fi dată de utilizarea și procesarea informației.

Bibliotecarul va trebui să se ridice la nivelul așteptărilor utilizatorilor, să-și ofere cunoștințele și competența în manevrarea conținutului digital. Este o datorie a fiecăruia, ca viitor cetățean al viitorului digital.

Bibliografie

1. BING, Jon. The heros of the information age. În: *Scandinavian Public Library Quaterly*. 3/2009. p. 14-15.

2. Britannica Online. Paul Otlet (Belgian lawyer and bibliographer). În: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/434719/Paul-Marie-Ghislain-Otlet>. (accesat în noiembrie 2009)

3. BROPHY, Peter. *The Library in the twenty-first century: new services for the information age*. London: Library Association Publishing, 2001.

4. Knowledge Mapping = Des connaissances à la carte.

În: http://www.knowledge-apping.net/index.php?option=com_content&task=view&id=44&Itemid=32. (accesat în noiembrie 2009)

5. HEUVEL, Charles van den. Architectures of Global Knowledge: The Mundaneum and the World Wide Web.

În: <http://www.virtualknowledgestudio.nl/staff/charles-van-den-euvel/vdheuvel-mundaneum.pdf>. (accesat în noiembrie 2009)

6. HEUVEL, Charles van den; RAYWARD, W. Boyd. Visualizing the Organization and Dissemination of Knowledge: Paul Otlet's Sketches in the Mundaneum, Mons. 11 iulie 2005.

În: http://informationvisualization.typepad.com/sigvis/2005/07/visualizations_.html. (accesat în noiembrie 2009)

7. The Mundaneum Web Page. În: <http://www.mundaneum.be>.

8. TUOMI, Ilkka. Which new technologies may we expect in the near future? 30 mai 2006.

În: <http://www.meaningprocessing.com/personalPages/tuomi/articles/NewTechnologiesVRT.pdf>. (accesat în noiembrie 2009)

Note

¹ **Universal Decimal Classification – UDC**, publicată în format complet în perioada 1904-1907. Acest sistem a fost dezvoltat în colaborare cu savanți din întreaga lume într-o perioadă de zece ani.

² “Totul în univers va fi înregistrat de la distanța la care a fost creat. Astfel va putea fi stabilită o imagine a lumii în mișcare [...] oricine ar putea să citească pe un ecran individual, orice text – pe larg sau pe scurt. Prin urmare, oricine va fi în măsură să contempleze întreaga creație umană sau doar unele părți ale acesteia din fotoliul personal.”

³ DIJKMAN, Marjolijn. Formatting Utopia.

În: <http://www.marjolijndijkman.com/projects/view/1/207>.

(accesat în noiembrie 2009)

⁴ *L* reprezintă inițiala pentru *Library*.

⁵ “[...] *o anexă a creierului, un substrat al memoriei, un mecanism exterior și un instrument al minții, dar în același timp potrivit a fi montat și folosit ca instrument auxiliar, ca organ extern*”.

⁶ DARNTON, Robert. On the ropes? Robert Darnton’s Case for Books.

În: *Publishers Weekly*, 9/14/2009.

În: <http://www.publishersweekly.com/article/CA6696290.html>.

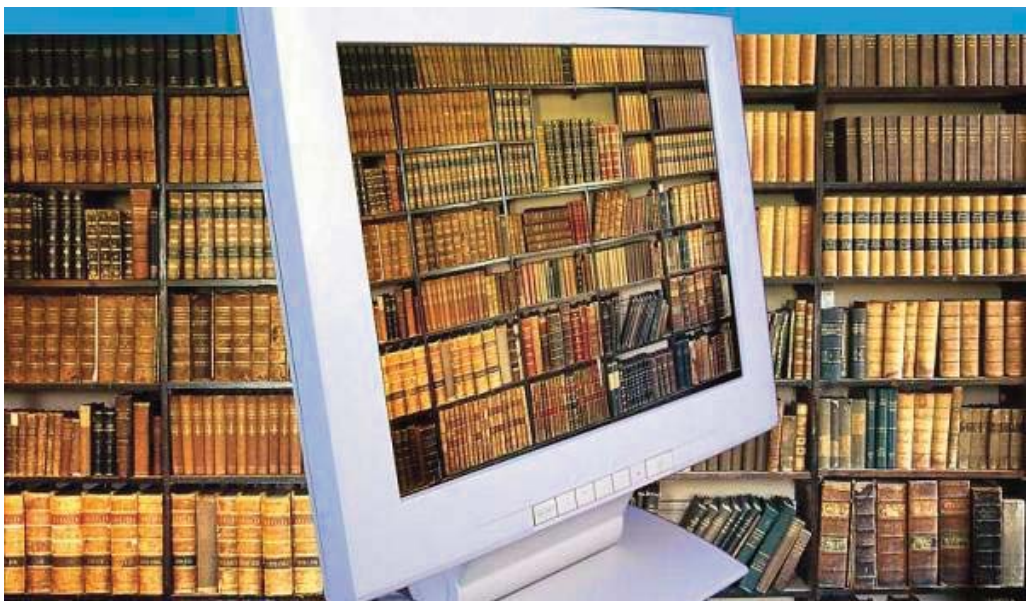
(accesat în noiembrie 2009)

⁷ “*Generația de mâine – oricând, oricum, oriunde – [este] exigentă, alcătuită din studenți consumiști care, indiferent că învață în campusul universitar sau la distanță, va aștepta ca materialele de curs să fie personalizate și structurate special pentru ei, să fie interactive și să conțină elemente media; să fie actualizate și completate online și să le fie livrate peste noapte la ușă sau direct în computerele*”.

⁸ TAYLOR, D. *Knowledge mediators: the process whereby libraries provide users with insight into the existing body of knowledge and assist users in acquiring resources referring to or containing such knowledge.*

⁹ *The Cornell Reference Architecture for Distributed Digital Libraries (CRADDL).*

¹⁰ “*Cinematograful, fonograful, radioul, televiziunea – toate aceste instrumente au fost considerate substitute ale cărții, care de fapt a devenit noua carte, cel mai puternic mijloc de răspândire a gândirii umane*”.

PROVOCĂRILE ACCESULUI LA INFORMAȚIA ELECTRONICĂ ÎN BIBLIOTECILE UNIVERSITARE

Drd. Robert Coravu

De la selecția documentelor în vederea achiziției până la serviciile oferite utilizatorului, întreaga gamă a proceselor de bibliotecă a fost influențată profund de mediul electronic. În mod firesc, la rândul ei, și profesia de bibliotecar a cunoscut transformări importante, implicând dobândirea de noi abilități și îndeplinirea unor noi atribuții. În același timp, datorită noilor tehnologii, bibliotecile contemporane dispun de mult mai multe posibilități de a rezolva problemele cu care se confruntă și de a răspunde provocărilor societății informației prin cooperare, prin realizarea unor proiecte comune, precum constituirea de biblioteci digitale sau cataloage colective, prin schimbul electronic de informații și documente etc., astfel încât să ofere utilizatorilor o gamă largă și modernă de servicii specifice. Spre deosebire de modelul bibliotecii tradiționale, noul model presupune furnizarea de servicii care nu se mai bazează aproape în exclusivitate pe propriile colecții de documente, ci pe întregul spectru documentar și informațional disponibil pe Internet.

Ca urmare a delocalizării accesului la informații, biblioteca a cunoscut o schimbare fundamentală: ea nu mai deține proprietatea asupra tuturor surselor de informare pe care le pune la dispoziția utilizatorilor. Biblioteca de astăzi îmbină tradiția achiziției și conservării documentelor cu o filosofie mai generoasă, a *accesului*, care scoate în evidență rolul de intermediar al structurilor infodocumentare între utilizatori și resursele care răspund nevoilor lor de informare, indiferent dacă aceste resurse sunt sau nu deținute de bibliotecă. Astfel, pe de o parte, biblioteca achiziționează *accesul* la documente și la alte resurse electronice disponibile online (reviste și cărți electronice, baze de date etc.), iar pe de altă parte depistează, selectează, organizează și semnalează, prin hyperlink-uri, resurse electronice pe care nu trebuie să le achiziționeze contracost, ele putând fi consultate gratuit pe Internet.

Rolul de intermediar este întărit și de un alt efect al delocalizării – apariția oportunității ca bibliotecile să furnizeze servicii nu doar local, în sediul / sediile proprii, ci și la distanță. În bibliotecile contemporane, această oportunitate este exploatată prin oferirea accesului online la cataloagele bibliotecii, prin punerea la dispoziție a unor documente digitizate din colecțiile proprii, prin furnizarea de servicii de referințe digitale etc.

Posibilitatea de a transfera pe suport electronic, prin digitizare, unele documente din colecțiile proprii aflate în domeniul public sau pentru care s-a obținut acordul deținătorilor de copyright prezintă două avantaje pentru biblioteci:

protejarea suportului tradițional, deziderat esențial în cazul colecțiilor rare și prețioase, dar și, la fel de important, creșterea vizibilității acestor colecții și lărgirea accesului la ele. Astfel, dezvoltându-și propriile colecții de documente pe suport electronic, biblioteca delocalizează și democratizează accesul la o parte din colecțiile pe care le deține, acestea devenind accesibile nu doar utilizatorilor proprii, ci oricărui utilizator potențial de informații.

Digitizarea nu este un proces ușor de gestionat. Ea presupune costuri semnificative. La rândul lor, constrângerile legate de copyright restrâng aria documentelor susceptibile de a fi digitizate de către biblioteci. Din aceste motive, inițiativele din domeniu ale bibliotecilor au înregistrat un ritm lent de dezvoltare și, în majoritatea cazurilor, s-au limitat la publicațiile intrate în domeniul public. În aceste condiții, implicarea în domeniul digitizării a unui gigant precum compania Google, prin proiectul Google Print/Google Book Search, pune în discuție însuși conceptul de copyright și face ca perspectiva creării unei biblioteci digitale globale să nu mai pară atât de îndepărtată. Această perspectivă a generat, o dată în plus, semne de întrebare cu privire la utilitatea și viitorul bibliotecilor.

În ciuda tuturor transformărilor la care este supusă biblioteca și a predicțiilor mai mult sau mai puțin pesimiste cu privire la rolul său în viitor, misiunea ei de a pune la dispoziția utilizatorilor cele mai pertinente surse de informare rămâne fundamentală. Din cauza multitudinii de resurse documentare, de informații și de canale prin care acestea sunt comunicate, procesul de selecție este mult mai dificil decât în era tiparului. Întrucât bibliotecile contemporane se confruntă cu probleme legate de asigurarea bugetului necesar pentru achiziție, selecția este condiționată nu doar de necesitatea evaluării de conținut, ci și de constrângeri de natură financiară.

Avantajele și limitele accesului la informația pe suport electronic

Sintetizând, iată câteva dintre avantajele publicațiilor electronice enumerate în literatura de specialitate¹:

– publicațiile electronice pot fi produse și diseminate foarte rapid, în vreme ce producerea și distribuirea unei publicații tradiționale necesită mai mult timp;

– în cazul revistelor electronice², intervalul de timp dintre momentul propunerii unui articol spre publicare și momentul publicării este în medie de șase săptămâni, în loc de șase-nouă luni, cum este în cazul publicațiilor tipărite, ceea ce face ca informațiile științifice să aibă un mai mare grad de actualitate atunci când ajung la cititori;

– un text electronic poate fi actualizat și/sau corectat imediat ce acest lucru este necesar, ceea ce nu este posibil în cazul sistemului editorial tradițional;

– o publicație electronică poate fi realizată prin colaborare, în mod interactiv, implicând mai mulți autori;

– informațiile electronice pot fi accesate din orice loc în care există o conexiune Internet;

- informațiile electronice sunt disponibile și pot fi accesate în orice moment al zilei;
- publicațiile electronice pot fi consultate simultan de un număr nelimitat de utilizatori;
- informații la care anumite categorii de utilizatori nu aveau acces în mediul tradițional sunt acum disponibile pentru oricine;
- utilizatorul are la dispoziție multiple opțiuni de căutare a informațiilor;
- posibilitatea de interconectare a resurselor de informații “înrudite” (*reference linking* – “toate serviciile care conduc utilizatorul, pornind de la un citat spre informații complementare și relevante”³): utilizatorul poate ajunge rapid, prin intermediul hyperlinkurilor, de la o referință bibliografică la textul integral al documentului citat și invers, de la un cuvânt semnificativ/concept la informații și documente în relație cu acel cuvânt/concept, de la numele unui autor la lista tuturor lucrărilor acelui autor, de la o bază de date științifică la catalogul bibliotecii (pentru a verifica dacă biblioteca deține un anumit titlu regăsit în baza de date respectivă) etc.;
- utilizatorul are la dispoziție opțiuni de furnizare individuală a informațiilor, precum servicii de alertare, prin care este ținut la curent și informat cu privire la momentul în care un anumit conținut de interes pentru el devine disponibil într-o revistă electronică sau într-o bază de date, ceea ce corespunde, ca finalitate, unuia dintre principiile enunțate de Ranganathan: “*economisește timpul cititorului*”;
- mediul electronic asigură o vizibilitate mai mare a conținutului publicațiilor științifice, cu impact asupra ratei de consultare a acestora (statisticile arată că raportul tradițional de 80/20 în privința consultării revistelor științifice – 80% dintre articolele citite provin din 20% dintre reviste – tinde să se transforme, datorită mediului electronic, în 80/30⁴);
- mediul electronic încurajează cooperarea membrilor comunității științifice: schimburile de idei, discuțiile, dezbaterile și comentariile referitoare la anumite subiecte sau anumite lucrări;
- mediul electronic favorizează o mai mare implicare a utilizatorilor și le oferă mai multe posibilități de feedback, de interacțiune cu autorii și de interrelaționare decât suportul tradițional;
- publicațiile electronice au valoare adăugată, prin integrarea de informații în diferite formate și de elemente multimedia (de exemplu, posibilitatea de a afișa imagini tridimensionale a crescut foarte mult utilitatea documentelor în discipline precum chimie, biologie sau medicină);
- din punctul de vedere al proceselor de bibliotecă, achiziția de resurse electronice disponibile online duce la economii de spațiu de depozitare și la eliminarea anumitor operațiuni, precum verificarea, cotarea, legarea, așezarea la raft, catalogarea și indexarea.

Din perspectiva bibliotecilor, principalele limitări ale accesului la informația electronică sunt impuse de considerente de natură *tehnică, legală și financiară*.

Constrângerile de natură tehnică țin de performanțele și de funcționarea propriu-zisă a echipamentelor avute la dispoziție în bibliotecă, de necesitatea de a dispune de anumite softuri pentru a avea acces la un anumit conținut pe suport electronic, de “instabilitatea” resurselor disponibile în Internet (deseori, acestea își schimbă adresele sau, pur și simplu, dispar pentru totdeauna din mediul online; de asemenea, pot apărea situații în care un server pe care sunt stocate anumite informații să se defecteze, iar informațiile respective să nu mai poată fi accesate o perioadă de timp), dar și, din punctul de vedere al utilizatorului, de necesitatea ca acesta să aibă expertiza tehnologică necesară pentru a ajunge la informațiile dorite, folosind interfețe multiple și diferite⁵. Pe de altă parte, arhivarea pe termen lung a publicațiilor electronice este nesigură, fapt care pune la îndoială perenitatea informațiilor.

Limitele de natură legală sunt determinate de prevederile legislației privind copyrightul. Interesele de natură comercială ale editorilor nu coincid cu interesele utilizatorilor, care doresc să aibă acces la informație gratuit sau cu costuri mici. Aceasta are efect și asupra bibliotecilor, care au sarcina de a sprijini utilizatorii în atingerea scopului menționat mai sus. Pentru a-și proteja interesele, editorii susțin o aplicare restrictivă a prevederilor legale referitoare la copyright, dar folosesc și alte instrumente de constrângere pentru a gestiona în interes propriu accesul la informațiile pe suport electronic. De exemplu, unul dintre avantajele publicațiilor electronice – scăderea intervalului de timp dintre momentul propunerii unui articol spre publicare și momentul publicării – este anulat de practica anumitor editori de a impune o anumită perioadă de interdicție (embargo) pentru accesul la textul integral în format electronic al revistei, în scopul de a-și proteja vânzările variantei pe suport tipărit a acesteia.

În ceea ce privește constrângerile de natură financiară, ele sunt de mai multe tipuri. Folosind un truism, Bertrand Calenge subliniază că *“bugetul unei biblioteci este o constrângere esențială în ceea ce privește achiziția”*⁶. Diversificarea surselor de informare a făcut ca împărțirea bugetului în așa fel încât să se realizeze un echilibru al reprezentării acestora în colecții să devină o provocare pentru biblioteci.

Din perspectiva bibliotecilor universitare, informațiile pe suport electronic care prezintă cel mai mare interes pentru utilizatorii lor specifici sunt cele care se regăsesc în revistele și bazele de date științifice, care presupun costuri de acces ridicate.

Încă dinainte de momentul apariției primei reviste electronice (începutul anilor `80), s-a constatat un fenomen determinat de două aspecte ale comunicării științifice actuale: aflulul de informații și prețurile abonamentelor la reviste, ambele în continuă creștere. Acest fenomen a fost denumit “criza serialelor”. Așadar, bibliotecile se confruntă pe de o parte cu înmulțirea titlurilor de reviste pe care ar trebui să le achiziționeze, iar pe de altă parte cu creșterea continuă a prețurilor

abonamentelor la revistele științifice. Efectul este același: bugetele lor nu mai pot face față, ceea ce duce la scăderea continuă a numărului titlurilor de reviste curente din colecții. Bibliotecile au început să-și pună această problemă încă din anii '70, apelând la diverse strategii pentru a-și menține nivelul serviciilor oferite utilizatorilor: creșterea bugetului pentru reviste în detrimentul celui pentru monografii, achiziția unui singur exemplar, selecția riguroasă a titlurilor, înființarea unor consorții de achiziție etc.⁷

Presiunii generate de criza serialelor i se adaugă apariția bazelor de date științifice, ale căror costuri de acces sunt foarte ridicate. Din cauza costurilor mari, nu se poate pune problema accesului individual, pe cheltuială proprie, al utilizatorilor la acest tip de resursă electronică, iar rolul de intermediar al bibliotecii universitare este esențial.

Pe de altă parte, accesul la publicațiile și resursele pe suport electronic presupune costuri legate de achiziționarea, administrarea și actualizarea permanentă a echipamentelor și softurilor necesare consultării. Numărul utilizatorilor potențiali ai publicațiilor electronice achiziționate de bibliotecă este în relație directă cu numărul calculatoarelor conectate la Internet și dispunând de toate facilitățile informatice necesare pe care biblioteca le pune la dispoziție.

Nu în ultimul rând, mediul electronic presupune implicații financiare în privința instruirii și perfecționării profesionale. Personalul bibliotecii trebuie să dispună de cunoștințe și abilități care să-i permită să acceseze și să utilizeze în mod eficient informațiile pe suport electronic, și să formeze utilizatorii în acest scop.

Arhivarea pe termen lung a publicațiilor electronice

Așa cum am arătat, pentru bibliotecă, un avantaj important al achiziției de publicații electronice este economia în privința spațiului de stocare. În cazul revistelor, unele biblioteci au adoptat un model care presupune renunțarea totală la edițiile tipărite și constituirea unei colecții exclusiv electronice – *modelul e-only*. Adoptarea modelului e-only nu se poate face însă cu ignorarea opiniilor utilizatorilor bibliotecii, deoarece această decizie poate genera nemulțumiri⁸. În continuare, majoritatea bibliotecilor care achiziționează reviste electronice preferă să dețină și ediția tipărită. Versiunea tipărită este văzută ca fiind o copie destinată arhivării, în vreme ce versiunea online este destinată satisfacerii necesităților curente. Totuși, datorită faptului că din ce în ce mai mult conținut este oferit exclusiv în formă electronică, numărul bibliotecilor care adoptă modelul e-only este în creștere⁹.

Atât revistele care au ediții paralele pe cele două suporturi – tradițional și electronic¹⁰ –, cât și revistele care apar exclusiv online aduc înaintea bibliotecilor o provocare cu care nu s-au întâlnit în cazul produselor culturii tiparului: problema arhivării pe termen lung, care ocupă astăzi un loc central în discuțiile privind evoluția bibliotecilor.

Conform lui Schwens și Liegemann¹¹, arhivarea pe termen lung a publicațiilor electronice presupune nu doar stocarea informației pe un suport, ci

și păstrarea disponibilității și lizibilității durabile a resurselor digitale. Așadar, este vorba în primul rând de posibilitatea de a utiliza un document electronic și după ce tehnologia care permite consultarea lui a fost depășită, și abia în al doilea rând de păstrarea formei inițiale a documentului respectiv. Aceasta presupune dezvoltarea unor strategii viabile, care să răspundă modificărilor continue cauzate de piața informațională. Așa cum arată Keller, “*pentru a asigura păstrarea intactă și acurată [sic] a fluxului digital de date, obiectele existente pe cele mai diverse medii de stocare trebuie separate cât mai repede de suporturile originale de stocare și transferate într-un sistem de stocare omogen*”¹².

În cazul tiparului, conservarea textului este echivalentă, cel mai adesea, cu conservarea suportului. În cazul arhivării informațiilor electronice, trebuie făcută diferențierea între *conservarea mediului fizic de stocare* și *conservarea conținutului*, a informației efective. Ținând cont de viteza de evoluție a tehnologiilor informației, durata fizică de viață a unui mediu de stocare digital este mai lungă decât intervalul în care sunt disponibile sistemele informatice ce permit folosirea acelui mediu de stocare. De aceea, dacă multă vreme arhivarea documentelor electronice era pusă în relație cu durabilitatea mediilor de stocare digitale, în ultimii ani a trecut în prim-plan problema “îmbătrânirii” hardului și softului. Aceasta duce la apariția pericolului ca publicațiile apărute într-o anumită etapă a evoluției tehnologice să nu mai poată fi consultate după ce aceasta a fost depășită¹³.

Din perspectiva îndeplinirii funcției fundamentale a bibliotecilor, de păstrare a memoriei înregistrate a umanității, arhivarea pe termen lung a publicațiilor electronice se deosebește în mod esențial de sarcina conservării revistelor tipărite. Keller¹⁴ scoate în evidență, în cazul mediilor tipărite, *gradul înalt de redundanță* care favorizează transmiterea peste timp a publicațiilor tipărite: pe de o parte, aceeași publicație este achiziționată de mai multe biblioteci, iar pe de altă parte un număr de exemplare din fiecare publicație este destinat explicit conservării, prin depozit legal. Așadar, redundanța specifică acestui mediu este privită ca o garanție a păstrării pe termen lung a revistelor tipărite. În cazul revistelor electronice, cele mai multe dintre ele sunt accesibile prin intermediul unui furnizor cu drepturi exclusive, respectiv al unui sistem online unic; redundanța este aproape inexistentă, iar bibliotecile nu preiau de obicei sarcina arhivării pe termen lung a conținutului. Astfel, încetarea disponibilității online a unei publicații electronice poate face ca ea să nu mai fie accesibilă niciunei biblioteci.

Pentru sprijinirea arhivării pe termen lung a documentelor electronice, s-au dezvoltat diverse standarde¹⁵: de infrastructură, precum *Open Archival Information System (OAIS)*, care este considerat modelul-cadru potrivit pentru conceperea sistemelor de arhivare în biblioteci și arhive; pentru documente, precum *SGML* sau *XML*; pentru metadata, ca *Dublin Core*, care sunt indispensabile pentru descrierea și administrarea resurselor electronice și pentru constituirea unui sistem de arhivare distribuit.

Dincolo de măsurile tehnice adoptate și de standardele utilizate, cea mai mare provocare pentru biblioteci este legată de aspectele organizatorice și juridice ale arhivării publicațiilor electronice. Dacă în prezent nu există niciun pericol iminent în privința dispariției conținutului revistelor electronice abonate conform modelului clasic – pentru că bibliotecile pot avea acces, în majoritatea cazurilor, și la edițiile paralele tipărite –, un pericol real amenință conținutul revistelor electronice gratuite/cu acces deschis, a căror folosire nu este reglementată de contracte de abonare. În cazul acestora din urmă, după o anumită perioadă, editorii pot să retragă, să ștergă sau să nu mai pună la dispoziția publicului textele stocate, fie din motive financiare, fie la propria discreție¹⁶. De aceea, în multe țări au fost întreprinse demersuri sau există preocupări pentru modificarea legislației referitoare la deponatul legal, astfel încât sub incidența acesteia să intre și publicațiile online.

În contextul problemelor de arhivare a publicațiilor electronice, interesul bibliotecilor universitare este de a menține pe termen lung accesul la resursele relevante științific. Ele urmăresc să se asigure că, odată ce au plătit accesul la anumite informații pe suport electronic, acest acces este permanent. În cazul publicațiilor periodice tipărite, încetarea abonamentului nu afectează accesul la exemplarele deja achiziționate. În cazul revistelor electronice, există pericolul ca încetarea unui abonament să conducă la imposibilitatea consultării întregii publicații. Pentru a elimina acest pericol, bibliotecile solicită editorilor acordul de a stoca local conținutul online pentru care au plătit.

Ca să poată stoca pe un server local publicațiile electronice abonate și să poată oferi acces la acestea, bibliotecile trebuie să solicite editorilor sau furnizorilor să includă în contracte o așa-numită “clauză de arhivare”. Pentru ca bibliotecile să-și afirme dreptul de acces permanent și fără costuri suplimentare prea mari la informațiile electronice achiziționate, asociații de specialitate internaționale, precum ARL, IFLA sau LIBER, au elaborat recomandări generale pentru formularea acestor prevederi contractuale¹⁷. Din păcate, nu toți editorii și furnizorii sunt de acord cu clauza de arhivare, ceea ce face ca arhivarea pe termen lung a publicațiilor electronice să ridice încă multe semne de întrebare.

Note

¹ WILSON, T. D. Electronic publishing and the future of the book. În: *Information Research*, vol. 3, nr. 2, 1997. <http://informationr.net/ir/3-2/paper39.html> (ultima actualizare în 26.12.2002. accesat în 3.07.2008). LAWAL, Ibironke. Science resources: Does the Internet make them cheaper, better? În: *the Bottom Line: Managing Library Finances*, vol. 15, nr. 3, 2002, p. 118-120. COLE, Louise. Back to basics: what is the e-journal?, p. 13. În: *White Rose Research Online* [arhivă electronică]. 19 p. Accesat în 30.07.2004: <http://eprints.whiterose.ac.uk/29/1/backtobasics.pdf>. (ultima actualizare în 5.08.2007. accesat în 9.07.2008)

² Folosesc noțiunea de “revistă electronică” pornind de la observația Alicei Keller: “Atunci când vorbim în biblioteci de reviste electronice, înțelegem prin aceasta de obicei reviste științifice de specialitate (subl. n.)”. KELLER, Alice. *Reviste electronice: baze și perspective*. Cluj-Napoca: Argonaut, 2006, p. 14.

³ Bernd Oberknapp, Apud: KELLER, Alice. *op. cit.*, p. 53-54.

⁴ TENOPIR, Carol. *The Value of the Container*. În: *Library Journal*, vol. 131, nr. 2, 2006, p. 32.

⁵ COLE, Louise. *op. cit.*

⁶ CALENGE, Bertrand. *Politicile de achiziție: constituirea unei colecții într-o bibliotecă*. București: Editura Biblioteca Bucureștilor, 1999, p. 226.

⁷ KELLER, Alice. *op. cit.*, p. 8.

⁸ *Ibidem*, p. 75.

⁹ *Ibidem*, p. 248.

¹⁰ Cf. lui KELLER (*op. cit.*, p. 13), 89% dintre revistele electronice sunt ediții paralele ale versiunilor tipărite.

¹¹ Apud KELLER, Alice. *op. cit.*, p. 249.

¹² *Ibidem*, p. 250.

¹³ *Ibidem*, p. 250.

¹⁴ *Ibidem*, p. 248.

¹⁵ *Ibidem*, p. 255-258.

¹⁶ *Ibidem*, p. 259.

¹⁷ *Ibidem*, p. 264.

SITE-UL WEB: MIJLOC DE COMUNICARE A RESURSELOR INFORMAȚIONALE

Drd. Tatiana Oprescu

Introducere

Paginile Web au devenit componente esențiale în cadrul serviciilor furnizate de biblioteci. Complexitatea și multitudinea factorilor care influențează calitatea paginilor Web, privite ca produse software, impun abordarea cu o atenție deosebită a momentelor ce constituie etapele premergătoare implementării unei astfel de aplicații, analiza și proiectarea, dar și urmărirea cu atenție a rezultatelor, efectelor și răspunsurilor ce decurg dintr-un astfel de demers.

Valoarea economică și socială a unui produs software rezultă din modul în care calitatea acestuia este percepută de utilizatorii finali. Din ce în ce mai mult calitatea este considerată un atribut esențial al produselor software deoarece lipsa calității determină, în cazul bibliotecilor, insatisfacția utilizatorilor sau pierderea acestora, și chiar pierderi financiare.

Site-ul unei biblioteci are un scop practic. El este folosit ca un instrument de marketing online și, în general, este mijlocul de acces la informații la distanță, puse la dispoziție de bibliotecă.

Îmbunătățind aplicația software ce stă în spatele site-ului putem obține: creșterea numărului de vizitatori virtuali; mărirea loialității și a satisfacției vizitatorilor (vizitatorii revin); rată crescută de transformare a vizitatorilor virtuali în utilizatori ai serviciilor de bibliotecă.

Crearea și dezvoltarea site-ului Web; creșterea calității acestuia

Site-ul Web poate ameliora semnificativ modul în care biblioteca realizează relațiile cu utilizatorii serviciilor informaționale. În ultima perioadă, procesul creării site-urilor de bibliotecă este foarte intens, dar nu întotdeauna la un nivel profesionist. Cercetările realizate în acest sector de activitate confirmă această idee. *Problema calității site-ului există și trebuie soluționată chiar în etapa inițială, de creare a lui.*

Standardul ISO 8402 definește calitatea ca reprezentând “*ansamblul caracteristicilor unei entități, care îi conferă aptitudinea de a satisface nevoile exprimate sau implicite*”¹. Conform acestei definiții:

- calitatea nu este exprimată printr-o singură caracteristică, ci printr-un ansamblu de caracteristici;
- calitatea nu este de sine stătătoare, ci există în relația cu nevoile clienților;
- calitatea este o variabilă continuă și nu discretă;

– prin calitate trebuie satisfăcute nu numai nevoile exprimate, ci și cele implicite.

În accepțiunea standardului, o entitate poate fi, de exemplu: o activitate sau un proces, un produs, o organizație, un sistem, o persoană sau o combinație a acestora. Produsul este definit ca rezultatul unor activități sau procese, putând fi material, imaterial ori o combinație a acestora.

Calitatea unui produs software constă într-un ansamblu de caracteristici și relații ce se stabilesc între acestea, prin care se asigură baza necesară pentru îndeplinirea cerințelor calității, pentru măsurarea și evaluarea calității.

În acest context, calitatea, privită ca obiectiv în cadrul unui proces, poate fi descrisă ca o sumă a următoarelor componente²:

– calitatea internă – totalitatea caracteristicilor unui produs care determină capacitatea (abilitatea) acestuia de a satisface necesitățile exprimate și implicite atunci când este utilizat în condiții specifice;

– calitatea externă (calitatea produsului final) – determinată în fiecare fază de proiectare și dezvoltare a produsului; măsurarea și evaluarea calității externe se realizează prin testarea produsului într-un mediu simulat;

– calitatea în utilizare – perspectiva utilizatorului asupra calității produsului utilizat într-un mediu specific și într-un context specific; calitatea în utilizare este efectul combinat al calității interne și calității externe asupra utilizatorului final și măsoară gradul în care utilizatorii produsului pot atinge obiectivele propuse, fără a recurge la măsurarea proprietăților produsului.

Unul dintre primele modele ale calității produselor software este *Modelul McCall*³, dezvoltat în 1977 pentru US Air Force, care grupează factorii de calitate în trei categorii, așa cum este ilustrat în Figura 1.

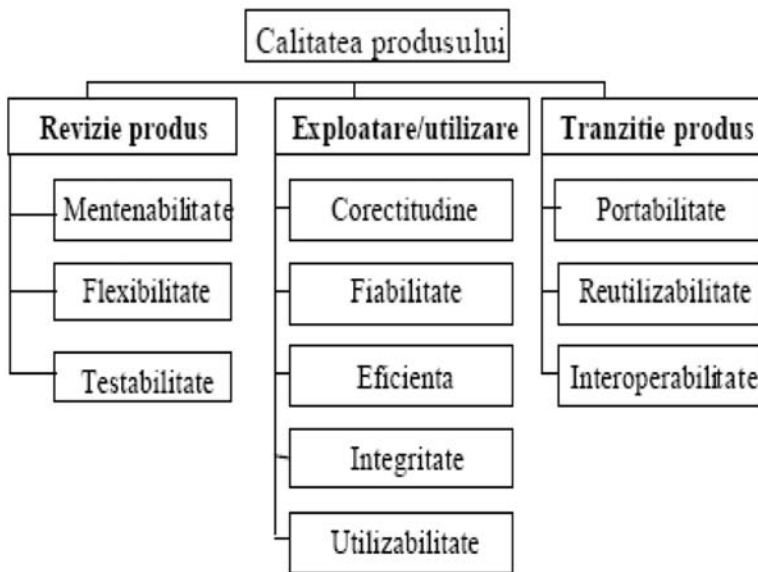

Figura 1. Modelul calității Mc Call

Un model al calității orientat spre client este *Modelul Kano*, dezvoltat în anii '80. Acesta împarte factorii calității în trei categorii⁴:

evidenți – prezenți în mod obligatoriu în cazul oricărui produs, fără a da însă niciun credit special produsului;

ceruți – ceea ce consumatorul solicită; sunt în favoarea producătorului; cu cât sunt mai mulți, cu atât este mai bine;

surpriză – termenul este utilizat în sens pozitiv; acești factori nu sunt ceruți și nici nu sunt așteptați de utilizatori, dar prezența lor sporește competitivitatea produsului.

Legile Web-ului

Legile lui Ranganathan, cunoscute ca *legi ale biblioteconomiei*, au inspirat și cele cinci legi ale Web-ului:

Legile lui Ranganathan	Legile Web-ului
Cărțile sunt pentru a fi citite <i>Books are for use</i>	Resursele Web-ului sunt pentru a fi utilizate
Fiecărui cititor, cartea sa <i>Every reader, his book</i>	Fiecărui utilizator, resursele lui de Web
Fiecărei cărți, cititorul ei <i>Every book, its reader</i>	Fiecărei resurse Web, utilizatorul ei
Economisiți timpul cititorului <i>Save the time of the reader</i>	Salvează timpul utilizatorului
Biblioteca este un organism în creștere <i>A library is a growing organism</i>	Web-ul este un organism în dezvoltare

Legile definesc cerințe minime de fondare a Web-ului. Chiar la o primă lectură se vede cât de simple și de flexibile sunt și trebuie luate în considerare în viitor, deoarece futurologii consideră că biblioteca viitorului va fi un Web social, al experiențelor sociale, personale, lucru care nu este prea departe (peste 15 ani)⁵.

Este indiscutabil că promovarea noilor resurse informaționale și a serviciilor informaționale în bibliotecă nu poate fi realizată în afara rețelei Internet, fără crearea și menținerea paginii Web a bibliotecii. Crearea și dezvoltarea site-ului Web al bibliotecii trebuie să aibă ca suport nevoile specifice ale utilizatorilor de informații. Succesul serviciilor bibliotecare pe piața informațională depinde de prezența bibliotecilor în spațiul virtual.

Site-urile Web se împart, după complexitate, în următoarele categorii⁶:

Carte de vizită în Internet – apariție primară în Internet; acest tip de site conține, de regulă, informații succinte despre bibliotecă, adresa bibliotecii, schema deplasării până la bibliotecă, informații de contact;

Categoria Lite reprezintă cea mai răspândită formă; include informații detaliate privind fondurile bibliotecii, structura, serviciile prestate, activitățile și proiectele realizate;

Categoria Standard – resurse informaționale multifuncționale, care, în afară de informațiile generale despre bibliotecă și serviciile ei, includ un sistem logic de navigare și asigură accesul la catalogul electronic și la bazele de date; conțin calendarul evenimentelor, permanent actualizat, resurse Internet, ediții electronice și guest book;

Categoria Corporate realizează prezentarea deplină a bibliotecii pe Internet; căutarea în cataloagele online este însoțită de posibilitatea de comandă a documentelor în format electronic; este asigurat accesul la distanță al utilizatorilor la resursele informaționale, inclusiv la baze de date full text.

O pagină Web conține o serie de elemente distincte⁷:

1. titlul: apare în bara de titlu a programului de navigare pe Internet și servește atât la identificarea paginii și a conținutului, cât și la căutarea acesteia în spațiul virtual;

2. subtitlurile: servesc la structurarea logică a conținutului paginii Web în secțiuni distincte, facilitând parcurgerea acesteia în funcție de interesul celui care o vizualizează;

3. conținutul paginii: cuprinde totalitatea informațiilor pe care organizația intenționează să le transmită publicului vizat;

4. lista: nu reprezintă atât un element de conținut, cât unul care ajută la structurarea și prezentarea informațiilor;

5. hyperlink-urile: oferă vizitatorului posibilitatea urmării acelor secțiuni de care este interesat, a altor pagini (având un conținut similar sau asociat paginii respective) sau chiar a altor site-uri având o legătură directă cu conținutul informațiilor prezentate în pagina accesată;

6. informațiile de contact: numele, prenumele și elementele de localizare (adresa poștală, numărul de telefon sau de fax, adresa de poștă electronică etc.) ale persoanelor care au creat, care administrează sau care dețin pagina Web.

Experiența a demonstrat că paginile Web ale bibliotecilor pot deveni o altă “poartă” de acces care ar oferi atât de servicii interactive pentru utilizatori (acces la catalogul electronic sau chiar la unele documente stocate în colecția bibliotecii: ghiduri virtuale ce permit căutări și accesări ale diferitor site-uri cu informații electronice etc.), cât și informații profesional-biblioteconomice pentru colegii de breaslă: planuri anuale, rapoarte, statistici etc. Toate acestea transformă pagina Web într-un instrument necesar informării și documentării, conferă bibliotecii o nouă funcție de centru informațional la distanță, online, cu adevărat util și necesar fiecărui utilizator real și potențial⁸. Dezvoltarea paginii Web presupune continuarea diversificării serviciilor informaționale în concordanță cu acțiunile strategice de integrare a bibliotecilor în societatea informațională. Prin intermediul paginii Web, publicul-țintă poate beneficia de servicii informaționale interactive de calitate, ce pot fi divizate după cum urmează:

- OPAC;
- resurse electronice;

– servicii de referințe, de consultanță și servicii practice – de îndrumare.

OPAC-ul (On-Line Public Access Catalogue) oferă utilizatorilor accesul online la colecțiile bibliotecii.

Prin intermediul acestui serviciu, utilizatorii pot căuta și obține informații referitoare la colecția fizică existentă în bibliotecă – disponibilitatea documentului și localizarea acestuia. În bibliotecile din România sunt implementate următoarele sisteme soft dedicate: ALEPH, ALICE, TINLIB, VTLS, VUBIS.

Deși concepute de producători diferiți, aceste pachete de programe au un punct comun: permit crearea și gestionarea bazelor de date specifice pentru procesele de informare și documentare desfășurate de biblioteci. Toate au modulul OPAC și, de aceea, se vorbește în viitor de un “catalog de cataloage” ce va reflecta colecția unei biblioteci virtuale. În această accepțiune, termenul de *catalog* va fi înlocuit nu peste mult timp cu cel de hipercatalog, care înseamnă medierea comunicării între utilizatori de oriunde și din orice categorie și informațiile aflate în orice parte a lumii.

Nu trebuie uitate problemele ergonomice: confortul oferit utilizatorului în parcurgerea ecranelor până se ajunge la informația dorită, timpul de așteptare, securitatea OPAC-ului, ușurința învățării modului de a-l folosi etc.⁹ Calitatea catalogului se controlează zilnic și nu la intervale de timp mai mari. Cunoașterea minuțioasă a standardelor/formatelor este absolut obligatorie, de aceea orice cursuri de formare în acest sens nu vor fi niciodată superflue¹⁰.

În ceea ce privește calitatea catalogului OPAC, acesta trebuie să răspundă la următoarele criterii¹¹:

- accesibilitate;
- adecvare;
- coerență (adaptarea limbajului propus de către program la limbajul utilizatorilor);
- comprehensibilitate (calitatea limbajului de comunicare);
- eficacitate (pentru a găsi ce cauți, este necesar să înțelegi limbajele ajutătoare, să înțelegi greșelile);
- fiabilitatea (să prevezi comenzile făcute de utilizatori);
- evoluția (posibilitatea efectuării unor corecții);
- reversibilitate (posibilitatea revenirii la ecranele precedente);
- specificitate (identificarea cu ușurință a ajutorului);
- prelucrarea greșelilor (ex: corectarea greșelilor ortografice);
- atitudinea utilizatorului;
- utilitatea.

Atunci când vorbim despre OPAC și despre calitatea acestuia, trebuie să luăm în considerare **timpul**. În acest scop, atragem atenția asupra următoarelor aspecte:

- timpul de acces la instrumente (stabilirea unui număr suficient de terminale la care utilizatorul poate avea acces);
- așezarea terminalelor într-un loc ușor de identificat de către public;

- timpul de învățare (formarea utilizatorului în utilizarea acestui modul);
- timpul de acces la informația pertinentă (timpul necesar pentru obținerea informației, pentru localizarea documentului în colecțiile bibliotecii);
- timpul actualizare a informației (timpul cuprins între momentul achiziției documentului și momentul definitivării catalogării);
- timpul de acces la documente (biblioteca poate anunța timpul în care documentele pot fi consultate).

Biblioteca Universității din Pitești

Modulul OPAC, component al softului specializat pe servicii de bibliotecă TINLIB, existent și în rețeaua Bibliotecii Universității din Pitești, permite vizualizarea întregii baze de date bibliografice a bibliotecii și a informațiilor de circulație asociate (în cazul când sunt operaționale).

Cu ajutorul modulului OPAC, se pot consulta diferite informații:

- dacă un document este ori nu în fondul bibliotecii;
- repartiția (dacă documentul este destinat consultării în sala de lectură sau împrumutului la domiciliu);
- datele de publicare;
- dacă documentul este sau nu disponibil pentru împrumut (când softul include și modulul circulație).

Spre deosebire de cataloagele tradiționale (sistematic – căutarea după domeniu; alfabetic – căutarea în ordine alfabetică după titlu, autor, temă; pe subiecte), documentele pot fi căutate într-un catalog unic – catalogul informatizat, după orice informație existentă în descrierea standard a cărții.

Criteriile de selecție pot fi: autor; titlu; vedete de subiect; cuvinte cheie; căutări combinate.

```
Meniu principal -- Mutați cursorul 'sus' sau 'jos'- tastați 'Enter'
-----|l=100%Np=323k~323k> 323k
Pentru SELECTAREA unui tip de CĂUTARE, folosiți tastele 'sus' și 'jos',
apoi apăsați 'ENTER'.
      AUTORI
      TITLURI
      VEDETE DE SUBIECT
      CĂUTARE CUVINTE CHEIE
      CĂUTĂRI COMBINATE
      BIBLIOGRAFIE LOCALĂ
      INFORMAȚII PERSONALE PT. ÎMPRUMUTURI
      SCHIMBARE PAROLĂ
-----
început | | | | | | HELP |
<F1> | | | | | | <F9>|
```

Înregistrările pot fi doar vizualizate de către utilizatori, aceștia neavând posibilitatea să le și editeze. Informațiile pot fi găsite prin interogarea bazei de date de la terminalele amplasate la parterul Bibliotecii Universității din Pitești, în sala destinată consultării bazelor de date, prin așa-numita “tehnică de navigare” (o căutare nelineară, prin trecerea de la un concept la altul, printr-un proces de asociere de idei), prin care se oferă un “punct de pornire” utilizatorului, după care se pătrunde din aproape în aproape sau se revine la situația anterioară, pentru a schimba direcția de căutare. Astfel, utilizatorul descoperă foarte multe alte informații pe lângă ceea ce căuta inițial, fiind posibilă și trecerea ușoară de la detaliile unei înregistrări la cele ale înregistrărilor conexe, fără să fie necesară revenirea la lista inițială.

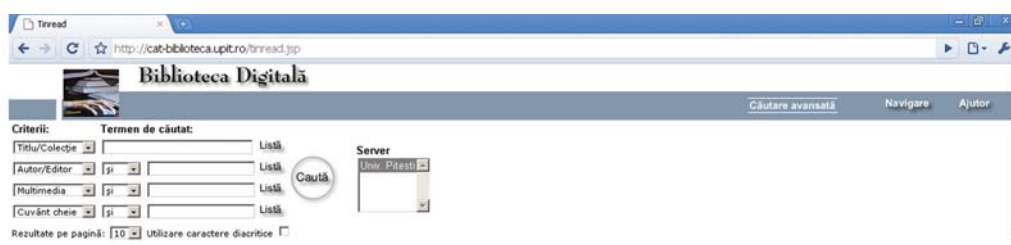
Din baza de date, utilizatorul își poate selecta o minibază de date adecvată scopului urmărit. Această facilitate de navigare este accesibilă oricui, indiferent de gradul de inițiere în utilizarea calculatorului și de noțiunile de cunoaștere a CZU. Mai mult, instrucțiunile afișate pe ecran sunt în limba română.

Pentru o comunicare mult mai ușoară între utilizator și bibliotecar, ceea ce interesează este să se noteze din OPAC: cota, autorul, titlul și locul de depozitare a documentului, indiferent de suport.

Acces la catalogul online prin Internet

Utilizatorul poate consulta baza de date bibliografică și prin Internet – WebOPAC sau, altfel spus, OPAC pe Web – acces via Internet la catalogul bibliotecii.

Navigarea se realizează prin legătura hypertext – World Wide Web, într-un mediu client/server ce permite consultarea a numeroase servicii, printre care și catalogul bibliotecii. Tastând *www.biblioteca.upit.ro/biblioteca.html* sau *biblioteca.upit.ro*, utilizatorul va avea acces la catalogul online al Bibliotecii Universității din Pitești.

Biblioteca are nevoie de un site pentru promovarea serviciilor și a fondurilor de documente, pentru promovarea accesului la resurse informaționale proprii și externe, a confortului deservirii utilizatorilor și a extinderii și diversificării serviciilor informaționale. Site-ul reflectă nu numai nivelul tehnic al activității bibliotecii, ci este și un instrument foarte important în servirea utilizatorilor.

Din publicațiile de specialitate consacrate noilor tehnologii în bibliotecă, desprindem următoarele principii definitorii ale site-ului de bibliotecă: relevanța informațiilor; exactitatea informațională; funcționalitatea; accesibilitatea; stabilitatea; atractivitatea. Specialiștii au formulat criteriile de calitate a site-urilor de bibliotecă: conținutul informațional; ușurința navigării; operativitatea în actualizarea informațiilor; accesibilitatea pentru utilizatori; caracterul unitar al design-ului compartimentelor etc.

Literatura de specialitate oferă multiple recomandări privind ceea ce trebuie să conțină și cum trebuie să fie structurat un site. Indiferent din ce categorie face parte site-ul Web, realizatorii lui trebuie să includă informațiile esențiale privind activitatea bibliotecii¹²:

- *noutăți* sau calendarul evenimentelor (anunțuri despre manifestările culturale și științifice; comunicatele de presă privind activitățile deja realizate, buletinele de noutăți – “Cartea săptămânii” etc., expoziții virtuale);

- *informații generale* (structura organizatorică a bibliotecii, cu indicarea persoanelor de contact, a orarului de lucru, a condițiilor de acces, a istoricului bibliotecii, etc.);

- *resurse informaționale* (lista și caracteristicile cataloagelor, ale bazelor de date, ale fondului de referință, ale cataloagelor de expoziție organizate etc.);

- *catalog on-line*;

- *pașaportul catalogului electronic* (din ce an sunt reflectate publicațiile deținute, tipologia și limba documentelor, numărul curent al înregistrării, data ultimei actualizări, recomandări privind căutarea informațiilor);

- *informații privind fondul bibliotecii* (conținutul fondului, ediții AV, documente virtuale etc.);

- *nomenclatorul serviciilor prestate* (cu indicarea serviciilor gratuite și a tarifelor serviciilor prestate contra plată);

- *textul integral al culegerilor de comunicări ale unor conferințe, e-bibliografii etc.*

- *forum specializat* (impresiile utilizatorilor privind publicațiile consultate, serviciile oferite de către bibliotecă etc.);

- *referiri (trimiteri)* la adresa electronică a bibliotecii;

- *hyperlink-uri* (universale sau tematice) la cele mai importante surse informaționale de pe alte servere; la varianta electronică a celor mai cunoscute ediții periodice; la surse de referință; la motoare de căutare; la resursele informaționale locale;

- *existența versiunii în limba engleză a site-ului*;

- existența *instrumentelor de navigare* (harta site-ului, căutări în site etc.);
- *data ultimei actualizări* a site-ului.

Concluzii

Comunicarea prin intermediul paginilor Web trebuie să se transforme din pasivă într-una constant activă.

Odată creat, un site are nevoie de o analiză continuă în vederea optimizării lui. Optimizarea propriu-zisă se efectuează în două moduri:

On-page (aici sunt incluse, fără a se limita însă la acestea, următoarele: proiectarea, programarea, analizarea cuvintelor cheie, analizarea traficului etc.);

Off-page (înscierea în directoare, schimbul de link-uri, acțiuni ce au ca rezultat avansarea pe prima pagină a motoarelor de căutare etc.).

Observând evoluția, în timp, a paginilor Web ale bibliotecilor, se desprinde concluzia următoare: odată construite, aceste site-uri rămân perioade foarte lungi de timp (cinci-șase ani) în aceeași formă. O explicație a acestui fapt o constituie situația financiară a acestor instituții, situație care nu permite investiția continuă în versiuni îmbunătățite sau chiar reproiectări totale ale site-urilor. De asemenea, se constată că puține biblioteci au resurse umane capabile să conceapă și să proiecteze un site pornind de la zero. Majoritatea bibliotecilor au asigurat, la nivel minim, personal de specialitate cu pregătire în informatică. Acest personal este în general angrenat în întreținerea rețelelor de calculatoare și a soft-urilor de bibliotecă.

Slaba implicare în promovarea instituției în mediul online are consecințe grave, în condițiile în care biblioteca nu mai reprezintă de mult un mijloc de informare important.

Tehnologiile multimedia sunt frecvent utilizate în realizarea site-urilor comerciale și universitare. Amprenta intuitivă și plusul de atractivitate pe care le conferă site-urilor fac ca tehnologiile multimedia să fie absolut necesare azi.

Întrucât bibliotecile își doresc să fie parte activă în procesul de educare, instruire și informare, calea care probabil va fi urmată implică modificări fundamentale în structurarea paginilor Web, adaptarea lor la sisteme ce se bazează pe interactivitate deplină sau restrânsă.

Gradul ridicat de subiectivitate și de incertitudine face ca procesele de structurare și de realizare a paginilor Web să fie nereproductibile, iar dependența serviciilor de prestatorii de servicii (în cazul nostru, de bibliotecarii sau specialiștii în informare și documentare) îngreunează și mai mult elaborarea unui sistem de management al calității serviciilor.

Serviciile prestate de biblioteci constau, de fapt, în furnizarea informațiilor către utilizatori. Transpunerea acestor servicii în mediul virtual, în scopul creșterii gradului de satisfacție al utilizatorilor și al atragerii potențialilor utilizatori, reprezintă direcția spre care se îndreaptă sistemele de informare și documentare, într-o evoluție firească spre o societate a cunoașterii.

Bibliografie

1. BALOG, Alexandru. *Calitatea sistemelor interactive*. București: Editura MatrixRom, 2004.
2. BERGERON, Bryan. *Essentials of CRM: A Guide to Web Customer Relationship Management*. New York: John Wiley & Sons, 2002.
3. BEVAN, N. Usability is Quality of Use. Proceedings of the 6th international Conference on Human Computer Interaction, Yokohama, July 1995. Anzai&Ogawa, Elsevier. În: <http://www.usabilitynet.org/papers/usabis95.pdf>.
4. BURAGA, Sabin. *Proiectarea siturilor Web. Design și funcționalitate*. Iași: Editura Polirom, 2005.
5. CHERADI, Natalia. Crearea și dezvoltarea site-ului Web al bibliotecii universitare din perspectiva marketingului. În: *Magazin Bibliologic*, nr. 4, 2006.
6. ENACHE, Ionel; MAFTEI, Mihaela. *Marketingul în bibliotecă*. București: Editura Universității, 2003.
7. GHINCULOV, Silvia. *Managementul informațional în structurile infodocumentare*. Chișinău: Editura Epigraf, 2007.
8. HARJEVSCHI, Mariana. Pagina Web mijloc de comunicare și integrare a resurselor informaționale electronice. În: *Magazin Bibliologic*, nr. 2/3, 2003.
9. KASSER, B. *Utilizare Internet*. București: Teora, 1999.
10. KULIKOVSKI, Lidia. Utilizatorii bibliotecii: Teorie, concepte, contexte actuale și emergente. În: *Magazin Bibliologic*, nr. 3-4, 2007.
11. NIELSEN, Jacob. *Usability Engineering*. London: Academic Press. (<http://books.google.ro>)
12. NOSCA, Gheorghe. Analiza comparată a modelelor calității software. În: *Informatica economică*, 4(28), 2003. Polirom, 2007.
13. SR ISO 8402:1995. *Managementul calității și asigurarea calității. Vocabular*.
14. TRĂUȘAN-MATU, Ștefan. *Interfațarea evoluată om-calculator*. București: Editura MatrixRom, 2000.

Note

- ¹ SR ISO 8402:1995. *Managementul calității și asigurarea calității. Vocabular*.
- ² BALOG, Alexandru. *Calitatea sistemelor interactive*. București: MatrixRom, 2004.
- ³ NOSCA, Gheorghe. Analiza comparată a modelelor calității software. În: *Informatica economică*, 4(28), 2003, p. 44-49.
- ⁴ *Ibidem*.
- ⁵ KULIKOVSKI, Lidia. Utilizatorii bibliotecii: teorie, concepte, contexte actuale și emergente. În: *Magazin Bibliologic*, nr. 3-4, 2007, p. 20-26.
- ⁶ CHERADI, Natalia. Crearea și dezvoltarea site-ului Web al bibliotecii universitare din perspectiva marketingului. În: *Magazin Bibliologic*, nr. 4, 2006, p. 95-98.
- ⁷ KASSER, B. *Utilizare Internet*. București: Teora, 1999, p. 350.

⁸ HARJEVSCHI, Mariana. Pagina Web mijloc de comunicare și integrare a resurselor informaționale electronice. În: *Magazin Bibliologic*, nr. 2/3, 2003, p. 86-88.

⁹ ENACHE, Ionel; MAFTEI, Mihaela. *Marketingul în bibliotecă*. București: Editura Universității, 2003, p. 84.

¹⁰ GHINCULOV, Silvia. *Managementul informațional în structurile infodocumentare*. Chișinău: Editura Epigraf, 2007, p. 87.

¹¹ ENACHE, Ionel; MAFTEI, Mihaela. *Marketingul în bibliotecă*. București: Editura Universității, 2003, p. 84.

¹² CHERADI, Natalia. Crearea și dezvoltarea site-ului Web al bibliotecii universitare din perspectiva marketingului. În: *Magazin Bibliologic*, nr. 4, 2006, p. 95-98.

ACCESIBILIZAREA INFORMAȚIEI DIN BIBLIOTECI, O NECESITATE REALĂ ÎN “SOCIETATEA CUNOAȘTERII”

Drd. Adriana Borună

Biblioteca este o componentă esențială a sistemului național informațional și o instituție de importanță strategică prin participarea constructivă la înfăptuirea și dezvoltarea unei societăți democratice, la realizarea unui nivel ridicat de educație și, de asemenea, la asigurarea accesului liber și nelimitat la gândire, cultură, instruire și cunoaștere.

Bibliotecile constituie baza resurselor educative pentru copii, tineri și adulți; promovează lectura, iar datorită informațiilor pe care le pun la dispoziție, au rol călăuzitor către cultură și artă pentru toți cetățenii, indiferent de religie, nivel de cunoaștere, poziție socială, indiferent dacă au sau nu nevoi de lectură speciale.

Aceste spații, fie ele reale sau virtuale, au o relevanță deosebită pentru persoanele cu diferite dizabilități, deoarece o bibliotecă bine organizată, prin serviciile sale, prin informațiile pe care le deține și mai ales prin legăturile pe care le creează, îi ajută să se implice activ în mult discutata și comentata “Societate a Cunoașterii”.

Așadar, biblioteca reprezintă unul dintre cele mai importante locuri de studiu și schimb de informații educative. Dată fiind importanța conceptului de acces public, bibliotecile ar trebui să se constituie în spații în care accesibilitatea să fie garantată tuturor categoriilor de utilizatori, fără a se ține seama de cultură, poziție socială sau dizabilități.

În momentul de față, posibilitatea consultării informației din biblioteci de către persoane cu diferite dizabilități nu mai reprezintă o utopie, deoarece adaptările create le oferă acestora șansa de a se implica în aproape toate activitățile cotidiene.

Ne propunem ca, prin lucrarea de față, să subliniem câteva dintre modalitățile de acces la informație a persoanelor cu deficiențe de vedere, bazându-ne pe informații teoretice, dar și pe experiența practică.

Încă din anul 1837, când a fost aprobată versiunea definitivă a alfabetului Braille și mai ales din 1879, când a fost adoptat ca sistem universal în cadrul Congresului de la Berlin, acesta a început să fie utilizat pe scară largă, oferindu-le persoanelor cu deficiențe vizuale oportunitatea de a scrie și citi, de a avea acces la informație și la comunicare. Apariția sa a marcat, fără îndoială, istoria alfabetizării persoanelor cu deficiențe vizuale.

Cu toate acestea, abia în anul 1977, în cadrul unei mese rotunde ce s-a desfășurat ca parte a programului secțiunii Bibliotecii pentru Spitale din cea de-a

43-a Conferință anuală a IFLA de la Bruxelles, a fost realizată prima propunere în vederea creării unui organ care să coordoneze, la nivel internațional, serviciile de bibliotecă adresate persoanelor cu nevoi speciale.

Astfel, a luat naștere secțiunea de biblioteci pentru deficienți de vedere (SLB sau SBC) a IFLA. Propunerea cuprindea un studiu asupra formatelor de producție existente și crearea unui sistem adecvat cerințelor de tipărire a documentelor pentru această categorie de utilizatori.

În acel moment, existau diferite servicii în marile biblioteci ale lumii, prin intermediul cărora erau puse la dispoziția persoanelor cu deficiențe vizuale materiale tipărite în alfabetul Braille, cărți înregistrate pe casete audio, documente tipărite în format mărit sau alte formate numite formate alternative.

În anul 1978, în Cehoslovacia, în cadrul Conferinței IFLA, au fost dezbătute, pentru prima dată, teme precum: norme internaționale de catalogare a documentelor speciale pentru persoanele cu deficiențe vizuale; drepturi de autor și servicii de bibliotecă pentru persoane cu nevoi speciale; formate de documente, din mediul netipărit, accesibile persoanelor cu deficiențe vizuale.

Această reuniune dus la crearea unui grup de lucru al cărui domeniu de interes erau bibliotecile pentru nevăzători și care a avut ca obiectiv formarea unei baze de date internaționale cuprinzând câteva sute de biblioteci, organizații și instituții care oferă servicii persoanelor cu nevoi de lectură speciale.

În cadrul Conferinței Generale a IFLA din anul 1980 desfășurată sub patronajul UNESCO, au fost identificate principalele domenii de interes în vederea dezvoltării serviciilor pentru persoanele cu nevoi speciale. Astfel, au fost identificate ca prioritare: tipărirea de carte în alfabet Braille, accesul nevăzătorilor la noile tehnologii, normele și formatele cărților vorbite.

Tehnologiile de acces moderne au adus o schimbare atât în activitatea persoanelor valide, cât și în acțiunile și activitățile persoanelor cu dizabilități. Utilizarea tehnologiilor informaționale a condus, în unele cazuri, la eliminarea discriminării în cazul persoanelor cu diferite dizabilități. Accesul la studiu, informare și lectură al persoanelor cu dizabilități s-a putut face mult mai rapid, mai ușor și în mod independent.

În prezent, noile tehnologii informaționale destinate persoanelor cu deficiențe de vedere le permit acestora să poată îndeplini aceleași operații în utilizarea unui computer ca și o persoană validă (singura excepție fiind programele de grafică). Folosind un computer dotat corespunzător, căruia îi sunt anexate elemente comune și pentru ceilalți utilizatori (conectare la Internet, scanner), persoanele cu dizabilități vizuale pot accesa informații din diverse domenii. Astfel, ele pot realiza activități care înainte erau imposibil de realizat (pot citi, pot naviga pe Internet, pot avea acces la poșta electronică etc.).

Tehnologiile de acces

Termenul de tehnologie de acces se referă la echipamentele hardware și la aplicațiile software cu ajutorul cărora o persoană cu dizabilități, în cazul nostru dizabilități vizuale, poate utiliza Tehnologia Informațională, respectiv computerul, cu tot ceea ce ține de acesta, inclusiv Internetul și serviciile de comunicare (CATA, 2004).

Tehnologiile de acces sau asistive sunt cunoscute și sub numele de tehnologii de asistare sau tehnologii adaptive. Tehnologiile asistive reprezintă orice strategie sau echipament care îi permite persoanei cu o anumită deficiență să treacă peste limitele impuse de deficiență (ATTRC – Assistive Technology Training and Resource Center, 2008).

Astfel, tehnologiile de acces:

- facilitează persoanei cu deficiență de vedere accesul la informația la care anterior nu avea acces independent;
- permit formarea de noi abilități de natură să îi faciliteze integrarea socială și profesională;
- permit efectuarea de activități relativ independent și într-un ritm asemănător cu al unei persoane fără deficiențe;
- oferă suport în activitățile educaționale și în interacțiunile sociale.

Folosirea tehnologiilor de acces sub formă hardware sau software poate îmbunătăți sistemul de operare, el devenind, în felul acesta, accesibil unui număr mult mai mare de utilizatori. Softurile de acces pot rula cu majoritatea aplicațiilor. În cazul în care apar elemente de inaccesibilitate, se apelează la producător.

Prezentăm, în continuare, principalele tehnologii de acces specifice persoanelor cu deficiențe de vedere, care le-ar facilita accesul la informație în orice moment și din orice loc (de acasă, de la școală, de la locul de muncă, dintr-o bibliotecă etc.). În realizarea acestei descrieri ne-am bazat, în primul rând, pe informațiile de pe site-urile producătorilor, dar și pe experiența personală.

Cititoarele de ecran și sintetizatoarele de voce

Aceste soft-uri oferă posibilitatea oricărui nevăzător de a lucra pe computer, în mod independent, dar și de a avea acces la diverse soft-uri, poșta electronică, Internet etc.

Principiul funcționării acestui soft este următorul: textul afișat pe ecran (output-ul), precum și textul tastat ori comenzile inițiate de către utilizator (input-ul) sunt prelucrate pentru a fi redată vocal unui sintetizator de voce sau unui afișaj Braille.

Un cititor de ecran are capacitatea de a reda vocal informația de pe ecran, fie în totalitate, prin citirea continuă a acesteia, fie selectiv (o zonă definită de utilizator, o linie compusă din mai multe cuvinte, un singur cuvânt, o singură literă sau un semn de punctuație). De asemenea, cititoarele de ecran permit citirea meniurilor, a ferestrelor de dialog, a mesajelor de sistem.

În lucrul său pe computer, dotat cu un cititor de ecran, utilizatorul nevăzător se folosește exclusiv de tastatură. El nu va utiliza mouse-ul, dar, prin

folosirea diferitelor combinații de taste, va putea efectua aproape toate acțiunile pe care utilizatorii valizi le execută cu mouse-ul.

Cititoarele de ecran nu trebuie confundate cu programele de recunoaștere a vocii, care funcționează pe baza detectării timbrului vocal al utilizatorului, prin intermediul unui microfon, redând în scris informațiile comunicate de către acesta.

Numărul cititoarelor de ecran este destul de mare, dar ele au ceva în comun, și anume faptul că toate redau vocal informația de pe ecran, permit modificarea intensității sunetului, a vitezei de citire, a timbrului vocal, dar și reluarea procesului de citire a informației.

Pe măsură ce textul este redactat, acesta poate fi redat vocal după terminarea unei litere, a unui cuvânt, a unui rând sau a unei propoziții. Opțional, cititorul de ecran poate fi setat să permită vocal delimitarea majusculilor, precizarea semnelor de punctuație și a simbolurilor speciale.

În același timp, prin funcțiile încorporate, cititoarele de ecran pot fi configurate și personalizate, astfel încât să satisfacă nevoile oricărui utilizator nevăzător, indiferent de nivelul său de cunoștințe.

Considerăm oportună realizarea unei delimitări între termenul sintetizator de voce și cel de cititor de ecran. Cititorul de ecran este cel care analizează informația și oferă date despre focarul unde se găsește cursorul, transmițând aceste informații către un sintetizator de voce care poate fi software sau hardware și totodată către boxe și/sau către afișajul Braille (dispozitiv care afișează textul pe două sau mai multe rânduri, folosind scrierea Braille).

Dorim să subliniem faptul că numărul proiectelor care au ca obiectiv realizarea unui cititor de ecran este mare. În tabelul 1, am expus o listă sumară a cititoarelor de ecran existente pe piață, fie sub formă comercială, fie sub formă open-source.

Tabelul 1 – Producători de cititoare de ecran

Denumire	Firmă Producătoare	Informații suplimentare	Adresa web
JAWS	Freedom Scientific, USA	Prodot comercial, disponibil sub formă demonstrativă pentru a fi testat.	www.hj.com
HAL	Dolphin, UK	Prodot comercial, disponibil sub formă demonstrativă pentru a fi testat.	www.yourdolphin.com
Windows Eyes	GW Micro, USA	Prodot comercial, disponibil sub formă demonstrativă pentru a fi testat.	www.gwmicro.com
VIRGO	Baum Retec AG, Germania	Prodot comercial, disponibil sub formă demonstrativă pentru a fi testat.	www.baum.de www.baum.ro
Gnopernicus	Baum Retec AG, Germania	Prodot Open Source, disponibil pentru descărcare și utilizare.	
Thunder	screenreader.net CIC	Prodot Open Source, disponibil pentru descărcare și utilizare.	www.screenreader.net

Softuri care măresc informația

În literatura de specialitate ele apar sub sintagma screen larger sau screen magnifier. Aceste soft-uri pot mări informațiile afișate pe ecranul computerului de până la 32 de ori. De aceea este recomandat ca monitorul computerului să fie de dimensiuni mai mari.

Modul de afișare a informației mărite va fi prezentat pe toată suprafața ecranului sau pe jumătate din el, restul rămânând normal sau sub forma unei lupe. Actualele sisteme de operare oferă posibilitatea, pentru persoanele cu resturi de vedere, de mărire a informației, însă aceste facilități se află încă la un nivel primitiv și de aceea este recomandabilă folosirea unor softuri speciale.

Soft-urile de mărit permit schimbarea culorilor în care informația este prezentată pe ecranul computerului, fiecare utilizator putând în felul acesta să își adapteze sistemul la cerințele și particularitățile deficienței.

Pe lângă softurile de mărit, care se instalează pe computer, mai pot fi folosite și aparatele portabile de mărit (figura 1A) ori dispozitivele statice de mărit sau CCTV – televizor cu circuit închis (figura 1B).

În tabelul 2, am expus o listă a unora dintre cele mai cunoscute programe de mărit existente pe piață.

Tabel 2 – Producători de softuri de mărit

Denumire	Firmă Producătoare	Informații suplimentare	Adresa web
Magic	Freedom Scientific, USA	Produs comercial, disponibil sub formă demonstrativă pentru a fi testat.	www.hj.com www.lowvisionsolutions.com
SuperNova Lunar	Dolphin, UK	Produs comercial, disponibil sub formă demonstrativă pentru a fi testat.	www.yourdolphin.com
Galileo	Baum Retec AG, Germania	Produs comercial, disponibil sub formă demonstrativă pentru a fi testat.	www.baum.de www.baum.ro
ZoomText	Ai Squared	Produs comercial.	www.aisquared.com

Televizorul cu circuit închis – CCTV

CCTV-ul (figura 1B) vine în ajutorul persoanelor cu deficiențe vizuale care au resturi de vedere, prin mărirea imaginilor, a materialelor tipărite, a obiectelor. Imaginea este preluată de o cameră video, care apoi o transpune pe ecranul unui monitor de computer sau al unui televizor. Această imagine poate fi prelucrată prin modificarea adâncimii de culoare, prin prezentare color sau monocrom și prin mărirea anumitor detalii. Sunt folosite în special pentru lectură, pentru a scrie sau a coase. Cel mai răspândit CCTV este cel desktop, care permite vizualizarea materialului după ce a fost plasat pe o platformă ce se află sub camera video și care este apoi deplasat de la stânga la dreapta. CCTV-ul care se poate atașa la un televizor, se așează pe hârtie și este deplasat astfel încât să fie parcursă informația necesară. În comparație cu cele desktop, acestea nu pot mări de foarte multe ori informația care apare pe ecran. De asemenea, cele portabile au integrat propriul ecran pentru vizualizare.

Echipeamente Braille

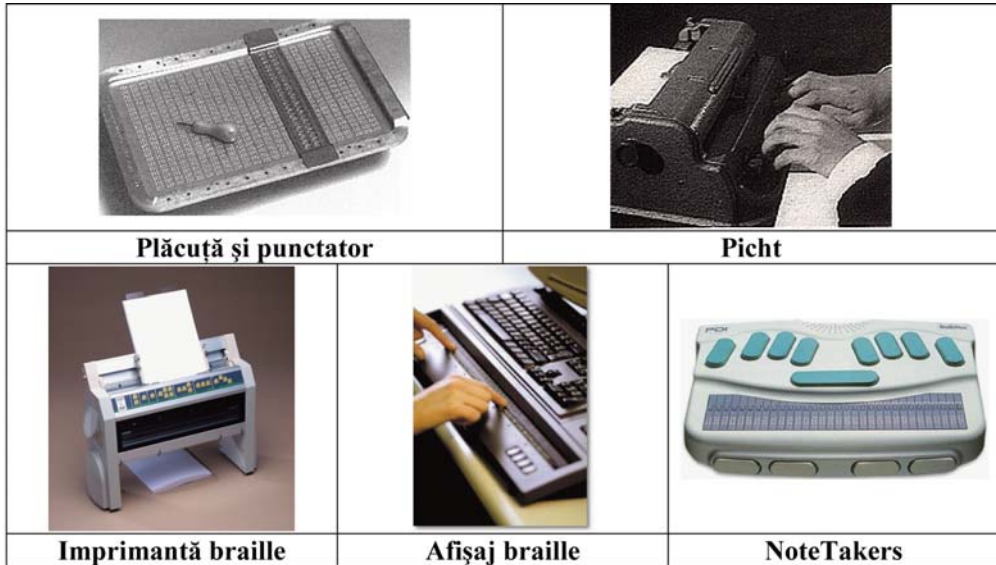
Tehnologiile de acces au venit în sprijinul nevăzătorilor, nu numai prin cititoare de ecran sau programe de mărit, pentru persoanele cu resturi de vedere, ci și prin revoluționarea sistemului de tipărire braille. Dacă mai înainte, pentru a scrie un text în format Braille, nevăzătorii se foloseau de o plăcuță și un punctator sau de o mașină de scris specială, astăzi ei se bucură de o metodă mult mai ușoară: tipărirea textelor la o imprimantă specială (figura 2).

Imprimantele Braille imprimă informații Braille provenite de la un computer prin crearea unor puncte în relief pe o hârtie groasă, foarte rezistentă, astfel încât punctele să nu se tocească, iar nevăzătorul să nu mai poată percepe în totalitate informațiile tipărite. Aceste imprimante se conectează ca și imprimantele obișnuite la computer și prin modul lor de conectare pot fi conectate și la alte dispozitive speciale, cum ar fi NoteTakers. Pentru folosirea unei imprimante Braille, avem nevoie de un soft special care transformă textul obișnuit într-un limbaj specific, astfel încât imprimanta să poată tipări Braille informația necesară.

Soft-urile de transcriere în Braille sunt ușor de utilizat de către necunoscătorii sistemului Braille, dar reprezintă un dezavantaj mai ales în cazul în care este necesară tipărirea unor materiale cu caractere sau format special, cum sunt textele matematice, științifice sau muzicale. Unele soft-uri sunt oferite gratuit, iar altele sunt disponibile împreună cu imprimanta.

Imprimantele Braille sunt extrem de diferite, de la cele mai simple care permit, prin soft-ul lor, să fie tipărite materiale simple, doar text, și până la materiale grafice în relief sau broșuri. Imprimantele Braille sunt de nivel individual, de birou sau industriale – pentru tipografii.

Figura 2 – Evoluția echipamentelor Braille

Afișajul Braille este un dispozitiv tactil așezat sub o tastatură obișnuită de computer sau sub tastura laptop-ului și permite utilizatorului să citească informațiile afișate pe ecranul computerului parcurgând, prin analiză tactil-kinestezică, informația în format Braille. Fiecare celulă a afișajului are opt puncte din metal sau plastic, controlate electronic, pentru a se ridica sau coborî și, astfel, în combinație să compună caracterul Braille. Afișajele Braille diferă ca mărime de la 20 la 80 de celule. Afișajele Braille mari, care au 70 până la 80 de celule, sunt destinate utilizării cu ajutorul unui desktop PC și se potrivesc exact sub tastatura standard. Cele pentru laptop-uri și NoteTakers au până la 40 de celule. Afișajele Braille sunt foarte utile, deoarece prezintă informația cu o mai mare acuratețe și, astfel, sunt evitate greșelile de scriere, iar cunoscătorii ar putea să își corecteze mult mai eficient textele dactilografînd pe computer. Formatul Braille rămâne în continuare un mod de comunicare mai ușor cu persoanele cu surdo-cecitate.

Folosirea celor două echipamente se face numai prin intermediul unui cititor de ecran.

NoteTakers

Sunt așa-zisele computere portabile care au o tastatură Braille – așezată ca în cazul mașinii de scris Braille – ce permite utilizatorului, printr-un sintetizator încorporat, să ia notițe, să-și creeze o agendă telefonică de adrese sau să-și planifice întâlnirile. Unele modele permit ca utilizatorul să trimită informațiile de pe ele și prin poșta electronică. Aceste echipamente au încorporat și un afișaj electronic Braille; pot fi folosite cu succes și de către indivizii care au cecitate dobândită, deoarece lor li se

poate atașa o tastatură de configurație normală, dar de dimensiuni mai mici. Se pot urmări informațiile și în format Braille. Softul instalat pe ele permite gestionarea de fișiere; este prezent și un editor de text împreună cu un dicționar ortografic pentru limba engleză. Cele mai recente oferă utilizatorului posibilitatea de a se conecta la Internet și pot suporta programe care rulează sub sistemul de operare Windows.

Prețul acestor echipamente este foarte mare, astfel că utilizatorul nu își poate achiziționa o asemenea tehnologie pentru acasă, dar poate avea acces la aceasta în instituțiile speciale.

Scanner-ul și aplicațiile de tip OCR

Unul din cele mai importante câștiguri datorate avansului tehnologic a fost pentru nevăzători apariția scannerului și a aplicațiilor de recunoaștere a textelor tipărite. O dată cu perfecționarea și vânzarea lor într-un număr mare, prețul scannerelor a scăzut foarte mult, fiind acum accesibil oricărui utilizator cu venituri modeste. În același grad, a scăzut și prețul aplicațiilor OCR.

Așa cum bine știm, în urma unui proces de scanare a unui document, va rezulta o imagine electronică ce poate fi stocată în memoria computer-ului. Dacă documentul conține texte tipărite, această imagine poate fi analizată de un soft special de tip OCR. În urma analizei, softul generează un fișier text în care vom regăsi toate caracterele detectate în acea imagine. Textul astfel rezultat va putea fi prelucrat cu un procesor de texte, adnotat; însă cel mai important lucru pentru un nevăzător este acela că îl poate citi cu ajutorul unui cititor de ecran, prevăzut cu sinteză vocală sau cu display Braille.

În funcție de calitatea materialului tipărit, pus pe scanner și, deci, de calitatea imaginii rezultate în urma scanării, un soft OCR bun poate recunoaște textul cu o acuratețe de 100 %. Din nefericire, soft-urile OCR încă nu pot recunoaște formule matematice supraetajate sau diverse formate artistice de scriere și, bineînțeles, nu pot recunoaște scrisul de mână.

O dată cu perfecționarea scannerului și a softurilor OCR, nevăzătorii pot citi independent o carte, un ziar sau alt document scris cu un editor standard.

Alte tehnologii de acces

Metoda termoform de creare a imaginilor tactile

Un desen făcut în tehnica termoform este o imagine în relief, obținută prin deformarea la cald și în vid a unei folii de plastic. Prin explorarea tactilă a deformărilor produse asupra unei foi de plastic, un nevăzător poate identifica grafice și alte imagini simple, formate din diferite tipuri de linii întrerupte sau zone hașurate. Aceste imagini pot fi însoțite de texte scrise în Braille.

Pentru a realiza o imagine termoform, trebuie, mai întâi, să se realizeze o matriță rigidă, care poate fi fabricată din orice tip de material, cum ar fi lemnul, metalul, cartonul sau ceramica.

Odată matrița terminată, pe baza ei se pot face oricâte copii dorim. Foaia de plastic care se așează în aparat va lua forma matriței, sub efectul căldurii și al vidării.

Pentru a crea o diagramă tactilă termoform de calitate, este necesară elaborarea unei schițe simplificate a modelului, în care să se pună în evidență contururile și anumite zone mai importante.

În funcție de modelul care trebuie reprodus, vor fi luate în considerare următoarele patru aspecte: grosimea plasticului, temperatura elementului de încălzire, durata expunerii matriței la sursa de căldură și durata punerii în funcțiune a pompei de vidare.

Există softuri specializate care realizează schița modelului după o imagine dată și chiar aparate care creează automat matrița după diagrama generată de computer.

Acest tip de echipament este foarte util în procesul de predare-învățare, dar, și mai târziu, pentru a facilita orientarea persoanei în spațiile necunoscute, cu ajutorul unor hărți tactile.

Metoda termoform prezintă avantaje precum: materialul din plastic este flexibil, diagramele tactile pot fi întreținute mai ușor și nu se deformează la cea mai mică presiune; ocupă spațiu mai puțin; se pot realiza mai multe exemplare după aceeași matriță etc. Din păcate, prezintă și unele dezavantaje: timpul îndelungat de elaborare a unei matrițe manuale, dar și prețul mare, atât al aparatului, cât și al foliilor de plastic (acestea nu se găsesc încă de vânzare la noi în țară).

Bibliotecile dotate cu computere accesibilizate vor veni în sprijinul utilizatorilor cu deficiențe de vedere sau dificultăți de lectură în procesul de căutare-regăsire și de consultare a informației astfel: așa cum bine știm, sistemele electronice substituie din ce în ce mai mult cataloagele tradiționale. Cataloagele informatizate, ca toate bazele de date în general, reprezintă unelte de căutare-regăsire a informației, iar prin intermediul computerelor accesibilizate ele pot fi consultate și de către persoanele cu dizabilități vizuale.

Publicații în formate accesibile

Până acum câțiva ani, nevăzătorii din întreaga lume aveau acces la conținutul unei cărți doar prin intermediul versiunilor înregistrate vocal pe casete magnetice sau imprimate pe hârtie în scrierea Braille. Dacă în prima variantă cartea înregistrată pe casete magnetice nu permite reluarea unui paragraf sau o lectură selectivă, a doua variantă este accesibilă doar aceluia care cunosc alfabetul Braille și au simțul tactil nealterat. În plus, publicațiile imprimate în alfabetul Braille sunt destul de incomode atât pentru utilizatori, cât și pentru cei care le dețin, deoarece sunt foarte voluminoase și greu de conservat.

Computerele prevăzute cu cititoare de ecran și sinteză vocală și Internetul au revoluționat modul de acces la informație al persoanelor cu deficiențe de vedere sau cu dificultăți de citire.

O dată cu apariția noilor tehnologii, toate bibliotecile din SUA, Canada, Australia și țările europene mai dezvoltate au încercat să introducă în colecțiile lor publicații în formate accesibile, precum cărțile electronice, cărțile audio, standurile de cărți în format DAISY, având grijă în același timp să nu fie încălcate drepturile de autor.

Cărți în format DAISY

Standardul DAISY a fost brevetat în Suedia în anul 1974 și reprezintă acronimul de la Digital Accessible Information Sistem (Sistem Digital de Acces la Informații). Ideea era de a utiliza înregistrări audio digitale și de a introduce o structurare a documentelor astfel încât să permită cititorului o lectură cât mai flexibilă. Consorțiul DAISY a fost înființat în anul 1996, de un număr de biblioteci care împrumutau carte audio pentru a coordona tranziția mondială de la cartea audio analogică la cea digitală.

Viziunea consorțiului constă în faptul că toate informațiile tipărite ar trebui să fie accesibile și persoanelor cu dificultăți de citire, imediat ce acestea sunt publicate, fără costuri suplimentare, într-un format accesibil, având o structură similară și cu aceleași posibilități de parcurgere selectivă a textului.

Formatul DAISY constă dintr-o colecție structurată de fișiere, care pot fi distribuite pe un suport digital, ce permite reproducerea conținutului unui material tipărit într-un format accesibil persoanelor cu deficiențe de vedere, dar și persoanelor cu dificultăți de citire.

Cărțile DAISY, cunoscute și sub denumirea de cărți audio digitale (DTB – Digital Talking Book), se pot asculta selectiv, exact cum este parcursă o carte tipărită. Ele pot fi citite fie cu un aparat asemănător unui CD-Player (Victor Reader), fie pe computer, cu ajutorul unui soft special (easy reader).

Persoanele care utilizează aceste formate de publicații se pot deplasa cu ușurință prin structura lor, pot sări din cuprins la un anumit capitol, pot sări de la un capitol la altul, de la un paragraf la altul, pot relua o frază, pot omite notele de subsol sau se pot duce direct la pagina care îi interesează. Dacă este inclus și textul electronic ce reproduce conținutul cărții tipărite, formatul DAISY oferă facilități de căutare și de sincronizare a textului scris cu cel vorbit.

Este de remarcat faptul că numărul proiectelor și aplicațiilor din domeniul tehnologiilor de acces este din ce în ce mai mare, dar accesul la o parte dintre ele este îngreunat, din diferite considerente. Unele dintre aplicații sunt la stadiul de prototip, altele au un preț exagerat de mare. Cert este că aportul noilor tehnologii de acces a fost și va rămâne important în stabilirea unui nou traseu educațional și profesional în viața persoanelor cu deficiențe vizuale.

Validitatea și accesibilitatea paginilor Web

Prezentăm, în continuare (după W3C), câteva elemente extrem de importante în ceea ce privește accesibilitatea paginilor Web.

Internetul este, cu certitudine, cel mai important, mai rapid și mai ușor mod de a comunica între indivizi. Prin serviciile sale de poștă electronică, chat, informații electronice, Internetul a devenit astăzi una dintre principalele surse de informare și de comunicare. Problema care se pune este aceea dacă toți utilizatorii, indiferent de particularitățile fizice, psihomotorii sau senzoriale, au acces nediscriminatoriu la serviciile de Internet.

Proiectanții de site-uri Web se întrec în a oferi un design cât mai atrăgător, prin elemente care țin de culoare, animație, etc. Numărul proiectanților de site-uri Web care țin cont, în construcția unui site, de elementele de accesibilitate pentru majoritatea categoriilor de utilizatori cu diferite dizabilități este mic, dar acest lucru este pe cale să se schimbe, datorită legislațiilor în vigoare. Elementele care țin de Designul Universal, cât și modalitățile de stabilire a limbajelor de programare au devenit repere importante în proiectarea de site-uri Web accesibile.

Astfel, enumerăm o parte dintre recomandările consorțiului W3C, necesare celor care proiectează site-uri Web care se doresc a fi accesibile:

- este posibil ca utilizatorul care accesează pagina de Internet să fie unul cu deficiențe de vedere, de auz, deficiențe motorii sau să se afle în imposibilitatea de a putea procesa anumite informații;

- există posibilitatea să întâmpine probleme în parcurgerea și înțelegerea textului;

- este posibil ca, în funcție de dizabilitatea sa, să nu poată utiliza o tastatură sau un mouse;

- este posibil ca utilizatorul să dețină doar un monitor-text, un ecran foarte mic sau o conexiune la Internet foarte slabă;

- există posibilitatea să nu înțeleagă bine limba în care este oferită informația;

- există posibilitatea ca informația să fie accesată într-un mediu în care ochii, mâinile, urechile sunt ocupate (de exemplu, în timpul deplasării la serviciu, ori într-un mediu foarte zgomotos);

- există posibilitatea să dețină o versiune a unui soft foarte slabă, neactualizată.

Alegerea unui design accesibil avantajează, în special, o serie de grupuri de persoane cu nevoi speciale și, în general, întreaga comunitate a utilizatorilor. De exemplu, prin utilizarea anumitor artificii de programare mai simple și prin eliminarea altora mai uzuale, dezvoltatorii de pagini Web au un control mai mare asupra design-ului paginilor, făcându-le mai accesibile pentru utilizatorii cu deficiențe vizuale și micșorează timpul necesar descărcării paginilor pentru restul utilizatorilor.

Problemele de accesibilitate sunt dintre cele mai diverse. Cele mai frecvente discuții au fost legate de modul în care trebuie amplasate imaginile și de modul în care ar trebui să fie transpus textul din pagini. O parte dintre utilizatorii de tehnologie de acces pot percepe imaginile, alții utilizează un browser în mod text, care nu suportă imagini, în timp ce alții își pot dezactiva afișarea imaginilor pentru a nu fi deranjați de ele în momentul navigării. Proiectanții de site-uri site nu trebuie să renunțe la utilizarea imaginilor, ci ar

trebui să folosească o cale de a îmbunătăți accesibilitatea, prin oferirea unui echivalent textual pentru imagini, care să cuprindă o descriere sumară și concretă a imaginii. Textul descriptiv care însoțește imaginea poate fi prezentat utilizatorului sub formă de voce, în format Braille, sau afișat pe ecran.

În afară de beneficiile pentru utilizatorii cu diferite dizabilități, textele alternative fac ca paginile să fie găsite mai ușor de către toți utilizatorii, dat fiind faptul că motoarele de căutare pot indexa respectivele texte.

Echivalentele non-text ale textelor (de exemplu pictogramele, cuvintele preînregistrate sau secvențele video cu o persoană care comunică în limbajul semnelor) pot face documentele accesibile persoanelor care au dificultăți în a înțelege textul scris, incluzând indivizii cu dificultăți de procesare a informației, de învățare sau pe cei cu dizabilități de auz.

Echivalentele non-text pot fi utile și celor care nu citesc sau care nu pot percepe imaginile din cauza unei deficiențe vizuale. Acest lucru poate fi facilitat printr-o descriere auditivă pentru o prezentare multimedia.

Cei care construiesc pagini Web trebuie să creeze un conținut ușor de parcurs și de înțeles și acest lucru nu presupune doar utilizarea unui limbaj simplu și clar, ci și crearea unui mecanism de navigare ușor de înțeles și de parcurs. Informațiile privind navigarea și orientarea vor maximiza accesibilitatea și, de aici, ușurința de a avea acces la informație.

Nu toți utilizatorii pot folosi informații de tipul hărți de imagini, bare de derulare, elemente care trebuie urmărite în paralel sau grafice care indică utilizatorilor valizi unele aspecte folosind un anumit browser. Utilizatorii cu deficiențe de vedere, care folosesc un cititor de ecran sau un display Braille pot pierde informațiile contextuale deoarece soft-urile speciale oferă doar acces secvențial la informație.

Dacă utilizatorilor nu li se prezintă informații orientative, ar putea ajunge într-un impas generat de neînțelegerea tabelelor foarte mari, a listelor, a meniurilor (în cazul celor care folosesc un screen reader sau display Braille) sau imaginilor, prezentărilor multimedia (în cazul celor care folosesc un program de mărit) (W3C).

Concluzii

Introducerea tehnologiilor de acces a reprezentat un pas important în stabilirea unor noi strategii, la nivelul persoanelor cu diferite deficiențe, beneficiare ale acestor echipamente, dar și în ceea ce privește abordarea noilor orientări educaționale și profesionale pe care acestea le urmăresc. Posibilitatea de a parcurge cu ajutorul unui cititor de ecran un text în format electronic reprezintă o modalitate deosebit de eficientă de acces la un anumit tip de informație.

În momentul apariției TA, principala formă de informare a nevăzătorilor era reprezentată de cartea tipărită în alfabetul Braille și de înregistrările audio, însă în momentul de față a devenit din ce în ce mai accesibil formatul electronic, care

a permis structurarea materialului mult mai ușor și mai rapid, oferind posibilitatea de a fi accesat oricând și aproape oriunde.

Crearea anumitor servicii de bibliotecă destinate persoanelor cu nevoi speciale este o temă care până în prezent nu a fost suficient explorată. În acest sens, este necesar ca bibliotecile să aibă în vedere nu doar aspectele referitoare la modalitățile de acces în instituție pentru această categorie de utilizatori (rampă de acces, loc special de parcare, mobilier adecvat, culori contrastante, bandă-ghid etc.), ci și cele referitoare la colecții, la modalitățile de consultare a acestora.

Bibliografie

1. PĂDURE, Marian. Valențe formative ale tehnologiilor de acces. În: *Educație și creativitate pentru o societate bazată pe cunoaștere*. București: Editura Universității Titu Maiorescu, p. 43-47.
2. Ai Squard – <http://www.aisquared.com>.
3. Baum Engineering – <http://www.baum.ro>.
4. CATA (2004). Centrul de Asistență în Domeniul Tehnologiilor de Acces pentru Persoane cu deficiențe de vedere. Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai. <http://www.cata.ubbcluj.ro>.
5. Daisy consortium – <http://www.daisy.org>.
6. Dolphin Computer Acces Ltd. – <http://www.yourdolphin.com>.
7. EnableMart Technology for Everyone – <http://www.enablemart.com>.
8. Freedom Scientific Blind/Low Vision Group and Corporate Offices – <http://www.hj.com>.
9. GW Micro – <http://www.gwmicro.com>.
10. Screenreader.net CIC – <http://www.screenreader.net>.
11. W3C – World Wide Web Consortium – <http://www.w3c.org>.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR LA DISTANȚĂ. O ABORDARE SOCIOLOGICĂ

Drd. Silvia Tomescu

Începând cu a doua jumătate a secolului trecut, în literatura de specialitate – pedagogie, psihologia educației, dar mai ales sociologia educației – și-a făcut din ce în ce mai simțită prezența, preocuparea pentru propunerea unor modele educaționale noi, alternative la educația tradițională. Germeii acestor inițiative se regăsesc, de fapt, în școala antică, însă expliciti și din ce în ce mai mult asimilați și acceptați, aceștia vor deveni adevărat obiect de studiu, de abia în secolul XX.

Între aceste modele, învățământul deschis la distanță este poate acela care a cunoscut cea mai rapidă dezvoltare, cea mai impetuoasă impunere, deoarece el este unica formă de învățare concepută să se realizeze pe baza unei mari aplicabilități sociale a electronicii, a calculatorului, a Internetului și ale celorlalte derivate. În consecință, influenței și implicațiilor utilizării calculatorului în actul educațional i se acordă o importanță tot mai mare în lumea cercetărilor în acest domeniu.

Numai că, pentru moment, nu peste tot studiile sunt coerente; ne referim la cercetări și studii critice care să evidențieze atât aspectele și implicațiile pozitive cât și pe cele privind utilizarea calculatorului în procesul de educație, analize care să se debaraseze de subiectivism cum se întâmplă încă la noi, când IDD beneficiază de literatură de susținere motivațională și aproape deloc de adevărate studii de analiză critică.

Fără a avea pretenția realizării unui studiu strict sociologic, am considerat că o mică investigație cu ajutorul căreia să surprindem concret imaginea la zi a tinerilor despre IDD nu poate fi decât în sprijinul demersului nostru. Mai mult, considerăm că este o formă de la care factorii competenți interesați de domeniu: pedagogi, psihologi, bibliotecari, profesori vor putea porni în viitor pentru a realiza studii cât mai complexe, profunde, care să reflecte obiectiv o realitate a momentului și totodată să elaboreze și să propună soluții pertinente vizând, dacă este cazul, optimizarea prezentului în perspectiva asigurării viitorului.

În această ordine de idei, pentru a verifica consistența și veridicitatea opiniilor noastre și pentru a formula direcții viitoare, am efectuat o anchetă în rândul populației tinere din municipiul Bacău vizând IDD-ul, populație care provine din rândul elevilor de liceu, a studenților de la Universitatea “George Bacovia” Bacău, Universitatea Bacău și Universitatea “Petre Andrei” Iași – filiala Bacău, toate având secții de zi și IDD.

Am aplicat un număr de 176 de chestionare după cum urmează: elevi = 25 de subiecți, studenți la zi = 82 de subiecți, studenți IDD = 69 de subiecți. Am

optat și pentru opinia elevilor (doar a celor din clasele a XII-a) pentru că am dorit să constatăm dacă varianta de viitor IDD este deja prefigurată sau dacă nu cumva este deja acceptabilă ca soluție de către cei care nu au absolvit bacalaureatul; rezultatele primare susțin justetea supozițiilor de mai sus, invitându-ne ca în viitor să acordăm mai multă atenție opiniei elevilor în ceea ce privește cercetarea în domeniul educațional.

De aceea, am conceput și aplicat două tipuri de chestionare, unul comun pentru elevii de liceu și pentru studenții la zi, altul – propriu doar celor cuprinși în IDD, chestionare care au avut identice trei întrebări cu răspunsuri preformulate și două întrebări deschise (conform anexei). Interesul nostru s-a concentrat pe două probleme: avantaje/dezavantaje și utilitate /inutilitate.

Oprindu-ne mai întâi asupra primei probleme **avantaje/dezavantaje** ale IDD, suntem nevoiți să facem o mențiune: aceea că, prin felul cum au fost formulate variantele de răspuns, am indus subiectului investigat o dublă opțiune în alegere. Prima este o susținere cantitativă (vezi tabel I – variantele a); b); c); d); iar o a doua o reprezintă o nuanțare calitativă (vezi tabelul I variantele e); f); g). Se observă imediat că aspectul pragmatic primează față de nuanțările care presupun o elaborare în fața deciziilor care pun accentul pe acțiunea cunoașterii, pe optimizarea sa și pe conștientizarea eforturilor presupuse de atingerea acestui optim.

Astfel, scorurile înregistrate pentru variantele b,c,d, respectiv b=103(60%) ; c=81(45%) d=107(60%) sunt net superioare celor înregistrate de către aspectul calitativ variantele e); f); g); astfel:e =16(9%), f =46(26%), g =33(19%). Faptul că majoritatea opțiunilor au fost adjudecate de rațiunile utilitare, spre deosebire de cele care țin de organizarea și fondul învățării (sub 20%din total), demonstrează că prioritar pentru individ este sa aibă o diplomă universitară, neavând importanță aptitudinile, dificultățile financiare, implicit cele tehnice după cum vom reliefa în continuare. Iar această apetență se regăsește cel mai bine în discrepanța semnificativă a răspunsurilor la varianta e) – impunerea necesității informării permanente pentru cadrele didactice, unde scorurile înregistrate arată că analizorul critic care funcționa atunci când se raporta pe timpul liceului la profesori, acum nu mai funcționează, deoarece, nu ce spune cadrul didactic universitar este important, ci doar obținerea în final a mult râvnitei diplome universitare.

Apare, astfel, conturată ca manifest o paradigmă de tip funcționalist, dar este mai puțin importantă pentru cercetător punerea în evidență a unuia dintre efectele perverse ale educației, amintit deja, și pe care îl vom reformula în final după analiza și interpretarea tuturor datelor recoltate prin ancheta noastră.

După cum era de așteptat, varianta de răspuns cu scorul cel mai mare este aceea care punctează șansa oferită adultului ca urmând IDD, acesta să nu-și întrerupă activitatea profesională (107=60%).

Acest scor obținut, coroborat cu cel vizând o a doua șansă de școlarizare pentru adult (varianta b=103, 60%) naște o întrebare reluată pe parcursul analizei:

“de ce IDD și nu învățământ tradițional de stat la zi?”. Să fie oare atât de simplu răspunsul, după cum reiese din cifrele prezentate până acum? Desigur că nu este așa, însă până la interpretări nuanțate ridicate de această întrebare, interpretări pe baza celorlalte răspunsuri obișnuite, să ne gândim puțin și asupra “**dezavantajelor IDD**”. După cum se observă în tabelul II, și aici am procedat la o grupare a variantelor de răspunsuri preformulate. Astfel, primele patru reprezintă implicațiile și organizarea cu grad de dificultate crescut. Celelalte patru reprezintă dificultățile privite sub aspectul percepției negative presupusă de această formă de învățământ. În cadrul primului grup de variante de răspuns, să urmărim numai opțiunile oferite de către studenții din cadrul IDD. Se observă lesne că pentru 65% (45 de subiecți), respectiv 46% (32 de subiecți) dintre aceștia, o mare problemă o reprezintă cheltuielile care trebuie obligatoriu onorate: taxe școlare, materiale didactice, dotare tehnică personală. Dispare varianta de răspuns b), interesul pentru studiu, conștientizarea că adevărata meserie se deslușește cel puțin la nivel teoretic în urma studiului impus și indus de facultate. Ori, minimalizarea importanței acestui aspect face ca și tendința de a baleia, de a abandona în mod opțional (tendință favorizată de organizarea și desfășurarea IDD) să fie mult mai activă și conștientizată ca fiind o posibilă variantă având prioritate în fața studiului adevărat. De altfel, ipoteza de lucru în elaborarea acestor variante de răspuns a fost aceea că, pentru studenții la forma IDD cel mai mare dezavantaj îl va reprezenta studiul conștient și susținut – efort suplimentar generat de discontinuitățile de grup ale învățării prin acest mod de instrucție școlară.

Realitatea este însă, din păcate, alta, cu repercusiuni și implicații mult mai profunde. Pentru a explica mai coerent este de ajuns să comentăm variantele de răspuns f) și g) din același tabel. De fapt, cu mici ajustări, aceste două variante, sunt identice. Însă, scorurile obținute sunt total diferite; la fel și pentru elevi și studenți. Erorile în asimilarea informațiilor apar tocmai atunci când acestea (corecte sau false) sunt prelucrate și asimilate necritic. Reciproca este valabilă. Se pare că explicația logică pentru aceasta discrepanță poate fi oferită doar de subiectivismul celor chestionați. Anume că, deși ei acceptă rațional faptul că o informație preluată într-un context în care comunicarea are un singur canal – emițător(calculator)-receptor(student), nefiind nici multidirecționată, nici interactivă, așa cum este aceea specifică învățării în sălile de curs, în grup sau anii de studii (deci prezența canalelor de comunicare colaterale și imediate), reduce la minim posibilitatea de activare și interacțiune a aparatului critic asupra acestei informații.

De altfel, nu puține studii privind comunicarea pun accentul pe amenințarea pe care o reprezintă lipsa reperelor în deformarea mesajului comunicării. Este hazardant să pretinzi maturitate și discernământ unor tineri 18-25 de ani al căror bagaj de cunoștințe este încă dovedit a fi precar iar analizorului critic nu i s-au oferit încă de ajuns de multe informații pentru a-și elabora propria strategie de acțiune.

Aceasta este adevărata problemă cu care se confruntă societatea, ca venind din partea tinerilor absolvenți în special ai celor de la IDD. Iar răspunzători de apariția acesteia sunt organizatorii și coordonatorii IDD. Tot aceștia sunt datori și cu remedierea problemei, dar încă nimeni nu a cerut-o. Iar pentru a face legătura cu efectul pervers în educație amintit ca a fi prezent atunci când am comentat rezultatele “avantajele IDD”, trebuie să semnalăm prezența sa și în acest grup de răspunsuri. Deși este conștient de eforturile financiare, mult peste medie, pe care trebuie să le faca, precum și de riscurile de ordin gnoseologic pe care le presupune această formă de învățământ, obținerea diplomei universitare este unicul scop al individului de a opta pentru IDD, chiar dacă este sau nu conștient de faptul că această diplomă universitară este descărcată de responsabilitatea profesională. Poate interveni în această problemă extrem de delicată biblioteca și bibliotecarul? Are această instituție pârghiile necesare pentru a sprijini și remedia preluarea necritică și deformată a informațiilor? Poate fi biblioteca un partener real de dialog ci chiar în strategia educației? O întrebare ramificată care rămâne și care va reveni, căreia încercăm să-i oferim cel puțin o variantă de răspuns prin această lucrare.

Analiza: Corelația ritmicitatea învățării-motivația utilizării IDD (pentru studenții IDD)-frecvența prezenței la facultate.

Deși la o primă vedere nu are o semnificație deosebită faptul că aproximativ 60% dintre cursanții IDD se prezintă săptămânal la facultate, se naște totuși o nedumerire firească generată de modalitatea actuală de organizare a activității acestor instituții de învățământ.

Acceptând ca obiectivă motivarea acesteia prin întâlnirea săptămânală cu “tutorele” participarea la cursurile organizate în anumite perioade în zilele de sâmbătă și duminică chiar participarea la cursurile desfășurate pentru studenții la zi ni se pare explicată și ritmicitatea și intensitatea învățării pe care o declară subiecții chestionați. Numai că trebuie făcută o mențiune: cele două-trei ore acordate săptămânal studiului (vezi tabelul IV varianta b) reprezintă în realitate tocmai timpul dedicat de către aceștia întâlnirilor cu “tutorele”. Logic, dacă aceste prezențe săptămânale nu ar mai fi fost prevăzute în modalitatea de organizare a desfășurării cursurilor în cadrul IDD, timpul de pregătire s-ar fi regăsit într-o proporție hotărâtoare în varianta c) de răspuns, zilnic în săptămâna premergătoare evaluărilor planificate. Deci, definitorie pentru această formă de instrucție școlară este învățarea în salturi, identică și fostului tip de învățământ la “fără frecvență”. Despre consecințele unei astfel de modalități educaționale am mai amintit.

Ceea ce este însă interesant este motivația ca “utilitate” de a urma o facultate în regim de IDD declarată de subiecții investigați. De fapt, nu motivația cât mai ales raporturile obiective care conduc înspre o astfel de justificare.

Iar unul dintre acestea este răspunsul la întrebarea: de ce IDD și nu învățământul de stat la zi? Răspuns care se regăsește atât în cele 31 de opinii, conform cărora IDD nu este util (necesar) cât mai ales în argumentele care îl însoțesc, între

care: precaritatea învățământului preuniversitar și superficialitatea indusă de discontinuitatea în “educația permanentă” sunt principale (tabel VII varianta b)

Este previzibilă, deci afirmația că, datorită IDD, tânărului i se oferă posibilitatea de a munci și de a obține și o diplomă universitară în același timp pe o perioadă de minim patru ani. Însă, revenim cu întrebarea: acest mod de instrucție școlară este benefic pentru individ, pentru societate sau doar pentru cel cu diplomă universitară? Neconcordanțele între cererea socială și oferta universitară generată în primul rând de IDD, care conduc la “șomajul artificial” și mai apoi la cel intelectual închid un cerc vicios în care interesul privat este dominant.

Cu riscul de a ne repeta, subliniem încă odată că, rațiunea impunerii unui astfel de sistem de învățământ a fost generată de trei mari factori obiectivi: a) factorul geografic, b) factorul medical, c) factorul economic (recalificare necesară impusă de reprofilarea zonală a activităților productive în industrie, agricultură, manufactură).

Dacă privim însă datele furnizate de către cei chestionați se observă limpede că doar argumentul “economic” se află între motivațiile reale care susțin decizia orientării către IDD (vezi tabelul VI). Pentru că nici distanța geografică, nici dificultățile somatice nu se regăsesc exprimate într-o pondere semnificativă, se deduce ușor că, în fapt, rațiunea organizării și impunerii modelului IDD este de natură strict subiectiv-individuală, deturnându-se fundamental actul educațional, anume acela al utilității sociale, decurgând din împlinirea și exprimarea individuală.

Se poate citi și altfel situația prezentată în tabelul VI: anume că, opțiunea cuprinsă în varianta “a” (posibilitatea de a avea în paralel un serviciu, o a doua șansă educațională pentru cei care și-au întrerupt studiile începute anterior) evidențiază nu sărăcia socială, fapt care-l determină să urmeze “forțat” o astfel de formă de educație, ci neputința sa de a face față solicitărilor presupuse de învățământul tradițional în care ritmicitatea și intensitatea efortului intelectual depus se mențin în parametri constanți pe o bună perioadă de timp. Iar dacă revenim la o frază de mai sus, o explicație ne-o oferă chiar cei investigați: precaritatea învățământului preuniversitar, conjugată cu atitudinea pasivă a elevului față de performanța școlară, îl face contraperformant în situația obiectivizată de un concurs de admitere cu examen sau test grilă.

Pentru a analiza rezultatele obținute dar și din punctul de vedere al utilității/inutilității IDD, să facem o mențiune necesară: cu toții suntem conștienți de rapiditatea și volumul crescut pe care-l presupune folosirea Internetului în dobândirea de informații, fapt dovedit și de către subiecții studiului nostru (vezi tabelul V). Însă, exact această oportunitate reprezintă pericolul real al IDD. Volumul și dinamica obținerii informațiilor nu este deloc o garanție a înțelegerii și corectei întrebuințări a acestora. Din contră, dinamica nepermițând verificarea în timp a corectei înțelegeri induce “robotizarea” individuală în prelucrarea informațiilor, în care titlul și nu conținutul, cuvântul și nu semnificanțul au rol hotărâtor.

Este adevărat că se diminuează cheltuielile de timp prin folosirea Internetului. Însă, despre care timp era vorba? Nu cumva chiar despre cel care ar

fi trebuit să fie alocat conștient studiului? Pentru că, deși, la prima vedere s-ar putea vorbi despre timpul consumat cu căutarea titlurilor propuse de bibliografie, în librării sau biblioteci, realitatea este alta. Analiza de mai jos este un alt argument alături de cel găsit în mai multe studii consultate, care ne îndreptățește să sugerăm că IDD cu toate implicațiile sale: sociale, economice, comportamentale.

Fără niciun comentariu, tabelul VI dă răspunsul previzibil și imediat: pentru că oferă posibilitatea obținerii diplomei universitare simultan cu desfășurarea unei activități retribuite, deci nu este obligatorie întreruperea (chiar temporară) a serviciului; și pentru că această diplomă universitară îl ajută pe cel care o dobândește fie în fixarea pe post, fie în punerea într-o funcție superioară. Variantele de răspuns reprezintă gruparea celor oferite de subiecți la întrebarea deschisă e) *credeți că învățământul la distanță este util și necesar în România? "Dacă da, de ce?, Dacă nu, de ce?"*.

Utilitatea acestei forme de învățământ decurge din răspunsurile date de 118 (67%) dintre subiecți, care realizează oportunitatea obținerii diplomei în paralel cu practica unei activități retribuite, cât și din celelalte răspunsuri date de un număr de 81(46%) dintre subiecți, care-i vad rostul în sprijinul pe care-l obțin în promovarea la serviciu.

De ce, însă, nu au optat dacă tot îi văd utilitatea în securizarea actualului post sau în promovarea de la bun început, pentru aceeași facultate, însă urmată la forma de zi? Întrebarea este pertinentă, întrucât răspunsurile obținute nu acoperă nici pe departe cele trei rațiuni de existență ale IDD amintite deja. Mai mult, aceste rațiuni (geografică, somatică, economică) întâlnesc scoruri aproape identice (vezi variantele de răspuns b), d), e) mult inferioare celor prezentate mai sus. Să presupunem, totuși, și să analizăm ca fiind îmbucurător ca astăzi în România distanța față de oraș nu mai reprezintă un handicap pentru tânărul dornic de studiu după absolvirea liceului. Rămâne totuși o nedumerire. Atâta timp cât asistăm la profunde mutații (modificări, ajustări, reasezări, restructurări) în profil profesional, atâta timp cât atât legiuitorul cât și opțiunea individuală sau de grup au produs și produc încă mari modificări în profil ocupațional-productiv (datele la zi susțin afirmația), cum de opțiunea pentru dubla specializare este ne semnificativă? Pentru faptul ca doar 13 (73%) dintre cei chestionați au sugerat și acest aspect (doar doi subiecți provin din IDD), deducem ca aceasta atitudine este rezultatul unei necesități imediate – și anume diploma, și mai puțin ca fiind anterior elaborată.

Este reflexul unei atitudini sugerate de învățământul preuniversitar care nu face altceva decât să îndepărteze individul de la sensul și scopul real al educației. Faptul că 46(25%) dintre subiecți au considerat inutil IDD în România (vezi tabelul VII), este un amănunt semnificativ care nu poate fi ignorat. O treime dintre studenții care îmbrățișează aceasta opinie provin din IDD, însă cel mai important este ca tot o treime de data aceasta din totalul studenților IDD chestionați sunt de

acord că “actuala forma de desfășurare a IDD s-ar putea modifica”, în sensul optimizării actului educațional “22 din cei 69 studenți au răspuns afirmativ la această întrebare-item 7, chestionar B”, chiar dacă niciunul dintre aceștia nu a argumentat, deși au avut posibilitatea.

În finalul acestui comentariu, să facem o ultimă corelație între argumentele pro și contra IDD. Argumentele “pro” IDD se găsesc în tabelele IV, VI. O a doua șansă pentru adult se detașează ca fiind motivul cel mai puternic invocat în urma cursurilor IDD. România se confrunta în acest început de secol cu un fenomen care a existat în a doua jumătate a veacului trecut: șomajul. Cauzele șomajului sunt multiple, iar printre acestea se afla și învățământul de stat, dar mai ales cel particular. Punând numai cele doua mari probleme cu care se confrunta învățământul postuniversitar din România primului deceniu al secolului XXI, să readucem în discuție:

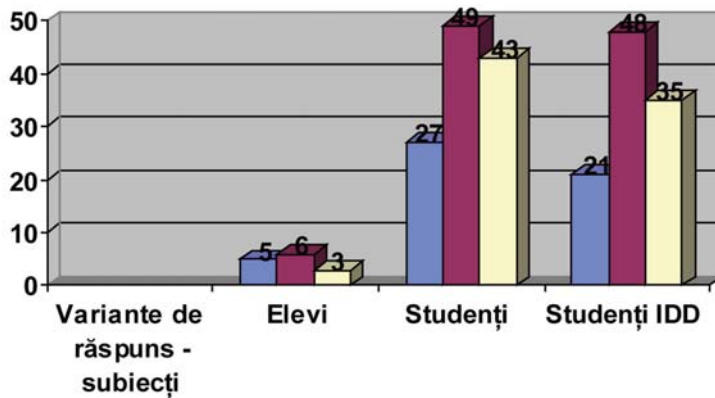
- inflația de facultăți și universități particulare care se suprapun peste cele de stat existente;
- profiluri formative care ignoră reala cerere socială;
- evitarea analizei “științifice” a problemelor amintite;
- efecte perverse: are educația românească atâta nevoie de diplome?

Tabel I

Avantajele IDD

Care credeți ca ar fi principalele avantaje ale IDD?

Nr. crt.	Variante de răspuns subiecți	Elevi	Studenți	Studenți IDD	Total a + b	Total a+b+c
a	Alternativă a învățământului tradițional	5	27	21	32	53
b	A doua șansă de școlarizare pentru adulți	6	49	48	55	103*
c	Ajutor pentru zonele defavorizate	3	43	35	46	81
d	Neîntreruperea activității profesionale	6	52	49	58	107
e	Informarea permanentă a cadrelor didactice	0	15	1	15	16**
f	Eliminarea ritmului și timpului de invadare impus	2	20	24	22	46
g	Eliminarea discriminărilor	5	14	14	19	33

* susținere “cantitativă”

** nuanțare “calitativă”

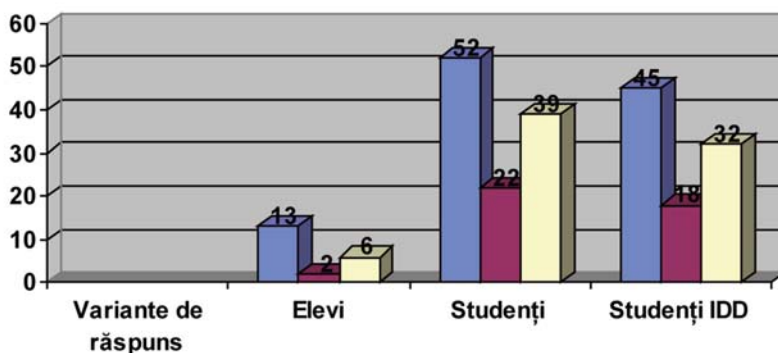
Împreună exprimă o paradigmă funcțională cât și un efect pervers al educației.

Tabel II

Dezavantajele IDD

Care credeți ca ar fi realele dificultăți sau limite ale IDD?

Nr. crt.	Variante de răspuns	Elevi	Studenți	Studenți IDD	Total a+b	Total a+b+c
a	Costuri ridicate	13	52	45	65	110*
b	Efort conștient și consistent	2	22	18	24	42
c	Dotare minimă obligatorie	6	39	32	45	77
d	Rata mare a abandonului școlar	14	26	22	40	62
e	Relativa dezumanizare a cursurilor	12	25	21	37	58**
f	Plaja de eroare mare în asimilarea informației	15	48	35	63	98
g	Acceptare necritică a informațiilor ce pot fi false	11	28	17	39	56
h	Schematism doctrinar	2	7	7	9	16

*implicații și determinări tehnico-organizatorice

**percepție calitativ-negativă, expresie a consecințelor manifestării efectului pervers în educație(vezi tabel I. **)

Tabelul III

Cât de des trebuie să fiți la facultate? IDD

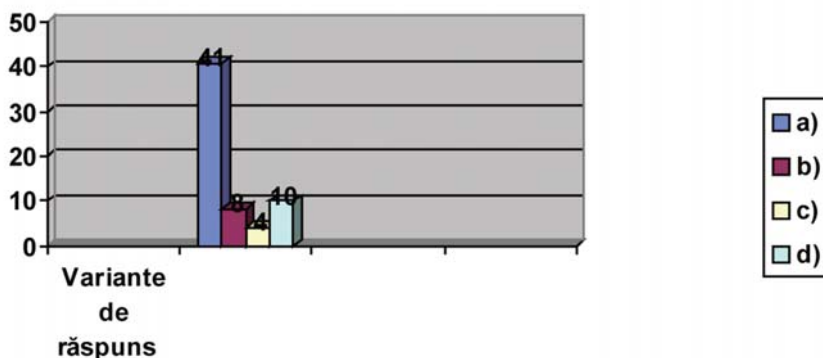
a) săptămânal _____ 41

b) de două ori pe lună _____ 8

c) lunar _____ 4

d) doar la activitățile aplicative asistate și la evaluările periodice _____ 10

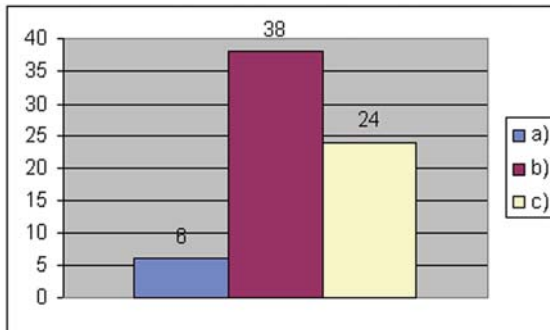
Nr. crt.	Variante de răspuns	Răspuns
a)	săptămânal	41
b)	de două ori pe lună	8
c)	lunar	4
d)	doar la activitățile aplicative asistate și la evaluările periodice	10

Tabel IV

Cât timp acordați studiului presupus de IDD?

a) zilnic 2-3 ore	6
b) săptămânal 2-3 ore	38
c) zilnic, în săptămâna premergătoare evaluărilor	24

Tabelul V

Care dintre următorii factori considerați ca sprijină în mod decisiv utilitatea IDD?

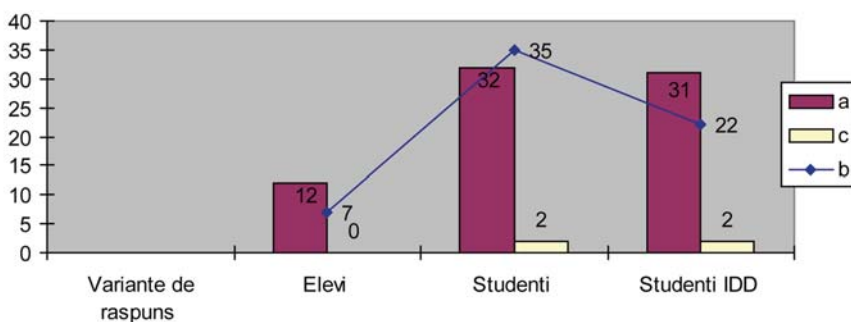
Nr.crt.	Variante de răspuns	Elevi	Studenti	Studenti IDD	Total
a	cheltuieli în timp diminuate comparativ cu cele presupuse de învățământul tradițional	12	32	31	75
b	volum mare și divers calități de informații care se pot obține practic imediat	7	33	22	62
c	întreținerea și/sau stimularea memoriei vizuale	0	2	2	4
d	posibilitatea de stocare pe care, elevul sau studentul o consideră utilă	6	13	13	32

Personal dispuneți de dotarea logistică minimă necesară pe care o presupune IDD?

DA...41; NU...28

V-ați gândit ca actuala formă de desfășurare a IDD s-ar putea modifica, în sensul optimizării actului educațional?

DA...22; NU...47

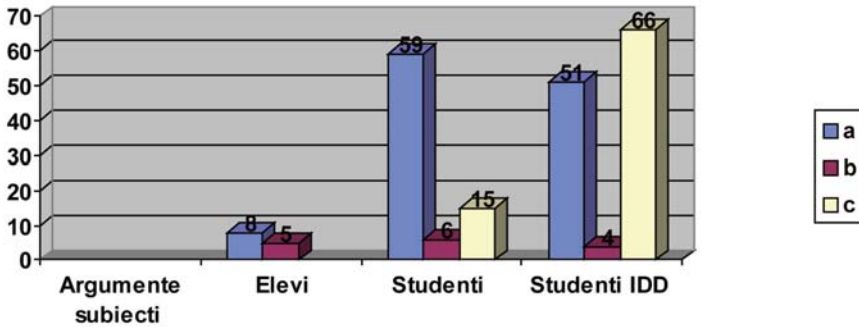

Tabelul VI

Argumente pentru “DA”

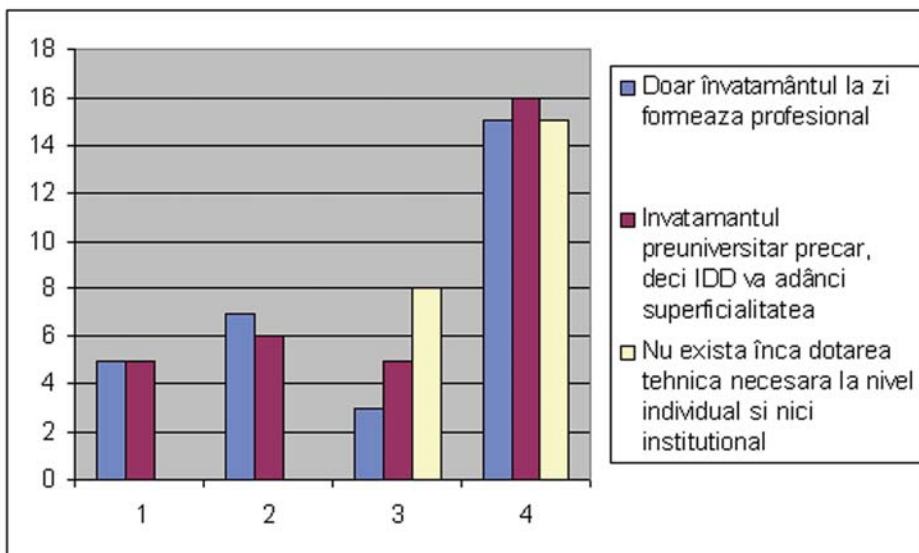
Credeți ca IDD este util și necesar în România?

Nr.crt.	Argumente subiecți	Elevi	Studenti	Studenti IDD	Total
a	Posibilitatea de a avea un loc de muncă O a doua șansă pentru cei care și-au întrerupt studiile	8	59	51	118
b	Nu toți au posibilitatea de a locui în oraș pentru a studia la zi	5	6	4	15
c	Promovare în funcție sau alternativa la ocupația actuală	-	15	66	81
d	Doar pentru cei care doresc dubla specializare sau o a doua facultate	1	10	2	13
e	Pentru persoanele cu handicap	2	3	2	7
f	Opțiune individuală privind folosirea timpului liber și a informațiilor consistente necesare	-	8	7	15
g	Utilă pentru cei cu resurse materiale mici	4	4	2	10

Tabelul VII
Argumente pentru “NU”

Nr.crt.	Argumente	Elevi	Studenti	Studenti IDD	Total
a)	Doar învățământul la zi formează profesional	5	7	3	15
b)	Învățământul preuniversitar precar, deci IDD va adânci superficialitatea	5	6	5	16
c)	Nu există încă dotarea tehnică necesară la nivel individual și nici instituțional	-	7	8	15

ANEXE

CHESTIONAR

Elevi și studenți la zi

Pentru realizarea studiului *“Importanța sistemelor de comunicare în învățământul superior”*, vă solicităm sprijinul în completarea acestui chestionar util în identificarea corectă a dimensiunilor și direcțiilor actuale specifice sistemelor de comunicare din învățământul universitar.

Totodată, vă rugăm să treceți în caseta alăturată variantei de răspuns, numărul corespunzător priorității acordate de alegerea dvs. după cum urmează: 1 – maximă importanță; 2 – mare importanță; 3 – important (deloc de neglijat).

1. Aveți informații privind “educația la distanță”?

Da ; Nu

2. Dacă: “Da”, care considerați că ar fi principalele sale “avantaje”? (Alegeți doar trei variante și notați-le conform indicațiilor din preambul.)

- a. Alternativă a învățământului tradițional.....
- b. O a doua șansă de școlarizare pentru adult.....
- c. Ajutor real pentru copiii aflați în zone defavorizate (mare distanță de școală).....
- d. Pentru adulți nu presupune întreruperea, temporară sau definitivă a activității lor profesionale.....
- e. Impunerea necesității informării permanente pentru cadrele didactice.....
- f. Eliminarea timpului și ritmului de învățare impus.....
- g. Eliminarea oricăror forme de discriminare.....
- h. Altele(care?).....

3. Care credeți că ar fi realele “dificultăți” sau “limite” ale “învățământului la distanță”? (Alegeți trei variante și notați-le conform indicațiilor din preambul.)

- a. Costuri ridicate (taxe participare, tehnologie, întreținere, producere materiale necesare).....
- b. Efort consistent și susținut.....
- c. Dotare tehnică minim obligatorie(calculator) și experiență în utilizarea acestuia.....
- d. Rata crescută a abandonului școlar (renunțare definitivă, trecere de la un profil la altul, etc.).....
- e. Relativa “dezumanizare” a cursurilor .....
- f. Plajă de eroare (neînțelegere) ridicată în asimilarea cunoștințelor, prin lipsa

lămuririlor imediate. Anularea, în timp, a rolului jucat de: “DE CE?” în actul comunicării.....

g. Acceptare necritică a multor informații care, ulterior, se pot dovedi a fi false.....

h. Schematism doctrinar, manifest astăzi.....

ALTELE(care?).....

4. Care credeți că este, în prezent, cel mai eficient “tip” de educație la distanță? (Alegeți o singură variantă.)

a. Educație prin corespondență.....

b. Educație prin radio.....

c. Educație prin televiziune.....

d. Educație prin Internet.....

5. Enumerați câteva motive ale acestei opțiuni:

6. Care dintre următorii factori considerați că sprijină în mod decisiv utilitatea “educației la distanță”? (Alegeți o variantă.)

a. Cheltuieli, în timp, diminuate, comparativ cu cele presupuse de învățământul tradițional.....

b. Volum mare și divers calitativ, de informații care se pot obține, practic, imediat.....

c. Întreținerea și / sau stimularea memoriei vizuale.....

d. Posibilitatea de stocare, prin multiplicare, doar a informațiilor (pagină, capitol, schemă) pe care, elevul sau studentul, le consideră utile.....

e. ALTELE(care?).....

7. În final, credeți că “învățământul la distanță” este util și necesar în România? Da ; Nu

8. Dacă “Da”, de ce?.....

9. Dacă “Nu” de ce?.....

Vă mulțumim.

CHESTIONAR

Studenti IDD

Pentru realizarea studiului “Importanța sistemelor de comunicare în învățământul superior”, vă solicităm sprijinul în completarea acestui chestionar util în identificarea corectă a dimensiunilor și direcțiilor actuale specifice sistemelor de comunicare din învățământul universitar.

Totodată, vă rugăm să treceți în caseta alăturată variantele de răspuns,

numărul corespunzător priorității acordate de alegerea dvs. după cum urmează:

1-maximă importanță; 2-mare importanță; 3-important (deloc de neglijat).

SEX: M ; F ; VÂRSTA.....ANI; OCUPAȚIA.....

1. Cât de des trebuie să fiți prezenți la facultate? (Bifați.)

- a. Săptămânal.....
- b. De două ori pe lună.....
- c. Lunar.....
- d. Numai la evaluările periodice.....
- e. Doar la activitățile aplicative asistate și la evaluările periodice.....

2. Specializarea pe care o urmați în prezent, vă va ajuta?

La actualul loc de muncă: Da ; Nu ;

La un viitor loc de muncă: Da ; Nu ;

3. Care credeți că ar fi principalele “avantaje” ale “învățământului la distanță”? (Alegeți doar trei variante și notați-le conform indicațiilor din preambul.)

- a. Alternativă a învățământului tradițional.....
  - b. O a doua șansă de școlarizare pentru adult.....
  - c. Ajutor real pentru copiii aflați în zone defavorizate (mare distanță de școală).....
  - d. Pentru adulți, nu presupune întreruperea temporară sau definitivă a activităților lor profesionale.....
  - e. Impunerea necesității informării permanente pentru cadrele didactice.....
  - f. Eliminarea timpului și ritmului de învățare pus.....
  - g. Eliminarea oricăror forme de discriminare.....
- ALTELE (care?).....

4. Care considerați că ar fi realele “dificultăți” sau “limite” ale “învățământului la distanță”? (Alegeți doar trei variante și notați-le conform indicațiilor din preambul.)

- a. Costuri ridicate (taxe participare, tehnologie, întreținere, producerea materialelor necesare).....
- b. Efort consistent și susținut.....
- c. Dotare tehnică minima obligatorie (calculator) și experiență în utilizarea acestuia.....
- d. Rata crescută a abandonului școlar (renunțare definitivă; trecere de la un profil la altul; etc.).....
- e. Relativa “dezumanizare” a cursurilor.....
- f. Plajă de eroare (neînțelegere) ridicată în asimilarea cunoștințelor prin lipsa lămuririlor imediate. Anularea, în timp, a rolului jucat de: “DE CE?” în actul comunicării.....

- g. Acceptare necritică a multor informații care ulterior se pot dovedi a fi false.....
- h. Schematism doctrinar, manifest astăzi.....
- i. ALTELE(care?).....

5. Personal, dispuneți de dotarea logistică minimă necesară pe care o presupune “învățământul de la distanță”?

Da ; Nu ;

6. Cât timp acordați studiului presupus de “învățământul de la distanță”?
(Bifați.)

- a. Zilnic: 2/3 ore.....
- b. Săptămânal: 2/3 ore.....
- c. Zilnic, în săptămâna premergătoare evaluărilor planificate.....

7. V-ați gândit că actuala formă de desfășurare a “învățământului la distanță” s-ar putea modifica, în sensul optimizării actului educațional?

Da ; Nu ;

8. Dacă: “DA”, ce anume ați propune?.....

9. Care dintre următorii factori considerați că sprijină în mod decisiv utilitatea “învățământului la distanță”? (Alegeți o variantă.)

- a. Cheltuieli, în timp, diminuate, comparativ cu cele presupuse de învățământul tradițional.....
- b. Volum mare și divers calitativ, de informații care se pot obține, practic, imediat.....
- c. Întreținerea și /sau stimularea memoriei vizuale.....
- d. Posibilitatea de stocare, prin multiplicare, doar a informațiilor (pagină, capitol, schemă) pe care, elevul sau studentul, le consideră utile.....
- e. ALTELE(care?).....

10. În final, credeți că “învățământul la distanță” este util și necesar în România? Da ; Nu ;

11- Dacă: “DA”, de ce? .....

12. Dacă: “NU”, de ce?.....

Vă mulțumim.

CHESTIONAR

Absolvenți IDD

Pentru realizarea studiului “Importanța sistemelor de comunicare în învățământul superior”, vă solicităm sprijinul în completarea acestui chestionar

util în identificarea corectă a dimensiunilor și direcțiilor actuale specifice sistemelor de comunicare din învățământul universitar.

Totodată vă rugăm să treceți în caseta alăturată variantele de răspuns, numărul corespunzător priorității acordate de alegerea dvs. după cum urmează: 1- maximă importanță; 2- mare importanță; 3- important (deloc de neglijat).

SEX: M ; F ; VÂRSTA.....ANI; OCUPAȚIA.....

1. Cât de des a trebuit să fiți prezent la facultate? (Bifați.)

- a. Săptămânal.....
- b. De două ori pe lună.....
- c. Lunar.....
- d. Numai la evaluările periodice.....
- e. Doar la activitățile aplicative asistate și la evaluările periodice.....

2. Profilul pe care l-ați absolvit v-a ajutat (vă ajută) la actualul loc de muncă? Da ; Nu

3. Dacă: “Nu”, care credeți că sunt motivele?.....

4. Care considerați că ar fi principalele “avantaje” ale învățământului la distanță? (Alegeți doar trei variante și notați-le conform indicațiilor din preambul.)

- a. Alternativă a învățământului tradițional.....
- b. O a doua șansă de școlarizare pentru adult.....
- c. Ajutor real pentru copiii aflați în zone defavorizate.....
- d. Pentru adulți, nu presupune întreruperea temporară sau definitivă a activității lor profesionale.....
- e. Impunerea necesității informării permanente pentru cadrele didactice.....
- f. Eliminarea timpului și ritmului de învățare impus.....
- g. Eliminarea oricăror forme de discriminare.....
- h. ALTELE(care?).....

5. Care considerați că ar fi realele “dificultăți” sau “limite” ale “învățământului la distanță”? (Alegeți doar trei variante și notați-le conform indicațiilor din preambul.)

- a. Costuri ridicate (taxe participare, tehnologie, întreținere, producerea materialelor necesare).....
- b. Efort consistent și susținut.....
- c. Dotare tehnică minim obligatorie (calculator) și experiență în utilizarea acestuia.....
- d. Rata crescută a abandonului școlar (renunțare definitivă; trecere de la un profil la altul; etc.).....

- e. Relativa “dezumanizare” a cursurilor .....
- f. Plajă de eroare(neînțelegere) ridicată în asimilarea cunoștințelor prin lipsa lămuririlor imediate. Anularea, în timp, a rolului jucat de: “DE CE?” în actul comunicării.....
- g. Acceptare necritică a multor informații care ulterior se pot dovedi a fi false.....
- h. Schematism doctrinar, manifest astăzi.....
- i. ALTELE(care?).....

6. V-ați gândit că actuala formă de desfășurare a “învățământului la distanță” s-ar putea modifica, în sensul optimizării actului educațional?

Da ; Nu

7. Dacă: “DA”, ce anume ați propune?.....

8. Cât timp ați acordat studiului presupus de “învățământul de la distanță”? (Bifați.):

- a. Zilnic: 2/3 ore.....
- b. Săptămânal: 2/3 ore.....
- c. Zilnic, în săptămâna premergătoare evaluărilor planificate.....

9. Care dintre următorii factori considerați că sprijină în mod decisiv utilitatea “învățământului la distanță”? (Alegeți o variantă.)

- a. Cheltuieli, în timp, diminuate, comparativ cu cele presupuse de învățământul tradițional.....
- b. Volum mare și divers calitativ, de informații care se pot obține, practic, imediat.....
- c. Întreținerea și /sau stimularea memoriei vizuale.....
- d. Posibilitatea de stocare, prin multiplicare, doar a informațiilor (pagină, capitol, schemă) pe care, elevul sau studentul, le consideră utile.....
- ALTELE(care?).....

10. În final, credeți că “învățământul la distanță” este util și necesar în România? Da ; Nu ;

11- Dacă: “DA”, de ce? .....

12. Dacă: “NU”, de ce?.....

MANAGEMENTUL INFORMAȚIONAL DIN PERSPECTIVA EVALUĂRII CALITĂȚII

Nicoleta Rahme

Motto: The function of a harp player is to play the harp. The
function of good harp player is to play it well.
ARISTOTEL

Interdisciplinaritatea domeniului info-documentar – premise ale calității

Științele informării și comunicării (SIC) constituite ca disciplină instituționalizată, cu propria comunitate de cercetători și profesioniști ai domeniului, sunt supuse în continuare unui amplu proces de mediatizare și de cercetare, fără a suferi o denaturare a cunoașterii științifice în cadrul dimensiunii sale configurate, prin favorizarea confruntărilor și a interdisciplinarității. Cele mai studiate și reprezentative fațete ale SIC avute în vedere de specialiști au evoluat către noi teritorii de analiză: tipurile de public și produsele informaționale convergente, fenomenele de apropiere dintre producătorii de informații, documente și prezența acestora în spațiul infodocumentar, intermedierea în raport cu tipologii documentare din ce în ce mai performante, formele de comunicare reconfigurate prin intruziunea tehnologiilor moderne și mutațiile produse în relațiile utilizatori/biblioteci, rolul socio-economic perceput prin tehnologiile de informare și documentare, practicile profesionale federatizate, construirea noțiunii de mediație culturală și a conexiunilor cu domeniul cultural.

Reflecțiile privind interdisciplinaritatea au în vedere faptul că aceasta este fondatoarea SIC, întrucât sunt împărtășite tehnici, metode și învățăminte din câmpul altor discipline științifice deja calificate în domeniul cunoașterii umane. Aprofundarea celor mai relevante forme de evoluție în informare și comunicare duce la constatarea a două mari divergențe¹:

– pe de o parte lărgirea domeniilor de intervenție a profesioniștilor informării, datorată multiplicării media și a tipurilor de conținut (documente în format analog și în format electronic, producție editorială vastă și publicații *in house*) și o largă paletă de servicii documentare propuse pentru categorii variate de public (*functional comprehensiveness*),

– pe de altă parte o mai mare tehnicitate, care cere un nivel ridicat de specializare și o aprofundare a cunoștințelor extrem de specializate (*technical capacity*).

Această dihotomie anunță o posibilă divergență în profesiile infodocumentare, pe de o parte specialiștii tehniciști care dezvoltă, creează și mențin infostructura (infrastructura informațională) și de cealaltă parte specialiștii

funcționali care adaptează informația la nevoile utilizatorilor și care găesc soluții documentare capabile să rezolve problemele beneficiarilor de produse și servicii. Aceste două tipuri de specialiști trebuie să dispună de alte competențe fundamentale cum ar fi cele personale, relaționale, organizaționale, la care se pot adauga și competențe manageriale și pedagogice. Schimbările la nivelul domeniului și al disciplinelor infodocumentare, dar și la nivelul tipurilor de public, implicit conștientizarea evoluției profesionale, sunt factori determinanți pentru bibliotecarii și profesioniștii în informare și comunicare, aflați acum în fața unor provocări și schimbări care îi motivează să întreprindă un demers de formare continuă – în fapt o expresie a calității ce denotă profunzimea cunoașterii și implicarea în profesie – dar și factori care îi împiedică să procedeze astfel: obstacole comportamentale, organizarea internă și perspectivele de evoluție instituțională, atitudinea managerială din cadrul structurii din care fac parte, etc.

Interdisciplinaritatea este mediul și saltul calitativ de fundamentare a cadrului, a contextului și a proiecțiilor unor factori critici care influențează pozitiv dar și negativ calitatea informației oferite și problemele apărute în jurul utilizatorilor.

Calitatea ca noțiune conceptuală definitorie

Calitatea este o consecință a evoluției progresive a societății, un argument bine definit în managementul infodocumentar, o exigență cu valențe interpretative raportată la criteriile și factorii determinanți. Dar în fapt *Ce este calitatea și ce presupune ea?* Sunt extrem de multe definiții acceptate, dar cea mai elocventă este aceea legată de satisfacerea utilizatorului printr-un produs, utilizator care este parte a unei comunități sau a proximității spațiului infodocumentar. Calitatea este o provocare, iar structurile infodocumentare (SID) trebuie să producă permanent analize și evaluări asupra calității serviciilor oferite. Astfel, SID de tip biblioteconomic sunt obligate să dezvolte sisteme, filozofii și strategii bazate pe complexitate pentru a gestiona calitatea. Dar *Cum gestionăm calitatea?* Pentru SDI, satisfacția utilizatorilor este echivalentă cu îndeplinirea așteptărilor. Bibliotecarii trebuie să știe ceea ce își doresc utilizatorii și să se concentreze asupra problematicilor acestora. Utilizatorii informați, educați și formați devin fideli serviciilor de bibliotecă, iar răsplata lor derivă din crearea de servicii personalizate, care aduc un plus de valoare pentru toate verigile implicate în lanțul informațional.

Configurarea serviciilor destinate utilizatorilor sau a produselor personalizate înseamnă o analiză a trei unghiuri de vedere:

Cine sunt utilizatorii?

Ce-și doresc ei?

Ce poate oferi SID?

Într-o bibliotecă sunt două tipuri de clienți: cei grăbiți să-și procure doar informația fără a o procesa și evalua și cei care nu au altceva de făcut decât să vină

la bibliotecă și să obțină permanent valoare adăugată, iar biblioteca trebuie la rândul ei să-i identifice și să le ofere servicii corespunzătoare².

Dorințele și cerințele utilizatorilor de informații și documente au un efect critic asupra percepției profesioniștilor informației despre calitate³. Este recomandabilă concentrarea pe unul sau doi factori care sunt importanți pentru beneficiari și apoi dezvoltarea acestora într-un set unitar de răspunsuri. Oferirea unui serviciu este asemuită unei performanțe teoretice, iar dacă utilizatorii sunt capabili să obțină beneficiul maxim de la un serviciu, ei trebuie să știe cum să-l folosească, iar aici intervine educația utilizatorului, o obligație pentru structurile infodocumentare, o condiție sine qua non, o prioritate marcată de amprenta celui care furnizează informații.

Răspunsul (feedback) utilizatorului este crucial în evaluarea calității unui serviciu (chestionarele aplicate periodic oferă o radiografie a mediului utilizatorilor și a cerințelor lor de moment și produc soluții pentru gestionarea eficientă a cerințelor beneficiarilor direcți).

Dar nu numai utilizatorul trebuie educat, bibliotecarii trebuie permanent formați, ei devenind o armă competitivă pentru servicii de calitate. În ultimul timp bibliotecile au trecut într-o etapă nouă în evoluția lor ca instituție, prin participarea la consorții, implicarea în proiecte cu instituții private, dezvoltarea de parteneriate care să valorifice atât colecțiile deținute, cât și resursele umane existente. Astfel, sunt din ce în ce mai multe grupurile de lucru pe proiecte publice care joacă un rol vital în dezvoltarea de servicii de calitate, iar rezultatul per global duce la formarea culturii organizaționale.

Informația și calitatea – competențe, congruențe

Informația și calitatea, pentru că vorbim despre un concept format din două elemente complementare, au fost în atenția multor specialiști din domeniul științelor informării și al comunicării, beneficiind de definiții și redefiniri complexe, pe măsura evoluției formelor de cunoaștere umană. Particularitățile informației sunt strâns legate de caracterul său imaterial: ea se multiplică fără a se epuiza (se transmite de la un individ la altul, se pierde dreptul de proprietate), este costisitoare atunci când se constituie, dar mai puțin oneroasă când este reprodusă, devine un bun public și își pierde parțial valoarea (conținutul este redistribuit).

Calitatea este un produs al competențelor, iar acestea vizează atât utilizatorii, cât și intermediarii în procesele infodocumentare. Competențele informaționale se definesc printr-un ansamblu de aptitudini ce permit individului să determine momentul în care are nevoie de o informație și de a găsi, a evalua și a utiliza această informație. În societatea contemporană și în contextul exploziei TIC și a proliferării surselor de informație, dobândirea competențelor informaționale este extrem de importantă. În plus, informația este pusă la

dispoziția utilizatorilor în formate exceptate de un control al autorității și autenticității, ceea ce lasă să planeze disfuncționalități legate de validitatea și fiabilitatea sa. Calitatea incertă și cantitatea crescândă a informației reprezintă adevărate provocări pentru societate și doar abundența informațională nu va putea de una singură să creeze cetățeni mai bine informați, dacă nu configurăm în manieră complementară programe care să permită dobândirea și achiziționarea de competențe necesare pentru folosirea ei benefică.

Competențele informaționale stau la baza educației continue, sunt comune tuturor disciplinelor, la toate nivelurile de învățare și de educație. De asemenea, ele permit o mai bună înțelegere a conținutului, înlesnesc cercetarea, iar utilizatorii pot deveni mai autonomi și pot exercita un mai mare control asupra propriului proces de învățare⁴. Aceste competențe îi permit în fapt utilizatorului:

- să determine nivelul de informație de care are nevoie;
- să ajungă la informația de care are nevoie într-un mod eficient și eficace;
- să facă evaluarea critică a informației și a resurselor;
- să integreze informația în propria rețea de cunoaștere;
- să utilizeze informația în mod eficient pentru a atinge un obiectiv specific;
- să înțeleagă problemele economice, juridice și sociale care îl înconjoară;
- să accedă la informație și implicit să o utilizeze în manieră etică și de ordin legal.

Competențele informaționale sunt strâns legate de competențele de factură tehnologică a informației, dar ele au implicații mai vaste la nivel individual, asupra sistemelor de educație și a societății ca întreg. Competențele tehnologice oferă utilizatorilor și publicului în general posibilitatea de a folosi aplicații informatice, baze de date și alte tehnologii, iar persoanele care dobândesc competențe informaționale dezvoltă în același timp și competențe tehnologice, adică înțelegerea conceptelor adiacente tehnologiei și aplicațiilor sale tehnice în rezolvarea unor probleme. Atunci când abordăm tehnologiile informaționale avem în vedere o stare de confort în raport cu tehnologia și sunt valabile astfel mai multe distincții utile în înțelegerea relațiilor dintre competențele informaționale, cultura informatică și competențele de ordin general în câmpul tehnologiilor. Competențele informaționale sunt mai degrabă axate pe conținut, comunicare, analiză, și constituie un cadru de referință intelectual ce permite regăsirea, înțelegerea, evaluarea și utilizarea informației, activități care se pot realiza prin facilitățile tehnologiilor informației, ale metodelor de cercetare elaborate, dar mai ales datorită capacităților de discernământ și de gândire critică.

Noțiunea de calitate ar putea fi rezumată în accepțiunea unui profesionist în științele informării și documentării ca un produs al competențelor.

Complexitatea evaluării informației în general și pe Internet în particular

Evaluarea este un proces complex, amplu, deseori negat de către utilizatori în termeni de formule și abilități tehnice necesare sau mascat de grilele de evaluare care au de cele mai multe ori un caracter restrictiv. O pregătire reală în vederea evaluării are ca punct de plecare sau cel puțin ar trebui să aibă complexitatea intelectuală. Sunt extrem de multe dificultăți legate de însuși obiectul care trebuie evaluat, fie că este vorba de un articol, o informație sau un document. Acestea trebuie atent analizate și judecate în funcție de fiabilitatea sursei, calitatea conținutului, coerența modului de organizare, relevanța prezentării, toate acestea făcând parte din diferite domenii ale cunoașterii.

Evaluarea fiabilității sursei și a autorului presupune o bună cunoaștere a circuitelor de editare, producere și difuzare, actorilor implicați în elaborarea informației științifice, și mai ales a producătorilor de informații, calități pe care doar specialiștii în informare le cunosc și care nu pot fi transmise utilizatorilor în activitatea de formare. Judecarea calității conținutului informațional este condiționată de cunoașterea disciplinară a conținutului domeniului respectiv, fără a ignora limitele evaluării rezervate doar specialiștilor domeniului. Evaluarea coerenței structurării unui document, relevanța organizării textului, lizibilitatea, raportul text-imagini cere cunoștințe disciplinare și transversale.

Utilizatorii întâmpină dificultăți în a distinge pe un site Web între relevanța conținutului, facilitatea de navigare și calitatea grafică, astfel încât evaluarea unui document în Internet se leagă de capacitatea de decodare a scrierii pe ecran, a unor competențe mult mai elaborate decât în mediul tipărit.

O altă problemă legată de evaluare este cea a mediului digital, unde lanțul clasic autor-editor-tipar din mediul analog devine mult mai complex în universul digital, autorul este propriul său editor, responsabilul de publicare sau identificarea autorului sunt uneori imposibil de realizat.

Amestecul de genuri și tipologii de documentare duce la imposibilitatea de a face o separație exactă între articol, extras dintr-o lucrare, comentariu pe blog site sau pagină Web. Această dematerializare a suporturilor informaționale provocată de mediul digital duce la o lipsă de încredere a utilizatorului, dincolo de problemele de identificare și dă naștere unor noi reflexii asupra rolului suportului informațional în mecanismele de lectură.

Confuzia surselor, o caracteristică a Internetului și a motoarelor de căutare, implică nediferențierea dintre un articol științific, raport administrativ, pagini personale și un site de tip comercial. Identificarea sursei unui document ar trebui să reprezinte primul pas de pornire într-un proces de evaluare și un obiectiv în formarea utilizatorilor.

O serie de dificultăți teoretice și metodologice întregesc acest tablou al evaluării informaționale, spre exemplu asupra noțiunii de polisemie informațională, flux conceptual și confuziile dese între informația ca “dată” pentru informaticieni și informația ca “sursă” de cunoaștere pentru profesioniștii în informare și documentare. Iar în acest caz despre ce fel de evaluare vorbim? Cele mai multe grile de evaluare disponibile pe Web amestecă conținutul și întregul, adică informația și documentul, sau conținutul și organizarea acestuia. Dificultățile de ordin metodologic privesc evaluarea din perspectiva obiectivelor, criteriilor sau grilelor care trebuie predefinite.

Bibliotecarii și specialiștii din structurile infodocumentare pot susține aceste procese de evaluare prin fixarea unor obiective care să facă față provocărilor Internetului: identificarea surselor, capacitatea de discernământ, atenția față de pericolele dezinformării și mezinformării, analiza critică a documentelor, însușirea informațiilor fiabile, decodarea documentelor digitale. Iar dacă obiectivele sunt bine formulate, gradul de autonomie necesar într-o analiză este determinat de pregătirea interdisciplinară, în fapt temeiul științelor informării. Așadar pregătirea și formarea utilizatorilor îmbină elemente de cunoaștere multidisciplinară (care provin din educația utilizatorului în procesul educativ derural în școli) și cunoaștere documentară (specifică bibliotecarilor).

Acest parteneriat indispensabil dintre bibliotecari și utilizatori rămâne în continuare funcțional prin comunicare și schimb de metode de lucru și analiză. Dacă bibliotecarii pot intermedia informația, pot asigura accesul la resurse și documente pertinente, utilizatorii pot contribui cu modalități noi de abordare a conținutului informațional, un exemplu în acest sunt practicile dezvoltate în Internet privind forma de căutare și clasificare informațională, prin exprimarea în clar a intereselor lor și așteptărilor de la biblioteci. Definirea unei metodologii a evaluării nu este un act unitar, reunește deopotrivă documentariști, bibliotecari și utilizatori, care ar trebui să aibă în vedere spiritul critic față de orice element nou, sensibilizarea față de riscurile mezinformării, studiul diferitelor tipuri de infopoluare și bineînțeles studiul caracteristicilor mediului virtual. Dincolo de pregătirea teoretică pentru un anumit număr de concepte și problematici este nevoie și de abordări practice față de uneltele și instrumentele de căutare a informației pe Web, accesarea bazelor de date.

Îndrumarea utilizatorilor în practicile de evaluare pe Web nu trebuie niciodată redusă la iluzia lucrului vizibil, a interfețelor prietenoase și a mascării prin publicitate a lipsei de conținut valoric. Anumite grile de evaluare propun lungimea adreselor de URL drept factor determinant în stabilirea calității unei informații, probabil pentru că astfel autorii și-au clasificat foarte bine documentele pe server, la fel și numele domeniului, considerat uneori drept indicator de calitate.

Dacă ansamblul pregătirii pentru a evalua informația reflectă o dimensiune teoretică și de ordin metodologic, atunci trebuie avute în vedere

demersul, reflexele intelectuale, competențele informaționale transversale și aspectele critice. Toate aceste segmente contribuie la refundamentarea acestei culturi informaționale, punctul central de inițiere a utilizatorilor în privința diferitelor aspecte ale informației: ce este un suport, un document, informația însăși?

Serviciile de informare și documentare nu mai pot funcționa doar după niște scheme prestabilite și proceduri pe care își întemeiază legitimitatea. Ele trebuie să determine care este informația considerată ca fiind critică, benefică pentru ei și pentru utilizatori implicit. Astăzi toate tipurile de informare, documentare și comunicare se întrepătrund, iar rezultatul înseamnă plus valoare, transformare a materiei prime (documentul sau informația) care devine produs secundar prin indexare, analiză, referențial într-o bază de date, etc.

Dar până la ce exponent va crește cantitatea de informații în special în mediul digital? Este o întrebare pertinentă pentru societate ca întreg. Și mai ales cum poate fi determinată informația critică, cum putem să o definim în mod concret, să o caracterizăm, să o izolăm de informația care are doar caracter de utilitate? Iar o cantitate prea mare de informație, așa cum am arătat deja, duce la suprainformare și în consecință la subinformare din punct de vedere calitativ. E nevoie de o analiză precisă a nevoilor informaționale ale diferitelor categorii de utilizatori, de estimarea ponderii informației utile, necesare față de informația critică și clarificarea parametrilor obiectivi care produc separarea dintre cele două categorii informaționale. O scară a valorilor se construiește în timp, presupune un ansamblu de factori și provocări adresate atât utilizatorilor cât și profesioniștilor domeniului infodocumentar, care nu va scăpa de etape de evoluție contradictorii.

Referințe bibliografice

1. BUNDY, Alan; AMEY, Larry. Libraries like no others: evaluating the performance and progress of joint use libraries. În: *Library Trends*, vol. 54, nr. 4, 2006, p. 501-518.

2. GENONI, Paul; WALTON, Graham. *Continuing Professional Development – Preparing for New Roles in Libraries. Sixth World Conference on Continuing Professional Development and Workplace Learning for the Library and Information Professions*. München: K.G. Saur, 2005. (IFLA Publications Series 116)

3. JAKOBIAK, François. Maîtriser l'information critique. În: *Bulletin des Bibliothèques de France*, vol. 34, 1989, nr. 4, p. 388-390

4. MAYÈRE, Anne; MUET, Florence. La démarche qualité appliquée aux bibliothèques et services d'information: Conception et spécificités. În: *Bulletin des bibliothèques de France*, 1998, vol. 44, nr. 1, p. 10-18.

5. MICHEL, Jean ; SUTTER, Éric. Valeur et compétitivité de l'information documentaire: l'analyse de la valeur en documentation. În: *Bulletin des bibliothèques de France*, vol. 34, nr. 4, 1989, p. 38

6. SERRES, Alexandre. Évaluation de l'information sur Internet: Le défi de la formation. În: *Bulletin des Bibliothèques de France*, vol. 50, nr. 6, 2005, p. 38-44.

7. STUEART, Robert.; MORAN, Barbara. *Management: pentru biblioteci și centre de informare*. Ed. a 4-a. București: Biblioteca Națională a României: A.B.B.P.R., 1998.

8. SUTTER, Éric. *Pour une écologie de l'information*. În: Documentaliste – Sciences de l'information, vol. 35, nr 2, 1998, p. 83-86.

9. SUTTER, Eric. *Services d'information et qualité, comment satisfaire les utilisateurs*. Paris: ADBS éditions, Paris, 1992, p. 121.

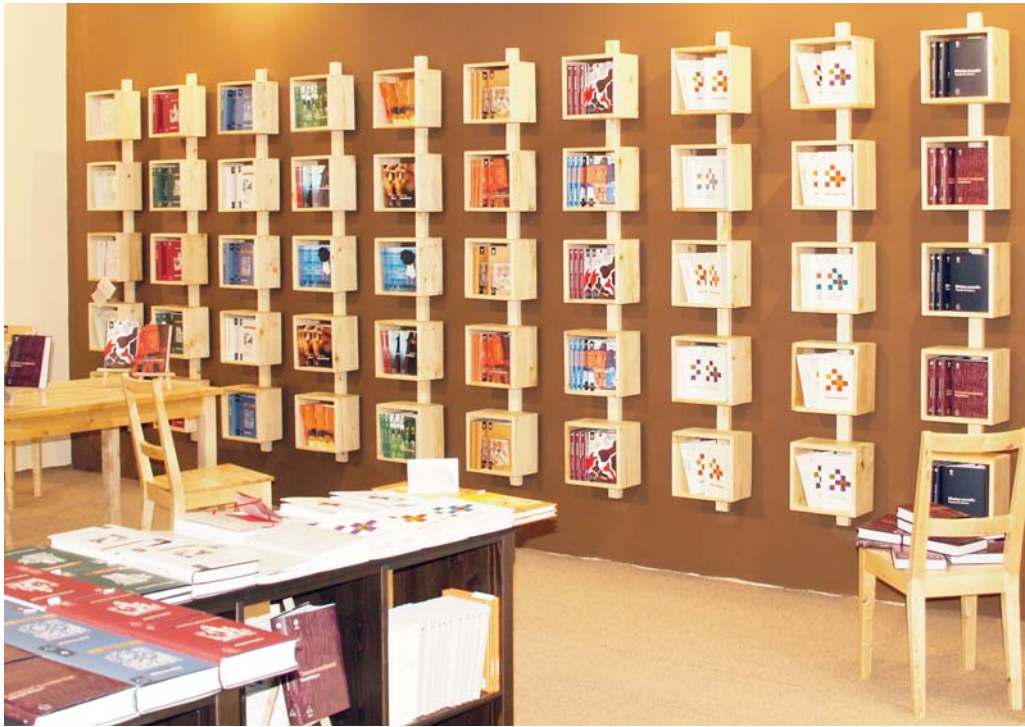
Note

¹ GENONI, Paul; WALTON, Graham. *Continuing Professional Development – Preparing for New Roles in Libraries. Sixth World Conference on Continuing Professional Development and Workplace Learning for the Library and Information Professions*. München: K.G. Saur, 2005. (IFLA Publications Series 116).

² MICHEL, Jean; SUTTER, Éric. Valeur et compétitivité de l'information documentaire: l'analyse de la valeur en documentation. În: *Bulletin des bibliothèques de France*, vol. 34, nr. 4, 1989, p. 38.

³ SUTTER, Eric. *Services d'information et qualité, comment satisfaire les utilisateurs*. Paris: ADBS éditions, Paris, 1992, p. 121.

⁴ JAKOBIAK, François. Maîtriser l'information critique. În: *Bulletin des bibliothèques de France*, vol. 34, 1989, nr. 4, p. 388-39.

DIAGRAMA COMPARATIVĂ: SUPPORT PENTRU UN MANAGEMENT DE PERFORMANȚĂ ÎN BIBLIOTECILE CONTEMPORANE

Drd. Liviu-Iulian Dediu

Reprezentările grafice, în mod special diagramele, sporesc considerabil capacitatea de înțelegere și interpretare ulterioară a fenomenelor pe care structurile info-documentare le experimentează. Expunerea datelor în format grafic permite apropierea de realitatea obiectivă. Acest fapt este potențat și de efectul secundar, reprezentat de posibilitatea acordată persoanelor care nu prezintă capacități deosebite de extrapolare matematică de a “vedea” dincolo de cifrele aride și de sensul intim al indicatorilor de performanță.

Cele mai simple forme de reprezentare sunt cele care transpun, sub formă sintetică, șiruri de date individuale. Aceste șiruri de date pot lua forma diagramelor logaritmice liniare (cunoscute și sub numele de curbe de variație) sau a histogramelor.

Avantajul diagramelor liniare îl reprezintă simplitatea și claritatea. Acest mod de exprimare grafică este recomandat a fi utilizat în mod special în cazul prezentărilor și expunerilor la care participă un număr mai mare de persoane. În cazuri speciale, se poate utiliza o reprezentare tridimensională sub formă de bandă. În cazul în care diagramele sunt pregătite pentru a fi tipărite pe suport tradițional se pot utiliza atât repere orizontale, cât și repere verticale (numite și linii de grilă, sau normala reprezentărilor pe axe) pentru a ușura citirea datelor.

Histogramele sau graficele, având drept formă de reprezentare coloanele, dispun de o varietate mai mare de tipuri, care la rândul lor servesc în prezentarea mai multor funcții. După modul de dispunere a coloanelor, se întâlnesc coloane poziționate longitudinal și coloane poziționate transversal. Diagramele cel mai des întâlnite sunt cele de tip longitudinal. Atunci când este prezentată evoluția în timp a unui fenomen supus observației, reprezentarea grafică poartă numele de cronodiagramă.

Acestor două tipuri de reprezentări li se adaugă și cea de tip suprafață, care este folosită ceva mai rar în comparație cu primele două și care are putere de sugestie la fel de mare.

Studiile de caz desfășurate în bibliotecile aflate în țări stabile din punct de vedere socio-economic au relevat faptul că, în timp, utilizarea constantă, ca o manieră de lucru impusă colectiv, a analizelor bazate pe statistica de bibliotecă ghidată de valori optime declarate la nivel național s-a constituit ca o frână în calea dezvoltării organizațiilor care o aplicau. Acest fenomen a fost constatat,

spre exemplu în Danemarca, pe parcursul unei activități constante de peste 20 de ani. Prezența optimului declarat la nivel central de către Centrul Danez pentru Biblioteci a produs în ultimii zece ani perturbări ale activității în biblioteci. Efectul acestor perturbări s-a manifestat prin piedici puse în calea dezvoltării bibliotecilor în condițiile în care, atât dezvoltarea tehnologică cât și prezența resurselor de finanțare și-au schimbat dinamica și au tras după ele schimbări în cerințele formulate de către utilizatori. Prezența optimurilor ca intervale studiate în timp nu a permis finanțarea introducerii de noi servicii sau de dezvoltare a celor existente în ritmul cerut de utilizatori și de contextul social în care instituțiile infodocumentare funcționau. În aceste condiții, atât managerii cât și structurile administrației locale de care aceștia țineau, au trebuit să găsească tot felul de motivații și căi prin care să ocolească optimurile “aprobate” la nivel național, care, în mod necesar trebuiau depășite. Este recunoscut faptul că în orice sistem de anvergură națională propagarea schimbării se face în cascadă cu efect moderator suficient de puternic să greveze negativ procesele dinamice pe care structurile infodocumentare sunt nevoite să le suporte în contextul actual. Efectul a fost unul de ignorare tacită la nivel de comunitate profesională a acelor norme care stabileau nivelurile de optim. În alte țări, fenomene asemănătoare au avut sau sunt acum în derulare și căile de rezolvare sunt, de asemenea, personalizate în funcție de specificul local.

Nevoia unui optim este reală. Cum procedăm totuși pentru a nu repeta experiențele negative constatate în unele cazuri? Cel mai important lucru este să păstrăm în minte, tot timpul, elementele de bază și anume nevoia de reper (optimul) și dinamica de ansamblu a sistemului în care ne găsim. Privind astfel necesitatea noastră, putem spune că avem nevoie de un optim dinamic. Acest lucru este convenabil. Avem în consecință un reper care își schimbă însă valoarea în funcție de ceea ce se întâmplă în interiorul și în exteriorul sistemului pe care îl coordonăm.

Dovadă că interesul pentru un demers de analiză orientat în această direcție este real, stă rezultatul cercetărilor Probip2000¹, care raportează măsurătorile și indicatorii bibliotecilor publice din România, grupate pe familii, al căror criteriu de bază îl reprezintă populația deservită. Raportările statistice au ajuns dincolo de bariera obișnuită. Gruparea pe familii reprezintă recunoașterea faptului că tipul comunității deservite induce variabile suficient de importante astfel încât să distorsioneze raportarea centralizată existentă până la debutul programului de cercetare. Următorul pas, realizat în cadrul cercetării, a fost stabilirea valorilor medii pentru măsurătorile și indicatorii de performanță înregistrați pe fiecare familie în parte. Din acest moment, oricare din managerii instituțiilor participante la proiect au reușit să-și satisfacă arzătoarea dorință de a se compara cu cei din jur și de a se poziționa în cadrul unui model mental pe o anumită treaptă. Începând cu anul 2000, anul în care cercetarea s-a încheiat, s-au întreprins demersurile necesare

pentru adoptarea la nivel național a bunelor practici propuse de Program. Este interesant de observat faptul că, încă din primii ani de raportări, diferențele multianuale au produs nedumerire managerilor prin faptul că performanțele medii înregistrate variau destul de mult, iar jocul cifrelor oferea rezultate greu de prevăzut în contextul în care majoritatea acestora își creau mental o tendință și bineînțeles, aceasta dădea naștere la o așteptare anume, care în practică nu se realiza.

Pornind de la aceste considerente, construirea unei proiecții grafice, care să țină cont de aspectele semnalate, ar putea răspunde solicitării complexe, multivalente, formulată de nevoia obținerii unui optim dinamic.

Ce tip constructiv de diagramă ar răspunde cel mai bine? Modelele discutate anterior au atins punctul de maximă eficiență prin prezentarea combinată, sprijinită în cazuri speciale de reprezentarea tridimensională. În contextul de față, prezentarea a maxim două măsurători, indicatori sau combinații ale acestora (limitarea provine de la sistemul de axe în care pot fi reprezentate doar două scări diferite, poziționate pe cele două abscise) nu ne satisface în scopul rezolvării demersului. Singura reprezentare care oferă posibilitatea raportării pe axe multiple o reprezintă graficul de tip păianjen (binecunoscut prin unul din subtipurile acestuia utilizat în științele geografice și anume “Roza vânturilor”), care mai poartă și numele de grafic radar.

Punctul cel mai important care trebuie rezolvat este dat de metoda prin care să poată fi reprezentate și implicit să devină comparabile, diverse măsurători și/sau indicatori de performanță în cadrul aceleiași reprezentări grafice. Răspunsul la această problemă îl dă chiar tema pe care ne-am propus-o. Este vorba de medie, calculată fie comparativ, pe valori aparținând organizațiilor din aceeași familie, pentru rezultatele anuale, fie pe baza rezultatelor înregistrate de o organizație pe parcursul mai multor ani consecutivi (reprezentări multianuale).

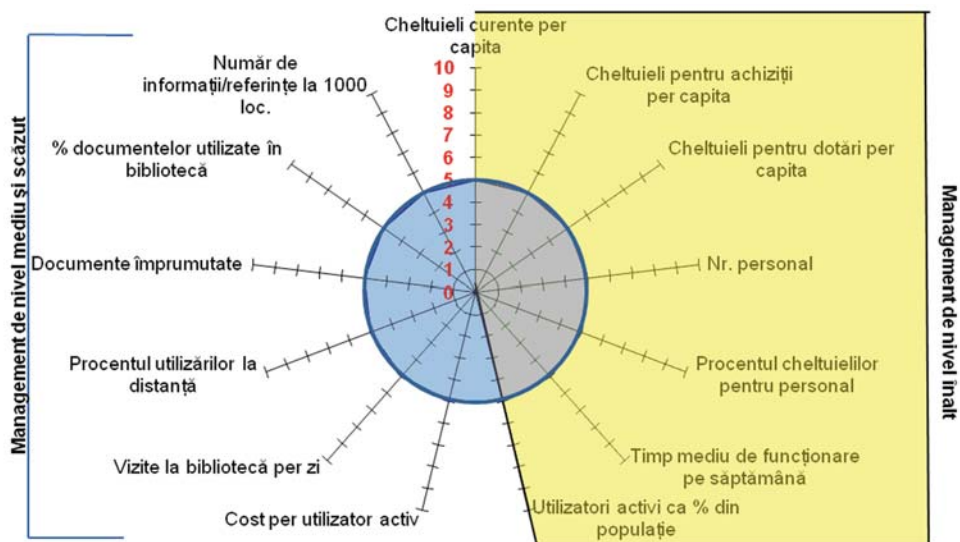

Figura 1. Diagramă comparativă. Modelul ideal

Pentru construirea graficului mai avem nevoie de reperul unic care să permită reprezentarea în cadrul sistemului de coordonate. Acest reper unic poate fi un sistem de punctare cu valori din plaja numerelor naturale cuprinse, spre exemplu, între 0 și 10. În funcție de nivelul de finețe care se intenționează a fi obținut în reprezentarea grafică, sistemul de punctare poate aborda plaje diferite de valori. Fiecărei valori, reprezentând o măsurătoare sau un indicator de performanță, i se atribuie un punctaj încadrat în marja stabilită de sistemul adoptat. Presupunând faptul că pentru o structură infodocumentară punctele obținute coincid cu valoarea medie pe familie, atunci reprezentarea ar fi un cerc.

Acesta ar fi cadrul matematic. Urmează acum stabilirea măsurătorilor și/sau indicatorilor care se doresc a fi reprezentați în diagramă. Pentru exemplificare am ales 13 măsurători și indicatori, care au relevanță pentru analiza comparativă la nivelul managementului superior, în vederea obținerii unei priviri obiective asupra eficienței managementului atât în propria organizație cât și în comparație cu celelalte organizații aparținând aceleiași familii. În Figura 1 se poate observa modelul teoretic în reprezentare ideală. Dispunerea măsurătorilor și indicatorilor de performanță poate fi stabilită în acord cu interesul cercetătorului. În cazul diagramei exemplificative se poate observa gruparea după importanța gradului de determinare al acțiunilor de tip managerial. Astfel am identificat un grup de șapte măsurători și indicatori de performanță ale căror valori sunt preponderent rezultatul acțiunii managerilor de nivel înalt și șase măsurători și indicatori de performanță ale căror valori sunt preponderent rezultatul acțiunii managerilor de nivel mediu și scăzut.

Pentru realizarea propriu-zisă a unei diagrame comparative trebuie redactată o foaie de calcul în care să fie prezentate valorile măsurătorilor și indicatorilor de performanță și formula de calcul a punctajului. Legătura cu mediile obținute la nivelul familiei se face stabilind arbitrar corelația dintre aceasta și valoarea medie a sistemului de punctare. În cazul exemplului prezentat, pentru reprezentarea cu puncte de la 0 la 10, am stabilit drept valoare medie numărul 5. În acest fel, izolinia dată de medie se plasează pe circumferința unui cerc care capătă în fapt atribute asemănătoare cu ordonata. Avantajul constă în faptul că, spre deosebire de reprezentările cu ordonată în care doar valorile negative coborau sub nivelul acesteia, în cazul nostru, sistemul de referință este deplasat și axat pe valoarea medie, astfel încât să poată fi reprezentate în interiorul izoliniei tot valori pozitive.

.....1999

Indicatori de performanță	Familia B							
	300.000 -400.000 locuitori							
	Media de familie	Punctaj mediu	BJ Cluj		BJ Iasi		BJ Galați	
Valoare			Punctaj	Valoare	Punctaj	Valoare	Punctaj	
Cheltuieli curente percapita	10108	5	11791	5,83	10192	5,04	8340	4,13
Cheltuieli pentru achiziții per capita	1583	5	2545	8,04	1261	3,98	944	2,98
Cheltuieli pentru dotări per capita	203	5	0	0,00	0	0,00	610	15,02
Nr. personal	84	5	85	5,06	89	5,30	78	4,64
Procentul cheltuielilor pentru personal	66,50 %	5	49,60 %	3,73	82,60 %	6,21	67,30 %	5,06
Timp mediu de funcționare pe săptămână	50,8	5	44,5	4,38	53,1	5,23	54,9	5,40
Utilizatori activi ca % din populație	12,20 %	5	16,40 %	6,72	9,80 %	4,02	10,30 %	4,22
Cost per utilizator activ	85631	5	71990	4,20	104095	6,08	80807	4,72
Vizite la bibliotecă per zi	1528	5	1805	5,91	1665	5,45	1115	3,65
Procentul utilizărilor la distanță	0,50 %	5	0,60 %	6,00	0,20 %	2,00	0,70 %	7,00
Documente împrumutate	868655	5	1006255	5,79	994813	5,73	604896	3,48
% documentelor utilizate în bibliotecă	25,30 %	5	30,00 %	5,93	10,00 %	1,98	36,00 %	7,11
Număr de informații/referințe la 1000 loc.	543	5	203	1,87	504	4,64	922	8,49

Figura 2. Foaia de calcul pentru reprezentarea anuală a situației pe o familie de biblioteci publice (conform Programului de cercetare PROBIP 2000)

$$P = \frac{I \times P_m}{M_f}$$

Formula de calcul pentru obținerea valorii punctajului individual este după cum urmează:

unde:

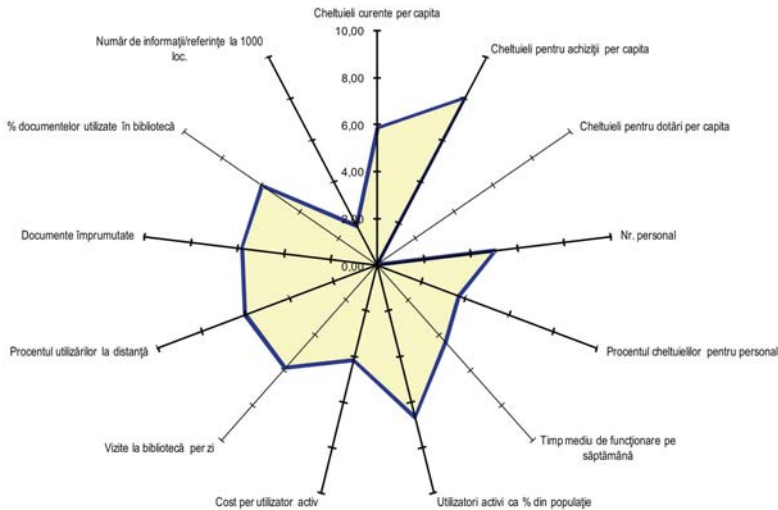
P – Punctajul individual;

I – Valoarea indicatorului sau măsurătorii;

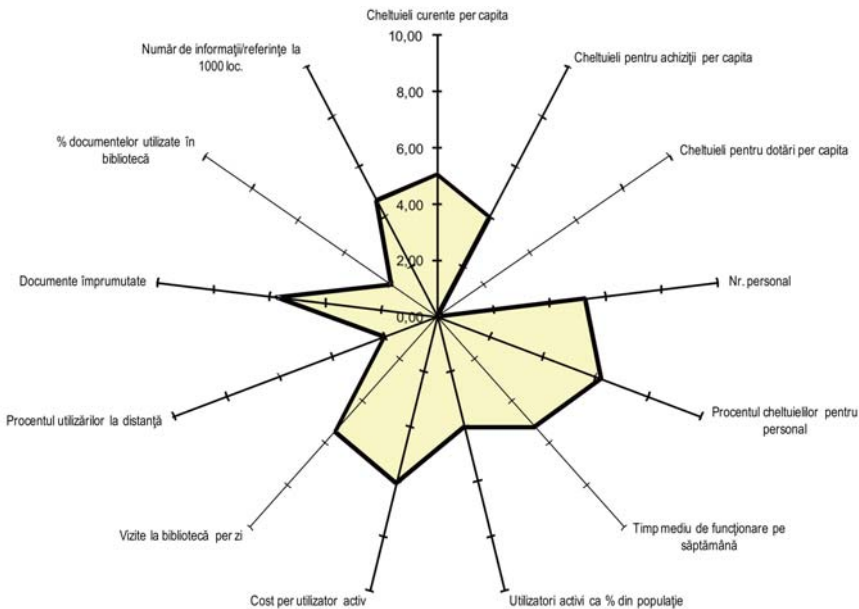
P_m – Punctajul mediu stabilit arbitrar;

M_f – Media pe familie.

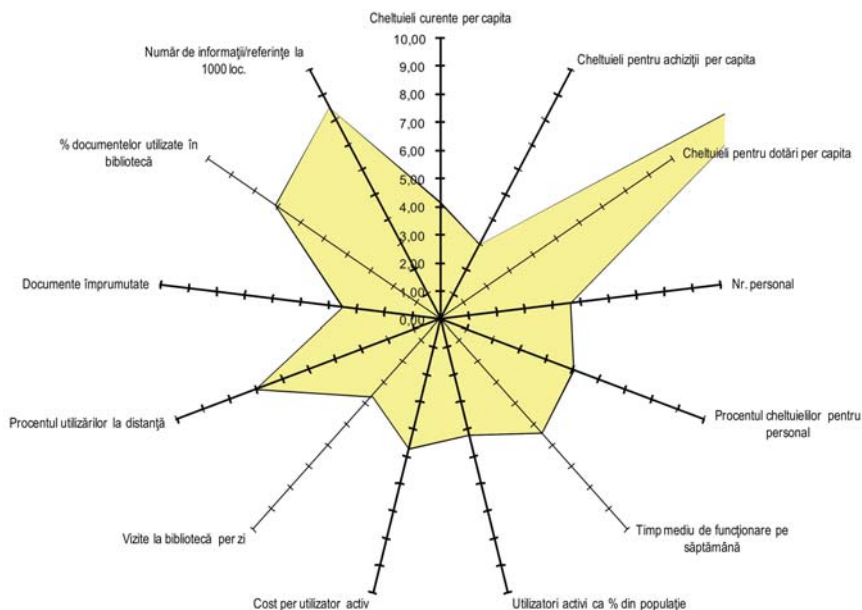
În acest fel pot fi reprezentate măsurători și indicatori diferiți din punctul de vedere al mărimilor lor, permițând compararea acestora într-o manieră integrată.

Figura 3. Diagramă complexă pentru Biblioteca Județeană “Octavian Goga” Cluj realizată în baza activității consemnate în anul 1999

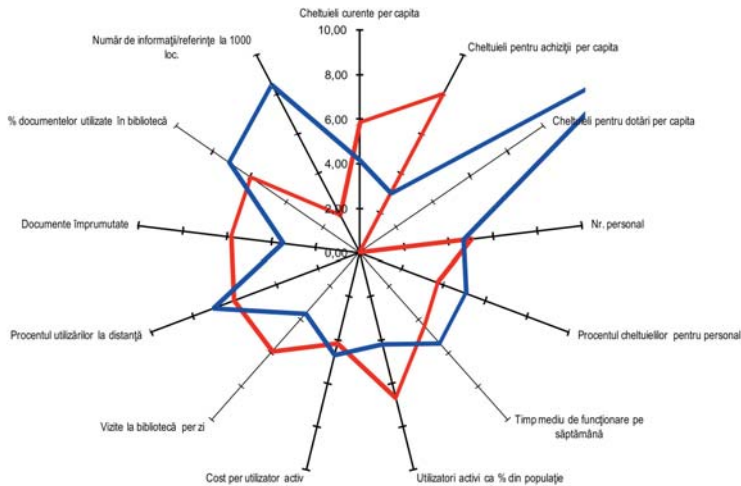

Figura 4. Diagramă complexă pentru Biblioteca Județeană “Gheorghe Asachi” Iași realizată în baza activității consemnate în anul 1999

Figura 5. Diagramă complexă pentru Biblioteca Județeană “V. A. Urechia” Galați realizată în baza activității consemnate în anul 1999

Fiecare din aceste diagrame comparative transmite interesul de moment al structurii manageriale. Analiza fiecăreia în parte se face cu ușurință de către proprii manageri. Datorită modului de concepere al diagramelor se poate constata faptul că cel mai eficient mod de lucru este pus în grafic sub formă circulară. Cu cât este mai rotundă reprezentarea cu atât procesul de management este mai uniform și abordează echilibrat toate procesele de interes vital pentru funcționarea instituției respective. Prezența vârfurilor sau golurilor relevă o activitate diminuată sau exacerbată, atenție, față de media pe familie. De exemplu, pentru două din cele trei reprezentări indicatorul *cheltuieli pentru dotări per capita* are valoare 0 (zero). În acest context apare firesc că cea de-a treia instituție, care are la cheltuieli de capital asigurat și capitolul de dotări, va “sparge” graficul. Motivele pentru care una sau alta din instituții au avut un asemenea indicator pot fi de natură conjuncturală. Spre exemplu, este cunoscut faptul că Biblioteca Județeană din Cluj (Figura 3) lucra intens la finalizarea noului sediu cu destinație specială pentru bibliotecă în perioada de referință. Apare drept necesar, în cazul utilizării acestor tipuri de diagrame, cunoașterea situației pentru fiecare din organizațiile care se compară, pentru a putea traduce obiectiv mesajele din grafic.

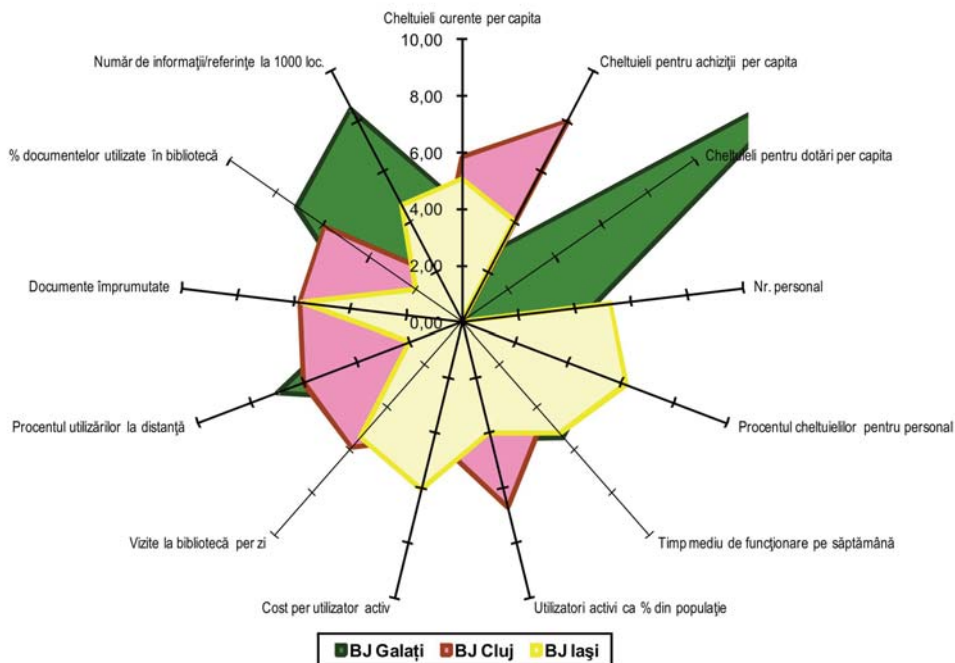
Figura 6. Diagramă comparativă. Reprezentarea activității manageriale pentru două biblioteci publice de nivel județean (1999)

Suprapunerea acestor diagrame comparative permite vizualizarea diferențelor și asemănarilor, aducând un element nou în discuție și anume amplitudinea fenomenului supus observației. Apropierea sau depărtarea de punctul de origine permite o înțelegere mai profundă a fenomenelor supuse analizei.

Ca și în cazul precedent, al analizelor individuale, apar necesități de motivare a diferențelor punctuale din axele de reprezentare. Spre exemplu, căderile indicatorilor *documente împrumutate* și *vizite la bibliotecă per zi* pentru Biblioteca Județeană “V. A. Urechia” apar datorită faptului că, în anul de referință, secțiile de împrumut la domiciliu au fost în inventar – serviciul specific fiind sistat timp de aproximativ trei luni de zile. Se observă, însă, presiunea mare pentru indicatorul *procentul documentelor utilizate în bibliotecă*, justificat prin fenomenul de compensare a serviciilor.

Și în cazul indicatorului *număr de informații/referințe la 1.000 de locuitori* există o explicație. În cadrul Programului Probip2000, acest indicator a fost experimentat intenționat diferit în cele două instituții (în anul de referință). La Cluj, s-a realizat măsurătoarea parțială, prin eșantionare, timp de trei-patru luni pe an, după care s-a procedat la extrapolarea datelor pentru a acoperi întreaga perioadă de referință, iar la Galați au fost confecționate instrumente de contorizare semiautomate și au fost înregistrate tot timpul anului aceste tranzacții de referință. S-a pus astfel în evidență faptul că există o diferență semnificativă în cazul înregistrărilor parțiale, diferențe care provin și din inerția personalului în formarea reflexului de marcare a tranzacțiilor în momentul în care acestea au loc. Apare un fenomen de “bifare la nimereală” atunci când își aduc aminte că trebuie, la sfârșitul zilei, să raporteze măsurătoarea și au scăpat un număr oarecare de marcări. Fenomenul este cu atât mai grav cu cât în proces sunt implicați simultan

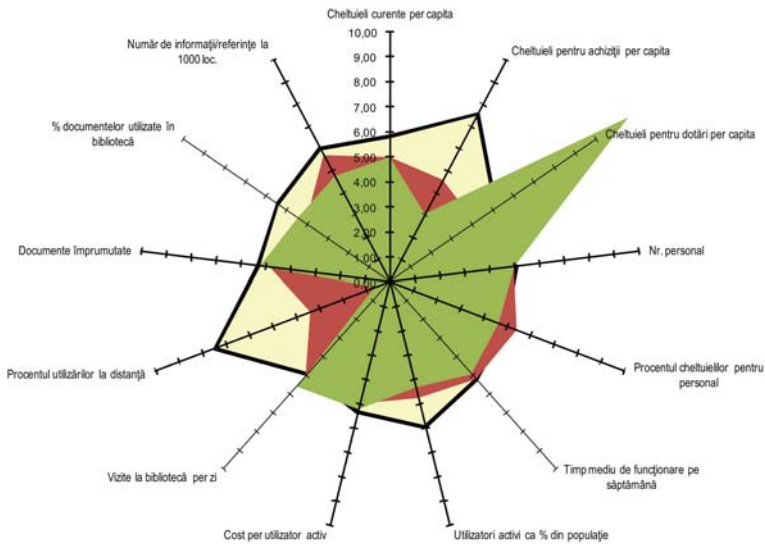
mai mulți angajați. Acest fapt se petrece deoarece controlul se face, în această situație, din ce în ce mai greu și implicit corecțiile nu mai sunt aplicate eficient.

Figura 7. Diagramă comparativă pentru toate cele trei biblioteci județene supuse analizei (1999)

Realizarea suprapunerilor netransparente permite gruparea observațiilor, de această dată, raportate la întregul ansamblu al activităților din cadrul familiei respective de biblioteci. Deosebit de evidentă, devine în această expresie (vezi Figura 7), corelația dintre măsurătorile și indicatorii reprezentați. Spre exemplu, valorile mici pentru *procentul documentelor utilizate în bibliotecă* și *procentul utilizărilor la distanță* are o reflectare în creșterea indicatorului *cost per utilizator activ*. Cu siguranță, acestea sunt doar observații elementare care oferă materia primă pentru analize aprofundate în scopul obținerii de răspunsuri privind eficiența activității și implicit performanța înregistrată.

Diagramele comparative multianuale pentru o instituție se realizează în aceeași manieră. Ca și în cazul precedent, foaia de calcul pentru reprezentarea datelor multianuale se redactează având la bază aceleași principii. Singura modificare în formula de calcul se referă la media pe familie, care acum devine media anilor supuși observației.

Figura 8. Diagramă comparativă multianuală cu reprezentare tip suprafață pentru Biblioteca “V. A. Urechia” (1998-2000)

Observațiile reflectă fenomenele obiective care s-au petrecut în perioada analizată și care au legătură cu tendința exprimată în diferite forme și tipuri de grafice simple sau complexe.

Diagrama din Figura 8 reflectă foarte bine introducerea unui nou serviciu. În anul 1999, Biblioteca “V. A. Urechia” a pregătit și inaugurat pagina Web prin intermediul căreia a oferit utilizatorilor săi o seamă de servicii noi. Această diagramă surprinde evoluția serviciului pe parcursul debutului la indicatorul *procentul utilizărilor la distanță* și se corelează foarte bine cu graficul de lucru prezentat în Figura 9. De asemenea, este surprins efortul financiar din anul 2000, reflectat în cadrul indicatorului *cheltuieli pentru dotări per capita*. În acel an, s-a procedat la schimbarea întregii magistrale de date și actualizarea configurațiilor sistemelor pentru prelucrarea datelor, în scopul satisfacerii cerințelor Programului Național pentru Automatizarea și Dezvoltarea Serviciilor Bibliotecilor Publice din România, care prevăd crearea unui nod principal al rețelei informaționale automatizate a bibliotecilor publice și la Galați.

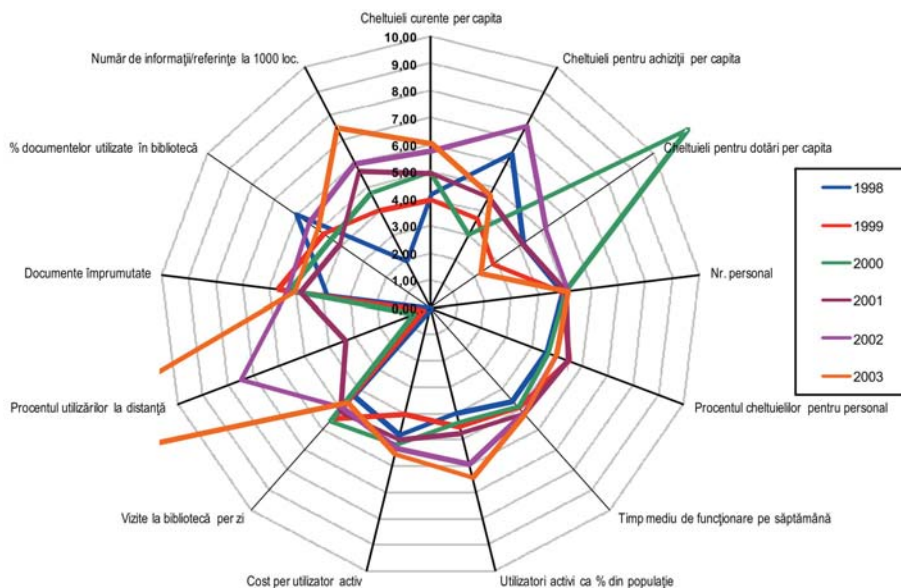
Trebuie menționat aici faptul că, în cadrul acestor reprezentări, datorită existenței unor indicatori în care se referă cheltuieli, este necesară actualizarea valorilor la nivelul anului cel mai apropiat următor (în cazul nostru particular, anul 2003). Procedând astfel, valorile sunt comparabile și nu induc zgomot în analiză. Diagrama din Figura 8 prezintă valori actualizate, care au la bază indicii de inflație raportați de Institutul Național pentru Statistică în anul 2003 pentru anul 2002.

Cu excepția reducerii bugetului pentru cheltuieli materiale, care a afectat în primul rând bugetul alocat achizițiilor de documente, fapt vizibil în

reprezentarea indicatorului specific *cheltuieli pentru achiziții per capita*, restul activităților s-au înscris în parametri normali și comparabili de lucru.

Nu trebuie uitată împărțirea pe secțiuni de responsabilitate, deja prezentată (a se revedea Figura 1). În scopul luării unor măsuri de corecție este deosebit de important a se stabili cine este responsabilul principal pe zona vizată, care sunt procedurile conexe de sprijin și cărui manager sau zone de responsabilitate managerială îi revine sarcina de a interveni și susține procesul de schimbare respectiv.

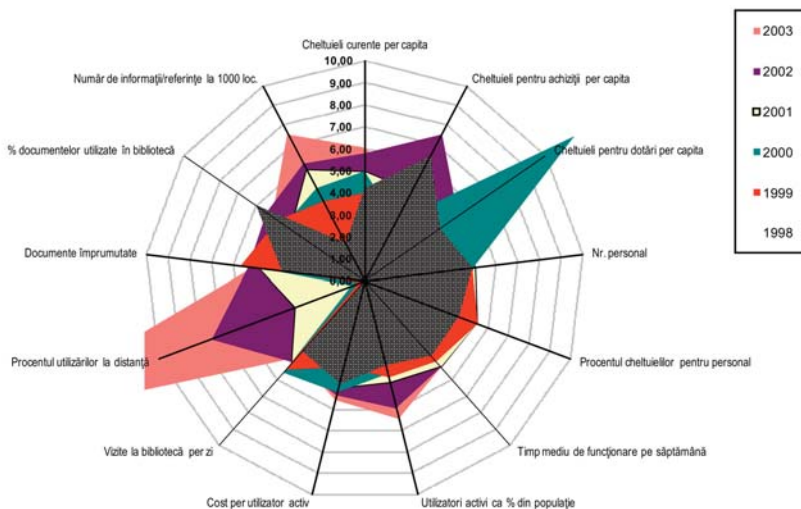
Figura 9. Diagramă comparativă multianuală pentru Biblioteca Județeană “V. A. Urechia” (1998-2003)

Pentru a dispune de informații, suficient de obiective, sunt necesare date colectate pe mai mulți ani succesivi. Numai astfel se poate observa fenomenul urmărit și anume raportarea la un *optim* care ține cont de activitatea precedentă și se autoreglează. Pentru exemplificare sunt prezentate, în Figura 9 și în Figura 10, două diagrame comparative care sunt construite pe un șir mai mare de ani decât cea din Figura 8, dar include perioada reprezentată în această din ultimă diagramă. Prin comparație, efectul este surprinzător și el se datorează, în primul rând, adaptării continue a optimului la media obținută pentru șirurile de date analizate.

Dacă în diagrama comparativă din Figura 8, se întrevedea creșterea importanței utilizărilor la distanță, diagrama din Figura 9 dovedește faptul că amplitudinea utilizării nu putea fi estimată la adevărata valoare. Ceea ce în Figura 8 constituia reprezentarea *procentului pentru utilizări de la distanță* din anul 2000 și marca o ieșire temperat pozitivă din grafic, în reprezentările multianuale pe o serie de șase ani succesivi, apare doar ca un punct minor. Fie numai acest aspect de

analizat și importanța reprezentării bazate pe optimul dinamic aduce cercetătorului acesteia repere importante pentru formularea observațiilor necesare unor orientări pornite pe coordonate obiective. În cazul nostru concret, exista multă rezervă față de inițiativa de a orienta serviciile bibliotecii spre utilizarea de la distanță. Motivațiile erau și, din păcate, mai sunt încă, legate de presupunerea că nu există suficiente calculatoare personale deținute de către populația deservită pentru a fi rentabil efortul. Acest lucru se petrece în primul rând datorită lipsei de informații precum cele relevate de prezentele diagrame. Există o sumă de factori care ne împiedică să aflăm numărul real de calculatoare deținute. Cifrele oferite în acest sens de către Institutul Național de Statistică reflectă doar raportarea sistemelor vândute. Este binecunoscut faptul că există destul de multe alte posibilități de a intra în posesia unor calculatoare. La aceasta se adaugă și desconsiderarea subiectivă a faptului că un număr important al deținătorilor de calculatoare, inclusiv persoane fizice, au și acces la Internet. Și în acest caz este dificil a se aprecia obiectiv, prin măsurători, numărul deținătorilor de sisteme care accesează resursele globale de informații. În consecință, singura soluție o reprezintă investiția controlată în dezvoltarea unor asemenea servicii, supusă unui proces de analiză constant pe parcursul mai multor ani. Experiența în acest domeniu, făcută publică de către biblioteci din țări dezvoltate economic, avertizează comunitatea profesională în legătură cu proliferarea într-un ritm accentuat a utilizării resurselor de la distanță. Ținând cont de acest semnal, precum și de pașii făcuți, putem trage concluzii proprii pe marginea justetei unui asemenea demers și chiar a randamentului ce poate fi obținut în cadrul complexului de servicii care se vor baza pe această premisă.

Reprezentările pot fi modelate fin, astfel încât să poată fi puse în valoare elementele supuse observației. Un asemenea exemplu este prezentat în Figura 10.

Figura 10. Diagramă comparativă multianuală pentru Biblioteca Județeană “V. A. Urechia” (1998-2003). Reprezentare de tip suprafață

Acum se văd mai bine fenomenele de creștere a numărului de utilizatori într-un ritm constant, precum și importanța crescută a tranzacțiilor de referință. Se poate trage concluzia că, bibliotecile publice care își modelează serviciile din perspectiva “clienților”, dând importanța cuvenită și referințelor, informațiilor comunitare ori facilitării accesului de la distanță, pot să obțină succese în acțiunea de atragere a unui număr cât mai mare de utilizatori din populația țintă.

Există multe tipuri de reprezentări grafice și mult mai multe tipuri de date care se pretează analizelor de tip grafic, însă scopul prezentei lucrări nu îl constituie trecerea în revistă la modul exhaustiv a tuturor formelor de reprezentare și analiză a datelor.

Pare un lucru de nețăgăduit, faptul că managementul bibliotecilor risipește o resursă de o importanță vitală prin neacordarea atenției cuvenite utilizării măsurătorilor și indicatorilor de performanță. Acest fapt este o realitate bazată atât pe documentația din domeniul profesional cât și pe structura organizatorică a instituțiilor, care nu prevăd compartimente sau competențe pentru personal în acest sens. Din păcate, nici formele de pregătire profesională nu abordează decât punctual aspecte privind utilizarea măsurătorilor de performanță în managementul bibliotecilor. Este însă de bun augur interesul pentru acest subiect manifestat în cadrul asociațiilor profesionale și, realmente, un lucru demn de toată atenția l-a reprezentat voința bibliotecarilor români (care nu au neapărat funcția de director) de a participa la proiecte de actualizare a practicii și raportării datelor statistice. Nu este deloc nesemnificativ faptul că, pentru comunitatea profesională internațională, o țară există prin ceea ce raportează la un moment dat. De asemenea, participarea la proiecte și programe de finanțare locale, naționale sau internaționale se poate face cu succes doar în cazul întocmirii unei documentații orientată spre performanța înregistrată de către organizație. Acest lucru capătă o semnificație sporită în condițiile în care finanțarea viitoare a bibliotecilor se prefigurează a fi de tipul “bugetare pe bază de proiecte”.

Note

¹ PROBIP2000 reprezintă titlul unui program de cercetare privind utilizarea măsurătorilor de performanță în bibliotecile publice românești, care a fost derulat de către o comisie de specialitate din cadrul Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România în perioada 1997-2000. Rezultatele cercetării au stat la baza modernizării întregului sistem de raportare statistică a bibliotecilor publice din România și au fost adoptate, după anul finalizării cercetării, 2000, într-un procent semnificativ, de către Institutul Național de Statistică. De asemenea, importanța rezultatelor acestor cercetări rezidă și în faptul că, o mare parte din formularele tipizate generale de bibliotecă, aprobate prin Ordinul comun 2.249/4.775 al ministrului culturii, cultelor și patrimoniului național și al ministrului educației, cercetării și inovării și publicate în Monitorul Oficial. Partea I, anul 177, nr. 653, 2 oct. 2009, au fost propuse în baza documentațiilor produse în cadrul Programului.

²Afirmația are la bază experiența proprie a autorului în calitate de membru în colectivul de cercetare PROBIP2000.

PAGINI DIN ISTORIA MODERNĂ A BIBLIOTECILOR PUBLICHE ROMÂNEȘTI

Drd. Florentina Dobrogeanu-Ipsilante

Dezvoltarea lecturii publice a fost strâns legată, după cum spun specialiștii domeniului, de spiritul civic și de organizarea la nivel local a societății. Perioada în care au fost înființate bibliotecile publice, în marea lor majoritate, a fost secolul al XIX-lea, acest lucru datorându-se faptului că *“în Europa, statele și administrațiile locale au început să se implice în eforturi concertate sau complementare cu acelea ale organizațiilor catolice, protestante sau pur și simplu civile și în care inițiativele particulare de înzestrare sau sprijin prin donații au contribuit la progresul acestei activități”*¹. La fel ca în celelalte țări europene, la români lectura publică s-a instituționalizat, în secolul al XIX-lea apărând astfel biblioteci publice. Datorită dezvoltării învățământului, numărul cititorilor a început să crească.

*“Afirmarea treptată a unei burghezii tot mai prospere și mai cultivate a avut ca urmare [...] apariția, înainte de jumătatea secolului, a tipografiilor moderne, producătoare de carte românească [...]”*². Apariția acestor tipografii moderne a influențat cantitativ producția de carte. Bibliotecile particulare, binecunoscute în epocă, sunt transformate, din chiar inițiativa celor ce le dețineau, în biblioteci publice. În acest sens, va apărea mai întâi în Transilvania, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, prin înființare testamentară, Biblioteca Batthyaneum. Mai apar, apoi, la Blaj – Biblioteca Seminarului greco-catolic, la Târgu Mureș – Biblioteca Teleki, la Sibiu – Biblioteca Brukenthal³.

În cazul Bibliotecii Brukenthal, baronul Iasă testamentar 15.972 de volume ce proveneau din fondul său particular. Deschizându-și porțile către publicul larg în 1817, Biblioteca Brukenthal va beneficia, din aceeași sursă, și de o valoroasă colecție de picturi. *“În sinusoida evoluției sale, această instituție culturală a cunoscut transformări care i-au impulsionat dezvoltarea sau i-au stagnat-o pentru un timp. Câteva schimbări de statut, fără îndoială, i-au marcat destinul. Prima a fost transformarea sa din bibliotecă privată a baronului guvernator, organizată după tipicul colecțiilor livrești central-europene, austriece și germane îndeosebi, într-una publică, pusă la dispoziția comunității protestante din Sibiu.”*⁴

În 1846, în a sa **Chemare** lansată în **Curierul românesc**, Ion Heliade-Rădulescu expunea necesitatea înființării unei biblioteci: *“A înțelege o nație mai multe limbe este mai anevoie; a se traduce mai mulți și varii autori într-o limbă este mai cu puțință; și aceasta din urmă și-a propus jos-însemnatul, cugetând a da nației un început de BIBLIOTECĂ UNIVERSALĂ”*⁵. La vremea sa, Heliade

Rădulescu vedea acest demers ca fiind de un real folos pentru nația română: “*cultura limbei, răspândirea cunoștințelor, mântuirea de rătăcirile întunericului, stima străinilor și a posterității și, ce este mai mult, stima noastră către noi înșine*”⁶. Așadar, se simțea nevoia de o bibliotecă tocmai după cum spunea și Heliade Rădulescu, pentru luminarea minților, educația tinerilor, formarea lor pentru diverse domenii de activitate, dar și pentru cunoașterea îndatoririlor și a drepturilor cetățenilor. În realizarea acestui proiect, cărturarul nu vedea prea multe greutăți. Doar existența fondurilor financiare putea pune unele probleme, dar și acestea și-au găsit rezolvarea printr-o listă de subscripție⁷.

Trebuie însă precizat că **Chemarea** lui Heliade Rădulescu exprima mai mult o preocupare editorială de traducere a unor autori clasici din mai multe domenii, preocupare de inspirație franceză⁸. Proiectul său ambițios nu s-a materializat însă.

În 1859, Bogdan Petriceicu Hasdeu are o inițiativă asemănătoare cu a lui Heliade, dar cu implicații mult mai practice, tocmai prin faptul că este numit bibliotecar la Biblioteca Școalelor din Moldova. Dorința inițiatorului este aceea de a transforma această bibliotecă, considerată modestă, într-una funcțională, exprimându-și punctul de vedere asupra importanței “[...] *social-culturale [a] unei biblioteci în viața unei țări și a modalităților de formare, dezvoltare și păstrare la cel mai înalt nivel de prestigiu a unui asemenea așezământ public de interes național. Astfel, în viziunea sa, înființarea și mai ales funcționarea normală a unei biblioteci publice stătea într-o strânsă corelație cu gradul de democratizare a vieții sociale a unei țări, cu trezirea cetățeanului de rând la activitatea obștească*”⁹.

În acest context, Hasdeu demonstrează o implicare totală în viața bibliotecii și acordă importanță tuturor aspectelor legate de activitatea dintr-o bibliotecă, dă chiar și unele detalii privitoare la condițiile de păstrare a cărților și la legarea lor, la modul de catalogare și de redactare a fișelor; oferă chiar și unele sugestii privind spațiul bibliotecii, ambientului acesteia “[...] *încheindu-și darea de seamă cu o amplă listă (de peste 900 de titluri) de lucrări fundamentale ce ar trebui să facă neapărat parte din fondurile bibliotecii [...]*”¹⁰.

Această numire într-un post de bibliotecar va fi considerată totuși de către mai marii vremii ca fiind una modestă în raport cu posibilitățile intelectuale ale lui Hasdeu, de aceea i se va oferi și un post de profesor la Catedra de Istorie, Geografie și Statistică de la Școala Reală din Iași¹¹.

După Unirea Principatelor și unificarea “*legislațiilor deosebite, s-a decretat un Regulament pentru bibliotecile publice*” prevăzând trei categorii de biblioteci: biblioteci didactice speciale, biblioteci comunale și biblioteci publice centrale. La acea vreme, existau doar două biblioteci centrale, în București și în Iași, ele având în fondurile lor de carte “*tot felul de cărți și în toate limbile [...] litografii, gravuri, manuscrise, autografe, sigilii, medalii și monede*”. Aceste

bibliotecii primeau depozitul de cărți, ziare etc., “datorite” de autori și editori. Dacă dețineau mai mult de două exemplare dintr-un titlu, ele aveau datoria de a da din aceste exemplare bibliotecilor didactice și comunale. Fondul de carte era mărit prin achiziție, prin schimb și prin depozit legal, iar personalul era format din bibliotecar, sub-bibliotecar, custode și oameni de serviciu, plătiți din bugetul Ministerului Instrucțiunii. Regulamentul prevedea ca biblioteca publică să aibă secțiuni speciale: – *secțiunea cărților; a manuscriselor; a stampelor; numismatică și – secțiunea varietăților*. De asemenea, regulamentul cuprinde *dispozițiuni* referitoare la consultarea cărților în sala de lectură, dar și la *obligațiunile cetitorilor*. Programul de funcționare a bibliotecii varia în funcție de anotimp, fiind organizat în două tranșe de ore pe zi. În lunile iulie și august, precum și câte zece zile de Paști și de Crăciun, biblioteca era închisă, dar în aceste perioade avea obligația să efectueze *despulberarea și revizuirea generală*. Împrumutul la domiciliu îngăduia maxim patru cărți deodată pentru un cititor, dar nu oricui, ci acelor care făceau parte dintre donatori sau erau profesori publici, dar și celor care *depuneau cu anticipație prețul operei împrumutate*, ca o garanție de restituire. Se mai specifică faptul că “*este oprit a se face semne prin cărți, a se îndoii foile și a le murdări în orice fel*”¹².

Este binecunoscut faptul că și Mihai Eminescu, în scurta sa activitate de conducere a Bibliotecii Centrale Universitare din Iași, s-a preocupat nu numai de organizarea fondurilor de carte, dar și de creșterea lor prin achiziții, inclusiv de la anticariat sau persoane fizice. După încetarea acestei activități, Eminescu este acuzat de către cel ce îl succede pentru unele nereguli în gestionarea activităților bibliotecii. I se intentează chiar și un proces, dar este scos de sub acuzație dovedindu-se a nu fi greșit cu nimic¹³. Acest lucru are urmări negative asupra vieții poetului care, într-o scrisoare adresată lui Samson Bodnărescu, spunea că: “*Un neadevăr ar fi în stare să mă nenorocească pe toată viața și să-mi răpească onoarea*”¹⁴. Într-o altă scrisoare, de data aceasta adresată Reginei Elisabeta, Eminescu spunea: “*S-a ajuns, Înălțimea Voastră, atât de departe, încât ești dăruit foarte binevoitor cu procese penale din partea guvernului central, și aceasta fără cel mai mic motiv, necum pentru vreo vină*”¹⁵, dând acestui proces care i se intentează un aspect politic.

Pe de altă parte, de la Nicolae Iorga aflăm ce impresie avea Eminescu despre bibliotecile pe care le-a frecventat. În toamna anului 1890, el “*ia drumul Apusului*” pentru pregătirea tezei de doctorat. În diverse orașe ale Europei intră în bibliotecii în căutare de documente vechi. În Franța, la Paris, descoperă Biblioteca Națională: “*Lucram de zor în larga-i sală de lectură servită de bibliotecari dintre cari câte unul – îl văd și acuma sclipind din ochelari, mișcând din țuluc și gata să mă înțepe cu barbișonul sur – era în stare să mă pândească ore întregi până voi pune la alt loc o carte din rafturi ca să-mi aud osânda păcatului [...] Altfel de sală de lucru decât a culoarelor și depozitelor înguste,*

obscure, pavate cu cărămizi seculare, de la școala noastră: o sală plină de sute de oameni, fiecare cu ticul său, lângă aceia care, mai ales după amiază, dorm liniștiți, fără o tresărire; și pocniri de pupitre, scăpări de cărți, sâsâituri stăruitoare ale nervoșilor; totul punctat de pașii de santinelă ai supraveghetorului căutându-și o victimă, până ce, la un ceas după sunarea clopotului care anunța că nu mai poți cere cărți, glasul invitând la plecarea al funcționarului cu buletinele se aude poruncitor [...]”¹⁶.

În comparație cu atmosfera din Biblioteca Națională a Franței, cea din noua Bibliotecă a Academiei Române era mult mai prietenoasă pentru Eminescu: *“Lucram de zor prin odăița cu puțini cetitori, încălzită de amețeau, cu serviciul așa cum se putea, dar cu temuta autoritate a d-lui Bianu, șeful, care apărea cu ochii de pisică pânditoare, dârz în păr, suptire în mustăți, ca să prindă cea mai mică abatere a funcționarului sau a cetitorului, fie și un coleg, căci Bianu trecuse de la Sf. Sava la Universitate, și apoi, dă Doamne bine de ce predică, uneori publică, avea să sufere!... Dar legătura așa de strânsă dintre tot ce am putut face în atâția ani și acest binefăcător așezământ, fără care, adecă fără creatorul și conducătorul ei, mă întreb dacă s-ar mai fi putut face știință românească, în istorie ca și în filologie, nu s-a rupt niciodată”¹⁷.*

Secolul al XX-lea debutează, în România, cu necesitatea clară de înființare de biblioteci publice, conștientizându-se importanța acestora: *“Nu există om cult, în adevăratul înțeles al cuvântului, care să nu-și dea seama de însemnătatea pe care o au bibliotecile publice, nu numai pentru progresul științific în genere, ci și pentru educațiunea morală și intelectuală a unui popor”¹⁸.*

Astfel, apare o altă serie de biblioteci publice, fondurile lor inițiale provenind tot din donațiile unor oameni de cultură locali. Un exemplu este actuala Bibliotecă Județeană Dolj Alexandru și Aristia Aman, din Craiova:

“La 21 decembrie 1908 are loc inaugurarea oficială a Fundației Alexandru și Aristia Aman, moment festiv care s-a desfășurat în prezența distinsului cărturar Spiru Haret [...] Primăria orașului Craiova, ca legatară universală, a executat dorințele celor două suflete nobile – Alexandru și Aristia Aman, oameni de înaltă ținută patriotică, ce au știut că o bibliotecă înalță prestigiul orașului prin lumina pe care o revarsă asupra locuitorilor lui”¹⁹.

Dorința celor doi fondatori este îndeplinită, iar proaspăta bibliotecă publică, deschisă locuitorilor orașului, funcționează după reguli bine stabilite, referitoare la accesul în sala de lectură, la împrumutul de cărți, la păstrarea și recuperarea cărților. Regulamentul menționa faptul că era exclus accesul copiilor sub 14 ani și enunța principiile după care se făceau achizițiile (prin cumpărare din librării și anticariat; și donațiile erau binevenite). Achizițiile nu se făceau la întâmplare, ci în urma cererii făcute de către cei ce frecventau biblioteca. Un caiet în care erau trecute cărțile necesare dar inexistente în bibliotecă era pus la dispoziția cititorilor pentru a fi completat.

Așadar, achizițiile aveau la bază listele întocmite în bibliotecă în urma solicitărilor cititorilor. Aceștia erau reprezentați, în mare parte, de elevii școlilor secundare din oraș, însă biblioteca era frecventată și de alte categorii de cititori: funcționari, avocați, artiști, profesori, militari. Un fapt benefic pentru bibliotecă îl reprezintă venirea la conducere a poetei Elena Farago, la 1 septembrie 1921: *“Numirea poetei în fruntea Fundației Aman aduce un așteptat reviriment în activitatea bibliotecii. Prin prestigiul pe care-l avea pe plan național, prin relațiile ei cu toate instituțiile și oamenii de cultură, Elena Farago a conceput și determinat ca acest așezământ să devină o prezență vie în viața culturală a orașului.”*²⁰

În aceeași perioadă, cea mai apreciată bibliotecă din București era Biblioteca Fundației Regale Carol I. Aceasta era lăudată în presa vremii pentru felul în care era condusă, pentru organizare și mod de lucru: *“Organizația Bibliotecii corespunde celor mai moderne cerințe cu instalații pneumatice, iar cataloagele, în afară de cele alfabetice, sunt după sistemul decimal, înlesnind astfel găsirea operelor dorite, în așteptare ca și numărul cărților să fie la nivelul institutelor similare din străinătate.”*²¹

În acea vreme, bibliotecile erau eficient conduse de importanți oameni de cultură, eforturile lor făcându-se simțite și remarcate. Un exemplu este Al. Tzigara-Samurcaș, directorul din acea vreme al Bibliotecii Fundației, la adresa căruia sunt aduse cuvinte frumoase în presă: *“Directorul, cu toată temeinicia și varietatea culturii lui, nu este în această țară decât un simplu bibliotecar. Eu nu invidiez pe Dl. Subsecretar de Stat care mi-a fost rușinos coleg de școală și gazetărie, ci pe acest simplu bibliotecar din țara românească, în care un Eminescu a fost subbibliotecar!”*²²

Profesiei de bibliotecar îi erau aduse elogii, tocmai pentru că instituția era eficientă și dovedea a fi pe placul celor ce o frecventau. De la aspect, dotări, servicii și până la personal, biblioteca era apreciată, imaginea instituției având numai de câștigat. În plus față de celelalte biblioteci ale vremii, Biblioteca Fundației oferea servicii moderne: *“De la sistemul cataloagelor – inspirat după cel al Institutului din Bruxelles, dar simplificat pe de o parte, iar pe de alta amplificat cu capitole specifice de bibliografie românească – și până la mobila, de model german, dar aplicat ochiului nostru, și de aici la sistemul avansat al împrumuturilor, severitatea administrativă și acea minunată organizare a tăcerii pe care n-am găsit-o nici în Biblioteca Muzeului Britanic, tot converge spre realizarea unui așezământ model al cărții [...]”*. Articole din ziarele vremii aduceau elogii directorului Bibliotecii Fundației pentru că înțelesese un lucru important: *“nu poporul este purtătorul culturii, ci cultura e formatorul poporului”*²³.

Presa aducea la cunoștința oamenilor importanța bibliotecilor, Biblioteca Fundației apărând, de departe, ca fiind cea mai bine pusă la punct, în comparație cu celelalte biblioteci existente care erau *incomode și desperecheate*. Această bibliotecă era considerată o instituție de cultură

inteligent condusă și admirabil înzestrată, care dovedea o continuă grijă de a fi la curent cu tot ce se publică în streinătate, o nedezmințită silință de a înlesni orice cercetare, orice studiu. Era primitoare cu cititorii săi, civilizată, precis organizată, fiind astfel un admirabil refugiu.²⁴

Angajat al acestei biblioteci, poetul Șt. O. Iosif, prin scrisorile adresate diferitelor persoane, ne oferă o altă imagine a bibliotecii, cea din perspectiva funcționarului: “*Om al cărții și al visării, Iosif își imaginase custodia la Biblioteca Fundației Universitare ca pe un necurmat prilej de lectură și meditație [...] Nu știa aproape nimic despre regulile casei și despre severitatea directorului care își apostrofa frecvent funcționarii și le comunica, adesea, dispozițiile printr-un ordin de zi, sub luare de semnătură.*”²⁵

Într-o scrisoare adresată lui Sextil Pușcariu, de care-l lega o strânsă prietenie încă din anii petrecuți la Paris, la studiu, mărturisește că a fi custode la Biblioteca Fundației este “*o funcțiune destul de agreabilă, ușoară, deși poate cam... expusă*”²⁶. Acest lucru se întâmpla înainte să se îndrăgostească și să se căsătorească cu Natalia Negru, iar grijile materiale să îl prindă în cercul lor strâns. După acest moment, profesia nu i se mai pare agreabilă, ci din contră devine plictisitoare, gândurile sale zburând la tânăra soție: “*Uf! Și când mă gândesc că săptămâna viitoare trebuie să se deschidă biblioteca și o lună de zile am să revăd aceleași figuri cari mă plictisesc [...]*”²⁷ Sau: “*Vai, ce pustie era azi sala bibliotecii fără tine! – și colțul cu dor, mai ales*”²⁸. Apoi, se dovedește că salariul pentru această activitate nu este de ajuns pentru un trai cât de cât decent, uneori nevenind nici în ziua stabilită pentru plată, că cea mai mare parte a timpului trebuie acordată profesiei și nu lucrărilor personale, că promovările nu se fac totdeauna conform competenței angajaților, că sporurile salariale, atunci când erau acordate, erau foarte mici²⁹.

În aceeași vreme, alte mari personalități ale culturii românești veneau din călătoriile lor în străinătate, cu impresii puternice despre ceea ce însemna o bibliotecă în afara țării. Este vremea când modele de biblioteci erau cele occidentale, în special cele franceze. Astfel, Constantin Giurescu spune în ce mod l-a impresionat Biblioteca Națională din Paris, care, *dincolo de lunga fațadă severă din strada Richelieu*, avea o curte interioară, din care se intra într-un hol și apoi în sala de lectură ce era *mai degrabă imensă. Despărțite printr-un drum central, se înșirau de o parte și de alta, sute de locuri de citit, la mese comune lungi*, iar pe un podium se aflau bibliotecarii de serviciu cărora li se dădeau *buletinele de comandă*. În aceeași sală se aflau, *în anii de atunci*, și cataloagele de cărți organizate alfabetic la numele autorilor, dar și sistematic, *pe materii*. În afară de cuprinzătoarea sală de lectură, biblioteca din Paris mai avea *o sală pentru manuscrise, una pentru hărți, o a treia, pentru medalii, camee și alte obiecte de artă și o a patra pentru expoziții*. Mai exista, arătând astfel grijă pentru cei ce își petrec mult timp în bibliotecă, o “*buvette, adică un mic restaurant pentru cei ce voiau să ia un dejun frugal*”³⁰.

Între anii 1919 și 1923, este rândul lui George Călinescu să fie custode, dar la biblioteca Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, arhivar la Arhivele Statului, și apoi, bibliotecar. Pentru Călinescu postul de custode obținut a însemnat în primul rând faptul că *“salariul îi aducea independența materială!...”*³¹. Dar el era tânăr student și nu trebuia să întrețină o familie cu acest salariu.

Avea timp suficient să se ocupe și de altceva decât de îndatoririle curente, și anume să citească, să învețe pentru examenele de an (susținute oricum în toamnă, ca restanță!). În acest spațiu, studia, cu foarte mare plăcere, fondul din donația Maiorescu, medita asupra viitorului său sau, pur și simplu, discuta cu prieteni³².

La Arhivele Statului *“după principiile de catalogare și clasificare învățate de la Ramiro Ortiz, G. Călinescu clasează fondul de cărți și periodice”*³³, stabilind chiar raporturi de schimb interbibliotecar cu alte biblioteci ale vremii (cum ar fi Biblioteca Regală) sau cu depozitele Casei Școalelor³⁴ și, dovedind că profesia nu i-a fost chiar indiferentă, s-a implicat în mod serios în ceea ce avea de făcut, cunoștințele dobândite de la profesorul său fiindu-i de un real folos.

O altă etapă în evoluția bibliotecilor publice începe în anii de după al doilea război mondial. Prin naționalizarea bunurilor particulare și prin centralizarea administrativă, statul dispunea de resurse financiare și de spații pentru organizarea de noi biblioteci.

Pornindu-se de la ideea culturii de masă, dar mai ales din motivul că bibliotecile reprezentau un bun mediu propagandistic, se impunea un program de înființare a unei rețele de biblioteci publice: *“În genere societatea de după război se constituia pe principiul egalizării, al ștergerii diferențelor (de clasă, de educație, etnică, oraș-sat etc.), al omogenizării, al aducerii tuturor zonelor țării la același nivel. Din acest motiv în anii 1949-1957 au luat ființă nu numai numeroase biblioteci școlare și sătești, dar și municipale și orășenești, realizându-se un progres incontestabil din punctul de vedere al rețelei instituționale. Astfel în 1948-1949 au apărut biblioteci, printre altele, la Hunedoara, Slobozia, Alexandria. În 1950 au fost înființate biblioteci la Slatina, Râmnicu Vâlcea, iar în 1951 la Cluj, Giurgiu, Baia Mare.”*³⁵

Lucian Blaga va avea, în această epocă, o experiență neplăcută, în noua sa funcție de bibliotecar: din 1949, când este îndepărtat de la Universitate, Blaga este obligat să activeze în alte domenii, ajungând să lucreze și ca bibliotecar la Biblioteca Academiei Române, filiala Cluj, avansând, în 1954, până la funcția de director adjunct³⁶.

Trecerea într-un alt registru de preocupări nu a contat foarte mult pentru Lucian Blaga. Pentru el, această profesie trebuia să îi asigure doar un minimum de trai decent: *“Prin grija noii oblăduiri mi se găsisse totuși o slujbă, care era socotită oarecum mai pe măsura puterilor mele. Și slujba, ce mi se impuse, fără a fi întreat*

dacă îmi convine au nu, era aceea de bibliotecar [...] Nu m-a încercat nici măcar sentimentul de umilire și de jignire, care pe alții îi tulbură până la demoralizare, când se văd aduși în situații de atare natură. Vreau să spun că nu m-am simțit câtuși de puțin răvășit sau moralicește răsturnat, că eram împins, cu frumusețelul, de la preocupări de înalt nivel intelectual, cum erau cele universitare, la trepte de simplă tehnică intelectuală și oarecum la munca de jos”³⁷.

Împărțirea teritoriului pe regiuni și trecerea bibliotecilor publice la Ministerul Culturii aduc, după sine, și stabilirea unor reguli de funcționare uniforme.

Din regulamentul de funcționare al vremii, se vede clar că rolul bibliotecii publice erate în primul rând acela de “*centru cultural de educare comunistă*”, prin activitatea sa urmărindu-se “*ridicarea continuă a nivelului ideologic, cultural și profesional al oamenilor muncii*”. Biblioteca era coordonată de Sfatul Popular al regiunii din care făcea parte și funcționa drept pârghie pentru organizarea “*pregătirii și calificării cadrelor de bibliotecă*”. Pregătirea viitorilor bibliotecari era făcută prin cursuri “*scurte*” și seminare, precum și prin “*practica bibliotecarilor nou numiți*”. De asemenea, se specifică faptul că tot ce făcea parte din colecțiile bibliotecii, cărți, reviste, ziare și alte publicații, era pus la dispoziția cititorilor cu scopul primar de “*a propaga învățătura marxist-leninistă*”, menită să lărgască “*orizontul politic și ideologic al oamenilor muncii*”. Pe lângă acest rol important în acea vreme, biblioteca publică avea o serie de sarcini bine stabilite: să aducă la cunoștința utilizatorilor săi, *systematic*, informații despre evenimentele politice din țară, dar și din străinătate; să fie de folos celor ce o frecventau în vederea pregătirii profesionale, dar și pentru îmbogățirea cunoștințelor lor.

Ceea ce este mai important, pentru acea vreme, este faptul că regulamentul de funcționare insista asupra unui aspect al activității care, la prima vedere, nu pare a fi politic, și anume că biblioteca avea sarcina de a atrage cât mai mulți cititori “*cultivând dragostea de citit, făcând populația să considere biblioteca un bun al ei și ajutând pe cititori în folosirea cărții*”³⁸.

Ritmul înființării bibliotecilor publice este încetinit după 1956, acestea trecând prin transformări mai ales administrative. De asemenea, spațiile de care dispuneau încep să fie insuficiente fondurilor de carte în creștere. Lipsa fondurilor bugetare pentru reparații și dotări începe să fie resimțită din ce în ce mai mult.

Trecerea bibliotecilor publice în subordinea Ministerului Culturii impunea măsuri administrative și financiare pentru asigurarea condițiilor de funcționare și a spațiilor și dotărilor. Se face resimțită necesitatea definitivării și uniformizării modului de evidență a publicațiilor, dar și de statistică în toate bibliotecile, stabilirea de norme pentru schimbul interbibliotecar și ideea de a nu permite folosirea bibliotecilor pentru alte scopuri decât acela de promovare a cărții³⁹.

Mai mult, bibliotecile trebuia să aibă următoarele secții (servicii): de completare (achiziție), de evidență, de catalogare și de *păstrare* a cărților, de comunicare (săli de lectură), de împrumut interbibliotecar, de metodică și de referințe bibliografice, pentru copii. La acestea se adăugau: secția bibliotecii mobile (transportarea cărților de către voluntari acolo unde era nevoie), secția muzicală (mediateca) și secția administrativă. Aceste servicii, în special cele adresate cititorilor, erau puse la dispoziție prin personalul aferent. Directorul bibliotecii răspundea de *“averea și toată munca bibliotecii”* și era numit de Sfatul Popular cu avizul Ministerului Culturii. Tot directorul numea personalul, noii angajați având obligația să facă practică de bibliotecă înainte de definitivarea numirii lor pe post. Pentru bunul mers al lucrurilor și *“pentru o organizare mai bună a muncii cu cititorii”*, trebuia ca bibliotecarii să creeze *“un colectiv voluntar format din cititorii care au dat dovadă de dragoste față de carte”*⁴⁰.

Sfatul Popular avea obligația de a asigura un local și condiții materiale (fonduri) suficiente pentru organizarea bibliotecii. Biblioteca trebuia dotată, prin regulament, cu rafturi și dulapuri pentru fondul de documente, mese, birouri și scaune pentru sălile de lectură, împrumut, secția de copii, dar și pentru încăperile unde personalul își desfășura activitatea. Mai erau asigurate fișiere pentru cataloage, cutii pentru fișele cititorilor, vitrine pentru cărți și ziare, ceasornic, mașină de scris, mobilier pentru garderobă și sala de fumat și stingătoare de incendiu⁴¹.

Sub o vădită influență sovietică, bibliotecile publice au fost angrenate în munca de traducere din literatura de specialitate a vremii, considerându-se că punerea în practică a experienței sovietice, cu adaptări la realitatea românească, va transforma biblioteca publică într-un bun instrument politic: *“Punând în practică învățămintele bogatei experiențe a bibliotecilor sovietice în ceea ce privește munca cu masele, bibliotecile noastre vor deveni pârgii puternice ale revoluției culturale din țara noastră [...]”*⁴².

Foarte importantă devine *agitația vizuală*, metodă de publicitate a bibliotecii, care folosea anumite criterii prin care erau transmise mesajele dorite către cititori. Pornind de la programul de funcționare și de la firma bibliotecii, până la pliantul publicitar, anunțul scris sau tipărit, în diverse culori sau alb-negru, și afișul sau panoul publicitar, toate deveneau instrumente de propagandă foarte importante. Aceste forme de publicitate veneau din sfera comercială, dar este totuși recunoscut faptul că activitatea de agitație vizuală este o parte importantă a *propagandei folosită în diverse scopuri ce aveau un caracter mai mult politic decât comercial*.⁴³

Agitația vizuală se organiza numai *sub îndrumarea partidului* și își făcea simțită prezența în toate domeniile de activitate ale bibliotecii, prin acest lucru urmărindu-se popularizarea sarcinilor, obiectivelor, dar mai ales a realizărilor obținute. Se considera că obiectivele principale ale bibliotecii, în special *răspândirea învățaturii marxist-leniniste și popularizarea politicii partidului*, își

găseau realizarea printr-o bună propagandă a cărții ce aparținea domeniului social-politic. Datorită pătrunderii și difuzării pe scară largă a acestor cărți, în primul rând, a documentelor de partid și de stat, și abia mai apoi a cărților din celelalte domenii ale cunoașterii, se făcea o bună propagandă. În acest scop, manifestările luau diferite forme, simple sau complexe.

“O agitația vizuală interesantă, cu forme cât mai variate și sugestive reușește să rețină atenția și interesul persoanelor cărora li se adresează, iar prin conținutul de idei pe care le transmite face educație politică și convinge în același timp pe cititor”⁴⁴. Propaganda vizuală era folosită atât pentru a construi o anumită imagine, cât și pentru a menține acea imagine. Cititorii erau manipulați, încercându-se lămurirea, orientarea și influențarea lor într-o anumită direcție. Ceea ce se făcea în biblioteci, prin diversele forme de agitație vizuală și potrivit propagandei specifice, “avea drept scop sprijinirea muncii de atragere spre lectură a oamenilor muncii, permanentizarea cititorilor, determinarea acestora de a participa la toate acțiunile întreprinse de bibliotecă, popularizarea fondului de cărți și a colecțiilor de ziare și reviste”⁴⁵.

După acest model au funcționat bibliotecile publice românești până în ajun de an 1989, când au fost puse în fața unei noi provocări: aceea de transformare în adevărate instituții de cultură.

După 1989, bibliotecile publice încep să fie văzute drept centre de informare și de dezvoltare culturală în serviciul comunităților locale; colecțiile lor, enciclopedice, reflectă tendințele contemporane ale nevoilor de informare ale oamenilor, dar și evoluția societății. În sistemul bibliotecilor românești locul bibliotecii publice rămâne important mai ales *“prin felul în care este ea percepută de utilizatori, dar și la nivelul indicatorilor statistici. În localitățile mici, ea rămâne singura ofertă culturală care poate întreține un sentiment comunitar și care poate oferi posibilități de formare a copiilor, tinerilor și adulților”⁴⁶.*

Volumul mare și divers de informații produs dar și cerut nu poate fi stăpânit decât prin informatizarea serviciilor (cel puțin a unora dintre ele), pentru a scurta timpul de transmitere a informației de la producător la consumatorul de informație.

“Opțiunea pentru modernizare, pentru introducerea celor mai noi tehnici de achiziție, prelucrare, stocare și diseminare a documentelor și a informațiilor este și aici, ca în orice domeniu de activitate, o condiție hotărâtoare a creșterii eficienței”⁴⁷.

Această opțiune a fost făcută, iar cele mai frecvente informații colectate de către bibliotecile publice sunt: înregistrări bibliografice pentru diferite categorii de documente (cărți, periodice etc.) și date de autoritate. Prelucrarea acestor informații depinde de scopul utilizării lor în bibliotecă – crearea de baze de date, prelucrarea pentru reconversia cataloagelor.

Datorită implicării acestora din ce în ce mai mult în viața comunității, bibliotecile publice au început să ofere în ultimii ani baze de date care conțin cele

mai diferite tipuri de informații (informații culturale, despre piața muncii, despre administrația locală și centrală etc.)⁴⁸.

Bibliografie

1. ANGHELESCU, Mircea. *Echilibru între antiteze: Heliade – o biografie*. București: Editura Univers Enciclopedic, 2001.
2. BANCIU, Doina. *Informatizarea bibliotecilor publice – concepte și practici*. București: Centrul pentru Formare, Educație Permanentă și Management în Domeniul Culturii, 1999.
3. BĂLU, Ion. *Viața lui G. Călinescu*. București: Editura Libra, 1994.
4. BLAGA, Lucian. *Luntrea lui Caron*. București: Editura Humanitas, 1990.
5. BULUȚĂ, Gheorghe. *Civilizația bibliotecilor*. București: Editura Enciclopedică, 1998.
6. EMINESCU, Mihai. *Opere*. Vol. III: *Publicistică. Corespondență. Fragmentarium*. București: Editura Univers Enciclopedic, 1999.
7. GIURESCU, Constantin C. *Amintiri*. București: Editura All Educațional, 2000.
8. GROAPĂ, Corneliu. *Agitația vizuală în bibliotecile de masă*. [Bacău]: Comitetul Regional pentru Cultură și Artă, Biblioteca Centrală Regională Bacău, 1965.
9. HELIADE RĂDULESCU, Ion. *Scrieri alese*. București: Editura Albatros, 1984.
10. HODOȘ, Nerva. *Biblioteci publice libere: o propunere*. București: Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, 1906.
11. IORGA, Nicolae. *O viață de om așa cum a fost*. București: Editura Minerva, 1976.
12. IOSIF, Șt. O. *Opere*. Vol. IV. București: Editura Minerva, 1981.
13. MORARU, Cornel. *Lucian Blaga: monografie, antologie comentată, receptare critică*. Brașov: Editura Aula, 2004.
14. NISTOR, Ion I. *Desvoltarea bibliotecilor noastre publice*. București: Monitorul Oficial și Imprimeria Statului, 1947.
15. OPRIȘAN, Ion. *Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hașdeu*. București: Editura Minerva, 1990.
16. SÎRGHIE, Anca. *Pagini din istoria bibliotecilor*. Sibiu: Editura Alma Mater, 2003.
17. STOICA, Ion. *Criza în structurile infodocumentare: sensuri și semnificații contemporane*. Constanța: Editura Ex Ponto, 2001.
18. STOICA, Ion. Poetul Șt. O. Iosif la Biblioteca Fundației Universitare Carol I din București. În: *Biblioteca*, București, 2002, nr. 3.
19. TZIGARA-SAMURCAȘ, Alexandru. *Memorii: 1931-1936*. București: Editura Vitruviu, 2007.

20. *Familia Aman*. Craiova: Editura Aius, 2003.

21. *Munca bibliotecii de masă*. București: [s. n.], 1952.

22. *Regulamentele de organizare și funcționare ale bibliotecilor din sistemul Ministerului Culturii: aprobate prin ordinul nr. 980 din 31 august 1955 al Ministerului Culturii*. București: [s. n.], 1955

Note

¹ BULUȚĂ, Gheorghe. *Civilizația bibliotecilor*. București: Editura Enciclopedică, 1998, p. 37.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ SÎRGHIE, Anca. *Pagini din istoria bibliotecilor*. Sibiu: Editura Alma Mater, 2003, p. 222.

⁵ HELIADE-RĂDULESCU, Ion. *Scrieri alese*. București: Editura Albatros, 1984, p. 136.

⁶ *Ibidem*, p. 138.

⁷ *Ibidem*, p. 139-140.

⁸ ANGHELESCU, Mircea. *Echilibru între antiteze: Heliade – o biografie*. București: Editura Univers Enciclopedic, 2001, p. 146.

⁹ OPRIȘAN, Ion. *Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hașdeu*. București: Editura Minerva, 1990, p. 188.

¹⁰ *Ibidem*, p. 189.

¹¹ *Ibidem*, p. 186.

¹² NISTOR, Ion I. *Desvoltarea bibliotecilor noastre publice*. București: Monitorul Oficial și Imprimeria Statului, 1947, p. 21.

¹³ EMINESCU, Mihai. *Opere*. Vol. III: *Publicistică. Corespondență. Fragmentarium*. București: Editura Univers Enciclopedic, 1999, p. 1.155-1.177.

¹⁴ *Ibidem*, p. 712.

¹⁵ *Ibidem*, p. 722.

¹⁶ IORGA, Nicolae. *O viață de om așa cum a fost*. București: Editura Minerva, 1976, p. 196.

¹⁷ *Ibidem*, p. 245-246.

¹⁸ HODOȘ, Nerva. *Biblioteci publice libere: o propunere*. București: Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, 1906, p. 3.

¹⁹ *Familia Aman*. Craiova: Editura Aius, 2003, p. 67.

²⁰ *Ibidem*, p. 76.

²¹ TZIGARA-SAMURCAȘ, Alexandru. *Memorii*. Vol. III: 1931-1936. București: Editura Vitruviu, 2007, p. 141.

²² *Ibidem*, p. 144.

²³ *Ibidem*, p.144-145.

²⁴ *Ibidem*, p. 147.

²⁵ STOICA, Ion. Poetul Șt. O. Iosif la Biblioteca Fundației Universitare Carol I din București. În: *Biblioteca*, București, 2002, nr. 3, p. 86.

²⁶ IOSIF, Șt. O. *Opere*. Vol. IV. București: Editura Minerva, 1981, p. 423.

²⁷ *Ibidem*, p. 473.

²⁸ *Ibidem*, p. 478.

²⁹ *Ibidem*, p. 483-498.

³⁰ GIURESCU, Constantin C. *Amintiri*. București: Editura All Educațional, 2000, p. 130-131.

³¹ BĂLU, Ion. *Viața lui G. Călinescu*. București: Editura Libra, 1994, p. 57-58.

³² *Ibidem*, p. 59.

³³ *Ibidem*, p. 69-70.

³⁴ *Ibidem*, p. 69-70.

³⁵ BULUȚĂ, Gheorghe. *Civilizația bibliotecilor*. București: Editura Enciclopedică, 1998, p. 46.

³⁶ MORARU, Cornel. *Lucian Blaga: monografie, antologie comentată, receptare critică*. Brașov: Editura Aula, 2004, p. 155.

³⁷ BLAGA, Lucian. *Luntrea lui Caron*. București: Editura Humanitas, 1990, p. 195-196.

³⁸ *Regulamentele de organizare și funcționare ale bibliotecilor din sistemul Ministerului Culturii: aprobate prin ordinul nr. 980 din 31 august 1955 al Ministerului Culturii*. București: [s. n.], 1955, p. 8.

³⁹ BULUȚĂ, Gheorghe. *op. cit.* București: Editura Enciclopedică, 1998, p. 90.

⁴⁰ *Regulamentele de organizare și funcționare ale bibliotecilor din sistemul Ministerului Culturii: aprobate prin ordinul nr. 980 din 31 august 1955 al Ministerului Culturii*. București: [s. n.], 1955, p. 15-17.

⁴¹ *Ibidem*, p. 17-18.

⁴² *Munca bibliotecii de masă*. București: [s. n.], 1952, p. 4.

⁴³ GROAPĂ, Corneliu. *Agitația vizuală în bibliotecile de masă*. [Bacău]: Comitetul Regional pentru Cultură și artă, Biblioteca Centrală Regională Bacău, 1965, p. 10.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 11.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 15.

⁴⁶ BULUȚĂ, Gheorghe. *op. cit.* București: Editura Enciclopedică, 1998, p. 47.

⁴⁷ STOICA, Ion. *Interferențe biblioteconomice*. Constanța: Editura Ex Ponto, 1997, p. 23-24.

⁴⁸ BANCIU, Doina. *Informatizarea bibliotecilor publice – concepte și practici*. București: Centrul pentru Formare, Educație Permanentă și Management în Domeniul Culturii, 1999, p. 20-25.

ASPECTE ALE MULTICULTURALITĂȚII ÎN BIBLIOTECILE ROMÂNEȘTI

Drd. Simona-Marilena Bursașiu

Considerații generale

Omenirea s-a confruntat, dintotdeauna, cu fenomenul de multiculturalitate, fiecare țară având propria istorie culturală. Societatea românească nu face excepție și probabil că, în contextul Uniunii Europene, va continua să fie una pluriculturală, motiv pentru care bibliotecile trebuie să fie pregătite pentru a putea răspunde acestor cerințe.

Interculturalismul se impune datorită dinamicii structurilor sociale în care trăim. În cadrul acestor structuri, acțiunile de cooperare se extind de la nivel național, la nivel mondial, iar datorită globalizării și a mobilității populației se formează din ce în ce mai multe entități multinaționale, care depășesc frontierele statelor.

Interculturalitatea se datorează diverselor culturi care intră în contact, dialoghează, interacționează, se influențează. Interculturalitatea nu este decât forma exterioară a dinamicii culturale umane, contrapusă fenomenului economico-financiar și politic de globalizare tot mai acut al zilelor noastre. În acest context, serviciile oferite de biblioteci nu trebuie să fie influențate politic sau de către populația majoritară; ele trebuie să întâmpine și nevoile celorlalte grupuri etnice ale populației.

Asocierea între interculturalitate, multiculturalitate și biblioteconomie poate părea neadecvată, însă, după un studiu atent se constată că acestea se completează reciproc. Biblioteca este locul în care educația multiculturală se impune ca obiectiv principal care subliniază legitimitatea diversității etnice, valorile care reflectă pluralismul cultural, principiul egalității de șanse, respectul cultural reciproc și toleranța. Într-o bibliotecă, unul dintre imperative este pregătirea unor strategii pentru această comunicare interculturală la nivelul dialogului propriu-zis, bibliotecar – utilizatori de altă cultură decât cea dată, astfel încât, publicul de altă etnie nu să nu se simtă în afara identității culturale.

Diversitatea etno-culturală în România

Pentru a aprecia diversitatea, se pornește în primul rând de la conștientizarea existenței acesteia și se continuă cu demersul de înțelegere a semnificațiilor și valorilor diversității. Conceptul de diversitate circumscrie existența unui interval de variație larg al unui atribut pe de o parte, iar pe de altă parte, înseamnă respectarea diferențelor de rasă, etnie, gen, religie, vârstă, cultură, abilitate, orientare sexuală, statut social sau educație¹.

În România, conform datelor recensământului din 2002, trăiesc 2.282.846 de locuitori care aparțin altor grupuri etnice decât cel majoritar. Cele mai numeroase sunt în număr de 23 incluzând aici și grupul majoritar al românilor. Analizând aceste cifre putem spune că gradul de variație și diversitate etnică din România este destul de ridicat.

Caracteristici ale diversității etnice din România

A aprecia diversitatea etnică în România înseamnă a conștientiza faptul că există minim 23 de grupuri etnice care trăiesc în țara noastră, a cunoaște câteva informații de bază despre fiecare grup (denumire, limbă vorbită, localizare, elemente de specific cultural) și a respecta valorile și credințele pe care fiecare dintre aceste grupuri le dețin. O persoană care trăiește în România, indiferent de grupul etnic căruia îi aparține, poate aprecia diversitatea etnică demonstrând respect față de fiecare dintre grupurile menționate în continuare, precum și față de alte grupuri etnice nementionate în această enumerare: albanezi, arabi, armeni, bulgari, cehi, chinezi, croați, evrei, germani, greci, italieni, macedoneni, maghiari, polonezi, români, ruși-lipoveni, romi, ruteni, sârbi, slovaci, tătari, turci, ucraineni.

O analiză a discursurilor cu referire la relațiile majoritate-minorități practicate în România după 1989² scoate în evidență existența a trei tipuri distincte: un discurs majoritar, un discurs minoritar conformist și un discurs minoritar revendicativ. Minoritarii conformiști sunt cei care se simt “acasă” în această țară și păstrează relații de bună înțelegere atât cu instituțiile statului, cât și cu cetățenii majoritari. Raporturile dintre majoritate și minoritatea revendicativă se axează pe ideea conform căreia minoritarii revendică drepturi, cât mai mult posibil, iar majoritarii acordă sau cedează cât mai puțin posibil. Orice câștig al minoritarilor echivalează cu o pierdere pentru majoritari.

Discursul minoritar revendică dreptul la o viață internă proprie a comunității respective, recunoscută public. Se folosesc în acest context termeni variați: separare, autonomie, privatitate comunitară sau se face referire la ideea de protecție, menținere, prezervare a identității culturale/naționale proprii, identitate amenințată cu asimilarea de către societatea majoritară. Esența discursului minoritar revendicativ ar fi: “suntem diferiți și vrem să rămânem diferiți și să fim recunoscuți ca atare”.

Discursul majoritar cu referire la minorități se axează pe deschiderea spre comunicare, spre relaționarea cu celălalt, oferită cu generozitate de majoritari și solicitată minoritarilor; pericolul fiind reprezentat de izolare sau segregare a grupurilor minoritare. Esența unui astfel de discurs ar fi deci: “trăim în aceeași țară, prin urmare trebuie să comunicăm, orice tendință de izolare fiind un pericol pentru stabilitatea societății”.

Cele două tipuri de discurs au o idee fundamentală: comunicarea interculturală subminează afirmarea identității, favorizând asimilarea, iar

afirmarea identității în lipsa comunicării interculturale subminează coeziunea și stabilitatea societății. O alegere ar fi deci necesară din această perspectivă: favorizarea fie a identității, fie a comunicării. Am putea astfel vorbi de un continuum având la cele două extremități identitatea, respectiv comunicarea.

Cele două tipuri de discurs majoritar și minoritar sunt devansate de cel al specialiștilor în domeniu și de cel al politicienilor, puțin numeroși, focalizați pe ideea reconcilierii ca singură soluție pentru stabilitatea socială durabilă. Acestea sunt discursurile de tip multicultural și intercultural care, plecând de la recunoașterea diversității culturale, propun modele de societate în care sunt valorizate în egală măsură, atât păstrarea și dezvoltarea identităților specifice, cât și comunicarea interculturală.

Această ultimă variantă de discurs va fi recepționată de cele două grupuri menționate anterior în mod diferit. Opțiunea multiculturală/interculturală va fi privită ca idealistă și lipsită de corespondent în realitate, rămânând deci un discurs steril ce va continua să fie interpretat selectiv de cele două părți: minoritarii accentuând aspectele legate de identitate, iar majoritarii pe cele legate de comunicare. Cealaltă variantă presupune înțelegerea multiculturalității/interculturalității ca un compromis, un punct median în continuumul identitate – comunicare în care ar exista și puțină identitate și puțină comunicare, desigur spre frustrarea reprezentanților ambelor grupuri.

Biblioteca trebuie să fie deschisă tuturor, un spațiu cultural apolitic în care disputele dintre majoritari și minoritari să nu existe, să promoveze și să susțină diversitatea culturală, să fie un membru activ în societate oferind acces și servicii în egală măsură tuturor membrilor comunității. Bibliotecile pun la dispoziție informații pentru cunoașterea “celuilalt”, devenind astfel promovatoare ale bunei înțelegeri.

Rolul bibliotecilor în societatea multiculturală

Analizând rolul bibliotecilor în societatea multiculturală, se constată că bibliotecile publice funcționează pentru diverși utilizatori cu diferite necesități, iar printre aceste necesități trebuie să se enumere și cerințele minorităților existente în comunitatea respectivă.

Biblioteca trebuie să ofere posibilitatea acestor grupuri etnice să se bucure de moștenirea lor culturală în limba maternă, prin intermediul documentelor scrise, al CD-urilor, al casetelor video sau al DVD-urilor; să ofere imigranților posibilitatea de a citi ziare, reviste sau de a accesa Internetul, venind în contact cu informația din țările de origine; să ofere posibilitatea tinerilor ca prin intermediul tipurilor de documente în limba maternă, să învețe și să folosească activ această limbă; să ofere posibilitatea de a învăța limba noii țări ca pe o a doua limbă maternă; să dea posibilitatea noilor membri ai unei etnii să-și găsească propriul drum în societate prin oferirea informațiilor existente și acces la resursele

necesare; să ofere, prin amenajarea încăperilor, spațiu pentru festivități și ceremonii culturale în scopul celebrării și trăirii propriei culturi; să creeze oportunitatea grupurilor etnice de a se informa asupra culturii altor etnii; să încurajeze învățarea pe tot parcursul vieții (Life Long Learning – Formare continuă); să sprijine imigranții pentru a-și găsi un loc în societate, să se simtă acasă; să promoveze toleranța între diversele grupuri etnice, sprijinind conștientizarea diversității culturale și să ofere informații privind o mai bună înțelegere a diferențelor.

Beneficiile serviciilor unei biblioteci bine organizate, care deservește cetățenii și societatea în sine, sunt dificil de cuantificat, însă nu trebuie subapreciate. Pregătirea serviciilor pentru promovarea unei societăți multiculturale este o investiție profitabilă nu numai pentru bibliotecă ci și pentru societate.

Angajamentul multicultural al unei biblioteci

Acesta este condiționat de mai multe aspecte cum ar fi politica locală și națională, viziunea asupra misiunii bibliotecii, conducerea și managementul bibliotecii, liniile directoare ale bibliotecii, planificarea personalului, echipa de angajați și echipa de “acțiune”, împărțirea bugetului, cooperarea multidisciplinară cu partenerii bibliotecii, documentarea, precum și cercetarea și informarea.

“Inima”³ unei biblioteci e reprezentată de colecțiile sale, cărți, materiale audio-video, documente electronice, etc, care sunt disponibile utilizatorilor. Dezvoltarea colecțiilor pentru a veni în întâmpinarea necesităților grupurilor culturale multietnice, ar trebui să fie unul dintre obiectivele politicilor de achiziție. Biblioteca trebuie să dețină documente pe diferite suporturi în scopul întâlnirii cu alte culturi, având responsabilitatea de a informa publicul despre istoria, moștenirile culturale, obiceiurile și contribuțiile grupurilor etnice, precum și responsabilitatea de a înlocui prejudecățile și imaginile deformate despre anumite grupuri, cu informații construite pe acuratețe.

Prețuirea interculturală, a fiecărui grup etnic majoritar sau minoritar, respectul pentru altă minoritate, reprezintă un imperativ pentru educația actuală. În acest context bibliotecile trebuie să își asume responsabilitatea modernizării și asigurării serviciilor de calitate care să favorizeze accesul la informație pentru toți utilizatorii săi, dincolo de diferențele culturale, etnice sau lingvistice. Așa cum sublinia de altfel și profesorul Ion Stoica, “bibliotecile sunt parteneri și nu adversari ai schimbării. Scopurile lor sunt legate de esența existenței și a dezvoltării societății. Numai formele manifestării lor au putut rămâne, uneori și parțial, în afara ritmurilor vremii. Aici trebuie acționat, dar nu din poziții defetiste, ci alături de întregul front al cunoașterii, la fel de motivat și de îndrăzneț, în numele aspirațiilor comune pentru progres și înălțare umană”⁴.

Biblioteca este locul în care educația multiculturală se impune ca proces, ca obiectiv principal care subliniază legitimitatea diversității etnice, valorile care

reflectă pluralismul cultural, principiul egalității de șanse, respectul cultural reciproc și toleranța. “Modernizarea activității bibliotecilor s-a impus tot mai mult în epoca actuală. Nicio altă categorie de instituții culturale (teatre, muzee ....) nu a cunoscut o asemenea nevoie de modernizare și actualizare”⁵.

Strategiile multiculturalismului în bibliotecile specializate care se adresează utilizatorilor au în vedere sensibilizarea lor în procesul de cunoaștere a pluralității modurilor de viață, a diferitelor modalități de analizare și experimentare a vieții, a felului de a privi istoria și tradiția, precum și combaterea practicilor opresive și discriminatorii. Aceste strategii sunt susținute de documente (materiale tipărite și electronice despre diverse culturi, acțiuni și activități dedicate celebrării diversității etnice, culturale etc.).

Influențele culturale și etnice se stabilesc pe parcursul dezvoltării umane și se instituie în trăsăturile principale care vor constitui sensul de a fi al persoanei și identitatea sa în viață, iar comunicarea interculturală este dialogul optim între identități. Multiculturalismul își propune să atenueze tensiunea prin promovarea unor aspecte legate de comunicare interculturală, relații interpersonale, schimbarea de perspectivă, analiza contextuală, înțelegerea unui punct de vedere diferit și a modului în care condițiile culturale afectează valorile, atitudinile, credințele, preferințele, așteptările și comportamentul.

Biblioteca trebuie să dețină documente pe diferite suporturi în scopul acestei întâlniri cu alte culturi, având responsabilitatea de a informa publicul despre istoria, moștenirile culturale, obiceiurile și contribuțiile grupurilor etnice, precum și responsabilitatea de a înlocui prejudecățile și imaginile deformate despre anumite grupuri cu informații construite pe acuratețe, iar bibliotecarii reprezintă o categorie socio-profesională pentru care comunicarea este un aspect practic major al vieții lor profesionale.

Serviciile interculturale în bibliotecă sunt considerate acele oferte, care deservește societatea multiculturală și membrii ei. Prezentarea bibliotecii în limbi străine, cursuri de formare pe teme interculturale pentru angajații bibliotecii, colecții în limbi diverse, configurarea calculatoarelor pentru a suporta scrierea cu caractere speciale de exemplu chirilice sau grecești, în mai multe limbi, care să facă posibilă cercetarea – toate acestea se însușează sub titlul de “activitate interculturală în bibliotecă”. Bibliotecile au o contribuție importantă în integrarea emigranților și etnicilor în stat și comunitate.

Reglementări în vigoare privind activitatea interculturală în biblioteci

Prin activitate interculturală în bibliotecă se înțelege profunzimea funcțiilor și a măsurilor cu care reacționează o bibliotecă la diversitatea culturală a societății actuale, de exemplu:

- biblioteca – loc al integrării și al educației interculturale,
- biblioteca – loc al însușirii și exersării limbii din copilărie,

– biblioteca – punte de legătură cu alte țări.

Conferința generală a UNESCO din 20 octombrie 2005 a aprobat convenția de protecție și promovare a formelor de exprimare a diversității culturale. Se stabilește astfel baza obligatorie a dreptului internațional pentru legislația tuturor statelor, la politică culturală proprie ce a intrat în vigoare în 18 martie 2007⁶.

În cadrul IFLA, secțiunea pentru servicii de bibliotecă într-o societate multiculturală a elaborat o serie de documente de bază pentru activitatea interculturală în bibliotecă:

*Cele zece motive pentru activitatea interculturală în bibliotecă*⁷

*Directive IFLA: Societăți multiculturale – îndrumări pentru serviciile de bibliotecă*⁸

*Manifestul Bibliotecilor Multiculturale IFLA*⁹

*Directive pentru dezvoltarea și promovarea colecțiilor de materiale și servicii multilingve ALA*¹⁰.

Analiza bibliotecii din perspectivă multiculturală

Mulți dintre bibliotecari își pun întrebarea cât de multiculturală este instituția în care lucrează¹¹, ce trebuie să facă în cazul în care deservește o comunitate multiculturală, și ce indicatori trebuie să urmărească.

Sarcina bibliotecii dumneavoastră este de a veni în întâmpinarea tuturor grupelor sociale din orașul dumneavoastră și de a le furniza documente și informații.

Biblioteca dumneavoastră și-a stabilit scopuri clare și cuantificabile pentru a îndeplini această sarcină și se fac evaluări periodice ale rezultatelor.

Biblioteca dumneavoastră face aceste obiective publice și le aduce la cunoștința autorităților, se străduiește să obțină recunoașterea necesară și face clară măsura în care scopurile bibliotecii se suprapun cu politica regională sau națională.

Conducerea bibliotecii dumneavoastră manifestă convingerea clară și angajamentul personal pentru ca aceste scopuri să fie atinse.

Directorii diverselor departamente din biblioteca dumneavoastră sunt responsabili pentru obținerea acestor obiective și sunt apreciați după succesul lor.

Biblioteca dumneavoastră pe baza datelor statistice ale populației sau pe baza altor date statistice face cercetări privind dezvoltarea demografică în zona aferentă și folosește rezultatele ca bază de pornire în elaborarea principiilor directe și a obiectivelor.

În biblioteca dumneavoastră se angajează colaboratori de altă naționalitate astfel încât componența personalului să corespundă pe cât posibil componenței demografice.

În biblioteca dumneavoastră angajații vorbesc principalele limbi ale populației din orașul dumneavoastră. Există tradus material informativ, OPAC și sisteme de gidare în mai multe limbi.

Biblioteca dumneavoastră cooperează cu diferite grupuri sociale

Biblioteca dumneavoastră dispune de un program variat de evenimente, care este conceput special pentru diverse grupuri etnice care reprezintă un grup țintă. Programul de evenimente este parte integrantă a muncii zilnice.

În bugetul de achiziție al bibliotecii dumneavoastră este stabilit un procent pentru cumpărarea de material pentru învățarea limbii țării precum și de material audio-video, care familiarizează imigranții cu țara dumneavoastră și îi ajută la obținerea cetățeniei.

În bugetul de achiziție a bibliotecii dumneavoastră este stabilit un procent pentru cumpărarea de material în limba diferitelor grupuri etnice ale țării.

Biblioteca dumneavoastră cooperează cu alte instituții din regiune pentru ca diversitatea culturală să poată fi echitabilă.

În biblioteca dumneavoastră există reguli definite în scris privind respectarea mediului și a obiceiurilor diversității culturale în ceea ce privește conduita între utilizatori și angajați.

Angajații bibliotecii vor fi instruiți în timpul programului de lucru privind conduita față de utilizatorii și vizitatorii ce provin din medii culturale diferite.

Costurile privind ofertele bibliotecii pentru imigranți, precum și cele pentru angajații care au ca îndatoriri să le promoveze, vor fi suportate din bugetul alocat.

Implementarea cu succes a serviciilor bibliotecii pentru o societate multiculturală

Dacă biblioteca dorește să implementeze cu succes servicii pentru minorități și emigranți va trebui să se respecte “trei reguli de aur”¹². Conducerea bibliotecii își asumă răspunderea pentru implementarea deciziilor luate, fiind necesar respectul în comunicarea cu persoanele sau grupurile aparținând diverselor etnii. Proiectul ce se dorește implementat trebuie să țină seama de toate aspectele, astfel încât rezultatul să nu fie doar o sumă de măsuri.

Lista de control a măsurilor în vederea obținerii reușitei ar trebui să asigure dezvoltarea de servicii pentru minorități și imigranți, și să fie în viziunea conducerii o prioritate; astfel se va bucura de acordarea de fonduri necesare. Este nevoie de existența unui plan strategic cu scopuri clare și cuantificabile și să se definească măsurile ce trebuie luate pentru a realiza scopurile propuse.

Este necesară căutarea de sprijin atât politic, întrucât angajamentul bibliotecii în acest sens trebuie susținut de către finanțatori, cât și de colaboratori interesați. Conducerea trebuie să-i identifice și să-i susțină pe acei angajați care consideră din diverse motive că implementarea de astfel de servicii este necesară.

Trebuie să se colaboreze cu instituțiile abilitate privind structura populației întrucât există fluctuații mari de la un an la altul, și cu diversele grupe de utilizatori, existând adesea diferite organizații care grupează vorbitorii unei limbi sau o comunitate de imigranți. Se poate aprecia astfel mai ușor care sunt interesele comunității respective și se poate observa cum reacționează la inițiativa bibliotecii.

Realizarea de rețele și căutarea de posibili parteneri care să fie interesați de aceleași obiective poate ușura procesul de găsimă a resurselor pentru implementarea proiectului și formarea personalului.

Trebuie stabilite prioritățile care diferă de la o bibliotecă la alta. Unele pot considera ca fiind prioritare informarea emigranților sau a minorităților și realizarea de evenimente, iar altele completarea colecțiilor și resursele de pe Internet.

Evaluarea proiectului este esențială pentru a observa care dintre scopuri au fost și atinse pentru că trebuie să se păstreze flexibilitatea în fața schimbărilor din structura populației și a clasei politice. Dacă aceste servicii se integrează în sarcinile de serviciu, se poate întâmpla ca și utilizatorii să-și aducă contribuția la realizarea lor.

Studiu de caz asupra paginilor Web ale bibliotecilor românești

Prin intermediul Internetului bibliotecile au posibilitatea de a-și promova imaginea globală și serviciile oferite. Din păcate nu toate bibliotecile din România profită de avantajele oferite de tehnologia actuală deși considerăm că pentru utilizatori este comod și la îndemână, iar costurile de realizare a paginilor Web pot fi reduse.

Metodologia cercetării

Scopul cercetării. Paginile Web ale unei organizații sunt considerate o oglindă fidelă a acesteia. Analiza își propune să releve gradul de răspândire a serviciilor din perspectivă multiculturală și gradul de conștientizare a acestei necesități.

Obiectivele cercetării constau în relevarea existenței, dezvoltării și utilizării instrumentelor specifice serviciilor de bibliotecă într-o societate multiculturală.

Elementele propuse a fi clarificate sau confirmate sunt existența paginilor Web traduse în mai multe limbi, descrieri ale serviciilor oferite de bibliotecă accesibile în limbile de circulație internațională sau locală, precum și accesibilitatea oferită de interfața catalogului electronic de a realiza căutarea în mai multe limbi.

Colectivitatea cercetată este reprezentată de site-urile bibliotecilor județene românești.

Metoda de recoltare a informațiilor. Pentru a putea răspunde cât mai bine obiectivelor cercetării am optat pentru căutarea individuală cu ajutorul motorului de căutare Google a fiecărui site și am întocmit o listă ce poate fi văzută în paginile ce urmează.

Mărimea eșantionului este de 41 de biblioteci județene din România dintre care doar 35 sunt accesibile on-line prin pagină Web proprie.

Perioada de culegere a informațiilor a fost în lunile septembrie și noiembrie 2009 fiind prelucrate, analizate și interpretate în perioada imediat următoare.

Privind instrumentul de culegere a informațiilor, am elaborat o grilă de evaluare alcătuită din patru rubrici una de identificare și trei de natură comunicațională privind limba de redactare a conținutului informațional. Această grilă a fost completată și ulterior interpretată.

Analiza și interpretarea rezultatelor cercetării

Ne dorim ca bibliotecile să vină în întâmpinarea utilizatorilor, să fie utilizate de un număr cât mai mare de utilizatori, însă într-o societate în continuă schimbare în care timpul este de mare preț pentru utilizator, serviciile oferite de biblioteci nu sunt la nivelul așteptărilor.

Biblioteci județene din România	Limbă site - Pagina de întâmpinare	OPAC - Catalogul on- line al bibliotecii	Serviciile - descrierea serviciilor oferite
Alba - Alba-Iulia	RO		RO
Arad - Arad	RO		RO
Argeș - Pitești	RO - ENG	RO	RO - ENG
Bacău - Bacău	RO	RO	RO
Bihor - Oradea	RO	RO	RO
Bistrița - Năsăud			
Botoșani - Botoșani			
Brașov - Brașov	RO - FR - ENG	ENG	
Brăila - Brăila	RO		RO
Buzău - Buzău	RO		RO
Caraș Severin - Reșița			
Călărași- Călărași	RO		RO
Cluj - Cluj-Napoca	ENG - FR - HU - IT - RO	RO	ENG - FR - HU - IT - RO
Constanța - Constanța	RO	RO	RO
Covasna - Sfântu Gheorghe	HU - RO - ENG	HU - RO - ENG	HU - RO - ENG
Dâmbovița - Târgoviște	RO		RO
Dolj - Craiova	RO - ENG	RO	
Galați - Galați	RO	RO	RO
Giurgiu-Giurgiu	RO-ENG		
Gorj - Târgu Jiu			
Harghita - Miercurea Ciuc	HU - RO	RO - HU	HU - RO
Hunedoara - Deva	RO		
Ialomița - Slobozia	RO		RO
Iași - Iași	RO	RO	RO
Ilfov - București	RO - ENG - FR	RO - ENG	
Maramureș - Baia Mare	RO	RO	RO
Mehedinți - Drobeta Turnu Severin	-	-	-
Mureș - Târgu Mureș	HU - RO	DE - RO -HU - ENG	RO - HU
Neamț - Piatra Neamț	RO - ENG	RO	
Olt - Slatina	RO		
Prahova - Ploiești	RO - ENG		RO - ENG
Satu Mare - Satu Mare			
Sălaj - Zalău	RO-ENG	RO	RO
Sibiu - Sibiu	RO	ENG	
Suceava - Suceava	RO		RO
Teleorman - Alexandria	RO		RO
Timiș - Timișoara	RO		RO
Tulcea - Tulcea	RO - ENG - FR		
Vâlcea - Râmnicu Vâlcea	RO	RO	
Vaslui - Vaslui	RO	RO	
Vrancea - Focșani	RO - ENG	RO	RO-ENG

*Legenda prescurtărilor folosite:

RO-limba română

ENG- limba engleză

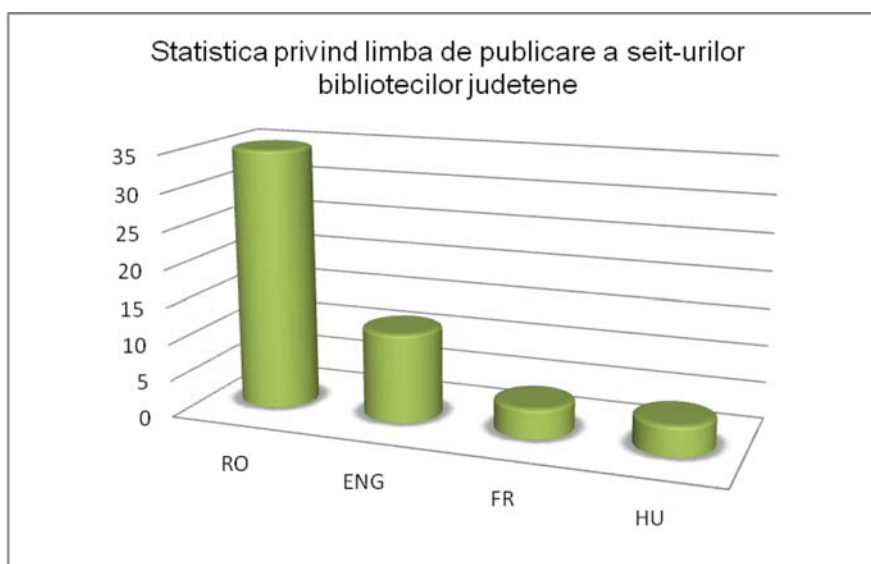
FR- limba franceză

HU- limba maghiară

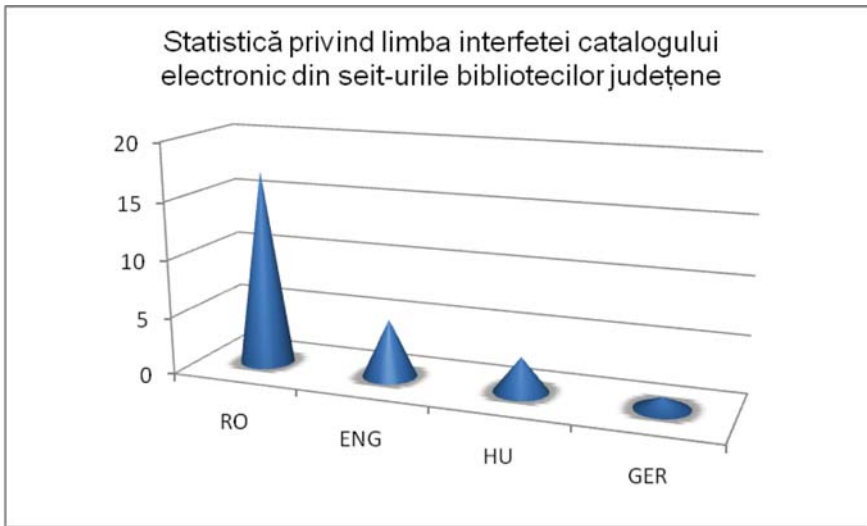
IT- limba italiană

GER-limba germană

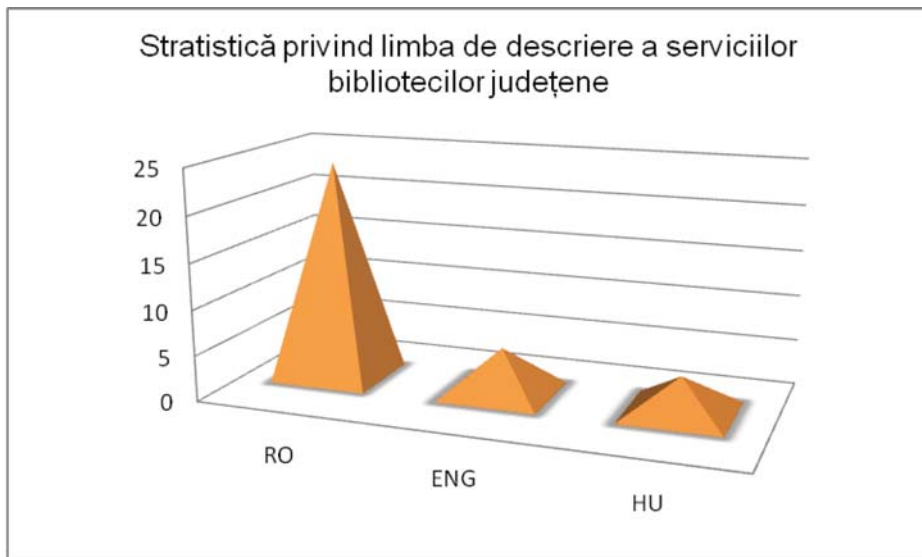
Urmare a unei scurte analize (vezi mai sus) privind modul de diseminare a informației din punct de vedere multicultural, putem observa în cazul bibliotecilor județene din țară că din totalul de 41 de biblioteci, doar 35 sunt prezente pe Internet cu pagina Web proprie dintre care 21 doar în limba română. Din cele 35 de site-uri găsite pe Internet 12 au traducere și în limba engleză, 4 și în maghiară și tot 4 și în limba franceză. Menționăm că există posibilitatea de a utiliza o unealtă Web (Google translate) de traducere a paginilor Web la care a apelat Biblioteca Județeană “Octavian Goga” din Cluj, însă traducerea este imperfectă și servește mai mult pentru orientarea în cadrul paginii.

Privind accesul la catalogul on-line al bibliotecilor județene analizate, este de menționat faptul că doar 20 dintre ele oferă acest serviciu. Predomină interfața exclusiv în limba română pentru 14 biblioteci, majoritatea fiind bibliotecile care au adoptat programul Tinread, două oferă acces doar în limba engleză și trei și în limba maghiară. Programul bibliotecii din Târgu Mureș (Alephino) oferă acces la modulul OPAC și în limba germană. Acest program dedicat bibliotecilor cu un număr mai redus de documente face posibilă și conectarea la sistemul de căutare Metalib.

O descriere a serviciilor oferite de bibliotecă există în limba română numai în 24 dintre bibliotecile din totalul de 35 existente pe în Internet, iar dintre acestea doar cinci au traducere în limba engleză și patru și în limba maghiară.

Raportat la structura populației pe județe după etnie, precum și la nivelul întregii țări, atât după etnie, cât și după limba maternă din România, putem observa că minoritățile sunt slab reprezentate.

Biblioteca în conformitate cu normele europene

Uniunea Europeană intervine în fundamentarea politicilor culturale adoptând principiul subsidiarității¹³ conform căruia nu intervine în definirea politicilor culturale naționale, statele respective și comunitățile lor regionale și

locale fiind cele care vor defini propriile politici culturale în funcție de propriile nevoi. Prin Tratatul de la Amsterdam din 1997 prin art. 151 al. 4 se decide că “trebuie să se țină cont de cultură și de diversitatea culturală în toate politicile dezvoltate de comunitate”¹⁴.

Biblioteca publică trebuie să se integreze prin toate mijloacele posibile în mediul extern și să nu aștepte să fie integrată, în aceeași măsură în care și individul trebuie să se integreze mediului său, să fie atent la apariția noilor interese și nevoi, preferințe și motivații, la noile categorii de utilizatori cărora le sunt necesare lucrări de tip special sau la evoluția concepției de loisir¹⁵, în raport cu care trebuie regândite colecțiile și serviciile.

Toți utilizatorii au dreptul la servicii de bibliotecă publică livrate într-o manieră ajustată nevoilor. Biblioteca publică trebuie să-și asume obligația adaptării serviciilor, politicilor, echipamentelor și a resurselor pentru a garanta persoanelor cu dizabilități că vor fi beneficiarele bogăției de resurse existente în colecțiile sale.

Pe de altă parte, bibliotecile publice sunt nevoite tot mai mult să pună accent pe mijloacele de atragere a utilizatorilor prin crearea condițiilor de atractivitate prin intermediul unor servicii și facilități noi: jocuri pe calculator, jocuri video, verificarea corespondenței electronice, copierea în format electronic a documentelor full – text, facilități de regăsire a informației, instruirea utilizatorilor de resurse electronice, meditații cu profesori particulari, cursuri, servicii pentru copii și tineret, acces la Internet, acces online la resursele din rețea ale bibliotecii, etc.

Concluzii

Putem observa că există deja atât reglementări cât și instrucțiuni pentru o bună reușită în realizarea unei biblioteci multiculturale, rămânând doar să conștientizăm necesitatea acestui proiect și să punem în aplicare cele de mai sus chiar și în bibliotecile românești.

Implementarea în bibliotecă a principiilor culturale pe care Uniunea Europeană le-a formulat ne poate aduce un punct în plus la evaluarea pentru integrare, dar cel mai important este că populația ar trăi în armonie, bucurându-se de beneficiile culturale oferite de demararea unor astfel de servicii.

În țara noastră, cu ajutor mai mult sau mai puțin din afară, s-a început conștientizarea importanței acestor aspecte și s-au scris articole și s-au organizat conferințe urmând să fie implementate în activitatea cotidiană a bibliotecii. Aș exemplifica aici Conferința “Biblos” de la Brașov din 2008, de la Biblioteca Județeană George Barițiu, cu ocazia anului European al Dialogului Intercultural.

Aprecierea diversității înseamnă și realizarea sistematică și conștientă a educației multiculturale. Educația multiculturală este în primul rând un proces de transformare a sinelui, a școlilor, a societății și a instituțiilor care deservește societatea printre care și biblioteca și are câteva trăsături de bază: fiecare are dreptul la șanse egale de a-și dezvolta pe deplin potențialul; fiecare are dreptul să

fie pregătit pentru a participa competent la o societate în care gradul de interculturalitate este în creștere; fiecare bibliotecar are dreptul de a fi pregătit să faciliteze eficient învățarea fiecărui utilizator, indiferent cât este de asemănător sau diferit din punct de vedere cultural; bibliotecile sunt agenți activi în încetarea opresiunii de orice tip și în producerea de utilizatori activi din punct de vedere social și al gândirii critice; bibliotecarii trebuie să-și asume un rol mai activ în reexaminarea tuturor practicilor biblioteconomice și a modului în care acestea influențează utilizatorul și societatea.

Bibliografie

1. BĂLĂEȚ, DUMITRU. Multiculturalism și biblioteconomie. În: *Biblioteca*, nr. 7, 2008, p. 208.
2. Consiliul Europei. *In from the margins: a contribution to the debate on culture and development in Europe*. Council of Europe Press, 1997.
3. DIJAN, J. M. *Politici culturale: apusul unui mit*. Timișoara: Fundația Interart Triade, 2005.
4. IVAS, Corina. *Teză de doctorat*. Timișoara, 2008.
5. LARSEN J. I.; JACOBS D. L.; VLIMMEREN T. van. *Kulturelle Vielfalt: Konzepte und Erfolgsfaktoren multicultureller Bibliotheksarbeit*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2004.
6. STOICA, Ion. *Puterea cărții*. Constanta: Ex Ponto, 2005.
7. UNESCO. Action Plan on Cultural Policies for Development. 2 aprilie 1998. <http://www.unesco.org/cpp/uk/declarations/cultural.pdf> (accesat august 4, 2009).
8. Commission of the European Communities. *Communication from the Commission to the European Parliament, the council, the European Economic and Social Committee of the Regions on a European agenda for culture in a globalizing world*. Brussels, 10.5.2007.
9. *Interculturalitate*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2002.
10. NEUBAUER, Wolfram. *Marketingul în biblioteci*, București, Editura Kriterion, 1998.
11. GORCEA Amelia coord., *Diversifică-ți predarea! Calendar multicultural*, Cluj-Napoca: Fundația CRDE, 2007, p. 7.
<http://www.edrc.ro/docs/docs/Calendar%20multicultural.pdf>
(accesat în 20 septembrie 2009).

Webgrafie

1. Wie interkulturell ist Ihre Bibliothek? accesibil la adresa: <http://www.bibliothekportal.de/> *hauptmenue/themen/bibliothekskunden/interkulturelle-bibliothek/checkliste/*, tradus în limba română de Simona Bursașiu.

2. Convenție din 20/10/2005 asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale, 20 octombrie 2005, Paris, accesibil la http://www.euroticket.ro/legislatie/conventie_diversitate_culturala_paris.php.

3. Daseinsberechtigung für multikulturelle Bibliotheksdienste, accesibil on-line la: <http://archive.ifla.org/VII/s32/pub/s32Raison-de.pdf>, tradus în limba română de Simona Bursașiu.

4. Multicultural Communities-Guidelines for Library Services, accesibil pe pagina Web a IFLA la: <http://www.ifla.org/en/publications/guidelines-for-library-services>, tradus în limba română de Simona Bursașiu și Flavia Bembea

5. The IFLA Multicultural Library Manifesto: The Multicultural Library – a gateway to a cultural diverse society in dialogue, accesibil și în limba română la: <http://www.ifla.org/en/publications/the-ifla-multicultural-library-manifesto>, tradus de Simona Bursașiu și Flavia Bembea.

6. Guidelines for the Development and Promotion of Multilingual Collections and Services, accesibil pe pag Web a ALA la secțiunea RUSA: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/rusa/resources/guidelines/guidemultilingual.cfm>.

7. GOARCEA, Amelia coord., *Diversifică-ți predarea! Calendar multicultural*, Cluj-Napoca: Fundația CRDE, 2007, p. 7, accesibilă pe: <http://www.edrc.ro/docs/docs/Calendar%20multicultural.pdf> (20 septembrie 2009).

Note

¹ GORCEA, Amelia coord. *Diversifică-ți predarea! Calendar multicultural*. Cluj-Napoca: Fundația CRDE, 2007, p. 7, accesibil pe: <http://www.edrc.ro/docs/docs/Calendar%20multicultural.pdf>. (20 septembrie 2009).

² RUS, Călin. *Relațiile interculturale din România – o perspectivă psihosociologică în Interculturalitate*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2002, p. 44.

³ INGEMANN LARSEN, Jens; JACOBS Deborah L.; Vlimmeren, Ton van. *Kulturelle Vielfalt: Konzepte und Erfolgsfaktoren multikultureller Bibliotheksarbeit*. Bertelsmann Stiftung, Gütersloh, 2004, p. 31

⁴ STOICA, Ion. *Puterea cărții*. Ex Ponto, Constanța, 2005, p. 38.

⁵ BĂLĂEȚ, Dumitru. Multiculturalism și biblioteconomie. În: *Biblioteca*, nr. 7, 2008, p. 208.

⁶ Convenția din 20/10/2005 asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale, 20 octombrie 2005, Paris, accesibil la http://www.euroticket.ro/legislatie/conventie_diversitate_culturala_paris.php.

⁷ Daseinsberechtigung für multikulturelle Bibliotheksdienste, accesibil on-line la: <http://archive.ifla.org/VII/s32/pub/s32Raison-de.pdf>, tradus în limba română de Simona Bursașiu.

⁸ Multicultural Communities-Guidelines for Library Services, accesibil pe pagina Web IFLA la: <http://www.ifla.org/en/publications/guidelines-for-library-services>, tradus în limba română de Simona Bursașiu și Flavia Bembea.

⁹ The IFLA Multicultural Library Manifesto: The Multicultural Library – a gateway to a cultural diverse society in dialogue, accesibil și în limba română la: <http://www.ifla.org/en/publications/the-ifla-multicultural-library-manifesto>, tradus de Simona Bursașiu și Flavia Bembea.

¹⁰ Guidelines for the Development and Promotion of Multilingual Collections and Services, accesibil pe pag Web ALA (American Library Association) la secțiunea RUSA (Reference and User Services Association): <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/rusa/resources/guidelines/guidemultilingual.cfm>, tradus de Simona Bursașiu și Flavia Bembea.

¹¹ Wie interkulturell ist Ihre Bibliothek? accesibil la adresa: <http://www.bibliotheksportal.de/hauptmenue/themen/bibliothekskunden/interkulturelle-bibliothek/checkliste/>, tradus în limba română de Simona Bursașiu.

¹² INGEMANN LARSEN, Jens; JACOBS, Deborah L.; VLIMMEREN, Ton van. *Kulturelle Vielfalt: Konzepte und Erfolgsfaktoren multikultureller Bibliotheksarbeit*. Bertelsmann Stiftung, Gütersloh, 2004, p.70.

¹³ **subsidiaritate** s.f., “concept socio-politic, managerial și cibernetic potrivit căruia problemele apărute la un moment dat, într-o organizație sau un sistem, sunt soluționate la cel mai apropiat nivel decizional al acestora”, din fr. *subsidiarité*, conf. DEX-on-line, <http://dexonline.ro/search.php?cuv=subsidiaritate> (27 septembrie 2009).

¹⁴ Tratatul de la Amsterdam din 1997, accesibil și la http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/amsterdam_treaty/index_en.htm.

¹⁵ **loisir** [loazír] s. n. timp liber (al cuiva), folosire optimă a timpului liber, potrivit dorințelor și înclinațiilor individului. (< fr. *loisir*), conf. DEX-on-line accesibil la: <http://www.dexonline.news20.ro/cuvant/loisir.html> (27 septembrie 2009).

LECTURA FEMEILOR ÎN MAREA BRITANIE ÎN SECOLELE AL XVII-LEA ȘI AL XVIII-LEA: ASPECTE SOCIOLOGICE ȘI BIBLIOLOGICE

Drd. Ioana Mitea

Educația femeilor în Anglia: influențe, atitudini și tendințe

Până în secolul al XV-lea, în Marea Britanie doar câteva categorii sociale învățau să citească. Alfabetizarea era în acea vreme primul instrument al diseminării cunoștințelor religioase și laice, precum și un foarte eficient instrument de comunicare interpersonală, iar scrisul contribuia la buna funcționare a economiei și a societății, inclusiv la ținerea evidenței treburilor casei și a moșiei. În perioada Evului Mediu, în care femeile se ocupau de casă și aveau și responsabilități de ordin ecleziastic, scrisul și cititul le erau tot atât de necesare pe cât le erau bărbaților.

Înainte de secolul al XVI-lea, structura familială și comunitară a societății preindustriale le permitea femeilor să se implice, chiar dacă nu atât de mult ca bărbații, într-o serie largă de activități. Femeile mai sărace învățau să citească de mici, la fel ca bărbații din aceeași categorie socială. Femeile de rang mai înalt sau cele ce trăiau în mănăstiri sau în apropierea acestora aveau acces la o educație religioasă și laică mai diversă.

Situația s-a schimbat în secolul al XVI-lea, o dată cu reforma protestantă, care s-a încheiat cu cei patruzeci de ani de domnie ai reginei Elisabeta I.

Spre deosebire de perioada anterioară, a scolasticismului religios, umanismul a luptat pentru eliberarea de constrângeri a conștiinței și a comportamentului. Umaniștii au pus accentul pe învățătura clasică greacă și latină, recomandând, printre altele, ca femeile să aibă acces la o educație mai înaltă. Unul dintre cei mai angajați umaniști a fost Sir Thomas More (1478-1535), care a contribuit la creșterea nivelului de educație al femeilor din clasele superioare în domenii ca literatura clasică, filosofia, matematica, astronomia, fizica, logica și retorica. More însuși s-a ocupat de educația femeilor de la o vârstă fragedă, inclusiv de cea a celor trei fiice ale sale, care au devenit un model pentru familiile nobile ale vremii.

Caterine de Aragon, fiica Isabellei de Castilla și a lui Ferdinand al Spaniei și prima soție a lui Henric al VIII-lea, era o susținătoare a umanismului. A fost sursa de inspirație a lucrării lui Erasmus, **On Christian Matrimony**, lucrare care sprijinea ideea educației femeilor, și l-a adus la curtea Angliei pe Vives pentru a se ocupa de educația fiicei ei, Maria Tudor. Tratatul lui Vives, **The Instruction of a Christian Woman** (1523), care avea ca subiect educația femeilor, a influențat cel mai mult Europa secolului al XVI-lea, având mare succes în Anglia.

Un alt umanist eminent, Roger Ascham (1515-1568), a fost tutorele prințesei Elisabeta și apoi secretarul Mariei I a Scoției.

Astfel, până în anul 1540, ideea unei educații clasice cât mai complete, care se desprindea de accentul pus în trecut pe religie, devenise una acceptată de femeile din societatea înaltă. Până în anul 1540, reforma protestantă a deschis drumul unor alte schimbări în educația femeilor. Doctrina protestantă susținea studiul Bibliei în limbile vernaculare și nu în latină, făcând textele religioase accesibile nu doar clerului și învățaților care cunoșteau latina, ci și tuturor celor care știau să citească.

Grupurile protestante și liderii lor nu cădeau de acord în problema educației femeilor. John Knox (?1505-1572), fondatorul prezbiterianismului scoțian, a avut o atitudine vehement antifeminină în tratatul său **First Blast of the Trumpet Against the Monstrous Regiment of Women** (1558?). Luther însă a susținut educația femeilor, insistând pentru învățământ primar și gimnazial obligatoriu pentru fete și băieți, precum și pentru un nivel avansat de educație pentru cei ce urmau o calificare. Luther nota de asemenea că era nevoie de profesori de sex feminin. Aceste idealuri au fost aplicate în regiunile germanice ale Europei continentale, acolo unde s-au construit multe școli pentru fete și unde educația femeilor era acceptată pe scară largă.

Henric al VIII-lea a format Biserica Angliei, al cărei lider s-a autoproclamat, acest moment marcând începutul protestantismului. A dizolvat mănăstirile și bisericile, ale căror proprietăți, inclusiv școlile, au fost închise. În locul acestora, au apărut în Anglia școlile private, subvenționate de membrii noilor clase sociale bogate, în care predau profesori (laici) în locul membrilor clerului.

Lui Henric al VIII-lea i-a succedat la tron fiica sa, Elisabeta I, a cărei educație era una umanistă, dar care reflecta și învățăturile primilor protestanți. În viziunea despre educație a vremii se regăseau elemente umaniste, protestante, precum și influența Elisabetei I. Richard Mulcaster (aprox. 1532-1611) a fost probabil cel mai cunoscut reformator al alfabetizării din epoca elisabetană. Acesta se înscria, în linii mari, în viziunea cu privire la educația femeilor din acea vreme, însă a mers mai departe decât contemporanii săi, susținând educația formală a femeilor din toate clasele sociale, nu doar a celor din clasele superioare. În capitolul intitulat *Education of Girls* al lucrării sale **Positions** (1581), Mulcaster scrie: “*Țara noastră o permite, datorita noastră ne împinge s-o facem, abilitățile lor o cer, excelența lor o pretinde*”. Însă, deși credea sincer că femeile trebuie să aibă acces la un nivel înalt de educație, Mulcaster atrăgea atenția asupra faptului că educația femeilor nu poate schimba faptul că femeia are un statut social inferior (de exemplu, erau puține șanse ca o femeie să se căsătorească cu un bărbat dintr-o clasă socială superioară). Faptul că Elisabeta I era o femeie educată a sprijinit cauza educației pentru femei, reflectată în această declarație a lui Mulcaster: “*Că tinerele fete pot să învețe ne-o arată natura, care le-a înzestrat, și faptul că au învățat din experiența noastră [...] ce alt exemplu mai bun poate cineva da decât*

diamantul de acasă [...] dacă niciun exemplu nu a confirmat faptul că tinerele noastre merită să fie educate este propria noastră oglindă, Majestatea sa de același sex o dovedește prin însăși persoana sa și o impune rațiunii noastre, pe lângă strălucirea ei ca stelele de pe cer, multor doamne și femei nobile”.

Noii profesori și membrii claselor sociale nou apărute care sprijineau educația erau puritani și se opuneau Bisericii Anglicane, iar mulți dintre ei și lui John Knox. Efectul acțiunilor acestora a fost diseminarea valorilor puritane și schimbarea structurii familiei. În noua structură, soția era ajutorul soțului ei și avea propriile îndatoriri, chiar dacă acestea erau restrânse. Familia era condusă de un tată sau un soț autoritar și ducea o viață marcată profund de religie: comunitatea catolică, al cărei centru era Biserica, fusese înlocuită de casa în care se citea zilnic Biblia, se făceau rugăciuni, familia fiind responsabilă atât de educația religioasă, cât și de practicarea religiei. Aspirațiile reformatorilor umaniști și protestanți s-au schimbat, având un nivel intelectual mai scăzut, iar efectele acestor schimbări s-au simțit în secolul al XVII-lea. Idealul epocii elisabetane în care educația avansată era destinată numai femeilor bogate, din clase superioare, se schimbă, educația adresându-se acum mai multor femei, dar într-o formă mai puțin erudită: femeile din toate clasele sociale trebuiau să învețe atât cât să citească Biblia și să transmită învățăturile din Biblie copiilor și servitorilor.

Pentru femeile din clasele superioare, cerințele erau altele, iar idealul cavaleresc din secolul al XVII-lea încă se făcea simțit. În practică însă, educația accesibilă femeilor nu depășea unele limite: pentru femeile foarte sărace nu era accesibilă, pentru cele din clasa medie ea nu trecea de școala primară, astfel că puține femei ajungeau să facă gimnaziul. Deși credeau în educația femeii, quakerii au construit doar două școli pentru fete cu internat și două mixte din cele 15 înființate până în 1671. Pentru clasele superioare, existau câteva școli cu internat, dar programa lor nu avea ca scop decât instruirea unor femei acceptabile din punct de vedere social, și nu a unor femei învățate. Pentru educația superioară, posibilitățile erau și mai limitate. Dizolvarea mănăstirilor a însemnat dispariția unor instituții în care femeile puteau învăța, în timp ce femeile nu puteau pătrunde în centrele seculare de educație superioară: universitățile.

În secolul al XVII-lea, se credea, în general, că viața socială și morală a femeii erau puse în pericol de prea multă învățătură, însă femeile nu se considerau inferioare. Elizabeth Jocelyn scrie, în **The Mothers Legacie, to her unborne Childe** (1624): “*Îmi doresc (dacă voi naște o fată) ca educația ei să fie cititul Bibliei, așa cum fac surorile mele, să învețe să fie o gospodină bună, să scrie și să facă bine: de altă învățătură nu are nevoie femeia: deși există cele pe care Dumnezeu le-a binecuvântat cu discreție [...] Însă acolo unde învățătura și înțelepciunea se întâlnesc într-o femeie virtuoasă, în ea se vor întrupa toate calitățile. Ea va fi ca o navă bine cârmuită care va trece peste tot ce-i va sta în cale. Ea este [...] într-adevăr trebuie să-mi fie rușine, nu ar trebui să o laud atât de mult.”*

Femeile și lectura la începutul epocii moderne

Perioada modernă a reprezentat un punct de cotitură din punctul de vedere al modului în care femeile se reprezentau în calitate de cititori, în care acestea își priveau statutul social, dar și din punctul de vedere al diversificării practicii lecturii la femei. Lectura a devenit o tehnică de inventare autoritară a sinelui, care le permitea să folosească textul pentru a găsi un discurs alternativ, aproape subliminal, despre ele însele. Lectura le purta în medii care le erau interzise (intelectual, politic și literar) și nu respecta așteptările sociale sau textele acceptate de tradiție și create special pentru femei.

Scriind despre lectură, femeile se angrenau într-un proces de propunere a schimbării, impunându-și experiența subiectivă a lecturii asupra modalității în care se citea în societatea engleză aflată la începutul modernității. Multe texte scrise de femei erau publicate de alte femei, iar multe texte se retipăreau, semn că exista interes pentru dezbaterile despre lectură și credință. Lucrările în a căror publicare se implicau femeile erau diferite, încercând să încurajeze simpatia cititorului pentru femeile autori și operele scrise de acestea. Autoarele se prezentau ca fiind “neînvățate”, termen folosit pentru a le delimita de cei cu educație umanistă, teritoriu masculin, destinat doar celor ce urmau să se implice în viața publică. Femeile primeau o educație minimală, pentru că nu se implicau în viața publică, puterea socială și politică necesitând o formă diferită de educație.

Autorii femei și activitatea lor au produs idei, au dus la dezvoltarea alfabetizării și le-au permis femeilor să iasă din spațiul care le fusese destinat – gospodăria.

Accesul la carte în secolul al XVIII-lea

Imaginea care ne apare despre educația femeilor din secolul al XVII-lea în Anglia este destul de descurajantă. Însă această perioadă a pregătit progresul ce avea să urmeze în educație. Putem afirma, în linii mari și abordând problema destul de simplist, că, spre sfârșitul secolului al XVII-lea, cărțile erau puține și accesul la ele era limitat. Tipografiile funcționau numai pe bază de licență și puțini oameni știau să citească. Anul 1695 a adus o importantă schimbare: abrogarea legii care reglementa acțiunea de acordare de licențe. Ca urmare a acestui fapt, au apărut noi ziare (*The Daily Courant*, în 1702), ediții sau broșuri ieftine cu literatură destinată unui public larg, reviste (*Tatler* și *The Spectator* – ambele apar încă) și, în cele din urmă, romanul, ce a devenit foarte popular, un bun exemplu fiind bestseller-ul lui Samuel Richardson, **Pamela or Virtue Rewarded**.

Situația bibliotecilor publice

În primii ani ai secolului al XVII-lea au fost fondate multe biblioteci municipale și ale colegiilor. Biblioteca din Norwich a fost înființată în 1608, la șase ani după ce Thomas Bodley pusese bazele Bibliotecii Bodleiene, care era deschisă “*întregii tagme a celor învățați*”, și cu 145 de ani înainte de fondarea Muzeului Britanic. Se crede că aceasta ar fi fost prima bibliotecă municipală din provincie care

se afla sub controlul autorităților locale. Cu toate acestea, unii autori afirmă că biblioteca lui Francis Trigge de la Biserica St. Wulfram din Grantham – Lincolnshire a apărut cu zece ani înaintea celei din Norwich, fiind înființată în 1598.

Alte biblioteci municipale din Marea Britanie sunt cele de la Ipswich (1612), Bristol (fondată în 1613 și deschisă în 1615) și Leicester (1632). Și școala din Shrewsbury și-a deschis biblioteca locuitorilor orașului.

Până la mijlocul secolului al XIX-lea, Anglia se putea lăuda cu 274 de *subscription libraries*, biblioteci independente, la care accesul era condiționat de plata unei taxe, iar Scoția, cu 266. Actul normativ care a pus bazele sistemului modern de biblioteci publice în Regatul Unit este **Legea bibliotecilor publice** din 1850. Orașele Warrington și Salford aveau deja biblioteci în muzeele lor, organizate sub prevederile **Legii muzeelor** din 1845. Muzeul și Galeria de artă Salford s-au deschis în noiembrie 1850. Ca “*muzeu și bibliotecă publică regală*”, Salford este considerat de unii autori prima bibliotecă cu acces necondiționat din Anglia. Biblioteca din Campfield – Manchester a fost prima care avea un serviciu public de împrumut fără abonament (în 1852). Norwich se declară a fi primul oraș care a adoptat **Legea bibliotecilor publice** din 1850, lege care permitea comunităților cu 100.000 de membri sau mai mult să strângă o taxă de jumătate de penny pentru a-și fonda o bibliotecă publică (nu pentru a cumpăra cărți), însă biblioteca sa a fost a unsprezecea deschisă (în 1857) după adoptarea legii, după cele din Winchester, Manchester, Liverpool, Bolton, Kidderminster, Cambridge, Birkenhead și Sheffield.

Secolul al XVIII-lea este considerat începutul epocii moderne a lecturii într-o societate liberă de vechile constrângeri. Cărțile se găseau peste tot și nu mai erau privilegiul exclusiv al celor bogați. British Library își deschide porțile pe 15 ianuarie 1759, ca parte a Departamentului de carte tipărită al British Museum, fondat cu șase ani mai devreme. Datorită privilegiului bibliotecii de a avea depozit legal, colecția acesteia cuprinde astăzi peste 150 de milioane de unități și are 625 de km de rafturi, “crescând” cu 12 km în fiecare an.

Nici pe departe atât de impunătoare din punctul de vedere al cifrelor, dar mult mai eficientă ca efecte și având avantajul că a precedat cu 30 de ani înființarea British Museum și Departamentul de carte tipărită, biblioteca mobilă a lui Allan Ramsey a fost înființată în 1726 la Edinburgh și a avut ca punct de pornire cărțile pe care proprietarul acesteia le vindea în librăria proprie¹. Ramsey a început să împrumute cărți din biblioteca sa mobilă, prima de acest fel în Scoția, nu fără a-și atrage opoziția unei categorii mai “serioase” a comunității, care-i reproșa că împrumuta ediții ale pieselor de teatru din acea vreme – piese ce aveau un limbaj explicit – unor persoane ușor de influențat negativ. În librăria din Edinburgh, reprezentanții cei mai importanți ai elitei au continuat, chiar și după moartea lui Ramsey, să se întâlnească și să discute sau să se amuze pe seama ultimelor vești și noutăți². Bibliotecile mobile au apărut curând în majoritatea orașelor

Marii Britanii. Se crede că acestea au jucat un rol important în cultivarea interesului pentru lectură și romane în rândul femeilor și al servitorilor, categorii excluse până atunci din rândul celor ce citeau, din cauza costului ridicat al cărților, dar și din cauza analfabetismului, fenomen încă extins. Însă societatea a desconsiderat mult timp aceste inițiative, biblioteca mobilă și romanele pe care le promova. Un exemplu al oglindirii unei astfel de reacții în literatură este personajul Mr. Collins din **Mândrie și prejudecată** și răspunsul lui atunci când este rugat să citească familiei Bennett după cină: “[...] domnul Bennet fu fericit să-și reconducă musafirul în salon și, după ceai, să-l poștească să citească cu glas tare doamnelor. Domnul Collins consimți cu voie bună și i se aduse o carte; dar văzând-o (după toate semnele provenea dintr-o bibliotecă de împrumut) o dădu înapoi și rugă să-i fie cu iertare, însă el nu citea niciodată romane. Kitty căscă ochii mari la el, iar Lydia scoase o exclamație de uimire. I se prezentară alte cărți și, după oarecare cumpănire, alese *Predicile* lui Fordyce. De la primele rânduri, Lydia căscă și, înainte ca dânsul să fi apucat să citească, cu o solemnă monotonie, trei pagini, ea îl întrerupse [...] domnul Collins, foarte ofensat, lăsă cartea deoparte și spuse: «Am remarcat deseori ce puțin interes manifestă tinerele domnișoare pentru cărțile de factură serioasă, deși sunt scrise exclusiv pentru binele lor. Sunt uluit, v-o mărturisesc, deoarece nimic nu le poate folosi atât cât învățătura.»”³.

Chiar dacă, în general, nivelul de educație al femeilor din secolul al XVII-lea în Anglia era unul precar, această perioadă a pregătit progresul ce avea să urmeze în educație. Secolul al XVIII-lea este începutul epocii moderne, al lecturii într-o societate liberă de vechile constrângeri. Modernitatea a reprezentat un punct de cotitură în modul în care femeile se reprezentau în calitate cititori, în care acestea își priveau statutul social, precum și din punctul de vedere al diversificării practicii lecturii la femei.

Bibliografie

1. MANDELBROTE, Giles; MANLEY, K.A (eds.). *The Cambridge History of Libraries in Britain and Ireland*. Vol. 2: 1640-1850. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
2. ROGERS, Katharine M. *Feminism in Eighteenth Century England*. Urbana: University of Illinois Press, 1982.
3. SHEVELOW, Kathryn. *Women and Print Culture: the Construction of Femininity in the Early Periodical*. London: Routledge, 1989.
4. SNOOK, Edith. *Women, Reading, and the Cultural Politics of Early Modern England (Women and Gender in the Early Modern World)*. Aldershot, Ashgate, 2005.
5. STONE, Lawrence. *Family, Sex, and Marriage in England, 1500-1800*. New York: Harper & Row, 1977.

Note

¹ RAMSAY, Allan; CHALMERS, George. *The Poems Of Allan Ramsay: With Life Of The Author (1848)*. vol. 3. Kessinger Publishing, 2008.

² TIMPERLEY, C.H. A. *Dictionary of printers and Printing with a Progress of Literature...* London: H. Johnson, 1839.

³ AUSTEN, Jane. *Mândrie și prejudecată*. trad. Anca Florea. București: Editura Leda, 2004.

ABSTRACTE

Metode de cercetare în domeniul biblioteconomiei și al științei informării

Sinteză de drd. Adriana Borună și drd. Tabita Chiriță

Acest articol definește și descrie o varietate bogată de metode de cercetare identificate în practica domeniului biblioteconomiei și al științei informării. Cele mai multe dintre metode oferă exemple practice în scopul de a facilita procesul de raportare la cercetare.

Cuvinte cheie: biblioteconomie, cercetare, metodologie

Drd. Tabita Chiriță. Cunoașterea științifică: argumente teoretice

Știința este definită ca o activitate de cunoaștere sistematică, având ca scop clarificarea și explicarea faptelor. Rezultatul activității științifice vizează un cumul de cunoștințe care se află într-o relație de interdependență. Acest lucru deosebește cunoașterea obișnuită de cea științifică. Știința produce modele utile care ne permit să facem deseori prognoze utile.

Cuvinte cheie: teorii științifice, cunoaștere științifică, clasificarea științelor

Adina Ciocoiu. A fi bibliotecar în era digitală

Valoarea bibliotecarului în era digitală este dată de cunoștințele pe care le furnizează, de colaborarea de care dă dovadă în procesul de regăsire a informațiilor și de flexibilitatea la care se supune din poziția privilegiată de partajator al cunoașterii. Era digitală, deși poate părea foarte permisivă pentru cei care au crescut o dată cu ea, rămâne totuși enigmatică pentru ceilalți. Această eră este substituită celei informaționale care furnizează (sau ar trebui să furnizeze) conform definiției oferite de www.wikipedia.com, "*capacitatea indivizilor de a transfera informații în mod liber și de a avea acces instantaneu la cunoaștere.*" Afirmăția invită la implicare în partajarea resurselor, la eliminarea barierelor de orice natură și la mobilitate și participare din partea personalului implicat.

Cuvinte cheie: informație, cunoaștere, Paul Otlet, Tim Berners-Lee, resurse informaționale, bibliotecar, era digitală

Drd. Robert Coravu. Provocările accesului la informația electronică în bibliotecile universitare

De la selecția documentelor în vederea achiziției până la serviciile oferite utilizatorului, întreaga gamă a proceselor de bibliotecă a fost influențată profund de mediul electronic. Articolul prezintă avantajele și limitele de natură tehnică, legală și financiară pe care le are accesul la informația pe suport electronic pentru biblioteci, precum și aspecte privind arhivarea pe termen lung a publicațiilor electronice.

Cuvinte-cheie: acces la informații, publicații electronice, resurse electronice

Drd. Tatiana Oprescu. Site-ul Web: mijloc de comunicare a resurselor informaționale

Un site de bibliotecă bine realizat devine în timp o componentă extrem de importantă pentru sistemul informațional universitar. Numai în acest mod bibliotecile pot fi considerate participanți activi în procesul de comunicare, cu drepturi depline în sistemul informațional universitar.

Cuvinte cheie: site Web, produs software, bibliotecă, utilizatori, resurse informaționale, TinLib, OPAC

Drd. Adriana Borună. Accesibilizarea informației din biblioteci, o necesitate reală în “Societatea Cunoașterii”

Noile tehnologii informaționale au produs schimbări la toate nivelurile societății, influențând profund activitățile din majoritatea instituțiilor. Astfel, tehnologiile au suportat diverse adaptări, devenind în mare parte accesibile tuturor categoriilor de persoane cu dizabilități. Numite tehnologii de acces (TA), ele asigură unei persoane cu dizabilități atât accesul la informație, în mod independent, cât și la calculator sau alte echipamente, facilitând demersul educațional, informativ, creativ, profesional etc. Articolul oferă o scurtă trecere în revistă a tehnologiilor de acces ce ar putea face bibliotecile accesibile tuturor categoriilor de persoane.

Cuvinte cheie: tehnologii de acces, biblioteci, persoane cu dizabilități

Drd. Silvia Tomescu. Învățământul superior la distanță. O abordare sociologică
Învățământul deschis la distanță s-a dezvoltat și s-a impus extrem de rapid deoarece reprezintă unica formă de învățare concepută pe baza unei mari aplicabilități sociale a electronicii, calculatorului, Internetului. Lucrarea își propune surprinderea imaginii pe care tinerii o au în momentul de față cu privire la învățământul superior deschis la distanță și ar putea reprezenta un punct de pornire pentru factorii competenți interesați de domeniu.

Cuvinte cheie: învățământ superior deschis la distanță, profesori, bibliotecari

Nicoleta Rahme. Managementul informațional din perspectiva evaluării calității

Interdisciplinaritatea domeniului informării și al comunicării, evoluția progresivă a cunoașterii și intruziunea tehnologiilor sunt premisele pe care le avem în vedere pentru definirea conceptuală a calității. Definirea informației în raport cu valorile calitative certifică o serie de factori care influențează caracteristicile și formele sale de evoluție. Rolul bibliotecarilor în formarea utilizatorilor rămâne în continuare un punct major în evaluarea critică a informației, a formelor sale de manifestare și în încercarea de definire a unor metodologii de analiză a tipologiilor create pe Internet.

Cuvinte cheie: Internet, utilizatori, management informațional, managementul calității

Drd. Liviu-Iulian Dediu. Diagrama comparativă: suport pentru un management de performanță în bibliotecile contemporane

Sunt propuse exemple practice de reprezentare a datelor prin intermediul

diagramelor complexe și este expusă evoluția activității a trei biblioteci județene. Sunt utilizate date statistice raportate către Institutul Național pentru Statistică din România, precum și date de specialitate raportate de respectivele biblioteci publice către Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România. Autorul pune la dispoziție formulele de calcul și explică metodologia de realizare a tipurilor principale de diagrame complexe. Articolul este util managerilor și coordonatorilor de compartimente ale organizațiilor infodocumentare precum și bibliotecarilor care doresc să controleze obiectiv procesele de conducere din cadrul organizațiilor în care lucrează, bibliotecarilor metodiști și studenților din cadrul facultăților de profil.

Cuvinte cheie: evaluarea performanței, marketing de bibliotecă, management de bibliotecă, tehnologia informației, instrumente, metode, pregătire profesională

Drd. Florentina Dobrogeanu-Ipsilante. Pagini din istoria modernă a bibliotecilor publice românești

În sistemul bibliotecilor românești, locul bibliotecilor publice rămâne important mai ales pentru faptul că sunt privite, în ultimii ani, drept centre de informare și dezvoltare culturală în serviciul comunităților locale. Pentru a ajunge să aibă această imagine, a unor instituții moderne, bibliotecile publice au trecut, de-a lungul timpului, prin diverse transformări care au contribuit la această metamorfoză. Unele pagini din istoria modernă a bibliotecilor românești arată foarte clar acest lucru.

Cuvinte cheie: bibliotecă, biblioteconomie, istorie, organizare, imagine

Drd. Simona-Marilena Bursășiu. Aspecte ale multiculturalității în bibliotecile românești

Acest studiu aduce în atenția bibliotecarilor și a specialiștilor în domeniu, necesitatea implementării în activitatea curentă a bibliotecilor din România, pe baza unui plan bine structurat, a aspectelor legate de deservirea unei comunități multiculturale.

Cuvinte cheie: biblioteci românești – multiculturalism

Drd. Ioana Mitea. Lectura femeilor în Marea Britanie în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea: aspecte sociologice și bibliologice

Articolul analizează nivelul de educație al femeilor, precum și situația accesului la carte în Anglia secolului al XVII-lea. Începutul modernității a pregătit progresul în educație și în diseminarea cunoașterii ce avea să urmeze: secolul al XVIII-lea reprezintă începutul epocii moderne a lecturii într-o societate liberă de vechile constrângeri, punct de cotitură al modului în care femeile se reprezentau ca cititori, precum și din punctul de vedere al diversificării lecturii.

Cuvinte cheie: Anglia pre-modernă – istorie culturală, femei – educație, lectura femeilor, bibliotecile din Marea Britanie – istorie

ABSTRACTS

Research methods in librarianship and information science. *A synthesis by drd. Adriana Borună and drd. Tabita Chiriță*

The article defines and describes the rich variety of research designs found in librarianship and informatics practice. Most entries in this article offer resources and noteworthy examples facilitating the research reporting process.

Keywords: librarianship, research, methodology

Drd. Tabita Chiriță. **Scientific knowledge: theoretical reasons**

Science is defined as an activity of systematic knowledge, aiming to clarify and explain facts. The result of this scientific activity is an accumulation of knowledge that is interdependent. This separates the common knowledge from the scientific knowledge. Often science produces useful models which allow us to make useful forecasts.

Keywords: scientific theories, scientific knowledge, classification of sciences

Adina Ciocoiu. **Being librarian in the digital era**

The value of librarians in the digital age is given by the knowledge they provide, by the ability to cooperate in the process of retrieving the information and by the flexibility owed to their privileged position of sharers of knowledge. The digital age may seem very permissive for those who grew up with it, but for the rest it still has its enigma. This age is part of the information age which allows (or should allow) under the definition provided by www.wikipedia.com, "*the ability of individuals to transfer information freely, and to have instant access to knowledge.*" This statement calls for involvement in sharing resources, for eliminating various barriers and asks for mobility and participation of the library staff.

Keywords: information, knowledge, Paul Otlet, Tim Breners-Lee, information resources, librarian, digital age

Drd. Robert Coravu. **Challenges of access to electronic information in university libraries**

From the selection of acquisition documents to the user services, the full range of library processes was deeply influenced by the electronic environment. The article presents the technical, legal and financial advantages and limitations which derivates from the accessibility of electronic information for libraries, and from issues of long-term archiving of electronic publications.

Keywords: information access, electronic journals, electronic resources

Drd. Tatiana Opreșcu. **Website: means of communication of information resources**

A library site that works well and efficiently becomes in time an important

component of the university Information Service System. Only so libraries can be considered active participants in the communication process, with full rights in the information communication system of university.

Keywords: Website, software product, library, users, information resources, TinLib, OPAC

Drd. Adriana Borună. Accessibility of information in libraries, a real necessity in a “Knowledge Society”

The new informational technologies has brought great changes in the whole society while deeply influencing work development in almost all types of institutions. Thus, the technologies went through different adaptations, becoming accessible to all categories of individuals with disabilities allowing them to access information, independently, from a computer or other equipments, facilitating the educational, informative, creative and professional approach. This paper offers a brief overview of adaptive technology for computers and networking that can make libraries accessible to all kind of people.

Keywords: access technologies, libraries, disabled people

Drd. Silvia Tomescu. Distance academic learning. A sociological approach

Distance academic learning has developed and imposed itself rapidly as it is the only form of learning relying on a large social applicability of electronics, computer, Internet, etc. The paper presents the opinions that young people currently have on distance higher education and could be a starting point for relevant stakeholders interested in the field.

Keywords: distance academic learning, teachers, librarians

Nicoleta Rahme. Information management in terms of quality assessment

Interdisciplinary nature of information and communication science, new developments of knowledge and progressive penetration of technologies are premises for the conceptual definition of quality. Special attention is paid to quality values in defining information, outlining a number of factors that influence its characteristics and forms of development. The role of librarians in training users remains a major point for critical evaluation of information and its forms of expression and also for attempt in defining typology analysis methodologies for the Internet.

Keywords: Internet, users, information management, quality management

Drd. Liviu-Iulian Dediu. Comparative chart: support for performance management in libraries today

The author proposes practical examples of representation of data through complex charts and presents work evolution in three county libraries. There are used official statistics reported by the Romanian National Institute of Statistics, as well as specialized data reported by these public libraries to the National Association of Librarians and Public Libraries in Romania. The author provides formulas for calculation and explains the methodology of achieving the main types of complex

diagrams. The article is useful to managers and coordinators from various library departments, to librarians and students.

Keywords: performance evaluation, library marketing, library management, information technology, tools, methods, training

Drd. Florentina Dobrogeanu-Ipsilante. Pages from the modern history of the Romanian public libraries

In the Romanian library system, the public libraries continue to play an important role, especially in the recent years, as information and cultural development centres in the service of local communities. In order to be perceived as modern institutions, public libraries have passed – over time – through various transformations that have contributed to this metamorphosis. There are specific moments in the modern history of Romanian libraries that clearly show this aspect.

Keywords: library, librarianship, history, organization, image

Drd. Simona-Marilena Bursășiu. Aspects of multiculturalism in Romanian libraries

This study brings to the attention of the librarians and librarianship specialists, the need for implementing aspects related to service for the multicultural community in the current activity of the libraries in Romania on the basis of a well-structured plan.

Keywords: Romanian libraries – multiculturalism

Drd. Ioana Milea. Women's reading in Britain in the XVIIth and XVIIIth centuries: sociological and library aspects

The paper examines the level of women's education and the access to books in XVIIth century England. The early modern period had prepared the progress in education and dissemination of knowledge that was to follow. The XVIIIth century marks the beginning of the modern era of reading in a society free from old constraints, a turning point in the way women were represented as readers, and also in terms of diversification of reading.

Keywords: early modern England – cultural history, women – education, women and reading, British libraries – history